

ספר

אבי בעזרי

מאמרי מחשבה
בענייני עבודת הבורא יתברך
על סדר פרשיות התורה
והמועדים

נכתב ונערך בחסדי ה' יתברך ע"י
אליעזר בן לא"מ ר' יצחק לוי הי"ו

©

כל הזכויות שמורות למחבר
עפ"י דיני תורתנו הקדושה

בכל ענייני הספר נא לפנות אל המחבר:

077-5585024

052-7654779

עימוד ועיצוב ספרים מקצועי
0546371585

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

ספר זה מנחה שלוחה לאדוני אבי
היקר והנעלה

ר' יצחק חיים בן איזה
ומרת אמי גיטל טובה בת חנה

בהכרת טובה על כל התמיכה והסיוע מזה שנים רבות, כדי שנוכל לקיים את התורה הזאת.

זכות התורה וזיכוי הרבים יעמוד להם לאורך ימים טובים ובריאים לעבודתו ית', מתוך נחת דקדושה מכל יוצאי חלציאם.

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

זכות התורה הקדושה וזיכוי הרבים יעמוד לכבוד ידיד נפשי

אוהב תורה ולומדיה רודף צדקה וחסד

חיים אוחנה הי"ו

שסייע רבות בהדפסת הספר.

יהי רצון שזכות המצוה כי רבה היא תעמוד לו לעד, לברכה והצלחה

ברוחניות ובבריאות איתנה, שפע ברכה ופרנסה טובה ובכל ענייניו לעבודתו יתברך. ותאיר התורה בביתו, וירוו הוא ורעייתו נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם אכי"ר.

והקדיש את זכות התורה והמצוה לעילוי נשמת אביו

אוהב תורה ולומדיה, איש חסד וחונן דלים

מרדכי בן חביבה ע"ה

זכות התורה וזיכוי הרבים תעמוד לעילוי נשמתו

ת.נ.צ.ב.ה

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

כולל אברכים

תמיכה בבני תורה ובמשפחות נזקקות

לעילוי נשמת מרדכי בן חביבה ע"ה

כאן המקום וההזדמנות להכיר טובה ולהודות בשמי ובשם כל אברכי הכולל ליוזם הקמת הכולל, שנותן לנו את האפשרות והזכות להרבות בתורה, ולסייע לאברכים המצויינים השוקדים על דלתי התורה הקדושה, בזכות תמיכתו הרבה ובזכות דאגתו התמידית כיצד להיטיב לאברכים ולבני ביתם.

אוהב תורה ומוקיר לומדיה, שעיקר חמדת ליבו היא כיצד להרבות ולהגדיל תורה ולהאדירה

ידיד נפשי היקר והנעלה

מאור שלמה אוחנה הי"ו

זכות התורה הקדושה הצדקה והחסד וזכות הרבים תעמוד לו ולרעייתו **מיטל** תחי' ולכל בני ביתם. שיזכו לברכה והצלחה, וישוב הדעת שלוה ונחת דקדושה. ויתמיד ה' יתברך בריאות איתנה לו ולכל בני ביתו, ויזכו בזכות התורה והחסד לתשובה שלימה, שמירה עליונה וסיעתא דשמיא בכל מעשי ידיהם אמן.

וכן לכל שאר תומכי הכולל ובראשם:

דוד (דודו) אוחנה וב"ב הי"ו

ישראל (סאלי) אוחנה וב"ב הי"ו

ושאר התומכים והמסייעים ללימוד התורה הקדושה בבית מדרשנו יזכו בזכות התורה והחסד, לשפע רב ברכה והצלחה, התעלות ונחת דקדושה להם ולכל בני ביתם אכי"ר.

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

זכות התורה הקדושה, וזיכוי הרבים תעמוד לברכה
והצלחה לכב' הרבנית החשובה

מירי מבטחי תחי'

וכן לכל בני ביתה.
וכן לכל תלמידותיה היקרות שמסייעות ונכספות לכל דבר שבקדושה.

ובהכרת טובה על כל הדאגה והמסירות, יבורכו מכח זכות התורה וזיכוי הרבים בכל מילי דמייטב, ובהרבה התעלות ביראת שמים טהורה, מתוך שלוה ונחת דקדושה, שפע רב בריאות איתנה וכל טוב.

והקדישו והנציחו התורה והמצוה

לעילוי נשמת מורתם ומייסדת דרכם הרבנית החשובה

יפעת חסין ע"ה בת לאה

זכות התורה - מחמד ליבה

וזיכוי הרבים - תמצית חייה

יעמדו לנצח לעילוי נשמתה, בגן עדן תהיה מנוחתה.

ת.נ.צ.ב.ה

הכרת הטוב

לכל המסייעים בענייני הספר ועריכתו
ובכללם:

לרב ישראל שוורץ שליט"א

שעבר על חלק נכבד מהספר בטובו הגדול, ובנעימות דרכיו, והצילני משגיאות.
שייזכה לרוב נחת דקדושה
וברכה והצלחה בכל מעשי ידיו לעבודת ה' יתברך.

לגיסי היקר יוסף נהוראי בן סלביה ורעייתו הי"ו

שייזכו לרוב נחת דקדושה בריאות הגוף ונהורא מעליא
המשך התעלות בעבודת ה' יתברך
עם כל בני ביתם

סיגלית שילת אהרוני ובני ביתה הי"ו

שייזכו לנחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם,
לאורך ימים ושנות חיים ושלום לעבודתו יתברך.

איתי יוסף חיים ובני ביתו הי"ו

שיזכו לרוב נחת דקדושה ויעלו במעלות התורה והיראה מתוך יישוב הדעת ושמחה.

זכות התורה לעילוי נשמת

ר' יוסף בן מסעוד וחנה לוי ע"ה

מרת **איזה בת תמו** ע"ה

אליעזר בן מנדל ע"ה

מרת **חנה בת גיטל** ע"ה

מרת **פרחה בת אסתר** ע"ה

מסעוד בוזגלו בן פרחה ע"ה

אסתר בת מזל ע"ה

יוסף בן מרים קרקו ע"ה

מרת **שושנה רוזה בת אסתר** ע"ה

הסכמת מו"ר הרה"ג רבי מאיר אבוחצירא שליט"א
דיין ומו"ץ בעיר אשדוד יע"א

הרב מאיר אבוחצירא

ראש מוסדות תורה לשמה
רב ומו"ץ ק"ק "תפארת רפאל" תכב"ץ

Rabbi Meir Abihsira

Head of Mosdot Torah Lichmah
Rabbi of Synagogue Tiferet Rafaël City Ashdod

בס"ד

באחד בשבת שבעה עשר יום לחדש אב הרחמן תשע"ה

למעלת ותהילת האי גברא רבה. דפקיע שמיה לשם ותהילה המאיר לארץ ולדרים עליה ספרא טבא, גאון גדול בזיכוי הרבים ובקירוב לבבות לאבינו שבשמים, פה מפיק מרגליות, אהוב למעלה ונחמד למטה , צנא מלא ספרא, אבן הראשה וכל טוב עשה , גפן פורייה וסולת נקיה ,חוצב להבות בעזרת שוכן ערבות ואת תורתו ישמיע וישפיע בד' אמות ורוחות עירנו וארצנו הקדושה, במתק שפתיו בחן אמרותיו ובקול סיני נשמע קולו, אשרי מי שעמלו ומי שהציבור צריכין וזקוקין לו ומגו דזכי נפשיה זכי נמי לכל בני מתא, ובסייעתא דישמיא, מימים ימימה נודע בשערים המצויינים בהלכה ובאגדה ובדביקות לגדולי ישראל עיני העדה וזקני ודייני עמך, זך השכל והרעיון, איש רם ונשא , חורז וקודח מהכא להתם, ומהתם להכא, במיומנות כדרכו בקודש וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו וה' עמו, את שאהבה נפשי, ניסי ומנוסי , פארי והדרי, חמדת לבבי ליש ולביא ,ומעלה נשמות עשוקות בשבי , ובאמירת שובי שובי דודי לי ואני לו הדר הוא לכל חסידיו, הנדבק בו כנדבק בעץ החיים , וכל המחובר לשולחן טהור , קדוש יאמר לו, חכו ממתקים וכולו מחמדים, רובץ בן המשפתים . איש מהרמתים, לו העוז והברכיים ומכה את הגדיים והרגלים, רב אהבה , רב חביבא רב כהנא ומשרשיא, ורב דקני נשמתיה במשיכה , ובקנין הגבהה ומוציא לאור כל תעלומה . ומקרב כל נשמה לאבונא דבשמיא וראוי לכל שבח וקילוס והדר ופעולתו איתו תמיד לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, יאיר באור המנורה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש ה' את שבר עמו ומוציא יקר מזולל כפי תהיה , נאווה תהילה לו דומיה תהילה העז מקנך , הנאנקים והנאנחים , והעלם לארץ צבי חמדת העשוקים, אויבינו הדש-הדש בטל מלאכות בימי החול , אשר מלאה ידו מלא חופניים לו ברכת ה' משמים, אמירה נעימה כתיבה יהיבא, על מקרא קצב ומלא פרי תנובה , לו חמשה בדים בערבה , והם כבני דן חושים כיער בערבה. קול תרועה , בפי נביא בעל נחמות שבעה, לחנה אשר ימינו נטעה , ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה, אהוב ליבי ואור עיני – אח עצמי ובשרי ה"ה מזכה הרבים ובפיו מטעמים הרב אליעזר לוי שליט"א .

הברכה אחת היא לך . בברכת הנותן ריח טוב במינו. ופתגמי דאורייתא. ויה"ר שיאריך ימים על ממלכתו היא ישיבתו, ובית מדרשו וירום ויגבה כוכב מערכתו באשר ה' איתו. תרב גדולתו צינה וסוחרה אמיתו – ועמיתו מברכו בבריאות גופו ונפשו. ובהצלחה מרובה בכל העניינים להרבות חיילים ופעלים לתורה ולתעודה כשאיפתו האמתית והטהורה ויזכה לשיבה ואחרית טבא ואיהו גופה מרגינתא טבא. בנחת ובשמחה ובחדוה דקדושא ולא יעדי מינן זיווה ויקרה והדרי זיכוי ודובשי ומסירות נפשיה , ונזכה להנות מאורו ומהודו עד שנזכה לראות כהנים בעבודתם ולווים בשירם , ופרחי ישראל בתשובתם ובזמרם עד יבוא ינון ואליה הגואל ויבנה את בנין אריאל, יגל יעקב ישמח ישראל במהרה בימינו אמן

בברכת התורה ולומדיה, באהבה רבה

ורבנן אמרי באהבת עולם

ע"ה הצב"י מאיר אבוחצירא ס"ט

מך מכל הערכין

רח' העצמאות 52/1 אשדוד פקס 08-9561141 Fax Rehov haatzmaout 52/1 City Ashdod

מכתב ברכה מאת הרה"ג רבי חיים רבי שליט"א*

המרכז: רח' החי"ם 4 תל-גיבורים, חולון | טל': 03-50-111-50 | פקס: 03-50-111-25 | ת.ד. 6215 חולון | E-mail:Info@haravrabi.co.il

* ההסכמה ניתנה לחלק הראשון של הספר (בראשית-שמות)

מכתב ברכה מאת הרה"ג ר' ישראל מלכה שליט"א*

ברכה

האיר וזרח לנגד עיני חיבור בסוגיות בש"ס, פרי עמלו שערך ידידי ואהובי, שוקד באוהלה של תורה וכבוד ה' מלא. וכתר שם טוב עולה, דגול וחרוץ הרה"ג אליעזר לוי שליט"א, וביקשני שידי תיכון עימו, ואנא אני בא, כי אין בידי כל, ומחיבה יתירה ביודעו ומוקירו רבות בשנים, שעלה ויתעלה בתורה ויר"ש טהורה, כפי שהעידו ושיבחוהו תלמידי חכמים הגאונים על חיבורו הנ"ל.

ועונה אנא עבדא אחריהם, אמן רבתי שיזכה להוציא עוד חיבורים טובים ונאים להשתעשע וללקוט שושנים מפי ספרים וסופרים, להגדיל מעלה של תורה, ותרבה הדעת ותתלבן הסוגיא ויתקלס עילאה

חותם לכבודה של תורה ולכבוד עמליה

הר' ישראל מלכה שליט"א
רב השכונות וראש כולל
בת-ים

רבנות הראשית בת-ים

---

* ההסכמה ניתנה לספר הקודם, והובאה שוב כאן בהסכמת הרב.

מכתב ברכה מאת המרא דאתרא הרה"ג אליהו בר-שלום שליט"א

Chief Rabbinate and
Religious Council of **Bat Yam**

RABBI ELIYAHU BAR-SHALOM
Chief Rabbi

הרבנות הראשית והמועצה הדתית
בת ים

הרב אליהו בר-שלום
הרב הראשי

בס"ד, ז"ך אדר א' תשע"ט

ה ס כ מ ה

נעים לי להודיע ברבים את חין ערכו של הרב הגדול, ירא שמים מרבים,

ראש הכולל ורב הקהילה, חיכו ממתקים וכולו מחמדים

כבוד פאר שמו הרב הגאון רבי **אליעזר לוי** שליט"א

אשר נתחנך מינקותו על ברכי קודש, בישיבות הקדושות, ותחת כנפיהם של בעלי המוסר, והתאבק בעפר רגליהם, ודעתו דעה ישירה, והשקפתו השקפת אמת, ומחשבתו מחשבת התורה, והדברים שחיבר בזה הינם אמיתיים ונכונים, יקרים וחשובים, וכל חיך אומר לי לי. ואני עצמי נהניתי מאוד בקריאתו. לא נצרכה אלא לברכה, כי יצליח הרה"ג המחבר הנז' בשאיפת חפצו הטהורה, להגדיל תורה ולהאדירה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, ולהיות ממרביצי התורה והיראה כל הימים.

מנאי בברכה נאמנה

לאהבת הרב המחבר היקר

אליהו בר שלום

הרב הראשי לבת ים

הסכמת מו"ר הרה"ג מזכה הרבים הרב יצחק פרץ שליט"א
רב קהילת "בית יעקב" בבת-ים יע"א

בס"ד ערב ר"ח חשון התש"פ

הרה"ג אליעזר לוי שליט"א זכה לדלות רעיונות ופנינים יקרים מפרשיות השבוע, ולשלב בתוכם **מסר** נפלא היוצא מכל רעיון, מסר של תיקון המידות ויראת שמים ואהבת תורה.

ואני מעיד על המחבר היקר שהינו תלמיד חכם עמל בתורה, ומוסר לאברכים שיעורים בהבנת הסוגיות, תמידים כסדרם, ויראתו קודמת לחכמתו.

המחבר זכה שנאמר עליו "גומל לאיש חסד כמפעלו", שלפני הרבה שנים היה מהתלמידים היקרים שלנו, וישב ועמל בתורה, וה' זיכה אותו להוציא חיבור נפלא על פרשיות התורה.

נברך את המחבר שיוציא על כל התורה כולה, כי הוא חי עם **שאיפות** להתעלות, וזה הסוד לעליה בתורה וביראת שמים - לחיות עם שאיפות.

נברך את המחבר ידידי היקר אוצר כלי חמדה שיהיה לו נחת מכל יוצאי חלציו, ויעלה מעלה מעלה בתורה וביראת שמים.

ממני זעיר חבריא
יצחק פרץ
קהילת "בית יעקב" בת-ים

תוכן העניינים

הקדמה ..... **א**
פתיחה קצרה ..... **ה**

ספר בראשית

פרשת בראשית - בירור התכלית ..... **יא**
פרשת בראשית (מאמר ב) - "אמונה בבורא עולם" ..... **טו**
פרשת נח - נוכח פני ה' ..... **יט**
פרשת נח - דרך ההתדבקות בצדיקים ותלמידי חכמים ..... **כב**
פרשת לך לך - מהות כח ה"לבדו" ..... **כח**
פרשת לך לך - מהות ברכות השבח וההנאה ..... **ל**
פרשת וירא - חברה ובדידות ..... **לד**
פרשת חיי שרה - מעשיהם של צדיקים ..... **לז**
פרשת תולדות - כי קרוב אליך הדבר מאוד ..... **מ**
פרשת ויצא - תפילה ..... **מג**
פרשת וישלח – ענוה ..... **מו**
פרשת וישלח - בעניין החזקת תורה ..... **מח**
פרשת וישב - יראה או פחד ..... **נג**
פרשת מקץ - זיהוי כוחות נפשו ותיקונם ..... **נו**
פרשת ויגש - נקודת אמת הנסתרת באדם ..... **נט**
פרשת ויחי - מידת המודה על האמת ..... **סא**

ספר שמות

פרשת שמות - זעקת הלב ..... **סה**
פרשת וארא - הרגל הגלות ..... **סח**
פרשת בא - קול דממה דקה ..... **ע**
פרשת בשלח - פרנסה משמים ..... **עג**
פרשת יתרו - הכנת הנפש לקבלת התורה ..... **עח**
פרשת משפטים - בעניין "לשמה" ..... **פא**
פרשת תרומה - נתינה אמיתית ..... **פה**
פרשת תצוה - עמל התורה ..... **פט**
פרשת כי תשא - אחדות ישראל ..... **צג**
פרשת ויקהל - מהות קדושת השבת ..... **צו**
פרשת פקודי - מטרת היסורין ..... **צט**

ספר ויקרא

פרשת ויקרא - שורש איסור גזל ..... **קה**

פרשת צו – מידת הזריזות ..... **קח**

פרשת שמיני – שורש איסור מאכלות אסורות ..... **קי**

פרשת תזריע - כח הגבול בנפש ..... **קיג**

פרשת מצורע - מעלת המתבונן ..... **קטו**

פרשת מצורע – ביטוי הנפש במחשבה דיבור ומעשה ..... **קיז**

פרשת אחרי מות – לא לחפש רק "אורות" ..... **קיט**

פרשת קדושים – ואהבת לרעך ..... **קכב**

פרשת אמור - ספירת העומר כהכנת הנפש לקבלת התורה ..... **קכד**

פרשת בהר - עקירת האנכיות ..... **קכז**

פרשת בחוקותי - לימוד מתוך שקיעות וחיבור לתורה ..... **קכט**

ספר במדבר

פרשת במדבר – מעלת הצניעות והאשה ..... **קלה**

פרשת נשא – כוחו של חשבון נפש ..... **קלח**

פרשת בהעלותך - עקביות ולא התלהבות ..... **קמא**

פרשת שלח - תכליתן של מידות ..... **קמד**

פרשת קורח – כוחה של התפילה ..... **קמז**

פרשת קורח – שׂכל ומידות ..... **קנ**

פרשת חוקת – תורה ניתנת לו במתנה ..... **קנג**

פרשת בלק - עולם הבחירה ודרגת הידיעה ..... **קנה**

פרשת בלק - מסירות נפש ..... **קס**

פרשת פנחס - חובת ההודיה גם לבני אדם ..... **קסב**

פרשת מטות - לא לכפות את דעתו על אחרים ..... **קסד**

פרשת מטות - תיקון החטא ..... **קסו**

פרשת מסעי - ישראל מעל המזל ..... **קסט**

ספר דברים

פרשת דברים - חורבן ובניין הדעת ..... **קעה**

פרשת ואתחנן – גבולות היראה והאהבה ..... **קעט**

פרשת ואתחנן – יישוב הדעת - הגדרתו ..... **קפב**

פרשת עקב - "כי אם ליראה" ..... **קפד**

פרשת ראה - מהות חג השבועות ..... **קפו**
פרשת שופטים - ריכוז הכוחות בעניין אחד ..... **קפט**
פרשת שופטים – כיצד להתגבר על פחדים ..... **קצג**
פרשת כי תצא - פנימיות מצוות השבת אבידה – אין יאוש!! ..... **קצו**
פרשת כי תבוא - מהות השמחה וההודאה ..... **קצח**
פרשת נצבים - מהות התשובה - תיקון הרצון ..... **רב**
פרשת נצבים – קרקע ויציבות גם ברוחניות ..... **רו**
פרשת וילך – שורש מידת הכעס והשקטתה ..... **רט**
פרשת האזינו – חינוך הילדים בדורנו ..... **ריב**
פרשת וזאת הברכה – לא עליך המלאכה לגמור ..... **ריד**

מועדים

הקדמה לענייני מועדים ..... **ריט**
צום יז בתמוז - הסתכלות בשורש של כל דבר ..... **רכא**
פסח – פה סח - האמנתי כי אדבר ..... **רכג**
פסח שני - הילולא דרבי מאיר בעל הנס ..... **רכד**
יום ל"ג בעומר - הילולא דרשב"י ..... **רכו**
חג השבועות יום מתן תורה - יום חתונתו ..... **רכט**
ראש השנה - בקשת חיים ..... **רלא**
טהרת יום הכיפורים ..... **רלג**
חג הסוכות - צא מדירת קבע ושב בדירת עראי ..... **רלה**
חנוכה - נר ה' נשמת אדם ..... **רלז**
פורים - חיבור לה' יתברך למעלה מהדעת ..... **רמא**
מגילת אסתר כמשל למהלכי היצר עם האדם ..... **רמד**

קובץ מאמרים

פרה אדומה - שורש האמונה התמימה בה' ..... **רמט**
קדושתי למעלה מקדושתכם ..... **רנא**
חטא העגל - בהסתכלות עבודת הנפש ..... **רנג**
גדרי הלכה חומרא והשקפה ..... **רנה**
ואהבת לרעך כמוך - ממש ..... **רנח**
לימוד במקום שליבו חפץ ..... **רסא**
בעניין הסבוכים ברשת (אינטרנט) - שהיא משיכה מעל הדעת ..... **רסג**
בלבבי משכן אבנה ..... **רסו**

הקדמה

ישתבח **ה**בורא **ו**יתפאר **ה**יוצר שנתן לנו חלק ונחלה בנשמות ישראל, שהרי כמה עצומה מתנה זו למתבונן ורואה איך הבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו.

פשוטו כמשמעו שעצם החיים והשמחה מושרשים בתורה הקדושה על כל חלקיה, והזוכה לעסוק בה בעמל ושמחה, מרגיש שמקושר לעצם החיים.

בכלליות יש בנפש האדם את קומת האמונה, קומת החכמה, וקומת המידות. וכמו שיש חלק העיון בחכמת התורה לעניין דיניה וגדריה ודיוקם, המביא את האדם גם ליישר חכמתו על פי דרך התורה, ובכך נעשה אדם חושב ישר כחכמת התורה הקדושה.

כך יש חלק העיון בענייני האמונה והמידות, המביאה את האדם ליישר את מחשבתו בענייני מוסר העמוקים, וממילא להשיג עומק בעצם העבודה. וזאת לאחר שמתמיד ומעמיק בעיון בתורה וש"ס וכו', שעל ידי כך קונה שכל דק, המסייעו להבחין בדקויות במוסר ובעבודת ה'.

ובכך השכל והלב מאירים זה לזה, שעל ידי שעומל בעיון השכל בענייני לימוד הפשט, מחדד מחשבתו להיות דקה, ולאחר מכן עמל בעיון בספרי מוסר ועבודת ה' ובכך ממילא הלב עם הזמן משיג דקות והבחנה גם במושגים בעבודת ה' ובמידות שבלב. וכך מתחדד האדם כנגד ההטעיות שבאות מן הלב מצד הקלקול להסיטו מעבודת ה' טהורה, שעל ידי הבחנה דקה הנוצרה בליבו, מזהה הטעות כפי עומק השגתו ומטה ליבו לדרך האמת.

הדברים המובאים כאן בספר אינם אלא כטיפה מן הים ממה שזכיתי במשך השנים לשמוע ולספוג **ממורי ורבי הרב הגה"צ מחבר ספרי בלבבי משכן אבנה** (ועוד) **שליט"א**, שברוב חכמתו הזכה, וליבו החם והגדוש באהבה יישר דרכי בדרך מישור, בדרך הלימוד בפשט, זיהוי כוחות הנפש והתבוננות, וכן מה שזכיתי להעמיק בענייני עבודת הבורא בשרשם כפי דרך ההעמקה שינקתי ממו"ר.

וכאמור אינם אלא מעט מן המעט, ממה שזכיתי ללמוד מספריו שיעוריו ותורה שבע"פ, וה' יזכנו הלאה לדלות מתורתו לשמור לעשות ולקיים.

וכמו שביאר מו"ר בשיעוריו על ספר משלי, חכמה שאדם מקבל מרבו, אינה צריכה להיות כמעתיק בלבד, ולא תהיה כעין קוף אחרי בן אדם, אלא שמצרף חכמת רבו לחכמה שלו כפי צורת נפשו, ובחיבור שתיהן נוצרת חכמה חדשה והיא החכמה שקיבל מרבו.

והנה כאן בספר הובאו דברים ששורשם ממה שזכיתי לקבל ממו"ר, בלולים בדברי רבותינו, וממה שחנני ה' יתברך ברוב רחמיו וחסדיו עלי, שהם צד אחד בלבד בביאור מושגים וערכים בעבודת ה' יתברך על סדר התורה והמועדים, ואין בפירושים אלו הכרח אלא ככל דברי תורה כפטיש יפוצץ סלע, המתפרשים על דרך האמת לשבעים פנים, וממילא אין כאן אלא צורת מחשבה והסתכלות של הכותב על הדברים.

המטרה כמובן אינה לתת דרך עבודה שאין בידי הכשרון לכך, אלא מטרת הספר הינה לפתוח פתח כחודו של מחט, להסתכלות פנימית יותר על צורת העבודה, ובירור המושגים בשורשם, ממה שנפקחו עיני בחסדי ה' יתברך, ונפקחו עיני ליבי בהכוונתו של מו"ר, וממילא כאשר זוכים להסתכלות שונה זוכים גם לכשרון המעשים על ידי חיבור המעשה לעולם הנפש פנימה.

וכאן המקום לגילוי דעת שאין הפירוש מבאר דרגת אבותינו הקדושים או מעשיהם, וכן אין הביאור הוא כוונת התורה בדוקא, שאין איתנו יודע עד מה, ועמקו מאד אמריה. וכפי שביאר הבעש"ט הקדוש את הפסוק "תורת ה' תמימה" שנשארה עד היום שלימה כיון שאין אדם שזכה לגעת בה מרוב עומקה וזכותה.

אלא שמצד שניתנה מפי ה' יתברך ממילא מתפרשת לכמה פנים, וכל נפש מישראל המחדש חידוש אמיתי בעצמותו, יכול לגלותו בכל מקום בתורה שאפשר להעמיסו, כידוע עניין זה בדברי רבותינו.

החלק הראשון של הספר "בראשית שמות" נכתב בשנת התשע"ה, ועתה בס"ד בשנת התשע"ט נוספו בו הוספות רבות ותיקוני שגיאות.

ועוד נוסף בס"ד החלק השני "ויקרא במדבר דברים" ומאמרים נוספים על המועדים.

החלק השני קצת שונה באופיו מהחלק הראשון, כיוון שעוסק פחות בכח האמונה המבואר רבות בחלק הראשון, ובחלק השני מתבארים קצת יותר המידות שבנפש שורשן, וההתמודדות איתם בחיי היום יום.

ושוב נאמר שמטרת הספר היא לבאר מושגים ועניינים שונים בעבודת הבורא יתברך כפי מה שחנני ה' יתברך, ובעניין עבודה מעשית לרוב יש להתייעץ עם חכם וצדיק המכיר את הלך נפשו של השואל.

אוֹדֶה ה' מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ על כל רחמיו וחסדיו שעושה עימי בכל עת, ומתנוססת תודה זו על כריכת הספר שנקרא שמו "אבי בעזרי".

והוא על פי הפסוק (שמות יח, ד) **"וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר, כִּי אֱ'לֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי וַיַּצִּלֵנִי מֶחֶרֶב פַּרְעֹה"**, על שעזרני ועוזרני א'ל חי לעסוק בתורתו הקדושה, ובפרט בעיון

התורה בפשט וכן בעבודת ה', ועוד הגדיל חסדו עימי שחשף נפשי לחכמה אלקית הטמונה אצל מו"ר, והשפיע עלי דעת ותבונה לעמול להבינם כפי חלקי נפשי לפי כוחי שחנני ה' עד עתה, ויזכיני הלאה לקיים הדברים המבוארים כאן, ולעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם. וכן זיכני למסור שעורים ממה שחונן אותי הבורא יתברך שמו.

וכאן ניתנה האפשרות לחקוק עלי ספר את ההודיה למורי ורבי הגה"צ שליט"א שנתן את ליבו לסייע לי בעבודת ה' יתברך, במסירות נפש הדריכני לדרוך בדרך ישרה, לזכות לגלות אור ה' יתברך כפי הנתיבים שייסד זה שנים רבות, ומנחיל לנו דרך העיון בפשט ובעבודת ה' בהנהגת בית המדרש שכשמו כן הוא, מקום שיוסד כדי לדרוש את ה' יתברך.

וכן לכל רבותיי היקרים שהדריכוני בדרך הישר ובפרט להרה"ג צניע ומעלי, מגלה טפח ומכסה טפחיים **הרב מאיר אבוחצירא אב"ד בעיר אשדוד יע"א**, שהדריכני במסירות נפש עוד משחר נעוריי, יזכהו רחמנא לרפ"ש ולנהורא מעליא הוא וכל ב"ב אכי"ר בכלל כל חכמי ישראל. וכן למורינו הרב מרא דאתרא, הרב אליהו בר שלום שליט"א שעובד ונלחם להגדיל תורה ולהאדירה בעיר בת-ים ומחוצה לה, וכן מסייע לנו רבות בהלכה ובזיכוי הרבים.

ולהוריי היקרים והאהובים תומכי ואוהבי התורה, על כל התמיכה מאונם והונם במסירות ואהבה רבה, ה' יתברך יאריך ימיהם בעבודתו יתברך בטוב ובנעימים מתוך שמחה אמיתית ובריאות איתנה.

וכן ליקיריי **מר חמי רפאל קרקו הי"ו וחמתי מרת סלביה שמחה תחי' ובניהם היקרים**, המסייעים רבות בפרט בענייני הבית כאשר מזכני הבורא יתברך להיות בבית המדרש בירושלים עיה"ק, ובמסירת השיעורים, וכמה תועלת נפלאה צומחת ללימוד התורה הקדושה בזכות עזרתם הלבבית, ה' יתברך יזכה אותם לאורך ימים ושנות חיים ושלום לעבודתו יתברך, מתוך שמחה אמיתית ובריאות איתנה.

וכן לאחיי היקרים מפז על כל תמיכתם בתורת ה' יתברך, ובפרט **לכב' אחי הבכור יוסף הלוי** וזוגתו הי"ו על תמיכתם הרבה והחזקת התורה במסירות נפש זה שנים רבות, יזכה אותם ה' יתברך לראות את כל יוצאי חלציהם יראי שמים מרבים, תלמידי חכמים אנשי אמת, מתוך בריאות ונחת דקדושה ורוב שלום אכי"ר.

וכן לבנותיי האהובות ליטל חיה ואפרת שסייעו רבות בהקלדת המאמרים ותיקונם. וכן לבתי **מרים ברכה** על כל העזרה. שיזכו בזכות התורה וזיכוי הרבים, לעלות במעלות התורה ויראת ה' טהורה. ולהקים בתים נאמנים בישראל, בדרכי אבותינו בקדושה וטהרה מתוך יישוב הדעת אמיתית.

ולאחרונה חביבה נות ביתי עטרת תפארת מנשים באֹהל תבורך, מרת ורד פרחיה תחי' על כל מסירותה הרבה מאהבה לתורת ה' יתברך, וההתמודדות עם הנהגת הבית והילדים, למען שמו באהבה ומחדירה בנו את האמונה הפשוטה והתמימה שלה. ה'

יתברך יזכה אותה לברכתו יתברך, המברך את עבדיו ונוצרי מצוותיו לזכות להתעלות אמיתית בהתקשרות אליו יתברך מתוך שמחה אמיתית ובריאות איתנה.

ויזכנו ה' יתברך יחד, ועם כל עמו בית ישראל שנזכה ונחיה ונראה בכבודו של ה' יתברך בעולמו, בביאת גואל צדק בבניין בית תפארתנו במהרה אמן כן יהי רצון.

אליעזר בלאו"מ **יצחק חיים לוי**
אלול התשע"ט

פתיחה קצרה

אמר הרב הקדוש רבי פנחס מקאריץ שלכל דבר צריך פתיחה, שהפתיחה היא מעין אותו העניין, למשל הפתיחה של סליחות יש בה כל עניין הסליחות.

אם כן אנסה כאן בפתיחה זו להציג עניינים על דרך קצרה, שיש בהם מעין הדברים המובאים בספר, והם שורשי העניינים בעבודת הבורא יתברך שנתבארו לי עד עתה מתורתו של מו"ר, ומה שזכיתי להבין ולפתחם לפי חלקי נפשי.

האדם בכלליות בנוי מגוף ונפש הבהמית, ונפש האלקית. והכח העליון שבנפש הוא כח האמונה בה' יתברך, ויש את עצם ההויה של האדם הווית ה' יתברך המחייה את האדם, שעליו נאמר באדם מישראל שיש בו חלק א'לוה ממעל ממש.

ברוב הזמנים במשך הדורות העבודה הייתה בשבירת כוחות הגוף המפריעים לגילוי הנפש, ובכח השבירה זכו לגילוי הנפש, ובכך התאפשרה עבודה על המידות עד לדבקות אמיתית בו יתברך.

אמנם בדור האחרון הנקרא עיקבתא דמשיחא, הנקרא זמן ערב שבת לאחר חצות (ביחס לגילוי הגמור של אורו של משיח הנקרא זמן כניסת השבת) מתגלה הארה של זמן לעתיד לבוא הנקרא אורו של משיח. ומובא בספרים הקדושים שזמן זה החל בתקופתם של הבעל שם טוב הקדוש ותלמידיו, ובמקביל אצל הגר"א ותלמידיו ביניהם הגר"ח מואלוז'ין ותנועת המוסר כולה.

יש אימרה ידועה שהאר"י הקדוש העלה את האדם לקדוש ברוך הוא, והבעל שם טוב ותלמידיו וכל העוסקים בפנימיות הנפש הביאו את הקדוש ברוך הוא לאדם.

ולא לומר שלא היה גלוי לפני האריז"ל ידיעת פנימיות הנפש ח"ו, אלא שבזמנו עדיין לא הייתה הארה בעולם כדי לגלות את הדברים בזה העולם. ולכן דיבר האריז"ל בעולמות ששם מתגלה הבורא יתברך, ולעומתו הבעש"ט ותלמידיו ותנועת המוסר שדיברו בפנימיות הנפש, גילו דרך בהכרת הנפש והעבודה שם דייקא, וכיצד אור ה' יתברך מתגלה בנפש היהודי.

שמעתי מהרב בעניין זה משל למקום גדול שעתידה להיות בו שמחה גדולה שצריך לזה הכנה מרובה, אם כן זמן מה לפני כן הרי יש הכנות רבות להכשיר המקום לכך, ואם יבוא לשם אדם שלא יודע ממה שנעשה שם ויראה כל הפאר והשירים מתנגנים בקולי קולות ואין שם אדם יעמוד

תמה מה כל זה, וכשישאל לפשר הדבר יבארו לו שאע"פ שיש זמן מה לארוע זה, מכל מקום הדבר צריך הכנה לדמות מעין המאורע, ואם כן מי שמגיע לפני כן שומע ורואה מעין אותו המאורע.

וכן הוא בענייננו שה' יתברך מכין את העולם לקבל אורו של משיח, כדרכו של ה' יתברך שלא נותן דבר בלא הכנה "כנשר יעיר קינו, על גוזליו ירחף" כידוע. וממילא בדור זה עיקבתא דמשיחא מתנוצצת בעולם הארת משיח הנקרא אור האחדות, אור האמונה, אור של לעתיד לבוא.

ממילא אע"פ שאנו פחותים בדרגה אלפי מונים מאבותינו ורבותינו, והם לא עבדו מיד בדרגה גבוהה של חיבור לאור האמונה וכו', מכל מקום יתרון יש לנו לעומתם שמצד הארת הזמן כמבואר נקל לנו יותר להשיג אחיזה באותו מקום, בעניין אחדות הנפש עם ה' יתברך, מכח התקשרות באור האמונה המתגלה בנפשות מכח הארת הזמן.

ממילא רוב צורת העבודה משתנה בדור האחרון, וגם דרך ההתקשרות לצדיקים קיבל פן אחר (ראה המבואר לקמן בפרשת נח), והיתרון הגדול הוא ההשתמשות באור האמונה להתגבר על המידות כולם וכן לבירור הנפש, שכיון שירדה חולשה עצומה לעולם, ואין כח בגופות לעסוק בתעניות וסיגופים, וכן אין כח בנפשות כל כך להתנתק במלחמה חזיתית מהתענוגים, הקדים ה' יתברך תרופה למכה והזריח עלינו אור של לעתיד לבוא שהוא עזר וסיוע לכל הנ"ל, ועוד כהכנה רבה לקבל את אור הגאולה למי שיקדים ויתחבר אליו בטרם תבוא הגאולה.

יש עוד כמה יסודות שיש להעמיד בפתיחה זו:

א. כיון שעוסקים באור האחדות יש להעמיד יסוד שעליו בנה מו"ר את רוב משנתו, והוא שבעצם אין שום מחלוקת בין חכמי וצדיקי ישראל, אלא שכל אחד מדבר לפי צורת נפשו וממילא שמועתו מקבלת צורה שונה מחברו.

אם כן אין לשום חבורה לומר משנתי היא האמת וח"ו של השני לא, כי מי שאומר כן סימן שאין לו הבנה בצורת כללות נפשות עמו ישראל, שכל חכם העומד בראש חבורה מגלה בתורה את צורת נפשו (חכם אמת כמובן, שיש לו גילוי והכרת נפשו) וכל המסתופפים אצלו אינם אלא אלו שמצאו את נפשם מתקשרת לדיבוריו ולתורתו (אם באו כמובן מכח תורה וכו', ולא מסיבות חיצוניות ונגיעות).

נקודה זו מעוררת השקפה נפלאה על כל אחדות כנסת ישראל באמת, ומה שיש שעושים פירוד בין הקהילות השונות אינו אלא משום השקפתם החיצונית.

ב. עוד נקודה חשובה יש לבאר, שיש שחושבים שעל האדם לעמול להשיג למשל מידות טובות אהבה יראה ענוה וכו', ועל כך מובא בספר "דע את עצמך" שיש לאדם את הכל בתוך נפשו, ומטרת העבודה היא לגלות המידות הטמונות בו, האהבה של חלקי נפשו, יראתו וכו', ובזה אפשר לפרש כוונת התורה באומרה לא בשמים היא וגו' כי קרוב אליך הדבר מאד.

וכן להיפך אין הוא בעל מידות רעות שהוא גאותן כעסן וכו', שהוא בעצמותו נשמה טהורה, ומה שמרגיש במידות רעות אינם מעצמותו, אלא מולבשים עליו וחוץ ממנו, וממילא בתפיסה כזו אין אדם חושב עצמו לעולם כאדם רע, אלא הוא עצמותו טוב והרע מלובש עליו, כיון שהוא ברוח שטות בחר ברע, ועל ידי תשובה ועבודת ה' ודאי יכול לתקן דהיינו להתנתק מהרע.

עוד בעניין המידות יש לדעת שראשית העבודה היא ביסודות הנפש, ששם שורשן של מידות (יסוד העפר עצבות ועצלות וכו'). ומה שדיברו רבותינו בספרי המוסר בדרך כלל מדובר במידות עצמן המסתעפות מהשורשים (כמבואר באריכות בריש ספר "דע את נפשך" עיי"ש).

ג. האדם צריך להיות אדם חושב שהרי אדם נקרא מחשבה ("אדמה לעליון" מלשון דמיון ומחשבה) וישראל עלו במחשבה תחילה להיבראות, משום כך שורשם במחשבה, ובייחוד מחשבת תורה שהיא מחשבה קדושה ששורשה במקום עליון. אמנם עיקר המחשבה היא בעומק העיון, והתועלת בכך היא להשיג את שורש העניין שחושב בו וממילא מובנים כל צדדי העניין ההוא. ועוד כשמעמיק במחשבה רק אז מרגיש תענוג אמיתי, שבמחשבה בעומק מתחבר למחשבה עצמה וכיון ששורשה במקום עליון ממילא מתנתק מענייני העולם כפי שיעור עומק המחשבה, ומתחבר לרוחניות שאין הנאה משתוית לזה בכל הנאות העולם.

ועוד שהמתרגל בזה נעשה "אדם חושב" גם בענייני העולם ולא יבוא בנקל לידי טעות, וגם יבחין בענייני העולם שהם מתנגדים לעבודת ה' יתברך ביתר חדות.

ועוד יש לדעת שעיקר החיבור והתענוג הרוחני המושגים בדור זה הוא דוקא על ידי מחשבה עמוקה בעיון סוגיות בפשט ובעיון גם בלימוד מוסר.

ד. יש דעת בלב והוא חוש המרגיש מציאות, והוא שרמזו חז"ל "ימשמש במעשיו" שהדבר שעוסק בו אפשר שירגיש את מציאותו, כמו למשל שמרגיש את מציאות השולחן המונח לפניו. וכן הוא בעבודת האמונה בבורא יתברך שמרגיש מציאותו יתברך כמבואר לקמן בפרשת בראשית ועוד.

ה. בדור זה האחרון שהתאוות והרצונות גוברים למעלה מראש, אם לא זכה להגיע לבקיעה לדרגה רוחנית, מוכרח לעשות מסירות נפש. פשוטו הוא לעשות למעלה מכוחו מעט. יש מסירות נפש במעשה בלבד וגם בכך זוכה אדם לבקוע לתוך נפשו לפי ערך המסירות במעשה. ויש עוד אופן ע"י כח בנפש הנקרא מסירות נפש, והוא צורת עבודה בלא מהלך מסודר (כמהלך המסילת ישרים למשל) והוא שובר כל מחיצה. אמנם סכנה גדולה טמונה בו כנגד ההצלחה כמו בכל דילוג שהאדם מדלג, שיכול ליפול מכח אותו דילוג, ואפשר שלא יפול, והחכם עיניו בראשו.

רצון נקרא נפש כמובא ברש"י (ריש פרשת חיי שרה) ולכן פנימיות עניין מסירות נפש היא למסור את רצונו, בחיצוניות הוא מסירת תאוה מסוימת למשל, אבל בפנימיות הכוונה לאדם שיש לו הרגש פנימי, שירגיש בניצנוץ הרצון בכח לפני שיוצא לפועל ושם גודע אותו ומפקירו (מו"ר - ועד תפילה "אלקי יצחק").

ו. ובאמת בכל מעשה אין עיקרו אלא הרצון לאותו מעשה, שהרי מעשי העולם הזה הבל ואין להם קיום נצחי, ולכן מה שנשאר לאדם לנצח אינו אלא הרצון שהוביל את המעשה.

לכן לפי הגדרה זו יש ליתן את הלב לכל מעשה שעושה איזה רצון פנימי מוביל אותו לאותו מעשה או אותה מחשבה, שהרי הרצון מריץ את אותו עניין מהכח אל הפועל (כידוע רצון שורשו רץ).

וכבר כתב בצוואות הרבי לייב מסאסוב שפעמים אדם מרגיש התלהבות בתורה ותפילה ואינה משום עצם התורה או התפילה, אלא כגון שיש לו איזה דבר משמח באותו היום והוא מקור השמחה ולא עצם התפילה או עצם הלימוד.

אם כן מי שזכה לזהות כוחות נפשו, זוכה גם כן לזהות מהיכן באה שמחה זו וכל כיוצא בזה.

ז. העיקר לכל הוא הניתוק מענייני העולם בכדי להגיע לשקט פנימי, שרק אז יוכל להיכנס פנימה לנפש ולהתחבר לעולם רוחני.

יש את הניתוק החיצוני מצד המקום היותר מרוחק ומנותק מן העולם, ואפילו בתוך חדר בודד יכול לפעול את פעולת הניתוק החיצוני.

אמנם העיקר שהתנתקות חיצונית תביאהו לניתוק הפנימי ויוכל להגיע עד לחיבור למקום פנימי מבודד, גם ברשות הרבים. והתבודדות זו היא תנאי ראשוני להצליח להתקשר לבורא עולם ולעולם פנימי רוחני, וזאת מכיון שרוב ענייני העולם הזה מתנגדים לעולם הפנימי הטהור.

ספר בראשית

פרשת בראשית - בירור התכלית

"בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱ'לֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ".

"השמים" רמז לחלק השמיימי שבעולם - הרוחני שבו. ו"הארץ" רמז לחלק הארצי שבעולם - הגשמי שבו. ועדיין לא נודע לנו התכלית בעולם שנברא רוחני וגשמי יחדיו. שכידוע לכל בר דעת ומאמין שחיות העולם הזה הגשמי הוא חיות רוחני שמחַייה אותו חי העולמים ברוך הוא, ובכל רגע ממש מתהווה העולם מחדש מֵאַיִן ליש ככתוב (נחמיה ט, ו) "אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וגו'"

אמנם בסוף מעשה בראשית נאמר "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי. וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם" וכתב שם רש"י וזה לשונו: "**יום הששי.** הוסיף ה' בששי, בגמר מעשה בראשית, לומר שהתנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה. דבר אחר, יום הששי, שכולם תלוים ועומדים עד יום הששי, הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה". ועיין בכלי יקר שם שהאריך לבאר דברי רבותינו בזה שכאן נתגלתה כל תכלית הבריאה, שהיא לרוחני שבה, ואם לא יקבלו ישראל את התורה ח"ו, אזי גם החלק הגשמי יחזור לתוהו ובהו, וזה מכיוון שאין תכלית לעולם הזה הגשמי בלי שיקיימו את החלק הרוחני שבו.

ובעצם אין שום תכלית בגשמיות, אלא התכלית היא רוחנית ונעשית גם ע"י העולם הגשמי.

עיקר התכלית היא להדבק בה' יתברך, באורו הגדול של ה' יתברך המתגלה בנשמות ישראל פנימה, בתורה הקדושה ובמצוותיה.

וכמו שכתב המסילת ישרים (ריש פ"א) "יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו".

הקדים הרמח"ל ואמר שקודם שאדם ישמע את התכלית, יש לו לעשות בירור עצמי בשכלו, שלא יהיה לו אלא צד אחד ברור למה בא לעולם, ומה תכליתו. כלומר יברר שאין בענייני העולם הזה בעצם תכלית אלא רצון ה', וידיעת מה היא התכלית זה שלב הבא. ומבואר בדבריו שיש רק תכלית אחת מבוררת שמשותפת לכולם, ואע"פ שבפועל כל אחד פועל פעולות שונות מחברו בזה העולם, ובמקום שונה ובסגנון שונה, מכל מקום כל זה מצד הפעולות כדי לקיים התכלית, אבל התכלית היא אחת לכולם.

וכל זמן שאין בירור מוחלט והסכמה גמורה בדעתו ובנפשו של האדם, שאין תכלית בענייני העולם הזה בעצם, ממילא אי אפשר לו להגיע לתכלית באמת.

ובהמשך דבריו ביאר וכתב "והנה מה שהורונו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא".

במפורש העמיד שנקודת התכלית היא להדבק בה' כאן בזה העולם, וכל עניין התורה והמצוות הם כלים ואמצעים בכדי להגיע לתכלית זו. ואע"פ שכתב בהמשך דבריו בזה הלשון: "ומקום העידון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרכת לדבר הזה. אך הדרך כדי להגיע אל מחוז חפצנו זה, הוא זה העולם", לא רצה לומר שבזה העולם אין מתקיימת התכלית, אלא התכלית מתקיימת בזה העולם, והיא ההכנה והתנאי לחיי העולם הבא, ואז תהיה התכלית בשלמותה, בתענוג רוחני "נחלה בלי מיצרים".

טעם בריאת האדם גוף ונשמה

ופשוט הוא שהרי לשם כך הביא ה' יתברך את האדם נשמה אלקית בתוך גוף גשמי, בשביל להחיל אלוקות גם בזה העולם הגשמי, כדברי רבותינו במדרש (מדרש רבה בראשית פ"ג) "אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַמֵּי, מִתְּחִלַּת בְּרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם נִתְאַוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שֻׁתָּפוּת בַּתַּחְתּוֹנִים".

ועניין זה נקרא "ירידה לצורך עלייה" (עיין ספר התניא סוף פ' לא), ועוד שמי שלא הגיע לתכלית בעולם הזה שהיא להרגיש התגברות התענוג הרוחני על התענוג הגשמי, לא קיים התכלית, וגם לתכלית הסופית שהיא חיי העולם הבא לא יוכל לזכות עד שיבוא על תיקונו. (יסוד זה מובא בכמה מקומות מהם בגר"א, נפש החיים, החפץ חיים, ועיין בלבבי משכן אבנה ח"א אות לט).

ועולה מכל הנ"ל שאין תכלית בעסק התורה ובקיום המצוות בקיומן בלבד, בלא שיגיע לתכלית שהיא הדבקות בה' שמשיג על ידם (אע"פ שהם חיוב גמור לקיימם ויתן האדם דין וחשבון על כל הנפסק בשו"ע בין אם הרגיש חיבור לקב"ה בקיומם, בין אם לא ופשוט), אלא התכלית היא להדבק בה' יתברך, והמצוות הם הכלים להחיל את החיבור לה' יתברך בעולם הזה, והתורה היא הכלי הזך ביותר להגיע לדבקות על ידה, ולהחיל את החיבור לה' גם בדיבור ובמחשבה.

ועוד שבלי תורה בעמל אי אפשר להגיע לשלמות התכלית, ואפילו אם ישיג האדם אור רוחני קדוש בלא כלי, לא יהיה לו קיום, שכל צורת העולם הזה יצר

בורא עולם שמוכרח שלאור יהיה כלי שמתאים לו, ואדרבה מוכרח לימוד תורה בעמל רב להשיג התכלית (מבואר באריכות בס"ד בפרשת תצוה).

ועוד עולה לנו מכאן יסוד מבהיל הרעיון והוא שאין ריבוי המעשים הוא התכלית, ואינו מוביל לתכלית, ועל כך אמרו רבותינו "טוב מעט בכוונה, מהרבות שלא בכוונה", ועוד אמרו במשנה (אבות ג, ט) "רַבִּי חֲנִינָא בֶן דּוֹסָא אוֹמֵר, כֹּל שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ, חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת. וְכֹל שֶׁחָכְמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְיִרְאַת חֶטְאוֹ, אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת". ובגמרא (שבת לא:): "אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו".

אמנם גם אם ישמור תורה ומצוות בלי החיבור המיוחל בודאי שיקבל שכר, שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, שהרי טרח על המצוות וויתר מרצונותיו וכו'. אמנם אין השכר תכלית, ואדרבה כבר אמרו רבותינו (אבות פ"א מ' ג) "אַל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס, אֶלָּא הֱווּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב שֶׁלֹּא עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס". והגם שאמרו בהמשך (פ"ב מ' טז) "אִם לָמַדְתָּ תּוֹרָה הַרְבֵּה, נוֹתְנִים לְךָ שָׂכָר הַרְבֵּה", ולכאורה דבריהם סותרים, יש ליישב בפשטות שהדרך היא שילמד תורה שלא על מנת לקבל פרס, אמנם סוף הכבוד לבוא, אמנם אין לו לכוון לימודו לשם שכר (ועיין עוד פרשת וישלח באור נוסף בעניין שכר).

לפי זה יוצא ברור שאם הזהירו לא לכוון לשם שכר, אז אין השכר תכלית בשום פנים.

אמנם אכן יש שכר שהוא כן תכלית, בבחינת ברכתם של האמוראים "עולמך תראה בחייך" (עיין ברכות יז), דהיינו שירגיש את תענוג העולם הבא כבר בעולם הזה והוא ה"להתענג על השם" שאמר הרמח"ל במסילת ישרים, והיא הדבקות בה' המיוחלת והיא עיקר תכלית העבודה בזה העולם (אע"פ שיש דרגות למעלה מהתענוג, אמנם אין כאן המקום לביאורו).

ולכאורה יש להבין למה יש פסול בבקשת שכר רוחני לעולם הבא, ואין פסול בבקשת שכר רוחני שהוא התענוג על ה' בעולם הזה.

ואפשר לומר בס"ד שיש חילוק ברור ביניהם, שכאשר עושה מעשים בלא חיבור לה' כמו שצריך להיות ומבקש שכר, הרי בעצם המעשים יש חסרון, שהוא ביחס למעשה המיוחל כגוף בלא נשמה, יוצא שבעצם העבודה הוא חסר ומבקש על כך שכר מושלם תענוג עולם הבא, ונקרא בדקות זלזול במעשים שעושה למלך, ובמלך עצמו.

אמנם כאשר מבקש ומייחל להשיג דבקות בה' ולהתענג בו בעצם המעשים, הרי מבקש שלמות המעשה, והיא התכלית המבוקשת במעשים* ולמה שיהיה בכך פסול, אדרבה לכך צריך לשאוף להגיע, וממילא כשזכה לכך בעולם הזה, הוכשרה נפשו להנות מאותו תענוג לעולם הבא, רק פי כמה וכמה שאז יידבק בה' בשלמות בלא התנגדות מהגוף והרצונות והוא נקרא בלשון חז"ל "נחלה בלי מיצרים".

* אף על פי שיש דרגות למעלה מכך בלשמה, כגון לעשות רצון ה' כי כך רצונו ללא שום רצון לקבל תענוג, מכל מקום כאן אנו מדברים בדרגת תענוג, וכדברי האגלי טל בהקדמתו שאין חסרון בלשמה בבקשת תענוג רוחני בלימוד התורה. ופשוט שלא דיבר בדרגת לשמה המושלמת, אלא בדרגת תענוג.

פרשת בראשית (מאמר ב) - "אמונה בבורא עולם"

אמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה פ' ברא' פ"ג) שיום הראשון שבו נברא העולם נקרא יום "אחד" ולא יום ראשון כדרך שנקראו שאר הימים, וזאת מכיוון שבו "היה הקדוש ברוך הוא יחידי בעולמו, שלא היה בעולמו אלא הוא". וידוע שמציאות ה' יתברך היא היה הווה ויהיה, וכמו שה' יתברך היה יחיד קודם שנברא העולם, כך הוא יחידי לאחר שנברא העולם (הווה), וכך יהיה יחידי לעתיד לבוא. וכמו שאנו אומרים בתפילה "אתה הוא אחד קודם שבראת עולם, ואתה הוא אחד לאחר שבראת עולם, אתה הוא א'ל בעולם הזה ואתה הוא א'ל בעולם הבא".

אם כן בעניין קודם שנברא העולם אין לנו שום תפיסה, וכן בעניין לעתיד לבוא שיגלה ה' אחדותו לעיני כל העולם. אלא כל עבודתינו היא לגלות את אחדותו כאן עתה בעולם הזה.

יש בעניין זה קושי ויש מצד שני פשטות.

הקושי הוא שהעולם נקרא "עולם" מצד ההעלם שבו, מכיוון שהאדם תופס את העולם כמציאות בפני עצמו, ועוד שיש בו ריבוי כוחות, וכביכול ריבוי מציאויות ח"ו, ועל כן זה יוצר אצלו הסתר גדול להרגיש את מציאות ה' יתברך דהיינו שהוא חי העולמים, והוא ורק הוא נקרא מציאות אמיתית יחידה ופשוטה, וכל שאר הנבראים הם לבושים ע"ג מציאותו יתברך ואינם מציאות **בעצם** (יש דרגות למעלה מכך בבחינת "אין עוד מלבדו" ואכמ"ל).

ומצד שני יש פשטות כלומר עצם מציאות ה' היא הפשטות, לעומת הנבראים בעולם הזה שהם מורכבים. וכאשר יתפוס האדם ויחוש את מציאות ה', ממילא הכל אז נהייה פשוט, כדברי הרבי מקאצק שהמעלה הגבוה ביותר היא להיות יהודי פשוט.

אמונה בחוש, ולא אמונה שכלית

ועתה נחזור למה שדיברנו במאמר הקודם, שכל עניין לימוד התורה וקיום המצוות אינו תכלית בפני עצמו, אלא הכל בנוי על התכלית האמיתית שהיא דבקות בה' יתברך, והיא ע"י שיחוש את מציאות ה' שהיא מציאות פשוטה וכמבואר. שהרי אם יבנה את כל תכליתו על עסק התורה והמצוות בלבד בלא הדבקות שמתגלה על ידם, אין לך הרכבה גדולה מזו. ופשוט שבעמלם ירגיש אור רוחני אבל סוף כל סוף מורכב (מלבד בעובד במסירות נפש ואכמ"ל), אמנם איך יזכה ע"י העסק בהם בלבד לגעת ולהרגיש בפשיטות מציאות ה' יתברך?

﴿פרשת בראשית (מאמר ב) - "אמונה בבורא עולם"﴾

ועוד שלפני שעובדים את הבורא צריך קודם כל לדעת את מי עובדים, וכמו שהשיב החזון איש זצ"ל לבני תורה שביקשו חיזוק בלימוד התורה, שהעיקר הוא לידע לפני מי אתה עמל.

וכמו שהמשיל זאת מו"ר בספרו בלבבי משכן אבנה, שאדם שצריך מים, תחילה בודק שבכלל יש מים, ורק לאחר מכן בודק אם הם חמים או קרים, וכן הוא לענייננו, ראשית יש לדעת (דעת הלב) את מי עובדים ואחר כך ליראה ולאהבה אותו, וללמוד תורתו ולשמור מצוותיו (אע"פ שיש יראה קודמת, אמנם כאן מדובר בשלב שאחריה).

מציאות העולם הזה מתנגדת לאמונה

אמנם כדי להרגיש מציאות ה' הפשוטה בחוש המלאכה היא לא קלה, כיוון שכל העולם הזה מורכב מדמיון של הרבה מציאויות שהן עצמן נותנות כביכול לאדם חיות, וכן הרבה רצונות שהאדם דבוק בהם ומרגישם כחלק ממציאותו.

לפי זה מובן למה מצינו גדולי צדיקים ותלמידי חכמים, שעסקו כל ימיהם בעבודת האמונה ושימורה, כל זאת מכיוון שכל זמן שאדם כאן בעולם הזה ההתנגדיות לאמונה זו רבות ונדרשת עבודה מתמדת כנגדם.

שהרי ברור שאם מדובר רק באמונה שכלית, לא נדרש לכך חיים שלמים, כמו כל ידיעה שכלית שבהרבה עמל והתבוננות אפשר להגיע לידיעה ברורה בלי שני צדדים שה' יתברך הוא בורא העולם.

אלא על כרחך האמונה המיוחלת שעל ידה יוכל להרגיש את בורא עולם היא אמונה חושית, וענייני העולם הזה ורצונותיו מתנגדים לזו האמונה, ולכן מצטרכת להשגתה עבודה, וכן שימור רב לאחר השגתה.

השגת הרגשה חושית בדרך דילוג

אמנם לכאורה בכדי להגיע למיוחל בדרך העולה, נדרשת עבודה רבה בתיקון המידות והרצונות והמחשבות וכו'. אמנם באופן של "סוף מעשה במחשבה תחילה" יש אפשרות להגיע לאמונה זו ולהרגיש בחוש את מציאות ה', הרגשה של ממש ולא התלהבות בלבד, וממילא יהיו בידיו כלים נכבדים לעבוד איתם את עבודת ה', בתיקון המידות והרצונות תפילה ועסק התורה וכו'.

ועוד שעל ידי זה כל חייו יקבלו גוון אחר לגמרי, וכל המעשים ייתמלאו באור האמונה המושג, ולא יהיו מעשים חסרים בלא רגש אמיתי לבורא.

ועוד שבלא השגה זו, יש קושי גדול מאד לעבוד בעקבתא דמשיחא, ובפרט בדורינו זה, שמילאה הטומאה כל חלל, והרצונות בתוקפם הרב גם אצל תופסי התורה ומבקשיה.

ראשית נדרשת מהאדם עבודה עם המחשבה וכמבואר, עד שיתפוס בדעתו "דעת הלב" תפיסה מציאותית שאין תכלית אחרת בעולם מלבד ההדבקות בה' יתברך, וכל שאר העניינים אפילו הרוחניים הם כלים להשגת מטרה זו.

והדרך להשגת תפיסה זו היא ע"י התבוננות ומחשבה מתמדת ונשנית, ולהוציא בפיו עניין זה שנתברר לו, וכן יעשה זמן רב, עד להשגת תפיסה זו במציאות ממש, בכך שמקיים דברי הפסוק "וידעת היום והשבות אל לבבך".

כלומר שאת אותה ידיעה ישיב אל הלב, וזאת אפשר ע"י הדיבור שהוא הכלי המעשי הקרוב ביותר ללב. אמנם יש לחדד שאינו דיבור מהשפה ולחוץ, אלא דיבור לבבי המדבר אל הלב ומחדיר ללב את הידיעה הפשוטה שיש בורא לעולם. (עיין בלבבי משכן אבנה חלק א, שביאר דרך סלולה בעבודה זו).

תפיסת אמונה זכה שקודמת לנבראים

אכן יש אמונה שונה מזו והיא נמצאת ככח בנפש, כח שנותן אמון בדבר שאינו מושג ומשום שקדמה לו ידיעה בדבר שמאמין בו, כגון אדם שמאמין לחברו ומפקיד אצלו כסף, או חולה שמאפשר לרופא לחבול בגופו וכו'.

אמנם אמונה זו הפשוטה בתכלית הפשיטות שעליה דיברנו אינה כח בנפש אלא היא כח למעלה מהנבראים.

אמנם זכינו אנו בני ישראל שנתן בנו ה' יתברך נשמה הקדושה חלק א'לוה ממעל, ולכן אפשר לכל בר ישראל להרגיש מציאות ה' בחוש, שהרי זה שהבורא נמצא וכו' זו מציאות קיימת, אמנם להרגיש אותה אפשר רק ע"י הנשמה, וזה אי אפשר ע"י חכמה בלבד, כיון שמציאות ה' היא מציאות פשוטה ולא שייך בה התבוננות כלל.

אבל ע"י דיבור פשוט אפשר לבקוע לאור הנשמה שתרגיש בחוש, והאדם ירגיש בהכרה ברורה שיש בורא לעולם. אמנם דווקא דיבור פשוט בלא שום שכל, דיבור רך היוצא מהנשמה, דיבור של תמימות ללא התבוננות (תמים פירושו שלם, ולענייננו הוא דיבור שלם פשוט ואחיד שאין בו שכל, ואין בו שני צדדים).

אבל דיבור שאינו פשוט אינו מובן לדרגת הנשמה, משום שאינה תופסת אלא עניינים דקים ופשוטים, וממילא ע"י דיבור זה לא ייבקע לנשמה, אלא יתפוס רק את האמונה שהיא כח בנפש (וכמבואר למעלה), מה שאפשר לתפוס לאחר שנברא העולם.

יתרון אחרית הימים מצד הגילוי שיש בזמן

אמונה זו אינה נתפסת בשכל הנבראים, שהרי כמו שאמרנו שה' יתברך היה גם קודם שנברא העולם, ואם כן על כרחך מציאות זו כיוון שהיא קודם הנבראים אין הם יכולים לתפוס אותה בשכל.

﴿פרשת בראשית (מאמר ב) - "אמונה בבורא עולם"﴾

אמנם בנפש אפשר לתפוס, שהרי נשמות ישראל (והתורה שהיא מאוחדת בהם) היו קודם שנברא העולם, וזה היתרון לנשמות ישראל שיכולין לתפוס מציאות ה' שחוץ לנבראים.

ואם תאמר מאי שנא ראשונים שלא דיברו כל כך בבחינה זו, ואנו יתמי דיתמי נזכה אליה.

נאמר מה שכתבו בספרים הקדושים, שכיוון שה' יתברך היה הווה ויהיה, ולכן אותה בחינה של גילוי אחדות ה' יתברך שקודם שנברא העולם (היה), היא גופא תתגלה לעתיד לבוא (יהיה), והיא מתגלה בסמוך לגאולה, כמובא בספרים הקדושים שכיון שזה העולם *שש* אלף שנה הם ימיו, כנגד *ששת* ימי השבוע כמו שכתוב "כי אלף שנים בעיניך כיום וגו'" (תהלים צ), והתגלותו של הבעש"ט הקדוש (שגילה בעיקר את החיבור לאור שלעתיד לבוא) ושאר רבותינו שדיברו בפנמיות התורה ופנמיות עבודת הנפש, הייתה בחצות היום של אלף השישי, שהוא זמן שטועמים טעם שבת בבחינת "טועמיה חיים זכו".

וממילא מורגש בנפשות פנימה אור של לעתיד לבוא – אור האחדות, וככל שמתקרבים לגאולה האור הזה מתעצם (ופשוט שכנגד לזה, החושך בחיצוניות מתעצם, שהרי זה לעומת זה עשה אלקים) ולכן מובן שמצד שאנו שרויים בזמן זה יש לנו יתרון להרגיש בנפש (גילוי מצד הזמן) אור זה של לעתיד לבוא.

ודווקא אם ניגש בצורה הנכונה שמנסה לחוש את מציאות ה' ולא כפי שהוא מתראה לנבראים בבריאה וכו', אלא **מציאות ה' בעצם** ללא קשר לנבראים וכמבואר, וזה בתוספת ההתבודדות (מקום) והשקטה ככל שניתן. שהרי הנשמה היא "קול דממה דקה" ומתגלית בשקט ובהתנתקות מענייני העולם.

שלוש דרגות באמונה

נמצינו למדים כאן שלוש דרגות באמונה:

א. אמונה שכלית שיש בורא לעולם והוא המציאות היחידה ואין עוד מציאות בלתו יתברך שמו.

ב. כח אמונה בנפש שבאה אחר בירור שכלי ועל ידה סומך על ה' יתברך גם בלי הבנה.

ג. הרגשת מציאות ה' בחוש ע"י שהנשמה תופסת מציאות ה' פשוטה, ומשם משתלשלת ההרגשה בחוש גם למהלך חייו בעולם הזה.

פרשת נח - נוכח פני ה'

כתוב בפסוק "וַתִּשָּׁחֵת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ חָמָס" לכאורה יש להבין מה הפירוש לפני האלקים, וכי רק לפניו נשחתה ולא לפני בני האדם, והרי נאמר בהמשך כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

ואפשר לומר בס"ד שיש בחינה שאדם עובד את ה' יתברך אמנם אין הוא מרגיש במעשיו בין לטוב ובין למוטב.

להבדיל אצל אנשי דור המבול זה היה קיצוני מאד משום שכל כך השחיתו עד שנעשתה להם השחיתות להיתר רח"ל, ואדרבה מי שלא התנהג כמותם הרי הוא המשונה בזה העולם. וכן הוא אצל הרשעים בכל דור לפי בחינתו הם מרגישים שהם ממש בסדר, מלבד מדי פעם כאשר הם שבעים מתאוותם ובוחלים בה כידוע שסוף התאוה מביאה את האדם למאוס בה, אז נאמר עליהם שהרשעים מלאי חרטות, עד לאחר זמן קצר שמתחדש אצלם הרצון והתאוה חוזרים לסורם ומרגישים שאין בזה העולם ח"ו אלא תענוגות והבלים.

אמנם כל שאר הזמן אינם מרגישים ברשעותם שרעה היא, ולכן ציוו רבותינו להתרחק מחברת רשעים, שאפילו הוא אדם צדיק המואס בדרכיהם, מכל מקום עצם ההתמדה בחברתם יחדירו לו שהם הישרים ודרכם היא המוצלחת והוא אינו אלא משונה וכו'.

וכן הוא לענייננו בשאר בני האדם הממוצעים יש בהם בחינת "היינו כחולמים", שכידוע פירוש פסוק זה שלעתיד לבוא שייתגלה אור ה' בעולם אור האמת, כל אחד יאמר שעד עתה כל עולם הזה היה ממש חלום והיה נראה כמציאות גמורה.

אמנם באמת אין מציאות גמורה אלא הוא יתברך שמו, וזה העולם נקרא עולם משום שמעלים אור ה' יתברך, וככל שתופס האדם שיש ממש במעשי בני אדם בלבד, הרי אין הסתרה גדולה מזו, וכבר אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ שאדם שעובר יסורין ל"ע, אזי כשיאמין שכאן ממש נמצא ה' בזה ניצל מהם (עיין נפש החיים שער ג' שהעמיד כמה בחינות "אין עוד מלבדו", ואין להאריך כאן אלא דיברנו בתפיסה ההפוכה לענייננו שתופס מציאות חוץ ממנו ח"ו).

ועניין חלום זה הוא כל אחד לפי דרגתו, יש אדם של"ע מופקע מאמונה בה' יתברך כמעט לגמרי וממילא התוצאה שהוא נמצא כמעט רק עם עצמו, והוא ורק הוא זה עיקר התכלית חס ושלום. דרגה פחותה זו גוררת אחריה שיפלות כזו שמבקש ליקח גם מה ששייך לחברו, וזה עיקר חטאם של אנשי דור המבול בגזל ועריות (אשת איש ואישה שאינה שייכת לו וכו') והוא שורש הגאוה.

וידועים דברי רבותינו שהדגישו גנות מידה זו עד שאמרו שהבעל גאוה לא מתקררת דעתו עד שחומד באשת חברו. ושורש עניין זה הוא מכיוון שרואה שיש טוב לחברו, והוא הרי כל עניינו שכמעט רק הוא בלבד תכליתו של עולם, ממילא מקנא לחברו שהשיג טוב שאינו ראוי לו, ולכן חפץ הוא ליקח כל שהשיג וגם אשת חברו.

ונקרא זה חלום ודמיון כיוון שהאמת הצרופה היא שתכלית הבריאה היא עבודת ה' יתברך, היינו הדבקות בו ובמצוותיו וביטול האני העצמי אליו יתברך, וככל שמתרחק מהבנה זו וקיומה נמצא שהוא עושה וחולם שעושה, כיוון שאין במעשה שכנגד תכלית זו שום ממשות.

ולכן הזהיר ה' יתברך ברוב רחמנותו את דור המבול מאה עשרים שנה לפני שהשמידם במבול, על ידי שיראו את נח בונה תיבה ויבינו שהעולם עומד להחרב, שמא בכך יבינו שאין למעשיהם קיום ותכלית ויזדעזעו וישובו מדרכם. אם כן למדנו מהנהגה זו של ה' יתברך דרך איך להנצל ממידה זו המעלמת את התכלית, והיא על ידי שיתבונן שאין במעשי בני אדם קיום כשאינם לרצונו יתברך.

ואפשר שרמוז כאן בעניין זה שורש לדברי חז"ל בגמרא (ברכות ה.) על מי שתקפו יצר הרע "אם נצחו מוטב וכו' ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה", שעל ידי שנזכר ביום המיתה, הרי כל חלומותיו נמוגו אם אכן מתבונן בזה מנקודת האמת שבליבו.

ולכן בכל אדם לפי ערכו יש בחינה זו של דור המבול שאינו שם לב למעשיו שאין הם לפי רצונו יתברך אלא להיפך, ובכל שלב צריך האדם לעורר עצמו שיש לו להתקרב לה' יתברך אפילו אם לא רואה ליקוי ממשי במעשיו, בכך שיבין שבודאי אין הוא מושלם, אלא שאין הוא רואה מעשיו מחוסר ברירות מכח נגיעות ואי התבוננות וכו'.

וממילא כאשר יתאמץ יותר מדרגתו ייזכה ויעלה בדרגה ואז יבחין את חסרונו בדרגה הקודמת, ועוד שבכך יימנע מה' יתברך להצטרך להוכיחו כדברי הזוה"ק אם יש דין למטה אין דין למעלה.

ובעצם כל דרגה שאדם נמצא היא גלות כלפי הדרגה שלמעלה ממנה, ועצם דרגתו מעלימה ממנו את הדרגה היותר עליונה. על דרך משל אדם שח"ו רחוק מתורה ומצוות, וחי כך כאילו בדרכו שהולך בה הכל בסדר, ואין בעל בית לעולם ח"ו. וכי אין לו לאדם זה מוח בקודקודו להבין בסברא פשוטה שיש כאן בורא ויש להתנהג בעולמו כרצונו של הבורא וכו', וכי הוא חושב באמת שיחיה לנצח בהבליו וכו'.

ובאמת אדם זה המדובר אם יזכה שילבישו ה' יתברך רוח טהרה ממרום ויזכה להכיר אמת זו בחוש, יוצא מהדמיון שחי בו עד עתה וברוך ה' לאט לאט מתרחק מן העבירות וכו'.

אמנם פשוט לכל בר דעת שעדיין לא הגיע לדרגת נפשו המיוחלת בקדושה, במידות, ודרך ארץ של תורה, עמל תורה אמונה זכה וכו', אע"פ שעתה הוא המאושר בעולם ומרגיש שהכיר אמת צרופה בתכליתה, שלהבנתו גילה את כל כולה בכל קומתה והדרה.

אם כן יש להבין שכך היא כל צורת ימי האדם, דרגה לפנים מדרגה לילך ולהתעלות בבחינת "ילכו מחיל אל חיל", ולכן ניתנו לאדם עשרות רבות של שנים, שהרי לכאורה די בסיום ש"ס ועיקרי תורה ומצוות וכו', ולכאורה כבר יהיה בן העולם הבא.

אך כפי המבואר אינו כן כלל וכלל, ונפש האדם אין סופית כעין בוראה ועולמות אין מספר וכו', ועיקר העבודת ה' היא תמיד לשאוף להתעלות, ובפועל להתבונן ולמשמש במעשיו, ובחכמה יבנה בית, בית שהוא משכן ה' בליבו של האדם.

פרשת נח - דרך ההתדבקות בצדיקים ותלמידי חכמים

"אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֶּךְ נֹחַ".

כתב רש"י על לשון הכתוב "בדורותיו" יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר, ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום.

יש להבין מה בא ללמדנו שדרשוהו לגנאי, ועוד איך דרשוהו לגנאי, כאשר התורה הקדושה מעידה עליו שהוא צדיק תמים.

ואפשר לומר בס"ד שאינו גנאי כפשוטו, אלא על משמעות הפסוק נחלקו להבין האם צדיק תמים שאמרו חז"ל על נח היה באמת צדיק כמו שהתורה מצפה ממנו להיות בפני עצמו, ואפילו אינו מלמד לבני דורו. או שמא כיון שנח כל עניינו היה לזכות את בני דורו כמו שאמרו חז"ל שהיה מוכיחם, ובנה התיבה מאה ועשרים שנה, (ואע"פ שהיה אפשר לבנותה בזמן מועט מזה), וזאת כדי שישאלוהו בפשר הדבר ויזהירם על המבול וישובו מחטאותם. ולכן הדיעה שאומרת שלפי דורו היה צדיק אינו לשם גנותו, אלא לומר המציאות שהיה צדיק זה מותאם לדורו ורק הוא בצורת עבודתו ושורש נשמתו יכל לקרבם לה' יתברך. ואם היה בדורו של אברהם אבינו לא היה נחשב כלום, ולא מצד עצמו מול בוראו, אלא מצד כך שאת דורו של אברהם אבינו לא יכל לקרב לבורא יתברך בדרכו שלו. ואם כן אין כאן גנאי כפשוטו, אלא דברים כהוייתם הנשמעים כגנאי.

ועניין זה שכל דור הקב"ה שולח את החכמים המותאמים לעבודת הדור מובא במדרש (בראשית רבה כד, וכן עיין סנהדרין לח:) "אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר סִימוֹן עַד שֶׁאָדָם הָרִאשׁוֹן מֵטָל גֹּלֶם לְפָנַי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, הֶרְאָה לוֹ דּוֹר דּוֹר וְדוֹרְשָׁיו, דּוֹר דּוֹר וַחֲכָמָיו, דּוֹר דּוֹר וְסוֹפְרָיו, דּוֹר דּוֹר וּמַנְהִיגָיו".

וכן מה שאמרו במסכת ראש השנה (כה:) יפתח בדורו כשמואל בדורו וכו', הם דברים ברורים בהנהגת ה' יתברך את עמו בכל דור ודור, ע"י מנהיגיו התואמים בדיוק לפי רוח הדור, והם היודעים את צורת העבודה של בני הדור את בוראם, לפי מצב הזמן ודרגת נשמתם של בני הדור.

וכעין מה שביקש משה רבנו ע"ה מה' יתברך (במדבר כז) "יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וַאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם, וַאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וַאֲשֶׁר יְבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֲדַת ה' כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה". וענה לו ה' יתברך "קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו". וכתב

שם רש"י "א'להי הרוחות: למה נאמר, אמר לפניו רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו".

וכאשר יודעים ידיעה זאת שבכל דור שתולים חכמים שיודעים את רוח הדור, ואת צורת העבודה הראויה, וכן את העבודה שאינה ראויה לבני הדור בכלל, ולכל נפש ונפש בפרט, הידיעה הזו שופכת אור גדול על ההכרח לקיומם של חכמי וצדיקי ישראל.

שכנראה לעיננו לדאבונינו הרב השתבש בדורינו המושג של התדבקות בתלמידי חכמים.

והגרוע מכל הוא שהרב נעשה מקור לישועות ורפואות פרנסות וכו' קודם לבורא עולם, עד כדי כך שיש לתמוה איך אומרים התלויים בו בכל יום "כי אתה אלקי ישעי, אותך קויתי כל היום" וכל שאר פסוקי התלות הבלעדית בה' יתברך שמו.

ואין רצוננו לומר שיש פסול בעצם הפנייה לחכמים וצדיקים שיסייעו לאדם ויתפללו עליו, אלא רצוננו לומר שצריך שתוקדם לכך אמונה חזקה וברורה בה' יתברך, שאם לא כן אדרבה תלות זו יוצרת הסתר ומחיצה בין האדם לבוראו. ואע"פ שיטען הטוען וכי אינני מאמין בה' יתברך ולא אליו אני מתפלל?

אף על פי כן אינו דומה מי שכל ליבו מייחל לה' ולישועתו, למי שנותן מקום נרחב בליבו לצפות לישועת רבו, שבכך על כרחו מתקטן במידה רבה ביטחונו ותשוקתו לה' יתברך.

ושמעתי משל יפה מאד והוא מתאים ממש לענייננו, במדינה אחת היושבת על חוף ים, שמעבר השני היה אי מבוצר של אנשי פשע שהיו מחבלים בלי הרף באותה מדינה. ובכל פעם היו יוצאים ספינות מלאות נשק וחיילים להלחם באותו אי, והעלו חרס בידם, שהיו בורחים חזרה במהרה לספינות כמו שבאו בלא הצלחה של ממש, וכך חזר על עצמו העניין פעמים רבות.

ביום מן הימים החליף המלך את שר הצבא לאדם חכם ואמיץ לב יותר מהראשון, וכאשר נדרשו לילך להלחם באותו האי, העמיס ספינות מלאות חיילים כדרך שעשה השר הקודם. אלא שלאחר שהגיעו החיילים וירדו לאותו האי, לקח השר בעצמו כלי נשק עוצמתי והשמיד את כל הספינות של הצבא שלו. המה ראו כן תמהו רעדה אחזתם על מעשה זה, לאן ייסוגו, ואיך יינצלו מאויביהם, והיו בטוחים ששגגה עלתה בידו. ענה להם שר הצבא שעתה אין לאן לברוח, ויש להלחם בכל הכח. בראותם כך נתנו את כל עוזם ונלחמו בחרוף

נפש עד שהצליחו לגבור על אוייביהם. ויען שר הצבא ויאמר כל זמן שהספינות וכלי הנשק שבתוכם היו מזומנים לכם בכל עת כמקום מיפלט, לא ניצחתם את האוייב ביודעיכם שיש לאן לנוס, ובכך בטחה נפשכם ולכן לא נתתם את מירב עוזכם למלחמה. אמנם עתה ביודעיכם שאין מנוס ומפלט אלא אין הדבר תלוי אלא בכוחכם וחייכם מונחים על כף המאזניים לכן נתתם את מירב הכח לגבור על אוייבכם.

והנמשל נפלא כפתור ופרח לענייננו, שכל זמן שיש לאדם מקום בנפש לבטוח בישועת בשר ודם, ואפילו יהיה צדיק גמור, מכל מקום תפיסה זאת יוצרת בנפשו מבטח באדם לפי גודל התלות, וממילא מפחית את בטחונו בה' יתברך. ואפילו אם יטען האדם שסוף כל סוף רואים ישועות בחוש, נאמר שלא באנו כאן להכחיש את המציאות, שיש לצדיקים כח מעל הטבע, ופשוט שמכח אמונתו בכח הצדיק נושע, אבל הפסד גדול הפסיד שהחליש אמונתו ובטחונו בה' יתברך שהיא התכלית המיוחלת לאדם בעולם הזה.

ועוד שבודאי יש צורת עבודה שראינו אצל חלק מרבותינו בהתדבקותם לרבותיהם, אמנם זה אינו אלא לאחר שהחזיקו בדרגה של אמונה בה' חזקה, ולא היה אצלם חשש הסתר מצד סמיכתם על רבם, ובעצם קיימו את התכלית בהתדבקות בתלמידי חכמים, להשתמש ברבם ככלי להגיע אליו יתברך.

וראיתי בספר ברכת אבות (על פרקי אבות פ"ה משנה ו) לבעל הבן איש חי זיע"א שכתב, שמה שהמשנה שם דיברה בעניין דברים שנבראו בערב שבת בראשית בבין השמשות, הוא רמז לאלף השישי של גלות האחרון הזה שנקרא ערב שבת, וסוף הגלות נמשך עד רובו של האלף השישי, ולכן יש ללמוד כל הנאמר במשנה זאת על זמן זה של סוף הגלות. ולכן בעניין מה שמקום קבורתו של משה רבנו ע"ה לא ידוע כתב וזה לשון קודשו: "כי מזה יבחין האדם וידע כי רצונו יתברך שישראל הם יתעוררו לשוב בתשובה שלימה מעצמן, כדי שיהיו ראויים והגונים מצידם, ולא מצד זכות אחרים המגין עליהם, כי אי אפשר לתת להם הטוב הגדול אשר הבטיחנו יתברך לימות המשיח, כי אם שיהיו ראויים והגונים בעצמם, ולא יועיל זכות אחרים בעבור זה.

והנה נדע לפי מה שה' יתברך הסתיר קבורת משה רבנו ע"ה מן הבריות עד היום הזה, שהוא ימים רבים אחר החרבן, וכל זה הוא כדי שלא נדחוק את הקץ, על ידי שילכו כל ישראל ויבכו על קבר משה רבנו ע"ה, שיתפלל אל השם יתברך למהר הקץ, אף על פי שעדיין לא תיקנו מעשיהם כראוי. ובהכרח שתפילת משה רבנו ע"ה תעשה פירות, כי לא תשוב ריקם כי הייתה תפלתו דומה לחרב פיפיות ובוקעת ועולה מאליה, וגדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם.

וביני ביני לא יזכו לאותו הטוב הגדול הנועד לימות המשיח, ולכן גם עתה נעלם קבר משה רע"ה, כדי שישראל בעל כרחם ידעו שאין הדבר תלוי כי אם בהם שצריך שהעם ישוב עד המכהו, ושב ורפא לו. וכאשר יתעוררו לתקן עצמם ולשוב בתשובה שלימה, אז תהיה הגאולה במהרה בימינו אכי"ר" עכ"ד הקדושים.

דבריו הקדושים מדברים בעד עצמם שהתלות בצדיקים באחרית הימים היא אדרבה מעכב לגאולה, וה' יתברך דורש מאיתנו בסוף הגלות לקיים דברי חכמיו "ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים". (סוטה מט:)

וקראתי בספר "מאיר עיני הגולה" (אות קנה') שהביא דברי בעל החידושי הרי"ם מגור זצוק"ל לקהל חסידיו, שהיה טוב יותר לבטל ההנהגה של הקשר בין הרבי לחסידיו, מכיוון שהתוצאה של הנהגה זו היא שמשליכים את כל בטחונם ברבם, ומזניחים המעשה שצריך להעשות מצידם. ודרש זאת על הפסוק "אל תבטחו בנדיבים בבן אדם שאין לו תשועה" (תהלים קמו) ואמר שנדיבים אלו הצדיקים כמו שכתוב "לִבְּי לְחוֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעָם" (שופטים ה) ופירש רש"י שם שהם התלמידי חכמים, ואמר אז החידושי הר"ים מגור שאדרבה צריך לקיים את המשך הפסוק "אשרי שא'ל יעקב בעזרו שִׂיברו על ה' אלוקיו" ככתוב עיני כל אליך ישׂברו וגו'.

ודבר זה שהבטחון באדם ואפילו הוא צדיק גדול, מחליש הבטחון בה' יתברך, מתבאר מדברי הרמב"ן על הפסוק: "וַתֵּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי" (בראשית ל, א) וענה לה יעקב אבינו ע"ה "התחת אלקים אנכי וגו'". וכתב שם הרמב"ן שעשה לה כך יעקב אבינו, אע"פ שדרכם של צדיקים להתפלל על אנשים זרים, וכ"ש על שאר בשרו וכו', זאת כיוון שביקשה שיתן לה בנים בתפלתו על כל פנים דהיינו שבודאי ע"י תפילתו תבוא הישועה, ועל זה כעס יעקב אבינו ע"ה וכי ח"ו אלקים אני לתת ישועה בודאי? ולכן הכלימה ודחה אותה. "והנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב שבה להתפלל על עצמה אל שומע צעקה, וזהו וישמע אליה א'להים" (דהיינו ששמע אליה בלבד, ולא דרך תפילת הצדיק).

וכתב בספר כוחה של תפילה (להרה"צ דתהלות ישראל שליט"א עמ' יב בהערה) שגם בעניין עבודת ה' הדבר כן, שיש כאלו שמנסים להדבק בה' בזה שיקיימו דברי חז"ל בפירוש הציווי "ובו תדבק" הידבק בתלמידי חכמים ונמצא אתה נדבק בו יתברך, ובדרך לא דרך עושים זאת שחודלים מהתשוקה האמיתית להדבק בו יתברך, וסומכים על רבותיהם שידביקו אותם בה' וכל כיוצ"ב, ויש לרחם עליהם שמפסידים עולם הזה ועולם הבא וכו', ועליהם צועק ה' יתברך ע"י נביאו וליבם רחק ממני דייקא עי"ש בדבריו הנפלאים.

וכל שכן בדור אחרון, דור עיקבתא דמשיחא שעליו נאמר במשנה (סוף מסכת סוטה) "וְעַל מִי יֶשׁ לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם" ואדרבה זו צורת העבודה המתחזקת מיום ליום להשען על ה' יתברך בלבד (ואינה רק הגדרת קשיי הדור), וכך רוצה ה' יתברך שנעבוד אותו, כהכנה לימות המשיח שנאמר בהם "ונשגב ה' **לבדו** ביום ההוא" (ישעיה ב, יא), והארה זו של הלבדו זורחת בעיקבתא דמשיחא, וכנגד יש נסיון שגובר שלא לבטוח בו לבדו וכמבואר למעלה.

וכמו שמצינו בחזקיהו המלך שגנז ספר הרפואות והודו לו חכמים, וכוונתו הייתה שלא יסמכו על ספר זה שירפאם, אלא יפנו לה' יתברך לבדו (עיין רש"י פסחים נו), וידוע שהיה חזקיהו בחינת משיח, ולכן רצה להחדיר בישראל אמונה זו, בחינת ימות משיח.

אמנם דרך זו בבטחון בלתי לה' לבדו, קשה לילך בה עד מאד למי שהורגל להיפך. ולכן יש לו להתחזק בדרך זו בהדרגה ובחכמה, עד שיגיע לחיבור לה' לבדו.

ואם יקשה המקשה על מקרא מפורש "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" משמע שיש צד אמונה בחכמים עצמם. ראשית יש לומר שפשוטו של מקרא מלמד על אמונת חכמים, ובשורש הציווי היה זה אמונה במשה רבנו עליו השלום ושאר החכמים הבאים אחריו, וכמו שגזר ה' יתברך שיאמינו במשה רבנו ע"ה ככתוב "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם" (שמות יט, ט). ואמונה זו היא שורש כל קבלת התורה, שהרי אם במשה רבנו לא היו מאמינים, לא הייתה קבלת והמשכיות התורה ח"ו.

שהרי מלבד שתי דברות ראשונות שאמר ה' לכל ישראל, כל התורה כולה שבכתב ושבע"פ נמסרו למשה רבנו. ואם לא היו מאמינים בו דהיינו בחכמתו וצדקתו הטהורות ושהוא מקבל התורה מפיו יתברך, לא הייתה ח"ו המשכיות התורה. ולכן כמבואר אין זו אמונה באדם עצמו וכוחותיו להושיע, אלא אמונה שהוא ראוי למסור את התורה כהווייתה לתלמידיו, וסוג אמונה זו הכרחית להיתעלות התלמידים והצלחתם.

וגם אם נדרש פסוק זה על אמונת חכמים שגוזרים ומתקיים, הרי כבר פירשו חלק מרבותינו שהתנאי מפורש בפסוק, שראשית יש להגיע לדרגת "ויאמינו ה'" אמונה יציבה מוצקה ומורגשת, עד כדי שמבין שאין בחכם עצמו שום כח משלו, ואז רשאי להאמין במשה עבדו. שאם לא ידרוך בדרך זו ויתחיל מאמונת חכמים, על כרחו תסתיר אמונה זו, את האמונה הצרופה בה' יתברך וכמבואר.

ועוד יש לבאר שאף שמצינו תפילות של צדיקים על חולים וכיוצ"ב, וכבר אצל משה רבנו ע"ה שהתפלל על מרים הנביאה וכו', וכן מובא בגמרא (ב"ב קטז.)

"דרש ר' פנחס בר חמא כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים", על כרחנו לומר שאין הכוונה לתלות בישועה מהצדיק וכמו שביארנו, אלא ככלי מריק ברכה ולמי שכך תופס את החכם נאמרו הדברים.

ומה שדייקו חז"ל ילך אצל חכם ולא ילך לצדיק (שהרי אם מדובר בתלות של ישועה היה צריך לכאורה לומר שילך לצדיק) הוא עצה לילך למי שיש בו חכמה, שהרי ידוע שכל חולי שבא לאדם ח"ו בגוף, מכוון כנגד חולי רוחני שגרם בחטאיו, והחכם בחכמתו יכול לדעת מאין מגיע החולי בשורשו ושם יעורר רחמים וכו'.

לאחר שהארכנו מה לא נקרא התדבקות בחכמים, נסכם ונאמר שהתדבקות אמיתית בחכמים היא כמבואר במשלי (יג, כ) "הוֹלֵךְ אֶת חֲכָמִים יֶחְכָּם", שהתכלית בהתדבקות בהם היא ללמוד מחכמתם ומצידקותם, ובדרכי התמודדותם עם נסיונות העולם. והעיקר שילך לחכמים אמיתיים אנשי אמת, שונאי בצע, רחוקים משררה וגאוה, שאין להם נגיעות פרטיות בדברם עימו.

ובדרך זו ובס"ד בודאי שייתנו לו את דרכו שלו בעבודת ה' לפי הלך רוחו ונפשו פנימה. ופשוט וברור שצריך אותו חכם להיות לו יד ושם בחכמה פנימית, איש אשר רוח בו, היודע רוח כל אחד ואחד לפי נשמתו, ואז יקבל ממנו דרך אמיתית דרכו של השואל, ולא דרכו של הנשאל, בלא שום נגיעה אישית בהכוונת דרכו.

ואם הוא בעניין דרכי הלימוד או פסק ההלכה, צריך שיהיה בידו דרכי הלימוד המקובלים והמסורים לנו מרבותינו, בחשבון מדוייק וסברא ישרה. וכן צריך שיהיה איש אמת שלומד תורת ה' בהכנעה, כדי שיצאו מסקנותיו מכוונים להלכה כרצון הבורא ברוך הוא.

וה' יתברך יאיר עיינינו ויצילנו משגיאות ומכשולות, ולהדבק בחכמי אמת העושים רצונו יתברך באמת ובתמים.

פרשת לך לך - מהות כח ה"לבדו"

כתוב בפסוק וַיָּבֹא הַפָּלִיט וַיַּגֶּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי, ואמרו חז"ל במדרש רבה "וַיַּגֶּד לְאַבְרָם הָעִבְרִי, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבָּנָן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מֵעֵבֶר אֶחָד וְהוּא מֵעֵבֶר אֶחָד" וכו'. כלומר שאברהם אבינו ע"ה זו הייתה מידתו שהבדיל עצמו לגמרי משאר בני אדם. והגיע למידה זו מכח האמונה החושית שלו בבורא עולם שהוא יתברך למעלה ממציאות הנבראים, וממילא הנדבק בו באמת הוא נדבק במידה זו הנבדלת מן הנבראים והבליהם לפי שיעור ודרגת האדם.

וכן הוא ברמב"ם (פרק ה מהלכות מידות) שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, וזו תכלית החכמה להגיע לדרגה שאיננו כשאר בני אדם כיון שנדבק בחכמתו יתברך, והרי ישראל קוב"ה ואורייתא הם אחד, וכיון שנדבק בחכמתו יתברך, ממילא נעשה נבדל משאר הנבראים.

ולפי זה מובן למה הזכירו מידה זו של אברהם אבינו דוקא כאן במלחמתו עם המלכים, וזאת מכיון שזו הייתה מעלתו עליהם, ובכך גבר עליהם שלא כדרך הטבע, על ידי כך שהיה נבדל מהבריות וממעשיהם, לכן כחם לא שלט עליו, אלא אדרבה רוח ה' פיעמה בו ולכן הִרבה לנצח.

וכן הוא בפשטות מידת האבות כולם, ואצל הצדיקים שצריכים להתמודד עם נסיונות העולם או עם רשעים, מידה זו מוליכה אותם נר לרגלם. וכמו שמצינו אצל יעקב אבינו ע"ה שנאבק עם המלאך שרו של עשיו, ניצחו בכוח הניתוק ממנו ומדרכיו, והיה בו נקודת חיבור לה' יתברך באמת, וכמו שכתוב "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר" (בראשית לב, כה). שבכח ה"לבדו" שהיה בו ניצחו, היינו שהיה מחובר לה' ומבודד מכל ענייני העולם הזה והבליו.

ולכן מצינו גם אצל יוסף הצדיק, שנגזר עליו לרדת לגלות מצרים, ורק על ידי כך יוכלו ישראל להתקיים שם בגלות קשה זו, לכן לימדו אביו את התורה שלמד בבית מדרשם של שם ועבר, שמהות תורה זו היא איך להתמודד מול רשעי העולם והבליו על ידי חיבור עמוק לבורא עולם, וממילא לזכות לניתוק מדרכי הרשעים והבליהם (שהרי שם ועבר היו בנסיון דור המבול וכפירתם של בני אותו הדור). שהרי גם יעקב אבינו למד את אותה תורה, כאשר נטמן בבית המדרש בטרם הגיעו לבית לבן הארמי.

ולכן מובן מה שאמרה אשת פוטיפר "בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי", דהיינו שהיה בו את מידת ה"עברי", ואפילו אותה רישעה הבחינה

בזה, שהרי לא הבינה איך נער עם יצריו ללא אישה, יוותר על אישה שכמותה בלא שום סיכון וכו'.

ועוד מתבאר זה ממה שאמר שר המשקים לפרעה "וְשָׁם אִתָּנוּ נַעַר **עִבְרִי** עֶבֶד לְשַׂר הַטַּבָּחִים", ופירש רש"י "**עברי**- אפילו לשוננו אינו מכיר", ולכאורה יש להבין הרי יוסף דיבר איתם לפני כן כראוי והבינו דבריו וכו', ומהיכן למד רש"י שזה הפשט באמרם "עברי" שאינו מדבר בשפתם.

וזה מבואר נפלא על פי היסוד שבו דיברנו, שהם הבחינו במידת דבקותו של יוסף בבורא, ודרך ההתמודדות שלו עם הנסיונות, ולכן הגדירו אותו שהוא כזה נבדל מאתנו, עד שכאלו הוא אדם מארץ אחרת שאפילו לשוננו אינו מכיר.

ובכן צריכים אנו לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, לפחות בכדי נגיעה בדרכיהם (יגיעו מלשון נגיעה כידוע), לזכות לזכך את נפשנו ולהאיר בה אור ה' ותורתו כל אדם לפי דרגתו, עד שיורגש בנפשנו שאין חיים אלא אצלו יתברך, וממילא נזכה לפי דרגתנו להיות איש "עברי" בניתוק מענייני העולם, ועל ידי כן להתמודד עם נסיונות העולם הזה והבליו.

פרשת לך לך - מהות ברכות השבח וההנאה

"וּמַלְכִּי צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן וְהוּא כֹהֵן לְאֵ־ל עֶלְיוֹן, וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵ־ל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ".

אמרו חז"ל בגמרא (סוטה ד) שאברהם אבינו הקנה להקב"ה שמים וארץ.

וכתב שם רש"י "הקנהו להקב"ה כו'. השליטו בשבחו על הכל, כאברהם שקראהו קונה שמים וארץ"

ויש להבין מה פירוש הקנהו להקב"ה שמים וארץ, וכי שייך להקנות איזה דבר לקב"ה, ועוד שאפילו בין בני אדם לא שייך להקנות דבר, אלא אם כן הוא דבר של המקנה, אז יכול להקנותו לאחר.

ואפשר לבאר בס"ד עניין זה, וממילא תתחדד ההבנה מה עניינם של הברכות שחייב לברך על כל הנאה שיש לאדם בעולם הזה, ומשם מתבארת תכלית הנבראים.

מבואר בתורה ובחז"ל שעד שלא בא אברהם אבינו וקרא בשם ה', לא היה אדם קורא בשם ה' דוגמת אברהם.

ושורש העניין הוא שאדם הראשון לפני החטא ודאי הכיר בה' יתברך ובהשגחתו הפרטית בכל רגע וכו', אלא שלאחר החטא נתערבבו הטוב והרע וניתנה לאדם בחירה, דהיינו שיש חס ושלום צד שה' יתברך לא משגיח בכל ח"ו, ויש צד כזה בנפש כל אדם, וגם אם לא אומר זאת בפה, מכל מקום דבר זה מתבטא במחשבות מעשים וכו'.

ושורש הסתרה זו נרמז לאחר החטא, כאשר נתחבא האדם מה' יתברך, כביכול שיש אפשרות להתחבא ממנו יתברך וכו', אלא אפשר שבאה לרמוז כאן התורה את שורש החטא ותוצאותיו לדורות (עניין זה נתבאר לקמן בפרשת ויגש), ולאחר מכן אצל קין "השומר אחי אנכי" אע"פ שהיה בנו של אדם הראשון ולא רחוק הרבה מזמן בריאת העולם, ולאחר מכן בדור המבול ודור הפלגה. וכל אלו הדוגמאות שורשם בחטא עץ הדעת שאז נתערב הטוב ברע, וכל נפשות בני האדם מני אז יש בהם צד הסתרה "טבעית" מה' יתברך, שח"ו כביכול אינו נמצא ומשגיח בכל עת ממש.

אמנם אברהם אבינו בכח האש הפנימית שהייתה לו, והביקוש לדעת את האמת לאמיתה, לא היה מוכן לקבל צד כזה שאין השגחה פרטית מלאה, ולאחר שחקר דרש והעמיק בשכלו וכוחות נפשו הגיע לכך שנגלה אליו ה' יתברך, כלומר פקיחת עיני הלב שיש מציאות ה' והרגיש זאת בחוש.

ולכן עד אז כמעט באופן מוחלט לא תפסו הנבראים את המציאות הפשוטה שהם חיים בעולמו של הקב"ה. אמנם אברהם אבינו שגילה בחוש מציאות ה' בבריאה, החדיר ופירסם את התפיסה שזכה לה לשאר בני דורו, ולא רק מצד שהמקום שלו יתברך והנבראים אורחים בתוכו, אלא שכל חיות הנבראים מקויימת על ידו בכל רגע ממש. וכמו שדייק בספר נפש החיים במה שנאמר (תהלים קלו, ז) "לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ", "עושה" לשון הווה בכל רגע ורגע וכו'.

וממילא ברגע שהגיע אברהם אבינו ע"ה למידה זו, ממש הקנה לה' יתברך מחדש את השמים והארץ, שהרי כל קודמיו גזלו אותם ממנו יתברך בעצם. שהרי מצינו בגמרא (ברכות לה) "א"ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל", ועוד מבואר שם שלפני ברכה נאמר "לה' הארץ ומלואה", ולאחר ברכה נאמר "השמים שמים לה' והארץ נתנה לבני אדם". כלומר שלאחר שאדם מברך את ה' יתברך באמת, הקדוש ברוך הוא נותן לו זכות קיום בעולם הזה, לא כפשוטו שהארץ נהיית של האדם, אלא כיוון שגילה בברכה שה' יתברך הוא בעל הדבר שבירך עליו, ממילא קיים את רצון ה' מנבראיו ונבאר בס"ד.

כל תכלית ירידת הנשמה לעולם הזה הגשמי בצורה זו דווקא היא לצורך עליה, (כמו שהאריך בזה בספר התניא כמבואר לעיל בפרשת בראשית) ולענייננו הכוונה לגלות את הרוחני שמוסתר הסתר רב בתוך גשמיות העולם הזה והנאותיו, וממילא לזכות לדבקות בו יתברך בצורה של נשמה בתוך גוף מכח בחירה בטוב (ולא כמלאך שדבק בה' מטבעו ללא בחירה).

וכמו שהביא רש"י דברי חז"ל על מה שנאמר ויקרא שם בשם ה' א'ל עולם - "על ידי אותו אשל, נקרא שמו של הקב"ה א'לוה לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים, אמר להם ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם". כלומר שאברהם אע"ה לא רק לימדם לברך כפשוטו, אלא גילה להם את כל תכלית הבריאה, וזה הפירוש שקרא שם בשם ה', דהיינו שהכריז שגילוי ה' יתברך בזה העולם הוא התכלית.

וכן הוא ברש"י בפרשת חיי שרה (כד, ז) על הפסוק ה' א'להי השמים אשר לקחני מבית אבי. כתב רש"י ולא אמר וא'להי הארץ, ולמעלה אמר ואשביעך וגו', אמר לו עכשיו הוא א'להי השמים וא'להי הארץ, שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, היה א'להי השמים ולא א'להי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. כלומר "בארץ" דווקא, שהרגיל בפי הבריות שתכלית הארציות אינה אלא גילוי ה' יתברך וכמבואר.

וזה מה שאנו אומרים בברכת אבות "קונה הכל" שהוא השבח של ה' יתברך שהחדיר אברהם אבינו לכל הנבראים, והרי חותמים מגן אברהם שעיקר הברכה נקראת על שמו.

ולפי המבואר כאן, פירוש "מגן אברהם" בא לומר שכיון שהגיע אברהם אבינו למידה זו, שהרגיש שה' יתברך הוא מציאות הנבראים ומחייה את הכל וכו' כמבואר, לכן היא גופא המגן שלו מכל נזקי העולם, שכיון שהגיע לדרגת אמונה פשוטה זו אין שליטה לנזקי העולם עליו. ואם כן תחילת אמונה זו שורשה בברכות הנהנין כתקנן, על ידי כך שמברך בכוונתם השורשית שה' בורא ומושל בכל, ובכל רגע ממש.

ועל פי זה מובן עניין מאה ברכות שתיקן דוד המלך ע"ה כנגד המגפה, שע"י ריבוי הברכות בכוונה תוחדר האמונה הפשוטה שהכל שייך לקדוש ברוך הוא, וממילא נתבטלה הגזירה, שהוחדרו העם באמונה פשוטה זו ואין המשחית יכל עוד להזיקם.

ולפי המבואר אפשר לבאר את מה שנאמר אצל אברהם אבינו "בך חותמין", שיש בזה רמז על הגאולה האחרונה. שכידוע מאד עיקר העבודה בדור האחרון היא האמונה, ודרגת האמונה המבוקשת בדור אחרון היא כדברי רבותינו בסוף מסכת סוטה, "ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים".

ועיקר העבודה תכליתה להגיע לאמונה חושית שהכל של ה' יתברך, ומשם לביטול ה"אני" השלילי שמחזיק מעצמו שיש בו כח משלו. וכלי גדול שאפשר על ידו להגיע לאמונה זו, במשך היום השטוף בענייני העולם הוא הברכות שמברך, על ידי כך שיעצור זמן מה לפני הברכה, ויתבונן למי הוא מברך ושהכל שייך לו יתברך ממש, וידע שעל ידי הברכה וההכרה בכך שהכל שלו יתברך רשאי להנות משלו, כיון שקיים התכלית והכל נברא לכבודו. כדברי רבותינו בגמרא (ברכות ו:) "סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' (קהלת יב-יג) מאי כי זה כל האדם א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה".

וכן מה שאמר בן זומא שראה ששים ריבוא מישראל שכל אלו נבראו על מנת לשמשו, לא אמר זה מצד יתרון עליהם ח"ו, אלא כיון שמצא הכל מוכן לפניו ואכן נהנה ממעשיהם, על כרחך שהכל עשה ה' בשבילו, ומצד גילוי גדולת הנהגת ה' בנבראיו אמר כן, והודה על כך לה' יתברך, להוציא מדעת החושבים שיש כח מצד הנבראים בעלי המלאכה וכו' לעשות דבר בלתי לה' לבדו.

בעלי התוספות (ברכות מ: ד"ה אמר) הקשו שכיוון שכל ברכה שאין בה מלכות (מלך העולם) אינה ברכה, אם כן היכן המלכות של ברכת אבות. ותרצו שא'להי אברהם הוי כמו מלכות, שאברהם אבינו המליך את ה' יתברך על כל העולם

שהודיע מלכותו. והוא כמו שנתבאר בס"ד שכך הייתה עבודתו של אברהם אבינו ע"ה, להחדיר מלכותו של הקב"ה בחוש ממש בתוך הנבראים.

ובדרך אגב אפשר לרמוז בדברי חז"ל הנ"ל מה שאמרו שברכה בלא מלכות אינה ברכה, כלומר כאשר אדם מברך, ואין הוא מתכוין בברכה להמליך את הקדוש ברוך הוא עליו ועל כל ענייני העולם שמשתמש בהם ועליהם מברך ומשבח אינה הברכה הראויה.. אבל כשמבין ומכוין למי מברך ועל מה מברך הרי היא קבלת מלכות שמים ממש.

ואפשר לומר בזה פירוש על מה שנאמר "והיה ברכה" אצל אברהם אבינו ע"ה, על פי מה שכתב בעל הדגל מחנה אפרים ש"והיה" אותיות שם הויה, היינו שברכתו של אברהם אע"ה הייתה שלימה וכוללת כעין שם הויה שכולל את הכל, וכך צריכה להיות השאיפה של כל בר ישראל זרע אברהם אע"ה, לגעת בדרגה זו לייחד את ה' יתברך עליו ועל כל הנבראים כולם.

פרשת וירא - חברה ובדידות

"וַתֵּרֶא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגָר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מְצַחֵק. וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גָּרֵשׁ הָאָמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאָמָה הַזֹּאת עִם בְּנִי עִם יִצְחָק".

שרה אימנו פחדה מאד על בנה יצחק כיוון שראתה אותו בקרבת ישמעאל, וחששה שלא יוציאו לתרבות רעה. לכן ביקשה מאברהם אבינו שיגרש את בנו ישמעאל.

היסוד הידוע והברור הוא כמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות פ"ו א):

"דרךברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו, נוהג כמנהג אנשי מדינתו. לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם".

מה שכתב "דרך ברייתו של האדם" לומר שכך נוצר האדם ולשם נוטה נפשו, וכמו שמצינו באדם הראשון, שניסה להתחבר אפילו עם חיות ובהמות קודם שנבראה לו האשה. והעיד ה' יתברך בתורתו הקדושה: "וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ".

ופשוט שאין הוא עניין של דיעבד שברא ה' לאדם בן זוג, שהרי מי יודע טבע נפשו יותר מאשר בוראו, אלא הייתה תכלית מדוייקת לבורא יתברך בכך שבראו ראשית לבדו, ואח"כ צירף לו חברה.

ועניינו הוא שהיה צריך האדם להיות בשלב של "לבדו", ולאחר מכן להיות מצורף לחברה. וללמד לבני האדם שזה צריך את זה, שלא לחינם עשה ה' יתברך כך, אלא ללמדנו שכדי לחיות בחברת אנשים נצרך לאדם להיות לבד, וכדי שיצליח להיות לבד נצרך הוא לחברת אנשים.

ביאור הדברים הוא שבלא החלק של הלבד אי אפשר לאדם להתקשר קשר אמיתי לבוראו, כיוון שכל עניין ההתקשרות לבורא היא בפנימיות נפשו, וכדי להגיע למקום פנימי זה צריך בדידות מהסביבה. והוא מפתח ראשוני לכניסה לעולם הנפש הפנימי.

כיוון שאם אדם למשל מצוי כל הזמן בחברת אנשים, על כרחו הוא מתחבר לעולם הזה, שכמעט כולו מתנגד לעולם הנפש הפנימית המקושרת לבוראה. ולכן נצרך לאדם מכנגד הזמן שהוא צריך לשהות עם בני אדם, לייחד לו זמן שהוא מבודד מבני אדם. ועל כך כתב הרמב"ם בהמשך דבריו: "ואם היו כל

המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו. או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי, ישב לבדו יחידי כענין שנאמר (איכה ג-כח) **"ישב בדד וידום"**.

ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע, יצא למערות ולחוחים ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר (ירמיה ט-א) **"מי יתנני במדבר מלון אורחים"**.

אמנם כיוון שהקדמנו שטבע נפשו של האדם היא להיות בחברת בני אדם, לכן הוא מוכרח לשהות בחברת בני אדם, ולפעמים כשזכה אדרבה היא חברה חיובית המסייעת לו להכנס לאחר מכן לעולם הפנימי של נפשו. אמנם הקדמנו שהאדם לא בלבד שכפוי עליו להיות בחברת אנשים מצד טבעו, אלא כתוצאה מכך אף נמשך אחר סביבתו, אם כן הרי זה בנפשו לבחור את החברה בה הוא מצוי בחיי היום יום, במקום העבודה וגם בבית המדרש, ומקום ישיבתו בבית הכנסת וכו'.

ובעת הכתיבה ראיתי בס"ד בספה"ק "נועם מגדים" (פרשת דברים) על לשון הפסוק "במדבר בערבה מול סוף" ותוכן דבריו שדרש שם הרב על פסוק זה, שעניין ההתבודדות מהסביבה היא מפתח מוכרח לכל הנכנס לעבודת ה', ושכידוע רבנו האריז"ל בתחילת דרכו התבודד מחברת אנשים שבע שנים, ובקושי בתפילות פגש אנשים שנתקבצו מניין לביתו וכו'. אמנם לאחר שזכה לכל מדרגותיו הקדושות קיים דברי חז"ל (כתובות יז.) "לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות". ובכך פירש את הפסוק "במדבר" שראשית דרכו יהיה בודד כבמדבר. "בערבה מול סוף" המעורבות עם הבריות תהיה בהמשך בסוף דרכו לאחר שזכה להתחבר לבוראו על ידי תקופת ההתבודדות, ואדרבה הכרח הוא, ואז לאחר שזכה לחיבור לה' לא ימוט לעולם מנזקי חברת האנשים, כדרשת הרב המגיד על דברי רבותינו (אבות ה, ה) "וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם" עיי"ש בדבריו הנפלאים.

אברהם אבינו היה הראשון מזמן אדם הראשון שקיים את ההתבודדות מהחברה הלכה למעשה, עד כדי כך שעזב את כל חבריו ובני משפחתו למען הכרת הבורא. ואכן את כל דרגותיו השיג בעבודה זו של ההתבודדות מהחברה (עיין רמב"ם הלכות עכו"ם פ"א הלכה ג) שעל ידי כך הגיע להתבוננות עמוקה בגדולת ה' יתברך, עד שנגלה אליו מלך הבירה. ורק לאחר שהשיג וקיים את רצון הבורא בעולמו, החל לקרוא בשם ה' לכל בני הארץ.

ולכן האירה שרה אמנו את עיניו, שאע"פ שיצחק הוא עולה תמימה, מכל מקום כל זמן שלא דרך היטב בעבודת הבורא, יכול לסטות ח"ו מדרך ה' כאשר הוא שרוי בחברת הרשע, וה' יתברך חיזק ואישר את דבריה.

ובכלל חובה קדושה על האדם להתרגל בדרך הבדידות, שהרי באחרית דרכו בזה העולם יהיה נותר לבדו הוא ובוראו, ואיך יתמודד במעמד זה שם, כשלא הרגיל את נפשו לדרך זו כאן בהיותו בזה העולם. שכידוע שבאותה בחינה שהשיג האדם לנפשו בזה העולם, כך יהיה בדיוק בצאתו מזה העולם.

ועיקר המלחמה באחרית הימים היא על בחינת "הלבדו", וזו פנימיות מלחמת יעקב אבינו עליו השלום עם המלאך כדכתיב (בראשית לב, כה) "וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב **לְבַדּוֹ** וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר". והוא הנסיון אם האדם יכול להיות מקושר לבורא יתברך לבדו בלבד (עיין לעיל פרשת נח בארוכה).

ואם אכן האדם יעבור את השלב הראשוני של ההתבודדות כמבואר, וקנה בנפשו את הבחינה הזאת, ממילא יכול לעמוד בנסיון ההתמודדות עם החברה מכח מדרגה זו שהשיג.

פרשת חיי שרה - מעשיהם של צדיקים

"ויתן תבן ומספוא לגמלים" (בראשית כד לב) **אמר ר' אחא יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים.** (מדרש רבה חיי שרה פ"ס ח)

וזאת מכיון שהאריכה התורה בשיחתן של עבדי אבות ואפילו בענייני הרשות, ובמקום אחר בעיניני דינים חמורים קיצרה התורה, ודינים רבים נלמדו ברמיזה.

וכל זאת בכדי ללמדנו כמה חשוב ללמוד ממעשיהם של אבות. ואפילו מהנהגתם של עבדיהם אפשר ללמוד דרך איך לעבוד את הבורא, שהרי בעניין הגמלים של אברהם אבינו כתיב "ויפתח הגמלים" שהתיר זממן שעל פיהם, למדנו שהיה שם אברהם אע"ה על פיהם מחסום כדי שלא יהנו מהגזל.

וממה שאמר אליעזר "עבד אברהם אנוכי" לומדים שאין לאדם להחזיק טיבותא לנפשיה, שלמד ממידת אברהם אבינו ע"ה שאמר "ואנוכי עפר ואפר" וכו'.

אמנם יש להבין מה תועלת יש במה שרואה ושומע ממעשיהם של צדיקים, הרי אמרו חז"ל כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות, ומה שזכה אותו צדיק לא יזכה זה השומע את צדקתו שאין דעותיהם שוות ואין נפש דומה לחברתה.

ועוד שידוע מה שאמרו רבותינו במעלת שמיעת מעשיהם של צדיקים, וכמה תועלת יש בזה לנשמת האדם ויראת שמים שלו. עד שאמרו בשם הבעש"ט הק' שהעוסק במעשיהם של צדיקים כעוסק במעשה מרכבה, וגם זה יש להבין מה עניין מעשה מרכבה דוקא.

ועוד כעין זה קשה מה שכתוב קנאת סופרים תרבה חכמה (בבא בתרא כא), ומצד שני אמרו חז"ל (בבא בתרא עא) שלעתיד לבוא כל אחד נכוה מחופתו של חבירו וכו'.

ועוד יש לבאר שמעשים בכל יום שרואים אדם ששומע מעשה מצדיקים מתלהב הוא לעבודת ה' ממה ששומע, ויש תועלת בודאי במשהו במה ששומע ואם כן איך איפוא פועלת שמיעה זו בנפשו של אדם.

ראשית נקדים ונאמר שיש חיוב עצמי על האדם למלאות נפשו בשמיעת מעשיהם של צדיקים כמה שנצרך לו במידה ובמשקל, וזאת משום מה שהארכנו לבאר לעיל (פרשת וירא) בענין החברה והסביבה כמה הם משפיעים על נפשו של אדם וצורת חייו כל יום, אם כן לא תמיד אדם זוכה להיות צמוד

לחכמים וצדיקים שיתקיים בו "הולך את חכמים יחכם", ולצורך בנין צורת דמות היהודי בנפשו, צריך הוא לקרוא או לשמוע מעשי אמת מדרך הנהגתם של תלמידי חכמים וצדיקים, כדי שיצייר בנפשו צורת אדם יהודי מה היא.

אמנם אין המכוון שיקרא ויתלהב, ומשם למעשה יעשה כמעשיהם כקוף אחרי בן אדם. כיון שבדרך כלל אין דרגתו כדרגתם במה שעשו מעבר לשורת הדין וזיכוך המידות, ועדיין לא זכה לזכך עצמו כמו אותו צדיק. נמצא שאם יעשה כמעשיהם אם כן הוא עושה למעלה מדרגתו, וזאת לא תהיה שהרי הוא שור המזיק ממש לנפשו להכניסה בבית האסורים, לעשות מעשים שאינם בדרגתה בשלב זה.

ועל כך אמר מו"ר בשיעור (בענין מידת העצבות חורף תשע"ה) שזו המידה באה מהקנאה השלילית, ומכח קנאה זו המביאה אמנם לחכמה, נאמר חכמות סופרים תסרח (סוטה מט:), כיון שבאה קינאה זו מהמקום הפחות זך בנפש שרוצה להיות כחברו, ולא להיות מה שהוא עצמו מול בוראו. ממילא מבואר בזה שעל קנאה זו דוקא נאמר שצדיק נכוה מחופת חבירו.

וכן הוא הדין באלו העוקבים אחר דקדוקי רבותיהם ודרגתם, על מנת לעשות כמותם, שעליהם אמרו רבותינו שאינו אלא מעשה קוף אחרי בן אדם, ועוד שמזיקים לנפשם לעשות למעלה מדרגתם.

אלא המידה הרצויה בעניין זה לפניו יתברך היא להדבק בחכמים וצדיקים אמתיים, שעצם הדיבוק משמרם מן החטא, ולומד מדרכיהם למאוס ברע ולבחור בטוב, ויש לו לשאוף לעלות בדרגות כמותם, אמנם לא להיות הם, אלא להיות הוא לפי נפשו.

כלומר האדם מברר בעצמו קמעא קמעא את שורשו וצורת נפשו שלו, ובצירוף למה ששומע ורואה מעשי הצדיקים, שואף ללכת בדרכם מצד המסירות והנאמנות לה' יתברך ותורתו הקדושה. אמנם לא מעתיק את מעשיהם ודרך עבודתם בדוקא, ומרויח שההתחברות לצדיקים היא כלי גדול לרומם את נפשו ליעודה שלה.

ואם כן אפשר שזו כוונת הבעש"ט הק' שהעוסק במעשיהם של צדיקים כעוסק במעשה מרכבה, כיוון שבכך שמתעסק בהם מגיע לשלמות נפשו שלו, על ידי **שמרכיב** עבודתם עם עבודת נפשו, וצומחת תועלת לנפשו מכח מעשיהם של הצדיקים שעליהם שמע.

אמנם כמבואר מי שלא דורך בדרך סלולה זו, אלא שעוסק רק בהעתקת מעשים ושאר דברים חיצונים, ואין לו פנאי בהכרת עצמו, ממילא עושה למעלה מדרגתו, ואינו אלא אדם שחי בדמיון שיסודו שקר וסופו ח"ו נפילה.

ולכן האריכה לנו התורה הקדושה במעשיהם של אבות, ואפילו עבדי אבות כדי שנלמד לעשות כמעשיהם, היינו בעצם הרצון והשאיפה והמסירות הניכרת במעשיהם.

ועוד מובן על ידי כן מה שאמר בתנא דבי אליהו שצריך האדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, וכפירוש רבותינו ש"יגיעו" מלשון "נגיעה", שנוגע אפילו מעט בדרכי האבות ומעשיהם, וכידוע שהנוגע ונושק בדבר הרי הוא כמוהו ממש, כהכלל הידוע שהמחובר לטהור טהור. (משנה כלים ב, ז)

פרשת תולדות - כי קרוב אליך הדבר מאוד

"וַיָּשָׁב יִצְחָק וַיַּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בִּימֵי אַבְרָהָם אָבִיו וַיְסַתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שֵׁמוֹת כַּשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו".

בהמשך כתוב: "ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים וגו'" (בראשית כו', יח-יט)

יש להבין למה מספרת לנו התורה הקדושה באריכות בענין בארות יצחק: חפירתם, מציאתם, ומעשי הפלישתים שסתמום וכו' ומה בא זה ללמדנו, שפשוט שאין צריך ללמדנו מה היו נכסיו שהרי זה כתוב מפורש ויגדל האיש וגו' אלא אפשר שדבר אחר בא ללמדנו.

ואפשר ללמוד בזה עניין יסודי, שהרי יתכן שאדם יחיה במקום מסוים עשרות שנים, ופתאום יבוא ברעיונו לחפור בחצרו למצוא באר מים חיים, ואם אכן ימצא באר מים חיים, נמצא ששנים רבות היה לו באר בתוך חצרו והוא עסק בשאיבת מים והוציא ממון רב להשיג מים כביכול לריק.

והוא יסוד נפלא לעניין הנפש, שעולם רוחני בכל מכלוליו טמון בתוך האדם בכל עת, ומזמן ביאתו לעולם נסתר עולם זה במעטה של גוף שהוא כביכול מציאות בפני עצמה, וידוע מספרי רבותינו (וביתר ביאור בספרי מו"ר בלבבי משכן אבנה ועוד) שכל הרוחניות נמצאת פה ממש בכח ואין צריך אלא להוציאה מהכח אל הפועל, אע"פ שבאמת אינו דבר פשוט, מ"מ כבר נאמר בתורה הקדושה " כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו".

כלומר שה' יתברך הודיענו זאת מראש, שהדבר קרוב אל האדם שלא יחשוב שבשמים היא להשיג מעלה רוחנית בכלל, וחלק נפשו בפרט. כיון שאם הביאו השם יתברך לעולם הזה בגוף, אינו כדי להרחיקו מהתכלית חס ושלום, אלא אדרבה היא עצם התכלית לגלות הנסתר, ולהסיר המסך המבדיל מעל המציאות האמיתית רוחנית שהיא עצם האדם ממש.

ומסך זה הוא הגוף וענייני העולם הזה כשאינם לשם שמים וכו', ולולא מציאות זאת שיש מסך מבדיל אין תכלית בזה העולם, שהרי לפני שבאה נשמת האדם לזה העולם, ואחרי שיֵצֵא מזה העולם יראה בחוש את המציאות הרוחנית האמיתית שבו, ואף על פי שגם אז לא כל אדם זוכה לשלמות רוחנית ויש עוד חלקים לתקן וכו', מכל מקום ביחס לחיי גוף, ההסתר הוא קטן מאד כשאיננו כבול כמציאות רוחנית בתוך גוף גשמי.

וכידוע המעשה ברבי יצחק אייזיק מקראקא שגילו לו בחלום שיש אוצר במרחקים מתחת לגשר שבין המדינות, ונסע לשם נסיעה של ימים רבים וטירחה עצומה, ושם באותו מקום אמר לו החייל השומר בסמוך למקום שאליו הלך למצוא את האוצר, שהוא חלם שיש אוצר בביתו של יהודי המתגורר בקראקא ושמו יצחק אייזיק, והוא נמצא ממש מתחת לתנור ביתו. כאשר שמע את זאת חזר לביתו ושבר התנור, ואכן גילה שהאוצר נמצא ממש בביתו ונהפך לאחד מעשירי הארץ.

ושני מוסרי השכל עיקרים ניתן להפיק ממעשה זה.

ראשית שעד שלא פקחו את עיניו לא גילה מציאות זו שיש אוצר בתוך ד' אמותיו, ועוד שגם לאחר פקיחת עיניים לא תמיד זוכה להתקרב לאמת שגילה בשלב זה, ויש הרבה עכבות, אמנם עצם הידיעה שיש כאן אוצר היא גם כן גילוי גדול ועצום.

ואם זוכה האדם, מגלה את האוצר שנתון אצלו ממש, כמו שרמזו רבותינו במדרש רבה (וירא נג, יד) "אמר רבי בנימין הכל בחזקת סומין עד שהקדוש ברוך הוא מאיר את עיניהם, מן הכא ויפקח אלקים את עיניה".

ואם כן אפשר שיש רמז לדרך הגילוי הזה בעבודת ה' אצל האדם, כאן בפסוקים אלו בעניין חפירת הבארות של יצחק אבינו ע"ה.

כלומר בעניין מה שטרח יצחק לחפור הבארות של אביו שסתמום פלישתים, וקראם כשם שקרא להם אביו, מרמז על כך שיש אדם שבתחילת הדרך מחפש דרך בעבודת השם, ומה שיש בפניו אינו אלא דרך שראה אצל אבותיו או רבותיו, ולגביו אינו בגילוי שאינו רואה ממש הדרך ותוצאותיו, כיון שבדרך כלל אינו אלא מעתיק דרכם, ואין הוא נובע מפנימיות נפשו שלו.

אם כן לעניין זה "חופר" פירושו מתמיד ומתבונן ועובד בזו הדרך ואכן יש שמוצא מים חיים, אמנם בארות אלו יקראו על שם אבותיו, כיון שאין הוא מוצא מקור הנביעה של עצמו (אלא אם כן אכן שורשו הוא בדרך אבותיו ממש).

לאחר מכן רמוזה לפנינו דרך אחרת ככתוב "ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים". ולכאורה קצת קשה אם יש שם נחל למה צריך לחפור באר.

ועל זה יש לומר בס"ד שנרמז בראשי תיבות נח"ל- נפשנו חיכתה להשם כידוע, היינו שחפר למצוא שורש נפשו שלו בדרך עבודת השם, ושם מצא "באר מים חיים" מה שלא נזכר לשון זה בבארות הקודמים.

ואם כן כדי למצוא חלק נפשו בעבודת ה', כמו שמתפללים ותן חלקנו בתורתך וכו' ברוב המקרים צריך לילך תחילה בדרך שמנחילים לו אבותיו

ורבותיו, כמו שכתוב "ונחני בדרך עולם" (תהילים קלט). אמנם ידע נאמנה שאינו בהכרח שהיא דרכו שלו שצריך להגיע אליה, ויש לו לעמול בנפשו לאחר מכן, למצוא את חלקו שלו בעבודת ה' יתברך.

ושלב הבא הוא הבחינה של לחפור באר בנחל, היינו חפירה שהיא התבוננות ובירור נפשו שלו היינו מידותיו, צורת מחשבתו ולימודו וכו', וזאת בצירוף של "נפשנו חיכתה לה'", בצפייה ותפילה מרובה, שיסייעו ה' יתברך למצוא את חלקי נפשו לצורך עבודתו יתברך כראוי לו, וה' יזכהו ברוב תפילה ועמל לבאר מים חיים.

ועוד יש לומר נקודה חשובה שאין הנפש וכללותיה נמצאת במרחק ועולמות עליונים, אלא בבחינת באר מים חיים בתוך חצרו של האדם כמבואר.

היינו שהכל נמצא בכח ממש, כמו שביאר הסבא מקלם זיע"א (חכמה ומוסר-ובסתום חכמה תודיעני) בעניין מה שמלמדים את האדם ברחם אימו כל התורה כולה ומשכח ביציאתו, אינו לחינם חס ושלום אלא כך המכוון לכתחילה להחיל את הכל בכח, וברחם היא חכמה שהעובר לומד עם המלאך ברחם אמו בפועל, רק שבצאתו לעולם הזה כח המדמה הופך את מה שקיבל לבכח, כדי שיעמול ויחפור בעצמו להוציא הטמון מהכח (דהיינו מה שטמן לו המלאך בנפשו) שוב לפועל בעולם הזה ממש.

וכמו שכתב הסבא מקלם (חכמה ומוסר-אשר לא נשא לשוא נפשו) על הפסוק "מי יעלה בהר השם וגו' נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי וגו' (תהילים כד) דהיינו שלא נשא את הנפש בגופו בעולם הזה שנים רבות לחינם, על ידי כן שלא הגיע למיצוי נפשו באמת והיינו "לשוא", אלא אדרבה אם עשה כן ונשא נפשו לתכלית והגיע לגילויה אז הוא יעלה בהר השם.

פרשת ויצא - תפילה

"וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא".

רש"י הביא דברי רבותינו וזה לשונו "ורבותינו פירשו (ברכות כו:) לשון תפילה, כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז, טז.), ולמדנו שתקן תפלת ערבית".

ויש להבין על פי דברי רבותינו כיון שמדובר בפסוק בעניין תפילה, אם כן מה עניין האבנים הראש והשכיבה המוזכרים באותו פסוק, שלפי דרכנו לומדים קשר ישיר בניהם בודאי.

ויש לומר בס"ד על פי מה שאמר יעקב אבינו בעצמו ליוסף בשעת פטירתו "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אַחַד עַל אַחֶיךָ אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הָאֱמֹרִי בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי (בראשית מח, כב) ותרגם שם אונקלוס "בְּצָלוֹתִי וּבְבָעוּתִי" כלומר שדיבר שם יעקב אבינו במעלת ושבח תפילתו שבה השיג את שכם מיד עשיו, ופירוש תרגומו הוא תפילה ובקשה, או תפילה ושאלה. וכן הוא בגמרא (בבא בתרא קכג.) "וכי בחרבו ובקשתו לקח והלא כבר נאמר (תהילים מד, ז) כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני, אלא חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה".

אמנם רש"י פירש בעניין אחר וזה לשונו "בחרבי ובקשתי, היא **חכמתו** ותפלתו". ותמה עליו המהרש"א (ב"ב שם) למה הניח דברי התלמוד והמדרש ופירש אחרת.

אמנם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ הביא סמך מהזוהר (פרשת חוקת דף קפד.) לדברי רש"י שעיקר התפילה היא בחכמה*.

מבואר בזוהר הנ"ל שיש בחינה שאדם מכח מחשבה מתקשר לה' בתפילה כאשר הוא יודע לכוין לשמו יתברך, ואף על פי שהמושכל הפשוט הוא שתפילה היא בלב, מכל מקום אין זו סתירה לעבודת המחשבה בתפילה.

כאשר אדם לומד פנימיות עניין התפילה לפי השגתו ומתבונן בהם היטב, משתנה תפיסתו שאין זה רק דיבור עם הקדוש ברוך הוא, אלא מתברר לו שהוא

---

* וזה לשון הזה"ק: "וְאִלֵּין דְּיַדְעֵי וּמְכַוְּונֵי לְבָּא וּרְעוּתָא, מַפְקֵי בִּרְכָאן מֵאֲתַר דְּמַחֲשָׁבָה, וְנָפְקֵי בְּכָל גִּוְונִין וְשָׁרְשִׁין בְּאוֹרַח מֵישָׁר כְּדָקָא יָאוּת, עַד דְּמִתְבָּרְכָן עִלָּאִין וְתַתָּאִין, וּשְׁמָא קַדִּישָׁא עִלָּאָה מִתְבָּרַךְ עַל יְדֵיהוֹן. זַכָּאָה חוּלָקֵיהוֹן. דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא קָרִיב לְגַבֵּיהוֹן, וְזַמִּין לְקַבְלֵיהוֹן, בְּשַׁעֲתָא דְּקָארוֹן לֵיהּ, הוּא זַמִּין לוֹן. בְּשַׁעֲתָא דְּאִינּוּן בְּעָאקוּ, הוּא לְגַבַּיְיהוּ, הוּא אוֹקִיר לוֹן בְּעָלְמָא דֵּין וּבְעָלְמָא דְּאָתֵי, הֲדָא הוּא דִכְתִיב, (תהלים צא) כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי".

גם התקשרות בה' יתברך בבחינות שונות, כדברי רבותינו שתפילה מלשון התקשרות כדכתיב "נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי" (בראשית ל, ח).

ופשוט הוא שיש בחינה בתפילה שהיא בחכמה, שהרי מחולקת לסוגי ברכות ובקשות, וממילא כל ברכה מכוונת לבחינה אחרת של התגלות ה' יתברך, ואין עיסקנו בכוונות אלא עצם הבחינות המתגלות בנפשו של האדם.

פירוש אחר שאם זכה האדם להתקשר לה' יתברך בבחינה מסוימת, ולגלות הבחינה הזו בנפשו, יכול להתקשר לה' יתברך דרך אותה בחינה גם בתפילה. וכגון אדם שזכה לעשות מעשי חסד גדולים, וזכה להרגיש התעוררות מידת החסד בנפשו, והרגיש קרבת ה' בהתחברותו לה' ע"י מידה זו, ממילא אם יתמיד ויקשר מעשי החסד שעושה בשמחה והתלהבות, לאותו מקום בנפשו שזיהה מידת החסד, ייזכה להתקשר לה' יתברך דרך אורו יתברך המתגלה במידת החסד.

ואם כן אפשר לו להתקשר לה' יתברך המתגלה אורו במידת החסד גם בתפילה, וכגון אם צריך חסדו יתברך בברכת סלח לנו, שייסלח לו במתנת חינם בחסדיו המרובים ולא על ידי יסורין וכו'.

ולכן נקודת החיבור היא כעין חכמה בתחילה כשמכוין לאותה בחינה, וממילא זוכה אחר כך להתקשרות בלב לאותו מקום בנפש, ובזה מתבאר הפירוש שפירש רש"י חכמתו ותפילתו כפי המבואר.

ועניין זה מתבאר בזוהר הנ"ל שמכוונים בשם הקדוש הוא שם הוי'ה, שכידוע כל עשר מידות שמתגלה בהם ה' יתברך בעולם ובנפש האדם רמוזים בשם הוי'ה ברוך הוא. אם כן מתבאר בזוהר הנ"ל שכאשר האדם הזוכה לכך מתקשר לשמו יתברך (או לחלקו במידה מסוימת כמבואר) מגלה את אותו אור קדוש בעצמו. וממילא זוכה לקדש שם שמים כלשון הזוהר "עַד דְּמִתְבָּרְכָן עִלָּאִין וְתַתָּאִין" שגורם שיישרה אורו יתברך גם בעולמו, מכח כך שנברא גשמי משרה שמו יתברך עליו בתפילה.

ובחינה זו של תפילה מתבארת בפסוק זה שממנו למדו חז"ל תפילתו של יעקב אבינו, ומה שכתוב "וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו, תרגם יונתן "וּנְסֵיב אַרְבְּעָה מֵאַבְנֵי אַתְרָא קַדִּישׁ", וכיון שלא נרמז מניין האבנים בפשט הלשון, אפשר שהוא רמז לארבע אותיות הוי'ה ברוך הוא, שלקח הכוונה בבחינה זו של שם ה' וכמבואר למעלה, ש"ויקח" לשון תפילה היא, כלשון הפסוק "קחו עמכם דברים" פירושו דיבורים כידוע.

ולפי זה מבואר מהו לשון "וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו" ראש מרמז לחכמה, שהרי מקום החכמה הוא במח, ונרמז כאן השימוש בחכמה ומחשבה בעבודת התפילה, וכדברי הרה"ק מקאריץ הנ"ל.

ועל מה שכתוב "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא" פירש רש"י: "לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר, לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". ואפשר לומר שאדרבה מכח עסקו בתורה השיג הבנת הבחינות של שמו יתברך ונתקשר בהם, ולכן הוזכר עניין התמדתו בתורה כאן אצל תפילה.

ואפשר שרמוז עוד כאן מקור המנהג שנהגו קדמונים לעסוק בלימוד ענייני פנימיות או ביאורי תפילה, לפני התפילה.

פרשת וישלח – ענוה

"קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת".

ופירש רש"י "קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכיותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהבטחתני נתלכלכתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו" (שבת לב.).

וידוע מה שקשה בזה מה עניין מה שאמר יעקב אבינו ע"ה קטונתי וכו' לעצם התפילה שיצילנו מעשיו, אדרבה אם אין לו זכויות הוא צד לא טוב לעניין קיבול תפילות.

וקראתי פירוש נפלא בשם רבי פנחס מקאריץ זיע"א, שדרכו של ה' יתברך היא להביא את הצדיקים לשפלות וענוה שהיא עיקר מידת הצדיקים, ודרכם של הצדיקים כשרואים שה' יתברך משפיע עליהם שפע טובה והצלחה, אדרבה הם יותר שפלים בעיני עצמם באמרם שאינם ראויים לכל זה (שלא כדרך הרשעים שכאשר ה' יתברך משפיע להם טובה הם מתגאים בגדולתם ומורדים בו).

ונראה לומר שלכן אמר יעקב אבינו ע"ה בתפילתו לבורא עולם, שכאשר עזב את הוריו לא היה לו אלא מקלו, ועתה ה' השפיע עליו טובות הרבה וכו', ואמר יעקב אבינו לבורא עולם שאם הוא רוצה להביאו לשפלות וענוה, אין הוא צריך לקבל יסורים מעשיו הרשע, מכיוון שמרוב הטובות כבר הקטין את עצמו, וזהו פירוש "קָטֹנְתִּי" ודברי פי חכם חן.

ועתה אפשר לחדד ולהביא ראייה מהפסוק לדבריו, שהרי כתוב (משלי ג, לד) "אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֶּן חֵן", ולפי פירושו יוצא ביאור הפסוק הזה שה' יתברך משפיע שפע גם לרשעים וגם לצדיקים, אלא שכיון שהרשעים משתמשים עם הטובה נגד רצונו יתברך, ממילא יאבדו ברשעם וזהו כוונת "לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ", שמתלוצץ מהם שהרי חושבים שהשפע לטובתם, ואדרבה אינו בשבילם אלא לרועץ.

אמנם הצדיקים שמגיעים ע"י רוב ההשפעת טובה לשפלות וענוה, ממילא ישפיע עליהם ה' יתברך חן מאיתו יתברך מכיוון שחפץ בדרכם זו.

ולפי זה מתבאר מה שאמר יעקב אבינו ע"ה "וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת" שמחנות הוא מלשון חן, שכיון שזכה לשתי נשים צדקניות להעמיד שבטי י"ה יוצא שה' יתברך השפיע עליו חן פעמיים, ובזה טען יעקב אבינו ע"ה שודאי שהושפל בעיני עצמו כפל כפליים מרוב טובה שביכול אינו ראוי לה, ואין הוא צריך לעבור צרות עם עשיו בכדי שיהיה עניו ושפל.

לפי זה נבין מה עניינה של מידת הענוה וכיצד מגיעים למידה זו, שהרי לכאורה בפשטות נראה שכיון שקיבל האדם כל כך הרבה טובות מה' יתברך, אדרבה סימן הוא שמעשיו רצויין לפניו יתברך, שהרי ודאי שאינו כרשעים גמורים ח"ו שאוכלים שכר עולמם בחייהם. ואם כן צריך להבין מכך שהוא צדיק לפני ה' ולשמוח בכך.

אמנם נראה שהשקפה זו אינה אלא מנפש הבהמית שמשם יש מקום לאדם לומר שבח כלפי עצמו, אבל מידת הצדיקים אינה כן, שהרי כל השקפתם מן הנפש הקדושה היא, ובנפש הקדושה הכל מורגש בבחינת "שאול" ושאין לאדם דבר משלו. ויש כזו צורת נפש של צדיק שדרך עבודת ה' שלו היא ליקח מן העולם כדי קיום חייו, וכל מה שמקבל מה' יתברך הוא חסד עליון לגביו אם הוא מקיים רצון ה' כראוי בכל כוחו.

וכאשר מקבל טובות למעלה מכך מרגיש שקיבל הרבה יותר משורת הדין, וממילא מרגיש שפלות כשמקבל טובות מאיתו יתברך.

ולכן כאשר התפלל יעקב אבינו ע"ה לה' שישגיח עליו ויפרנסנו, ביקש "לחם לאכול ובגד ללבוש וגו'", אבל כאשר ראה שהשפיע עליו ה' יתברך רוב טובות ראה זאת כתביעה עליו שאין הוא בדרגה זו לפי הבנתו שאין הוא עושה עד כדי כך לפנים משורת הדין.

לפי יסוד זה עולה שצדיקים שכך צורת נפשם, כל פעם שמקבלים יותר מכדי חייהם ממעטים עצמם יותר, ולכן מגיעים יותר למידת הענוה, כיון שלא מחזיקים עצמם בעלי דרגה כפי הצריך ביחס לרוב טובות שקיבלו.

אם כן עולה מכאן ששורש הענוה נעוצה בגילוי אור הנשמה כשזוכה לה האדם, וכמה שיותר ייזכה להאיר את נשמתו ולגלותה באמת בדרך הקדושה והטהרה, כך ייזכה יותר לענווה היינו שיהיה יותר ויותר שפל בעיני עצמו (ואם ח"ו אין הוא מרגיש יותר ויותר שפל בהתגברותו בעבודת ה', יש לו לעיין שמא לא דורך בדרך הראויה).

אצל משה רבנו כתוב "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה (במדבר יב, ג), וזאת כיון שהגיע לרום המעלה עד שנגלה אליו ה' ופה אל פה דיבר בו, וממילא הקטין עצמו ביחס לגילוי אלקות שקיבל עד שנקרא עניו מאד.

אמנם באופן טבעי קשה השגת הענוה באמת, כיון שהיא נוגדת את השכל, שהאדם הוא בר מעלה וירגיש שאינו כן באמת (אלא אם כן חי בדמיון ואכמ"ל), אמנם אם זכה ויש לו תמימות גדולה וגלויה עם בוראו, ועל ידי כן נעשה שפל לפניו יתברך, היא עצמה ההארה של נפש האלקית המביאה אותו לשיפלות לפניו יתברך.

פרשת וישלח - בעניין החזקת תורה*

בעניין מאבק יעקב אבינו ע"ה עם שרו של עשיו, לומדים על המלחמה של היצה"ר עם לומדי התורה ותומכיהם.

ומקור הדברים בזוהר הקדוש (פ' וישלח דף קעא.) שם מבאר הזוהר שתחילה נלחם היצה"ר עם התורה עצמה ועל כך כתוב "וַיַּרְא כִּי לא יָכוֹל לוֹ", וממשיך שם בזוהר "מָה עָבַד, מִיָּד וַיִּגַּע בְּכַף יֶרְכוֹ, דְּאִתְחַפַּם לְקֳבְלֵיהּ. אָמַר כֵּיוָן דְּאִתְּבָרוּ סָמְכִין דְּאוֹרַיְיתָא, מִיָּד אוֹרַיְיתָא לָא אִתְתַּקַּף. וּכְדֵין יִתְקַיַּים מַה דְּאָמַר אֲבוּהוֹן, הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עֵשָׂו" (אמר כיון שנשברו תומכי התורה, שוב התורה לא תתקיים וכו').

היינו כשראה שלא יכול כנגד עוצמת התורה וכנגד התלמידי חכמים המחוברים אליה כאל חייהם ממש, ומוכנים למסור נפשם ולא להניחה, נתחכם לפגוע בסָמְכִין דְּאוֹרַיְיתָא, ולפי פשוטו הפירוש שייפגע בתמיכה של התורה, וממילא לא יהיה באפשרותם ללמוד שהרי אם אין קמח אין תורה.

וכידוע מה שמובא בדברי רבותינו שמלחמת יעקב אבינו עם המלאך "שרו של עשיו" עד עלות השחר, היא היא המלחמה האחרונה שעתידים להלחם אנשי הערב רב – ורשעי ישראל נגד התורה ולומדיה ותומכיה עד עלות השחר, דהיינו עד שיאיר ה' יתברך את אורו של משיח לאחר חושך הגלות המרה שאנו שרויין בעיצומה.

וכנראה לעין כל בר דעת מלחמה זו בעיצומה ובתוקפה, לעקור מהשורש את כל הקדוש לישראל, ובראש ובראשונה את לומדי התורה הקדושה בהשפלות וירידה לחייהם ממש! ועוד הגדילו לעשות שבדרך פירסום ודיבורי בזיונות, גורמים לעמך בית ישראל אט אט לבזות בעיניהם את לומדי התורה בבת עינו של בורא עולם, שעליהם באמת עומד העולם.

ובכן נתן לנו ה' יתברך בחסדיו המרובים כמה עשרות שנים, להקים עולה של תורה כאן בארץ הקודש, ללמוד תורה בקדושת ארץ ישראל באוירה דארץ ישראל המחכים. ואכן בכל קצוות תבל באו והתכנסו בחיי התורה והקימו דורות ישרים וברוכים, וזכינו להרבה תלמידי חכמים וגדולי הדור.

אמנם עתה כנראה בחוש חפץ ה' יתברך לנסות את אוחזי תורתו הקדושה, כמה ימסרו את נפשם להמשיך לקיימה, שהרי אחד מהדברים הנקנים ביסורין

---

* מאמר זה הובא כבר בספר "אבי בעזרי סוגיות בדיני השבת אבידה", והובא שוב כאן משום רוב חשיבותו, ומצורך השלמת סדר המאמרים.

היא התורה (עיין ברכות ה) דהיינו שבלא יסורין שהאדם מוכן לעבור כדי להשאר מחובר לתורה אין הוא קונה אותה ממש, ולא נקראת תורתו.

ומבואר בזוהר הנ"ל שהמלחמה עם לומדי התורה האמיתיים עצמם היא לא תצלח ליצר הרע, אמנם ימשיך וילך להלחם עם תומכי התורה ומוקיריה, גם עם אלו התומכים בממונם בלומדי התורה, וגם עם אלו התומכים בעצם אהבתם ללומדי התורה.

יש כאלו שנלחם עימם בכך שאין באפשרותם יותר לתמוך בתורה כהרגלם. אמנם הגרוע מכל הוא שיש כאלו שמכניסים בהם רשעי ישראל והערב רב דעות כוזבות שאין במעשי החכמים ממש, ואין בהם תועלת ח"ו עפר לפיהם.

אמנם לו היו להם עיניים לראות היו רואים איך שכינה שורה על התלמידי חכמים המתמסרים על לימוד התורה הקדושה באהבה, ואיזה אור יקרות רוחני זורח סביבם, וכמה כיתות מלאכי עליון מקיפין אותם וכו' כידוע עניין זה בדברי רבותינו.

אמנם לדאבונינו שינו את הסתכלותם בעין האמת, להסתכלות מעוותת של אומות העולם, שאומרת שמי שאינו בעל מלאכה, ואין ממון נוזל מכיסיו אינו אדם!

אמנם ידועים דברי חז"ל בגמ' (יבמות סא.) על הפסוק בנביא "ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם" אתם קרויין אדם ואין העובדי כוכבים קרויין אדם. היינו שאין צורת אדם אמיתית אלא למי שמחובר לתכלית שלמענה נברא העולם שהוא לימוד וקיום התורה, וזה כל מהותם של עם ישראל, וכל שאר ענייני העולם הזה הם טפל שבטפל לגבי תורתנו הקדושה.

ועל כן נבאר מעט מעלת התומך בתורה ובלומדיה, על פי מה שהאירו לנו רבותינו בעניין זה, וּיִשְׂמַע חָכָם וְיוֹסֶף לֶקַח וְנָבוֹן תַּחְבֻּלוֹת יִקְנֶה.

בגמרא ברכות (כח:) מסופר שר' זירא נחלש מחמת רוב לימודו ונבצר ממנו להמשיך בשקיעותו בלימוד, אמר לעצמו שמוטב שישב בפתח בית המדרש וכשיחלפו תלמידי חכמים לפניו, יקום ויקבל שכר.

יש להבין ראשית למה בחר במצוה זו דווקא, הרי אם משום שלא רוצה לטרוח, הרי יש מצוות שאין בהם טרחא כלל, שהרי לקום בפני תלמידי חכמים במיוחד בבית המדרש שעוברים שם הרבה היא טרחא לא קלה.

ועוד יש להבין מה עניין השכר שביקש וכי זו דרגתו לקיים מצוות בכדי לקבל שכר, הרי אמרו באבות (פ"א מש' ג) "אַל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס וכו'.

ואפשר לבאר בס"ד שהרי ר' זירא נחלש מלימודו ולולי כן היה ממשיך ללמוד כדרכו, לכן רצה ר' זירא כמה שיותר להגיע למעלת לימוד תורה בדווקא ולא להפסיד מעלתה, ולא היה חפץ להחליף זמן של לימוד תורה בקיום מצוות, שכידוע גדולה מעלת לימוד התורה הרבה יותר מעסק המצוות כמו שאמרו חז"ל "תלמוד תורה כנגד כולם" (שכידוע יש מצוות תלמוד תורה, ויש מעלת עסק התורה שהוא למעלה ממצוות, ואיו המקום כאן להאריך).

ולכן חשב שרק על ידי שיכבד את התלמידי חכמים יוכל להתחבר אליהם ולמעלתם הרוחנית, שהרי כידוע אדם שמכבד ומייקר אדם אחר הרי על כרחו נקשר אליו, וכן חברו שכנגד כמו שהמציאות מראה. וממילא כאשר ישיג ר' זירא חיבור נפשי לחכמים, יתחבר למעלת תורתם. וזה פירוש מה שאמר שיקבל שכר, אין הכוונה שכר המצוות בעוה"ב וכדומה אע"פ שאכן יקבלם בודאי, אלא התכוון להשפעה הרוחנית שישיג בזה הזמן שיקום בפניהם, והיא הנקראת בלשון מושאלת שכר.

ואם כן הוא שרבי זירא שהיה אמורא קדוש חשק במעלת התדבקות בתלמידי חכמים, מה נאמר אנו כמה נצרך לנו מעלה זו לכבד חכמים ולייקרם.

ועל כך דרשו חז"ל בגמרא (כתובות קיא:) על הפסוק "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", וכי אפשר להידבק בשכינה והכתיב (דברים ד-כד) כי ה' אלקיך אש אוכלה, אלא כל המשיא בתו לתלמיד חכם והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה.

עוד במדרש שיר השירים רבה אמרו "חֲבִיבִין דִּבְרֵי סוֹפְרִים מִדִּבְרֵי תוֹרָה. רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַדָּא בְּשֵׁם רַבִּי תַּנְחוּם בַּר אַחָא אָמַר, וַחֲמוּרִים מִדִּבְרֵי תוֹרָה וּנְבוּאָה" עיי"ש. פירוש שהחשיב ה' יתברך את דברי החכמים יותר מדברי תורתו.

ואת הטעם לכך אפשר לבאר במשל למלך, שכידוע ופשוט לכל בר דעת שאינו יכול לילך בכבודו ובעצמו לשלוט על ענייני החוק והסדר במדינתו, אמנם כיוון שמחוייב הדבר שיהיה סדר ומשטר, אם כן ממנה המלך אנשי חוק ומשטר מכוחו שהם כידו הארוכה למשול בעם.

אמנם כדי שלא יהיה קל בעיני העם כבודם של אותם ממונים, מחוקק המלך חוקים מחמירים ביותר למי שמעיז לפגוע בכבודם, ולא להישמע לדבריהם, ואע"פ שהחכמים שבהם לא צריכים לחוקים אלו, ביודעם היטב ששליחי המלך הם, מכל מקום ידי הטפשים לא יצא ידי חובה מבלי לנקוב בעונשים חמורים.

והנמשל בזה להבדיל מהמשל אלפי הבדלות הוא שה' יתברך ברא את עולמו, ועל פי חוקיו הקדושים המבוארים בתורה שבכתב ושבעל פה צריך להתנהל העולם.

אמנם כיוון שה' יתברך נגלה בהר סיני ודיבר עימנו לעיני כל חי, ומאז דיבורו נסתר מאתנו בדיבורו, העמיד את חכמיו המחוברים לתורתו, ודעתם דעת תורה, ויודעים מה רצון ה' יתברך, ומצד אחד מוצבים ארצה, אמנם ראשם מגיע השמיימה, והם כביכול מקשרים בין בני האדם לבוראם, וכן מובילים כל אדם להיות גם כן ראשו השמיימה לפי דרגתו.

ועל כך דרשו חז"ל שהנדבק לחכמים נדבק בשכינה, שה' יתברך כביכול אש ואי אפשר להדבק באש אלא בסיוע החכמים שהם מחוברים לתורה שנאמר בה (ירמיה כג, כט) "הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'".

אם כן נלמד כדרכנו כמה יש לאדם לכבד את התלמידי חכמים, קל וחומר מספר תורה שהאדם מכבדו מצד קדושתו קדושת ספר תורה שנתקדש בכתיבת הסופר, קל וחומר תלמיד חכם שנשמתו* מקושרת לתורה נביאים כתובים, תורה שבעל פה סוד תורה וכו'.

וכמו שאמרו בגמרא (מכות כב): כמה טפשים הם אותם אנשים שקמים בפני ספר תורה, ולא קמים בפני תלמיד חכם. שכידוע הכבוד שעושים לתלמיד חכם אינו משום התלמיד חכם עצמו, אלא משום התורה ששוכנת בקרבו (ומטעם זה תלמיד חכם אמיתי אין לו להתגאות כשמכבדים אותו).

ונחזור לעניין ראשון שגם הוא משום כבוד התורה, אמנם עיקרו משום קיום התורה, והיא התמיכה בממון בתלמידי חכמים כדי שיוכלו להמשיך ללמוד וללמד את התורה הקדושה, שכנראה בחוש מוסרי התורה לדורות הבאים הם התלמידי חכמים. והם המשמרים את גחלת היהדות שלא תכבה חס ושלום, ואם יצטרכו לחזר אחר פרנסתם וייטרדו, לא יוכלו להעמיק בתורה ולמוסרה בשלמותה לעם, ולדורות הבאים.

ולכן התומך בהם מחזיק ממש את קיום התורה, ומסייע שלא תשתכח מישראל חס ושלום, אם כן כמה עצומה זכותו בזה, ועליו נאמר "עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר" (משלי ג, יח).

---

* שהרי התורה היא נברא רוחני כמו שביאר בספר דרך ה' (חלק ד פ"ב), ואם כן התלמיד חכם שמקושר לתורה מקושר לרוחני שבה בעצם, מצד שנפשו ג"כ רוחנית. מה שאין כן ספר תורה שעשוי מגויל ודיו גשמיים, אלא שנתקדש מכח הסופר שכתב לשמה ואין לספר תורה קשר רוחני לתורה בעצמותה, אלא נתקדש החומר מכוחה, ועל ידי הקריאה בו אם זוכה האדם מתקשר לעצם התורה.

ואמרו בגמרא (כתובות קיא:) המהנה תלמידי חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו דבק בשכינה, וכתב בספר "נפש החיים" שזו תקנה שמצאו למי שלא לומד, שלא יאבד את שכרו לעתיד לבוא וזאת ע"י כך שמחזיק ידי לומדי התורה.

ובגמרא (פסחים נג:) "אמר ר' יוחנן כל המטיל מלאי לכיס תלמידי חכמים זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנא' (קהלת ז-יב) "כי בצל החכמה בצל הכסף".

ושורש העניין איך זוכה רק ע"י נתינת ממון לחיי העולם הבא בצד לומדי התורה הוא שכיוון שעל ידו מתקיימת התורה, ממילא יש לו חלק בלתי נפרד משכרה.

ועוד שכידוע אדם חביב עליו ממונו, ואינו נותנו אלא למי שחביב עליו. ואם כן כיון שבחר ליתנו ללומדי תורה, וכל שכן כשלא מכירם, אם כן ראייה היא שיש לו אהבה לתורה, ובכן התורה וה' יתברך חד הם, וכיוון שהוכיח אהבתו לתורה ולנותן התורה, ממילא ישיבתו בגן עדן עם העוסקים בתורה, דרחמנא ליבא בעי בצרוף מעשה הצדקה.

ועוד שעל ידי המסירות נפש שהאדם עושה ליתן מממונו לתלמידי חכמים, זוכה שיכול לקבל שפע מאור התורה. שהרי ממונו של אדם ניתן לו לאחר שמסר משעות חייו דהיינו חלק מחייו כדי לקנותו, ולכן פסק בשלחן ערוך (חו"מ שנט סע' ג') "כָּל הַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה, כְּאִלּוּ נוֹטֵל נַפְשׁוֹ. וכיוון שנותן מממונו לתורה נותן הוא את נפשו, והוא הנקרא "מסירות נפש", ועל ידי מסירות נפש שהאדם מוסר מגשמיותו זוכה בודאי לדרגות רוחניות נשגבות ורבה מעלתו.

ובכן אחר כל זאת יבין האדם כמה חשוב לכבד את התלמידי חכמים, והוא כבודו של ה' יתברך שמכבדים את שלוחיו.

ולכן גם היכול לתמוך בהם מכספו אשרי חלקו וכמבואר, וכן בכל עניין שאפשר לו לעשות כדי להפחית מטרדותיהם על מנת שיוכלו לשקוד בעומק לימוד התורה הקדושה.

פרשת וישב - יראה או פחד

"וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן".

כידוע לשון מגורי מתפרשת לשלושה עניינים, לשון מגורים, לשון גרות, ולשון יגור דהיינו פחד ככתוב "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז). ואפשר לקשר כל הלשון לעניין אחד, ובכך דרך אגב ייתבאר מעט עניין היראה והפחד.

בפרשת ויחי מצינו דו שיח בין פרעה ליעקב אבינו ע"ה: "וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יַעֲקֹב כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פַּרְעֹה יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה. מְעַט וְרָעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי וְלֹא הִשִּׂיגוּ אֶת יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בִּימֵי מְגוּרֵיהֶם"

לכאורה לא ברור מה שאל פרעה ומה השיב לו יעקב אבינו, ועוד ששאלו ימי חייו, וענה לו ימי מגוריו, ולשון חיים ומגורים חוזרים ונשנים בדברי יעקב אבינו ויש להבין טעם הדבר.

ואפשר לומר בס"ד ששאל פרעה את יעקב אע"ה כמה הוא חי, ובלשון פרעה חיים הם חיי העולם הזה, ויעקב אבינו הבין כוונתו וענה לו בלשונו שלו. שהרי בעומק אין חיים אלא חיים רוחניים בקרבת ה' יתברך, כמו שכתוב (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום. וכלפי חיי העולם הזה הגשמיים דרכם של צדיקים בדבקותם להרגיש גרים היינו זרים ואורחים, שהרי הם בני עלייה כמי שדר בעלייה ויורד מדי פעם לקומה התחתונה.

ולכן ענה לו יעקב אבינו על ששאל על שני חייו שלגביו הם נקראים ימי מגוריו, כלומר חיי העולם הזה שהוא כמו גֵּר לגבם, אמנם ימי חייו הרוחניים בחיבור לה' יתברך היו מועטים ביחס לאבותיו, כיוון שעבר צרות רבות ונסתלקה ממנו שכינה כב' שנה.

אם כן מצינו אצל יעקב אבינו לשון גר ביחס לעולם הזה, שהוא זר בשבילו מכח החיבור שלו לבורא עולם.

וכן לשון יראה מצאנו אצל יעקב אע"ה, כלשון כתוב כאשר חשש מעשיו הרשע "וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֶר לוֹ", וכן בנביא מצאנו שה' יתברך מגלה מידת היראה אצל יעקב אע"ה ככתוב "אל תירא עבדי יעקב" (ישעיה מד, ב).

מהות היראה בכללות היא לירא ממי שגדול ממנו ויודע במה הוא גדול ממנו, או ממי שמרגיש בו גדולה ואין הוא תופס מה היא גדולתו. ולעומת זאת

פחד הוא יותר גשמי ובא מצד נפש הבהמית (כמו שעיננו רואות שגם לבעלי חיים יש פחד) שפוחד על גופו וחייו ושמא יתייסר וכו'. אמנם יש דרגה נעלה שגם הגשמי פוחד מאימת הרוחני ככתוב "סָמַר מִפַּחְדְּךָ בְשָׂרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יָרֵאתִי" (תהלים קיט, קכ)

כאשר אדם ירא יראה אמיתית מהגדול ממנו אין יראה זו מעוררת פחד, אלא הרגשת יראה שהיא הרגשה נפשית עמוקה, ואם מרגיש פחד אין זו אלא יראה תחתונה, כמו שביאר במסילת ישרים (פרק כד) שיש יראה הנקראת "יראת העונש", כגון שירא מה' יתברך אמנם לא מגדולתו (הנקראת "יראת הרוממות) אלא שמא יענש ממנו יתברך בעונשי גהנום וכו'.

אמנם הדרך היא לקנות בנפשו תחילה יראת העונש כקרקע ליראה, וזאת משום שיש חשש שייפול מהיראה העליונה, ואז כשלא תהיה לו שום יראה חס ושלום יחטא (עיין בלבבי משכן אבנה ח"א שער היראה). וכן כך מחנכים את הנשים והקטנים שדעתן קטנה כמו שכתב הרמב"ם (פ"י מהל' תשובה ה"א).

והיראה העליונה מזאת היא שירא את ה' יתברך מתוקף גדולתו.

חלק מהדרכים להשיג יראה זו זה על ידי שנדבק בחכמים ורואה מעלתם לאן הגיעה וכו' ומשם לומד קל וחומר לבורא יתברך שהשפיע להם מקצת מאורו יתברך. וכן יש יראה הבאה מכח ההתבוננות בגדולת הבורא. אם מצד הנבראים והעולם ועוצמת בריאתו כמש"כ הרמב"ם (הל' יסודי התורה), או בהתבוננות בשלשלת הדורות והניסים ונפלאות שעשה ועושה ה' יתברך בעולמו, או שמכח אמונה תמימה מרגיש קדושתו, וממילא נולדת בו יראה מקדושתו יתברך שמרגיש (כמבואר לעיל בפ' בראשית).

ועוד יש יראה בבחינת "נורא" שה' מפליא לעשות המחבר עולם רוחני וגשמי, או מחיבור דרגת גבול ובלתי גבול וכו' ואכמ"ל.

אמנם מיעקב אבינו לומדים צורה נוספת של יראה, והיא יראה שיש אצל מי שהשיג דרגה, שחושש מליפול לדרגה היותר נמוכה. והרי מצינו אצל יעקב אבינו שהשיג תיקון כח המדמה השלילי, כמו בעניין החלום שחזה מראות אלקים, מלאכי אלקים וכו', והתורה קראה לזה חלום ולא נבואה, ואע"פ שבדרך כלל חלום הוא תוצאת הדמיון, מכל מקום אצל יעקב אבינו ע"ה היה הדמיון מתוקן. ולכן חשש מאד מליפול לטרדות העולם הזה שמיוסדים על הדמיון, כגון מה שחשש על יוסף ובנימין וכו', וזאת היראה נקראת יראת חטא, שכידוע חטא הוא מלשון חסרון, ושורש החסרון הוא מכח המדמה, שהוא עצמו שורשו בחטא עץ הדעת טוב ורע וכו' ששם הושרש בבני האדם לדורותם כח המדמה רע לטוב, עד עת הגאולה שאז יבולע המוות לנצח.

ובזה מתבאר מה שאמר יעקב אבינו, אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע וגו', ומפורש בדברי רבותינו פסוק זה בעניין היראה מה' יתברך, שהאדם עתיד לעמוד לפניו יתברך, ושמא היו לו בחייו מעשים מחשבות וכו' שהיה בדעתו שהם רצויין לפניו יתברך, ובאמת אינם אלא טעות שהושרשה מכח המדמה המערב טוב ברע.

ועל פי זה מובן לשון "מגורי" הנופלת בחלקו של יעקב אבינו ע"ה, הטומנת בתוכה צורת יראתו של יעקב אע"ה, שיש בה מצד יראתו יראת חטא שהיא מלשון "לא תגורו", וכן מה שהוא ירא הוא מצד שהוא "גר" בענייני העולם הזה וחושש מענייני העולם הזה עצמו, שמא יפריעו לו ענייני העולם וטירדותם מלהיות עוד גר כלפיהם ולעבוד את בוראו כראוי.

ובכך מתבארת הגמרא בברכות (דף ס.) "ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון, חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב (ישעיה לג-יד) פחדו בציון חטאים. אמר ליה והכתיב (משלי כח-יד) "אשרי אדם מפחד תמיד", אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב". (אותו תלמיד שהלך אחרי רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי בשוק של ציון, ראהו הרב שהוא מפחד, אמר לו חוטא אתה, כמו שכתוב "פחדו בציון חטאים". אמר לו התלמיד והרי כתוב בפסוק אחר "אשרי אדם מפחד תמיד"? אמר לו הרב שהפסוק הזה מדבר במי שפוחד מדברי תורה לאבדם).

ומתבאר היטב ההבדל שבין פחד ליראת חטא, שפחד הוא מדבר ברור המאיים על נפשו וכו' וזה בא לו מצד שהוא חוטא, ואפילו לא חוטא ממש, אלא מחובר למדמה ששורשו בחטא הקדמון.

אמנם בענין דברי תורה היא יראת חטא, ואין הוא פוחד על עצמו וגופו, אלא פוחד על הרוחני שבו שמא הוטעה מכח המדמה המושרש בו כתוצאה מחטא עץ הדעת טוב ורע.

ואף על פי שדרגה זו היא המעולה שביראה אחר השגת כל הדרגות כמו שכתב במסילת ישרים (פרק כד), מכל מקום בכל נפש מושרש מעט מיראה זו גם באמצע דרכו בסוד "סוף מעשה במחשבה תחילה", ולכן כל עובד ה' יש לו ליקח מעט מדרגת יראת חטא, ויחוש שמא אפילו בדברים רוחניים שקנה בנפשו ולכאורה לא חושש שיש בהם טעות, מכל מקום שמא מכח המדמה המטעה מאד החטיא המטרה בזה ואכן יש טעות בדרכו, ויהיה לפניו יתברך כמתעתע.

ואחר הכל כל זה תלוי ועומד בתחינה רבה לה' יתברך שיצילנו מכל מכשול וטעות, ויורנו דרכו באמת כפי רצונו יתברך.

פרשת מקץ - זיהוי כוחות נפשו ותיקונם

"וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל יוֹסֵף חֲלוֹם חָלַמְתִּי וּפֹתֵר אֵין אֹתוֹ, וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתֹּר אֹתוֹ. וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פַּרְעֹה לֵאמֹר בִּלְעָדָי, אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה".

יש להבין וכי הכחיש יוסף הצדיק שיש בו חכמה גדולה, כפי שראינו חכמתו בהמשך אפילו בענייני העולם הזה, ואף שדיברנו מזה לעיל (פרשת וישלח) בעניין יעקב אבינו כיצד הגיע למידת הענוה. אמנם כאן אצל יוסף הרי זה מתבאר בס"ד בדרך אחרת, אמנם המשותף בין כולם שגילוי אור ה' יתברך על נפשם הוא שהובילם לקניין הענוה, ולא רק ענוה טבעית מולדת בנפשם.

שכמבואר יעקב אבינו ע"ה זכה לענוה מכח החסדים שהשפיע עליו ה' יתברך, ולא היה צריך ליסורין של עשיו, ואע"פ שאכן יסורין היו לו, מכל מקום כבר העיד על עצמו שמכח התבוננות בריבוי חסדי ה' זכה לה (קטונתי מכל החסדים וגו') ולא מכח יסוריו בלבד.

אמנם כאן אצל יוסף הצדיק מעיד הוא על עצמו שאין החכמה שלו, ומניין זכה למידה זו.

ולכן אפשר לומר שמכח ההתקשרות שלו עם בורא עולם באמונה תמימה זכה לה, וכמבואר בפסוקים שמרגע שהגיע לבית פוטיפר בכל דרכיו היה ה' מצליח בידו, וה' עימו בכל אשר הוא עושה. וזאת מכיון שהוא היה מקושר לה' יתברך בכל עת וגם במצבים הקשים ביותר שעבר, לא נפל ברוחו כלל מכח התקשרותו האמיצה בה' יתברך ובתורתו.

אמנם יש להבין מה השבח של יוסף עד כדי שנקרא צדיק, הרי כך ברא אותו ה' ששורש נפשו כידוע במידת היסוד שמהותה התקשרות, ואם כן לכאורה פשיטא שנמשך אחר הלך נפשו ומתקשר לה' יתברך, ועוד שכך ראה בבית הוריו. וכן יש להבין לפי זה מה שייך בכלליות שבח לאדם שיש בו מידה טובה, הרי של ה' היא ולא שלו, והגם שבחר ועשה עימה טוב, מכל מקום על כרחו לשם נמשכת נפשו, שהרי שם צור מחצבתה, ואם כן הנטייה בבחירה מוטת הרבה לצד מידה זו המושרשת בו עמוק, ולמה נשתבח בה כל כך?

ויש לומר יסוד חשוב מאד בזה, והוא שכל אדם אמנם נמשך אחר שורשי תכונות נפשו לטובה, כגון בעל מידת החסד נמשך לעשות חסד עם אנשים, ותמיד דואג להנות גם אחרים עימו וכו'. אמנם דא עקא שזה לעומת זה עשה ה' וכנגד כל טוב יש גם צד רע באותה מידה עצמה, ויותר מכך שלאחר חטא

אדם הראשון אור וחושך משמשים בעירבוביא, רע וטוב מעורים זה בזה, וממילא כמו שיש לאדם זה משיכה לעשות חסד בקדושה ולזכות את חברו, כך יש גם צד של חסד של צד הרע וכגון "לזכות" את חבירו שגם יהנה כמוהו במה שאסור ח"ו, ואפשר שהתוצאה תהיה שיכשיל חבירו באיסור ח"ו.

וממילא מובן למה נקרא יוסף צדיק, מכיון שרואים כסדר במהלך הדברים שלכל אורך הדרך, יוסף הצדיק ניצל כח ההתקשרות שלו לטובה, והרחיק את הקשר שלו מצד הרע. שהרי מתחילה הבדיל עצמו מהחיבור לאֶחיו שביזו את בני השפחות, ואדרבה התחבר לבני השפחות לשמחם בחברתו.

וכן בעניין אשת פוטיפר הרחיק ההתקשרות עימה, והתקשר ברצון הבורא יתברך שבכך ניצל מן העבירה. ואפילו בענייני העולם הזה בבית האסורים מלבד הסייעתא דשמיא גם השתדל להתקשר לאנשים בדברים שיש בהם תועלת כמו שעשה כאשר עזר לשרי פרעה וכו', היינו שהרחיק ממידת ההתקשרות השלילית שנמצאת בו על כרחו, ובירר חלק הטוב שבו והתקשר קשר אמיץ וחזק בבורא יתברך שמו, ומשום כך דוקא נקרא צדיק.

ועל פי זה מובן למה הקפיד עליו ה' יתברך שביקש משר המשקים וזכרתני והזכרתני וכו' והשתדל יתר על המידה, וזאת כיון שעיקר מידתו היא התקשרות, ולכן היה לו לנתק התקשרותו בהישענות על בשר ודם ובטחונו בו אפילו במשהו, שכך נדרש ממנו לפי דרגתו כיון שהיא עצם דרגתו ומידתו.

וזהו השבח הגדול של יוסף שנקרא צדיק, בכך שניתק ההתקשרות השלילית לגמרי, על אף שהיה לו בזה נסיון גדול מכח מהות נפשו שהיא התקשרות בעצם, וכנגד זה התחבר לה' יתברך, ועוד שחיבר הבריות עימו כמו שמצינו שהביא את המצריים למול, והירבה תורה וקדושה בארץ גושן וכו'.

וכן בכל אדם אין אומרים שבחו אלא באופן שניצל מידת נפשו לא רק על צד הטוב, אלא סר מרע ממשיכת מידת נפשו לשליליות שבה, שאם לא כן אין השבח בעצם המידה, שהרי בורא עולם גילה בו ממידותיו יתברך שמו, וזה לא היה כלי ראוי לנצלם, או ח"ו השתמש בהם לצד ההפוך.

אמנם כל זה שייך רק במי שחוקר ומתבונן בתוך תוכו לידע מה הן תכונות נפשו מידותיו כישוריו וכו', שרק אז יוכל לתקנם כראוי וכמבואר, שאם לא כן אין שם אלא אור וחושך משמשין בערבוביא, ואין ברירות מכיון שאין בנפשו כמעט דבר המונח על מקומו.

ובכן מכח בירור נפשו של יוסף הצדיק במידתו מידת ההתקשרות לא'ל חי, זכה לקשר עמוק עם ה' יתברך, עד כדי ששום רוח שבעולם לא שברה אותו.

ואם כן מתורץ מה ששאלנו בתחילה, מה עומקה של מידת הענוה המתגלית אצל יוסף הצדיק, והתברר שמידת הענוה והפשטות המתגלה אצל

יוסף הצדיק התגלתה מכח ההתקשרות העצומה שלו בבורא יתברך, וכיון שזיכך נפשו והאיר עליו אור ה' יתברך, לא שייך שיחשוב ולו לרגע אחד שיש לו מעלה משלו בלבד, אלא מרגיש בחוש שהכל הוא חסד ה' המשפיע ממידותיו יתברך על נשמות ישראל.

פרשת ויגש - נקודת אמת הנסתרת באדם

כתוב בפסוק (מה, ג) **"וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הַעוֹד אָבִי חָי. וְלֹא יָכְלוּ אֶחָיו לַעֲנוֹת אותו כִּי נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו".**

צריך להבין מה ענין הבהלה ולמה נאמר "מפניו" ולא ממנו.

ואפשר לומר בזה פירוש והוא ענין מבהיל הרעיון, על פי דברי רבותינו במדרש רבה (פ' צג אות יא') וזה לשונו:

"ר' אלעזר בן עזריה אמר אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה. ומה יוסף הצדיק שהוא בשר ודם כשהוכיח את אחיו לא יכלו לעמוד בתוכחתו, הקב"ה שהוא דיין ובעל דין ויושב על כיסא דין, ודן כל אחד ואחד על אחת כמה וכמה שאין כל בשר ודם יכולים לעמוד לפניו", עד כאן לשונו.

פשט דבריהם הוא מצד יום הדין. אמנם ידועים דברי רבותינו על מה שנאמר בפסוק לאחר חטא אדם הראשון "וַיִּשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹקים מִתְהַלֵּךְ בַּגָּן לְרוּחַ הַיּוֹם, וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי ה' אֱלֹקים בְּתוֹךְ עֵץ הַגָּן" (בראי ג, ח) שענין המחבוא מה' יתברך שמלוא כל הארץ כבודו הוא תולדת החטא, ומשם החל כח הכפירה שנותנת מקום בנפש שה' יתברך לא נמצא בכל מקום ובכל עת ח"ו, והיא נמצאת בכל אדם עד ביאת גואל צדק בב"א.

שהרי כל בר דעת ומאמין במציאות ה' יודע שאין נסתר ממנו יתברך שמו, גם בחדרי חדרים לילה כיום יאיר וכו'. אלא שמצד הרע שיש בתוך האדם מדמה לו שאין ה' נמצא לפניו ח"ו, אמנם בכלליות מאמין שנמצא בודאי, אבל לא פה כרגע. וממילא התוצאה שלאדם יש מחשבות מידות ומעשים נגד רצונו יתברך.

דרך משל כאשר מברך ברכה, אם אכן היה קובע בדעתו האמונה שה' ניצב לידו ממש ולו הוא משבח, בודאי שהיתה זו ברכה במתינות בכוונת והרגשת הלב שאת ה' הוא מברך ומשבח.

אלא מכיון שיש הטעייה מצד הרע שבו שה' ח"ו איננו כאן עכשיו, ממילא המעשים נראים רפויים ופעמים אף מאולצים וכו'.

וזה נרמז בפסוק שעד שלא ידעו השבטים שיוסף עמד כנגדם, אע"פ שבאמת זה היה הוא המדבר אליהם, יכלו להסתיר דברים ולשנות בדיבורם. וכאשר נגלה להם שהוא יוסף נבהלו שאכן ידע כל נסתרותיהם ותחבולותיהם שעשו ממש בפניו.

ועל פי זה אפשר לפרש ש"נבהלו מפניו" מלשון פנים, וכידוע בדברי רבותינו פנים פירושו גלוי כאדם המאיר פניו לחברו, והוא הפוך מלשון אחור שפירושו

כאדם המסתיר פניו מחברו. שהרי עד עתה חשבו שהוא חי רק לא לפניהם, ועתה נוכחו לדעת שהוא לפניהם ממש, ובנמשל כאמור אדם יודע שה' יתברך חי וקיים, אמנם לא תמיד מרגיש שהוא כאן ממש.

ועל כך אנו נדרשים לעבוד להגיע ולידע ולהרגיש את ה' יתברך לידנו ממש כמו שהוא כך באמת, וממילא צורת המעשים הדיבור והמחשבה יהיו בהתאם כרצון ה' יתברך באמת.

הסתכלות על דרגתו הקודמת ומעשים מהעבר

ובאמת כל אדם לפי דרגתו מרגיש בעלייתו בדרגה כעין פקיחת עיניים, וכאילו דרגתו הקודמת אינה אלא שקר כלפי הדרגה החדשה שהשיג, ואע"פ שכן הוא כלומר שהדרגה החדשה היא האמת כלפיו, מכל מקום המבנה של כל המהלך שלו הוא על גבי הדרגות הישנות שאחז בהם.

ועל פי זה אפשר לפרש הפסוק "צדיק כתמר יפרח", ומבשרי אחזה א'לוה צורת גדילתו של עץ תמר היא כזו שמוציא עלים, ולאחר שנכרתים או נובלים מוסיף קומה חדשה שממנה יוצאים עלים חדשים. אמנם החלק שהיה בו עלים הישנים הופך להיות חלק התחתון של העץ, ומיסודו של העץ ממש.

והוא הדין לאדם שנמשל לעץ השדה שדרגותיו הקודמות הם חלק מהבניין של קומתו הגבוהה שאוחז בהם עתה.

ולכן יש לאדם להתעלות כסדר ולבנות קומתו, בידיעה שהדרגות שהשיג עד עתה נצרכות לדרגתו החדשה, ואע"פ שמרגיש פקיחת עיניים גדולה שלא השיג עד עתה.

ועצם פקיחת העיניים להשגה חדשה נרמזת במעשה זה של יוסף ואחיו, שהאחים נבהלו בחושבם שאין במעשה שעשו במכירת יוסף אלא טעות גמורה, כיון שנפקחו עיניהם כשראו שאכן מולך ונתקיימו חלומותיו וכו'. ואכן אמת הדבר שהגיעו לנקודת האמת, ועתה גילו את האמת לגבי עצם המעשה שאינו ראוי.

אמנם יוסף טען שאין לשלול את מה שנעשה לגמרי, שהרי אלקים חשבה לטובה להביאו למצרים ולמלוך ולהחיות עם רב, ועל המעשה שלהם בנויה הצלחתו.

אמנם לנו יש ללמוד שתמיד צריך האדם לשאוף האדם לגלות אמת יותר זכה לגבי דרכו בעבודת ה', ושלא יגיע לפניו יתברך בצאתו מן העולם ויגלה טעות בדרכו היפך ממה שחשב.

ואף על פי שאין סוף לדרגות ובודאי שתמיד יופתע שלא דרך כל כולו בדרך המושלמת, מכל מקום לא דומה טעות גמורה בדרך שמובילה לשום מקום כלפי צורת נפשו בעבודת ה', לטעות מסוימת אמנם הוא בדרכו הנכונה אכן הולך.

פרשת ויחי - מידת המודה על האמת

כתוב בפרשה שיעקב בירך את בנו יהודה "יהודה אתה יודוך אחיך" וגו' (בראׁ מט, ח) פירשו בדעת זקנים מבעלי התוספות לפי שכל ישראל נקראים יהודים על שמך ועוד שממך יצא מלך המשיח ע"כ.

יש להבין מה הענין בשֵם של יהודה שנקרא על שֵם מעלתו שמודה על האמת. שהרי פירש רש"י שראה יהודה שהוכיח אביו את אחיו חשש שיוכיחו על מעשה תמר, ובאמת לא הוכיחו ואדרבה שיבחו יעקב על שהודה בדבר. ועל כך נקרא יהודה שיש בו כח להודות על האמת ולא בוש.

וידוע ששם יהודה מורכב משם הוי"ה ואות דל"ת. ואפשר לומר שרמוז בו שהשם הוא המחיה את דׁ עולמות נבראיו.

ויש חיזוק גדול באמונה בהבנה וידיעה שהשם יתברך מחיה את כל העולמות בכל רגע ומסבב את העולם כרצונו, אמנם אין לנו תפיסה איך מנהיג את עולמו בעצם, אך מה שכן ידוע לנו הוא מה שאמרו רבותינו שההנהגה של השם היא שהוא טוב ודרכו להיטיב.

וממילא כל תזוזה שרואים בכל רגע צריך להאמין שהכל לטובה כיון שלהבין אי אפשר שהוא למעלה מהשגתנו, כמאמר דוד הע"ה בתהילים (עג) "ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עימך", פירוש שאנו כמו בהמה מצד שאין בה שכל, כמוה כן הוא היהודי מצד המעלה שבדבר שהיא האמונה הפשוטה שיש בנו בלא דעת והבנה.

ואפשר לפרש שלכן נשתבח יהודה, על שהודה על האמת שצדקה ממנו תמר ומהשם יצא הדבר לטובה, וע"י מידה זו שהייתה בו זכה שיצא ממנו מלך המשיח.

וכולנו נקראים יהודים על שמו ועל שם הכח להודות, וכמבואר שכח זה מקורו באמונה פשוטה.

ונתחדש כאן יסוד עצום שיהדותנו נמדדת בכח ההודאה על האמת, ולקבל באהבה כל מהלך שהשם יתברך עושה עימנו, גם אם לקוצר דעתנו נראה שאינו לטובתנו.

ועל כך אמרו חז"ל בגמרא (חולין הׁ:) "אדם ובהמה תושיע הׁ"', ואמר רב יהודה אמר רב אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה. ופירש רש"י כאדם הראשון. (כלומר שהיה לפני החטא ערום מן הדעת, בלא החשבונות הרבים במעשיו של הבורא יתברך). דהיינו שעיקר הישועה הפרטית והכללית תלויה בכך.

ובכך מובנת מהות הענין שמיהודה יצא מלך המשיח, שכל ענין הגאולה הוא ע"י שעם ישראל יגיעו לאמונה תמימה בהשם יתברך. וזה כל עניינו של משיח לקשר את עם ישראל לאמונה, כמו בגאולה הראשונה במצרים שהאמינו בהשם בלא הבנה ויצאו למדבר בתמימות בלא ידיעה לאן הם מובלים וכו'.

ולאחר מכן יזריח את אור האמונה בה' יתברך בעולם כולו, וממילא לא יהיה שייך יותר פירוד ומלחמה שנאה וכו'.

וזו עיקר עבודתינו עתה בדור עיקבתא דמשיחא, שכידוע הכח החזק שאפשר להשתמש בו על מנת לא להרפות ח"ו מהשם ומתורתו, הוא הכח המתגלה עתה בזמן הארת משיח שהוא כח האמונה התמימה שבנפש היהודי.

וכך גם בלימוד תורת השם שלומד בשכל ישתף מידת בתמימות, דהיינו שזוכה ללמוד תורת ה' – תורה מן השמים ולא רק אוסף ידיעות שכליות, ויהי רצון שע"י מידת האמונה התמימה בו יתברך, יראה ה' יתברך בעוניינו ויגאלנו גאולה שלימה בקרוב אמן.

ספר שמות

פרשת שמות - זעקת הלב

כתוב בפסוק (שמות ב, כג) "ויהי בימים ההם וימות מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה".

ובזוהר הקדוש (שמות דף טו) אמר רבי ברכיה וכו' ותעל שועתם אל האלקים- שעד עתה לא עלתה לפניו ע"כ.

יש להבין למה עד עתה לא עלתה שועתם לפניו, שמדברי הזוה"ק הנ"ל מוכח שגם לפני כן התפללו לה' יתברך- אמנם לא שמע תפילתם.

ופירש רש"י שעתה נהיה להם קושי רב יותר מלפני כן, כשהתחיל פרעה לשחוט את ילדיהם ולרחוץ בדמם להירפא מצרעתו, ונהיה חולה ולא מת ממש כפשוטו.

וידועים דברי רבותינו ז"ל שעצת פרעה "הבה נתחכמה לו" היתה להפכם לעבדים בדרך עורמה, בלי שירגישו בכך. כמו שכתוב "ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך" ודרשו רבותינו בפרך – בפה רך שבא פרעה ועשה בעצמו לבנים וכו', והיו בטוחים שיתפרנסו מכך, ולאחר זמן אמנם הבינו שהם עבדים והתפללו אל ה', אמנם עדיין לא ענה ה' לתפילתם כמבואר בזוהר הקדוש.

ונראה לומר בס"ד הטעם שלא נענו בתחילה בתפילתם, כיון שאע"פ שעבדו קשה מ"מ חיו והתפרנסו, אלא שהיה להם קושי ודוחק, ולא הרגישו חסרון גדול כל כך שהרי סוף כל סוף חיים הם.

אמנם כשראו שפרעה החל להרוג ילדיהם ולרחוץ בדמם, הבינו שעיקר מגמתו אינה להתעשר מכח עבדותם, אלא מגמתו היא להשמידם. אז התפללו בלב שלם ביודעם שכלתה עליהם הרעה וחייהם אינם חיים. ותפילה זו נקראת "זעקה", ומבואר בזוהר הקדוש שהיא תפילה עמוקה בלב שלם, דהיינו שהלב זועק שרוצה חיים מה' יתברך, בהבנה שרק הוא יתברך מקור הישועה, וצורה זו של תפילה אינה שבה ריקם.

בדרך משל אדם שנקלע למצב מסוכן פתאום ברגע אחד מיד הוא צועק, ואפילו אין שם אדם שיכול להצילו. מהות צעקה זו שורשה בזעקת הלב החושש על חיי הנפש ולכן צועק. וכן הוא בזעקה זו שדיברנו בה, כאשר אדם מגיע למצב שהוא מרגיש חוסר חיות ח"ו, עד כדי שזועק לה' זעקה פנימית, או שמעצמו מתבונן שבדרגה שהוא אוחז בה חייו אינם חיים, ממילא זועק זעקת הלב הבוקעת כל המחיצות.

שכאשר אדם תופס בנפשו שאין לו מקור חיות אלא מה' ורק ממנו, ואין מבלעדיו מושיע ואז צועק ליבו, כלומר כל ליבו! ובלא שיתוף של רצונות אחרים

שיש בלבו. ועל בחינה זו דיבר דוד המלך ע"ה פעמים רבות בתהילים כגון: "**אותך** קויתי כל היום"- פירוש אותך בלבד. וכן "בך ה' חסיתי" וכן בנוסח רבותינו בתפילה: ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע וכו'.

וכך צריכה להיות צורת הבקשה על עבודת ה', שהרי רבים מקשים שבספרים הקדושים מובא שתפילה על רוחניות לא שבה ריקם, ומקור הדברים בגמ' (ברכות נ.) על הפסוק "הרחב פיך ואמלאהו" שאמרו שפסוק זה נאמר בדברי תורה, כשמבקש על רוחניות. ואם כן למה הם מבקשים מה' להתקרב אליו שנים ולא נענים.

והתשובה על כך מתיישבת מכל המתבאר למעלה, שכיון שיש לאדם דברים אחרים בעולם הזה שהוא מקבל מהם חיות לנפשו, ממילא איננו מבין שאינו חי בכלל, שהרי אינו חי חיים רוחניים באמת, וממילא לא צועק צעקת הלב, אלא מתפלל מליבו המחולק לכמה רצונות. וכמו בני ישראל שלא התפללו בתחילה מלב שלם כי חשבו שהם לפחות חיים כמבואר, ורק כאשר החל להשמידם צעקו לבורא עולם ואז נושעו.

עולה לנו מכאן דבר המסייע לנו להתקרב לה', ושישמע תפילותינו ברצון:

שכאשר יתבונן האדם הרבה, עד שיבין שחייו אינם חיים כל זמן שאינו מחובר לה' חיבור של ממש. אז ממילא יבקש חיים ממנו ורק ממנו ואז יושיעו ה' יתברך, ויקרבו אליו בודאי, כפי דרגת הרצון לחיות, כך יזכה שישפיע עליו ה' יתברך ויקבל בקשתו.

בכדי להגיע לתובנה זו אי אפשר אלא כאשר יתבונן שכל ענייני העולם הזה הם הבל* כפשוטו, ומה שהוא מקבל מהם חיות הוא רגעי, הנאת שעה תעיף עיניך בו ואיננו, ואינו אלא דמיון שמדמה לו יצרו, בכדי להטעותו** שלא יפנה

---

* ואפשר לומר באותו עניין שמה ששלח לנו ה' יתברך לפני כמה שנים סופת שלגים נוראה, ובני אדם נותרו בבתים בלא אור ובלא חימום ובלא מזון כראוי וכו', מאהבתו עשה לנו כן, כדי שנתבונן שכל ענייני העולם הזה שמהם מקבלים חיות נפשית, אין בהם ממש, ואין להם קיום באמת, ואין לנו ליקח ענייני העולם הזה כחלק מחיי נפשנו, אלא כמסייעים לצורך קיום הגוף. ומה שנותר באמת בזמנים קשים אלו זה רק החיבור לה' יתברך ולהתפלל אליו, ולהתחמם מאורה של תורה.

** ויש להעיר שאחד הדברים החזקים ביותר בימינו שגורם לאדם להרגיש חיות הם **הפלאפונים** למיניהם, ורואים חולי ברור, שגם כאשר נכנס כבר האדם לבית המדרש אינו מתנתק מהם ולדאבוננו גם בזמן התפילה.

ואע"פ שיטען האדם שהמכשיר על שקט ואינו מפריע לסובבים וכו', יש לדעת שלנפשו היא הפרעה גדולה עד מאד, שיש לו מקום בליבו שמחובר אליו, ואינו מפנה מקום בליבו די הצורך לה' יתברך ולתורתו להכנס. ועוד שמלבד מכשיר שיוצר קשר עם העולם לדיבור, נוסף גם הוא על שונאינו שנותן לו שעשוע ותעסוקה ואליו הוא נכסף.

לחיים האמיתיים אצל מקור החיים הבורא יתברך, ככתוב "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" (דברים ד, ד). ואין הכוונה שיסתגף, אלא דיינו שנתבונן עד שנבין שאין בענייני העולם חיות של ממש.

אם כן לכל הפחות בזמן הכניסה לבית ה' וללימוד התורה הקדושה, ינתקו גם מנפשו וגם כפשוטו, ואז בודאי יניח מקום נכבד בליבו לה' יתברך להיכנס, ויפנה ליבו בבחינת לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון חדש בקרבי, וממילא יזכה לזעקת הלב אמיתית, וישמע ה' זעקתו בודאי.

פרשת וארא - הרגל הגלות

כתוב בפסוק "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לא'להים, וידעתם כי אני ה' א'להיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים".

בגמרא (ברכות לח.) אמר ר' נחמיה שהמוציא הוא לשון הווה, לפי זה בא הפסוק ומדבר גם על זמן ההווה ולא רק על יציאת מצרים. שכידוע ענין זכירת יציאת מצרים מוזכרת פעמים רבות בתורה, והיא יסוד ושורש האמונה של היהודי.

ונראה לומר בזה שכידוע מצרים מלשון מייצרים ויסורין, שבכל יום הקב"ה מוציא את האדם ממצרים שלו היינו מהיסורים שלו. ואגב יש לומר שמה שאמרו חז"ל שיש להזכיר יציאת מצרים בלילות, רמז הוא שהלילות הם הזמנים של החושך שאדם לא מבין מה הקב"ה עושה עימו ומרגיש במצוקה, לכן יש להזכיר לעצמו שהקב"ה יכול להוציא אותו ממצרים שלו גם בזמן הנקרא לילות, היינו מהמייצרים שהוא נמצא בהם וגם בזמנים שאין הוא מבין לפשר הקשיים.

ראיתי פירוש יפה על מה שנקט הכתוב לשון "סבלות מצרים", שהיה אפשר לומר ממצרים, ואין מילה מיותרת בתורתנו הקדושה חס ושלום. אלא נקט הפסוק סבלות מצרים לומר שעד שלא הרגישו שהגלות בלתי נסבלת לא נגאלו.

מספרים מעשה באחד מהצדיקים שנקלע לאיזו עיירה לעת ערב, והיה חייב להשאר וללון שם. אחד מהסוחרים יהודי פשוט הכניס אותו לביתו והכין לו חדר ומיטה וכל צרכיו. הלך הצדיק לישון והתעורר בחצות לילה כדרכו בקודש לבכות על גלות השכינה בתיקון חצות. לקול הבכיות העמוקות קם בעל הבית ושאל את הרב לפשר הבכי, וכי לא נוח לו בחדר או במיטה וכו', ענה לו הרב שאינו בוכה אלא על השכינה הקדושה ועל גלות ישראל בין האומות, והאריך לבאר לו ההפסד שיש לנו שלא נגאלנו ולא נבנה בית מקדשנו.

אותו יהודי תמים אמר לרב בהתלהבות שהוא חפץ מאד שה' יגאלנו ומוכן לעזוב את ארצו ולילך לירושלים, אמנם רוצה לילך ולהתייעץ על כך עם אשתו. הלך לאשתו והציע לה את הדברים, לשמע הדברים אמרה אשתו נחרצות שאי אפשר לעשות כן בשום פנים, מכיון שלא שייך לעזוב את הבית כאן בחו"ל והעסקים וכו'. חזר אותו יהודי והעביר את דברי אשתו לרב, ואז החל הרב לבכות שבעתיים על בכיותיו, ואמר שעתה ברור לו למה ה' לא גואל אותנו למרות כל הבכיות, זאת מכיון שמרגישים סוג של נוחות בגלות ואינה בבחינת "סבל".

ממעשה זה נלמד לענייננו שעיקר הגאולה של כלל ישראל ושל כל אדם בפרטות, אינה אלא כאשר הוא כבר מרגיש סובל מהמצב שנמצא בו. וענין זה

מפורש בתהלים (קיח, ה) "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ" פירוש שרק כשירגיש שהוא במייצר כזה גדול, אז ה' יתברך יושיעו.

ועתה נדבר בענין עבודת ה' יתברך, כאשר האדם באמת רוצה להתקרב לקב"ה, ומייחל שיגאלנו מהמצב שלו, שנמצא רחוק מה' יתברך ולא מרגיש חיות ממנו יתברך. ואם כן ישנה לפי המבואר אפשרות להגיע לישועתו, והיא כאשר המצב ששרוי בו יהיה בלתי נסבל, ולענייננו כשירגיש שאין לו כל חפץ במצב שנמצא בו עתה. ואע"פ שמרגיש נוחות והנאה ממעשיו היומיומיים, מ"מ לעומת החסר ברוחניות אינם אלא סבל.

ובאמת יש הרבה בני אדם שכך צריכים לעבור בעל כרחם, שמאהבת ה' אותם מחסיר להם בענייני העולם שנותנים להם חיות ושמחה, ורק אז בלית ברירה כשמתייאשים מעניינים אלו מופיע עליהם אורו יתברך. אמנם פשוט שאין חפצנו בכך והיא דרך כסיל לחכות שה' יעורר אותו. והחכם מקדים תרופה למכה בעצמו - זו שתגרום לו הרגשה שאין לו חפץ אלא בה' יתברך ותורתו.

רבותינו בדורות קודמים השתמשו בעשיית תעניות וסיגופים, ובכך החלישו את ההנאה שלהם מהעולם הזה, ובכך הגבירו התשוקה לרוחניות, וממילא השיגו אותה. אמנם אנו אין יכולים לעשות כן כמו שהאריכו רבותינו בספרים הקדושים שירדה חולשה לעולם, ולא שייך לעבוד בצורה זו כמעט בכלל.

אלא העצה היא שיתבונן האדם שכל ההנאות שמקבל מהעולם הזה אין בהם ממש, עד שיבין בשכלו, וירגיש בלבבו שעיקר החיים אינם אלא בחיבור לה' יתברך ותורתו, והם חיים של ממש שיש להם קיום נצחי ולא רגעי.

ואפשר לבאר בכך כוונת חז"ל שצריך האדם לזכור יום המיתה, שהרי פשוט שלא התכוונו שיחשוב על המוות ובכך יבטל את ערכו לחיים בעצם, שהרי אין יקר כערך החיים, ועיקר העבודת ה' היא כאן בעולם הזה. וכמו שהאריך בספר התניא שה' שש ושמח בדירתו בתחתונים וכו'.

אלא לענייננו אפשר לפרש כוונתם לומר שיזכור יום המיתה שעל ידי זכירה זו יבין שאין לענייני העולם הזה קיום ואין בהם ממש, ויכניע בכך את הצד הבהמי שבו הטורדו מעבודת ה' יתברך, וממילא על ידי זה ירוץ לחיים האמיתיים אצל ה' יתברך בעסק התורה והמצוות.

כלומר שעל ידי התבוננות זו כל אדם לפי דרגתו, ירגיש סבל שלא זכה עדיין להדבק בה' יתברך, ואז יוציאו ה' יתברך ברחמיו מסיבלות מצרים לאור החיים שזוכה להדבק בו יתברך כדכתיב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום.

פרשת בא - קול דממה דקה

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נְטֵה יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם וִיהִי חֹשֶׁךְ עַל אֶרֶץ מִצְרָיִם וְיָמֵשׁ חֹשֶׁךְ: וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמָיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים".

יש להבין למה לא היתה התראה לפרעה לפני מכת חושך, כמו ברוב המכות. שהרי מיד לאחר מכת הארבה שהקשה פרעה את ליבו בא ציווי ה' למשה על מכת חושך.

ואפשר ששונה מכת חושך משאר המכות, מכיון שכל המכות מראות כח ופעולה, מה שאין כן מכת חושך שהוא לכאורה העדר פעולה, דהיינו כשאין אור יש חושך וזה לא מראה על כח.

ובאמת מכת חושך לא היתה העדר אור, אלא היה חושך שהוא בריאה בפני עצמה. וכתב "אור החיים" הקדוש שעל חושך מצרים נאמר: "יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" (תהלים יח, יב) ישת מלשון תשתית שממנו הושתת העולם, וכמו שכתוב בבראשית שלפני שנברא האור היה חושך, והמפרשים ביארו שהיה זה חושך שנברא ולא העדר אור, וכמו שאומרים בתפילת שחרית: "יוצר אור ובורא חושך" דהיינו שגם החושך הוא בריאה ולא העדר אור.

ונאמר בביאור קצר שגם את החושך ה' בורא בכל רגע, ואינו חידלון מאור, שלפי אמונתנו הטהורה אין שום מצב סתמי שה' לא נמצא בו ח"ו.

ולכן לא התריע משה רבנו על מכת חושך מכיוון שבין כה וכה לא היה מבין פרעה מה הוא חושך, שלתפיסתו יתכן שה' אלקי ישראל הוא אכן בעל כוחות עצומים, כגון במכת דם צפרדע וכו'. אמנם לא יתכן להבנתו שחושך הוא כוח שה' שולט בו, וגם אם אכן יעשה חושך כאשר יפסיק זריחת השמש ושאר המאורות מה בכך, ידליקו נרות וכיוצא בזה ויהיה אור, ואין הוא מבין שמכת חושך פירושה שאין שום אור בעולם כלל.

בתרגום יהונתן כתוב שבמכת חושך מתו רשעי ישראל, והיה החושך תועלת כדי שיקברו אותם ולא ידעו מכך המצריים. ולכאורה למה דוקא במכת החושך מתו, ופשוט לפי אמנתנו הטהורה שאת הכל עושה ה' בעיתו, ובדיוק רב כל דבר לפי עניינו.

אלא כמבואר שהרשעים כופרים במושג חושך שביארנו, וסוברין בסיכלותם שאין בחוסר פעולה שום חיות וכהשקפת אומות העולם. שהרי עיננו רואות היום שהרשעים קוראים לתלמידי חכמים "פרזיטים", ולהבדיל הגמרא אומרת

(מגילה ג:) "תנינא איזו היא עיר גדולה כל שיש בה עשרה בטלנין, פחות מכאן הרי זה כפר", ולכאורה למה נקטו חז"ל לשון בטלן שהיא שלילית.

אלא כמו שביארנו שאצל קדושת ישראל חוסר הפעולה אינו דווקא שלילי (אלא אם כן מתבטל סתם מעצלות) אלא אפשרי שאצל היהודי תהיה עצם ההשקטה גורם לחיבור לה' יתברך.

ולעומתם "וּלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אוֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם" מכיון שיסוד ושורש האמונה של בני ישראל היא שאין רגע פנוי שה' לא מחייה את כל העולם. וממילא כאשר בא חושך האמינו שיד ה' היא וממילא היתה זאת האמונה האור שלהם, מכיוון שלא ניתנה מכה זו אלא להכות את הסוברים שבחושך אין ה' נמצא, ובני ישראל ידעו בידיעה ברורה "כִּי אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ ה' אוֹר לִי" (מיכה ז, ח), ובני ישראל המאמינים ניצלו.

וכן יהיה לעתיד לבוא במהרה בימינו כמבואר במדרש רבה בפרשתנו, שגם לעתיד לבוא לפני הגאולה תהיה מכת חושך, כמו שכתוב: "כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יְכַסֶּה אֶרֶץ וַעֲרָפֶל לְאֻמִּים וְעָלַיִךְ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלַיִךְ יֵרָאֶה". "עָלַיִךְ" פירושו על המאמינים בה' יתברך אמונה תמה זו שביארנו, עליהם יזריח ה' יתברך את אורו, ויגאלם מהחושך הגדול השורר בזמן זה של אחרית הימים.

בענין הזה שהעדר פעולה הוא גם פעולה יש יסוד חשוב בעבודת ה'. שהרי האריכו בספרי חסידות ובעלי המוסר במעלת ההתבודדות וכן בענין מנוחת הנפש, והיסוד של כולם אחד הוא, שכדי להגיע לנשמה צריך לבודד ולהשקיט עצמו מהרעש המקיף של העולם הזה. ולענינו בענין איכות עסק התורה והמצוות צריך שתוקדם חוסר פעולה לפעולה בכדי שהמעשים שלנו בכלל, ובתורה ומצוות בכלל יהיו מהנשמה, ויש הכרח להגיע לשקט קודם מעשה.

כתב מו"ר בספרו "בלבבי משכן אבנה" (חלק ה') שעל הנשמה נאמר "קול דממה דקה" (מלכים א, יט), ולכאורה יש סתירה, שאם יש דממה אין קול, ואם יש קול אין דממה, ובכן יש להבין מה פירוש קול דממה דקה.

אלא כמו שביארנו בס"ד שעצם הדממה - החוסר פעולה היא קול ובה מתגלה פעולה. ולכן כדי שהמעשים שלנו יהיו מהנשמה צריך לגעת שם במקום שהנשמה נמצאת במקום הדממה הדקה.

ואחת הדרכים לגעת שם היא ע"י שישקיט את כל הרעש החיצוני והפנימי הסובב אותו לפני שרוצה לגשת ללימוד התורה או למעשה המצווה, ואז ממילא הצורה של המעשה תהיה (עם הזמן) שונה בתכלית מאשר אם לא יעשה כן.

וכגון למשל שמברך ברכה על מאכל מתוך מרוצת החיים, ולא עצר להשקיט נפשו קודם לכן, על כרחו הוא מברך את ה' כשליבו מחובר עם העולם, ובעומק אין זו ברכה המיוחדת לה' יתברך בלבד.

ואע"פ שבפשטות המטרה בהשקטה זו היא כדי שיהיה מרוכז וידע מה הוא אומר אמת גם זה נכון, אמנם יש צורך עמוק יותר בהשקטה זו, והוא כמבואר לגעת בפנימיות נפשו המוקפת ברעש. ועצם שקט זה הוא קול דממה דקה – קול הנשמה, וכמבואר למעלה שעצם החושך הוא אור "כִּי אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ ה' אוֹר לִי".

פרשת בשלח - פרנסה משמים

כתב רבנו בעל טורים (אורח חיים סי' א') שטוב לומר בכל יום פרשת המן. וכתב שם בבית יוסף הטעם "כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה". מבואר בדבריו שאין היא סגולה בעצם הקריאה בלבד, אלא שע"י הקריאה תוחדר בו אמונה, ואז ממילא יזכה לפרנסה בכבוד, כמו שיבואר בס"ד בהמשך.

וכן מובא בשם הרה"ק ר' מנחם מנדל מרימינוב לומר פרשת המן שניים מקרא ואחד תרגום ביום ג' לפרשת בשלח, והיא סגולה שיורווח לו פרנסתו וכו'.

פשוט וברור לפי זה שכל שורש ענין פרנסת האדם ואופניה טמונים בפרשת המן. אם כן ננסה לברר את שורש הענין, וממילא נוכל להבין מה רצון ה' בדרך בני ישראל בענין פרנסתם, וממילא יורווח לנו בס"ד, וה' יאיר עינינו בתורתו.

כתוב בתחילת פרשת המן: **"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם, וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא".**

יש להבין למה הוריד ה' מזון דוקא מן השמים, ועוד מה הנסיון שהיה להם מכח הורדת המן.

נקדים ונאמר מה שנאמר בפסוק (ישעיה מג, ז): "כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו", ופירש המלבי"ם שם: "דעו **כי כל הנקרא בשמי** היינו כל הבריאה העליונים והתחתונים, כל המתיחס אל שמי שאני בראתיו, וכל אשר **לכבודי בראתיו** שהוא כל הבריאה אשר בראתיה לכבודי (בראתיה) שיתגלה על ידה המציאות כבוד ה' וכו'".

הלשון **"עשיתיו"** פירושו כל עניני העולם הזה הגשמי שברא ה' יתברך, כולם עשה לכבודו, אם כן גם פרנסה ומזון ה' שולח רק לכבודו, ומצידו יתברך אין שום שימוש במה ששולח לאדם חוץ מצורך עבודת ה' ושמירת תורתו, כיון שידוע שבשביל התורה נברא העולם ובשביל ישראל כמבואר במדרש רבה פרשת בראשית.

וידוע שכל שפע שיורד מן השמים רוחני הוא שהרי בשמים לא שייך מציאות גשמית, וכאשר למשל ה' מוריד לאדם שפע רוחני כגון חידושי תורה, השפע יורד ונשאר רוחני (רק תלוי כמה, ביחס לדרגת האדם וכו'), אמנם כאשר יורד לעולם שפע וצריך להיות גשמי כגון פרנסה ומזון, הוא שינוי של ממש מרוחני לגשמי, וזה כביכול טורח גדול כלפי ה' יתברך לעשות כן, וכמו שהגדירו זאת חז"ל בגמרא (פסחים קיח.): "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף דכתיב (תהילים

קלו-כה) נותן לחם לכל בשר וסמיך ליה לגוזר ים סוף לגזרים. פירוש שעצם נתינת הלחם יש בה קושי, ולכאורה איזה קושי יש אצל ה' יתברך? אלא כמו שכתבנו שהוא השפע שהופך* מאור רוחני לדבר גשמי.

ובגמרא (ברכות לה.) אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים, היינו שאפילו מזון גשמי נקרא קדשי שמים כלומר רוחני וכמבואר. אם כן פשוט שרצון ה' יתברך שהשפע שהוריד יישאר כמה שיותר בשורשו דהיינו לצורך רוחני, ולכן מובן שכמה שהאדם יעשה מעשיו בעולם הזה לשם שמים נוח לה' יתברך להוריד לו גם שפע גשמי, ביודעו שתכלית השפע הוא למקום "בטוח" שנשאר בשורשו מצד המטרה הרוחנית שבו.

ובכך אפשר לבאר מה שכתוב בפסוק שלנו: "לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא", שעיקר הנסיון בפרנסה היא איך אדם משתמש בה, האם כדי לילך על ידה בדרכי ה' יתברך או ח"ו להיפך, ואם ילך בדרכיו תינתן לו הפרנסה בשפע ורצון מה' יתברך.

וכמו שנאמר בפסוק (תהלים לד) "וְדרְשֵׁי ה' לא יַחְסְרוּ כָל טוֹב", כלומר כיון שדורשים את ה' גם במעשי העולם הזה לעשותם לשם שמים, לכן תגמולם שלא יחסרו כל טוב, כיון שגם מעשיהם מכוונים לתכלית הנרצית, לעשות רצון ה'.

ועניין זה נרמז בתהלים (קמה') בפסוק "פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן"- "חי רצון" לענייננו פירושו מי שחי לפי רצון ה', ה' כביכול פותח לו את אוצרותיו ומפרנסו ברצון. ובגמרא מסכת ברכות (יז:) "אמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת, כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת", ופירשו בזה רבותינו בַּשביל של ר' חנינא בן דוסא, שע"י מעשיו עשה שביל שדרכו יורד שפע פרנסה, ובצידקותו מסר שפע זה לכל העולם.

וכמו שביארנו שהקב"ה רוצה להוריד את השפע הגשמי למטרה רוחנית, ולכן זן את כולם דרך השביל של ר' חנינא בן דוסא.

וראשית יש לאדם לבדוק האם אין ח"ו חשש איסור בעסקיו, וכמו שאמרו בגמרא (שבת לא) שמכניסים אדם לדין שואלים אותו תחילה האם המשא ומתן שלו היה באמונה. וכן יבדוק אם הוא עושה דברי מצוה בממונו, ועוסק בתורה לפי יכולתו ומשתדל לעשות מעשיו לשם שמים. וכאשר רואה ה' יתברך שכך

---

* ומה שהמשילו חז"ל הקושי לקריעת ים סוף, אפשר לבאר שגם בקריעת ים סוף שהיה נס גמור היפך הטבע, מכל מקום שימש את עם ישראל בעצם הטבע לצרכיהם לסיוע בדרכם ולהצילם וכו'.

הוא, נותן לו שפע גשמי כדי צורכו, ועל כך נאמר (תהלים לז, כה) "נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ לָחֶם".

ואם תקשה שראינו הרבה צדיקים שחיו בעוני וכו'. ראשית נאמר שאין לנו עסק ושום תפיסה בחשבונות שמים. ועוד יש לומר שפעמים גלוי וידוע לפניו יתברך שאם אותו אדם יהיה לו עושר הוא יסיתנו מדרכו הטובה, כמו שאמר שלמה בחכמתו (קהלת ה, יב) "יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, עֹשֶׁר שָׁמוּר לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ". או שמצד הצדיק עצמו, אין רצונו כלל ביותר ממה שיש לו, בבחינת "איזהו עשיר השמח בחלקו".

ועוד שאמרו חז"ל בגמרא (חגיגה ט:) "מאי דכתיב (ישעיה מח-י) "הִנֵּה צְרַפְתִּיךָ וְלֹא בְכֶסֶף בְּחַרְתִּיךָ בְּכוּר עֹנִי", מלמד שחיזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל, ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ואיתימא רב יוסף היינו דאמרי אינשי יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא (נאה עניות ליהודים כמו רצועה אדומה על גבי סוס לבן - פירוש שישראל יפים במעשיהם כמו סוס לבן, אמנם ע"י עניות כאשר עובדים את ה' למרות העוני, הם מבליטים יותר את יופיים, שמידה זו גורמת להבליט לובנם ויופיים).

ועוד שבזוהר הקדוש (פרשת בהר דף קיא.) מבואר שכל העולם ניזונים ממקום העליון שמשם מושפע שפע לעולם, ומקום זה שייך לתלמידי חכמים ונקרא "אילנא דחיי" (עץ החיים).

ומה שהתלמידי חכמים עצמם לא מקבלים עושר משם הוא משום שמקום זה הוא מחובר ממש בתלמיד חכם ומשפיע ממנו ולמטה, ומקבל שפע מלמעלה מהעולם הבא, ולכן אין לתלמיד חכם מכך שפע גשמי אלא רוחני עליון.

בגמרא (תענית ט.) אמרו "עַשֵּׂר בְּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׁר", שעצם נתינת המעשר גורמת שיושפע לו שפע גדול מן השמים, וכמו שכתוב (מלאכי ג, י) "הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר, וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר ה' צבא"ות אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וַהֲרִיקֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי", וכאן מצאנו מפורש בחז"ל דרך לעשירות. ולכאורה למה דוקא מצות מעשר?

אלא כידוע שמצות מעשר עיקרה להפריש מיד לפני שנהנה, ולפי כמות הפירות (או הממון) כך מפריש מעשר, ובכן כאשר דרכו של האדם לעשר מכל אשר משפיע לו ה' יתברך, ממילא ה' משפיע לו עוד ועוד כדי שיתן הצדקה, ובכך מתעשר.

מתבאר מכל הנ"ל שענין ראשון שעל ידו יזכה לפרנסתו היא לתקן דרכיו, שיהיו הוצאותיו לשם שמים, וכאשר יעשה כן **באמת** ובהבנה שכל תכלית ממונו היא לצורך הנשמה (ולא רק לצאת ידי חובת מעשר), ממילא יתקיים בו "וְדִרְשֵׁי ה' לֹא יַחְסְרוּ כָל טוֹב".

אמרו רבותינו במשנה (קדושין פב) שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו. רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות, והן מתפרנסין שלא בצער, והלא לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי.

ובהמשך בגמרא אמרו: "תניא ר' שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני, והם מתפרנסים שלא בצער והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני.

מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי, שנאמר (ירמיה ה-כה) "עונותיכם הטו" עד כאן דברי הגמרא.

כלומר שכל צער פרנסתו של האדם תלו רבותינו במעשיו של האדם, ואפילו הבהמות והחיות מתפרנסות בנקל כיון שאצלם אין ירידת השפע תלוי במעשיהם, שאינם בני בחירה איך להשתמש בפרנסתם וכמבואר.

ובכן נפשט לנו הספק הראשון למה קיבלו בני ישראל מזון דוקא מן השמים, זאת כדי לרמוז לדורות שכל פרנסת האדם היא שפע רוחני מן השמים, וירידתו לעולם להיות שפע גשמי תלוי במעשיי האדם, וזהו הנסיון הראשון שיש לאדם בענין הפרנסה.

ענין שני היא האמונה של האדם שה' יתברך הוא לבדו זן ומפרנס לכל, ומעשיו של האדם להשיג פרנסתו אינם אלא השתדלות בלבד. ואין ריבוי ההשתדלות מרבה פרנסתו, אלא רק כשרון המעשים גורם וכמבואר. ואע"פ שההשתדלות היא גזירה והיא חובה, מכל מקום המאמין בהשתדלות אינו אלא טועה, כמו שהאריכו בזה רבותינו במקומות רבים.

וענין זה נרמז בפסוק בענין לוקטי המן: "שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדֹכָה וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר וְעָשׂוּ אתוֹ עֻגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן", פסוק זה מדבר בגנותם של אלו שהיו טורחים להשיג את המן, אע"פ שיכלו להשיגו בנקל כאשר היה אצל הצדיקים שבהם שהגיע עד פתח ביתם. וכתב הזוהר הקדוש (שמות סג.) "שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ" מַאי שָׁטוּ. שְׁטוּתָא הֲווֹ נַסְבֵי לְגַרְמַיְיהוּ, בְּגִין דְּלָא הֲווֹ בְּנֵי מְהֵימָנוּתָא. מַה כְּתִיב בְּהוּ. וְטָחֲנוּ בָרֵחַיִם אוֹ דָכוּ בַּמְּדוֹכָה וְגוֹ'. מַאן אַטְרַח לוֹן כָּל הַאי. אֶלָּא דְּאִינּוּן לָא הֲווֹ בְּנֵי מְהֵימָנוּתָא (תרגום: מה פירוש הלשון "שטו" שנאמר אצל אוכלי המן, אלא שטות היתה בהם בגלל שלא היו מאמינים. מי הטריח עליהם כל כך להשיג פרנסתם ולילך לחפש אחר המן? אינו אלא שלא היו מאמינים שיזמין להם ה' פרנסתם).

ולאחר שיש כשרון המעשים, והאמונה שרק ה' הוא המפרנס ואין תועלת בריבוי ההשתדלות, ממילא צריך להיות אצל האדם שינוי בפועל והוא נקרא בלשון רבותינו "בטחון" שלאחר האמונה, שלא ירבה בהשתדלות, ולאחר שהשתדל ינצל את רוב זמנו בבית המדרש, ללכת לדרוש את ה' שהיא תכלית האדם, ובדעה ברורה שאין לו להטרד מפרנסתו וישליך על ה' משאו והוא יכלכלו בכבוד.

וזוהי הסגולה הגדולה של הפרנסה בקריאת פרשת המן, לא בכדי להרבות בעושר, אלא לזכות ע"י הקריאה בעומק להרגיש שמזונותיו נתונים לו מה' יתברך, ואין טרדתו אלא להשיג תכליתו: "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" (קהלת יב).

פרשת יתרו - הכנת הנפש לקבלת התורה

"וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם וגו', עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱ'לֹהִים כִּי בַּדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם".

יש להבין שהרי עיקר פרשה זו הוא מעמד הר סיני ומתן תורה שבו נהיינו לעם ישראל, ואם כן מה עניין הסיפור של יתרו שבא ונתגייר בתחילת הפרשה. שאדרבה היה צריך לפתוח בהכנות למתן תורה בטהרתם של עם ישראל, והכשרת נפשם לקראת גילויו של ה' יתברך אליהם.

ונראה לומר שבא יתרו ללמד את עם ישראל דבר חשוב, שהוא תנאי לקבלת התורה, ולחיבור של היהודי לבוראו. שהרי אמרו רבותינו במדרש על הפסוק "עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱ'לֹהִים" שאין עבודה זרה בעולם שיתרו לא עבד אותה, והוא היה ראש הכמרים במדין, ואפשר להבין איזה כבוד וגדולה היה לו.

וכתב רש"י (פסוק ה'): "אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב, שהיה יושב בכבודו של עולם, ונדבו לבו לצאת אל המדבר מקום תהו, לשמוע דברי תורה". ואם כן ברור שהייתה מעלה גדולה אצל יתרו שויתר על כל זה, ובלבד שייזכה להתגייר ולהתקרב לה' יתברך, ע"י שיהיה חלק מעם ישראל.

וחכמה גדולה הייתה ביתרו שהבין מעצמו שהוא צריך לעזוב את כל כבודו כתנאי לזכות להתקרב לה', ונראה שהבין זאת מכיון שראה שה' הוציא את ישראל למדבר, ושם רוצה ליתן להם תורה דווקא. שאם לא כן למה לא ייתן להם את התורה במקום פורח בפאר והדר, אלא על כרחך שכך צורת קבלת התורה במקום שממה.

ולכן עזב את כל כבודו ובא לפני משה רבינו שיגיירו וכמבואר בתחילת הפרשה. ואם כן למדנו שתנאי יש לקבלת התורה וממילא להתקרבות לבורא והוא נקרא בלשון חז"ל "מסירות נפש", והיא המידה העיקרית המבדילה בין ישראל לאומות העולם.

מסירות נפש פירושה ויתור על הרצונות, שהרי נפש פירושו רצון, כמו שאמר אברהם אבינו לבני חת (בראשית כג, ה) "אִם יֵשׁ אֶת נַפְשְׁכֶם לִקְבֹּר אֶת מֵתִי מִלְּפָנָי" ופירש רש"י "נפשכם-רצונכם". נמצינו למדים שמסירות נפש היא ויתור האדם על רצונותיו הפרטיים.

ובאמת לכל אדם יש הרבה רצונות, ובצדק שהרי כל חיי האדם הוא מחפש חיים כלומר מקור חיות, או בלשון אחרת תענוג, ואדם בלי תענוג אינו יכול

להתקיים, כמו שלדאבונינו רואים כשהאדם יכול להגיע ח"ו לדיכאון נפשי מחמת רצון גדול שנתבטל אצלו, והיא תוצאה של חוסר חיות, כשאין בו כמעט שום רצון בחיים רחמנא ליצלן.

ואם כן רצון האדם מוצדק לחפש חיות מכל הבא לידו כמעט, ובלבד שלא יגיע למצבו של המדוכא ח"ו. ולכן איך נדרוש מהאדם לבטל את רצונותיו ומהיכן יקבל חיות?

ובכן נאמר שאין המהלך כאן לומר שיבטל את רצונו פירושו שלא לרצות, אלא אכן לרצות רק שיש לו לידע מה בדיוק לרצות.

וליתר ביאור יתרו לא ביטל את עצם הרצון שלו, אלא השתמש בכח הרצון החזק מאד שהיה בו, והשתמש בו לעבודת ה'. שהרי אמרו רבותינו שלא הייתה עבודה זרה בעולם שלא עבד, וזה הוביל אותו להיות אדם גדול ומכובד בין הגויים.

כלומר שהיה לו כח רצון כזה גדול עד כדי כך שלא היה פינה בעולם שלא חיפש בה את האושר, אמנם כאשר שמע גדולת ה' יתברך, ושבחם של ישראל, הבין מיד שכל מה שיש לו אינו אלא דבר שאין בו ממש, וביטל אותם בדעתו ברגע שנפקחו עיני שכלו בזה, אמנם את רצונו למצוא את האמת לא ביטל, אלא אדרבה נכסף כולו להשיג את האמת שנחשף אליה את הבורא יתברך ותורתו הקדושה!

ומעשה דומה מצינו בגמרא (ע"ז יז.) אמרו עליו על ר' אלעזר בן דורדיא שלא הניח פרוצה אחת בעולם שלא הלך אליה, פעם אחת שמע שיש אחת בכרכי הים והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות וכו' אמרה לו כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו וכו', וכן ביקש משמים וארץ ומהחמה ולבנה ומהכוכבים ומזלות ואמרו לו עד שאנו מבקשים עליך נבקש על עצמנו וכו'. אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו, וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא.

ממעשה זה רואים שהפך מאדם בזוי בעל עבירות לבן העולם הבא שמשמים קוראים לו "רבי", ולכאורה לא מובן איך הגיע עד כדי כך. אמנם לפי מה שביארנו מובן, שהרי ר' אלעזר בן דורדיא היה בעל כח רצון לקבל חיות ברמות גבוהות מאד, עד כדי כך שאין פרוצה בעולם שלא היה אצלה, ובאחרונה עבר שבעה נהרות וכו', ולכן כשהכיר שכל מה שעשה אין בו ממש, ונכנסו בו

הדברים כארס של נחש, ממילא לקח את אותו כח הרצון שלו ואין דבר בעולם שלא ביקש את ה' דרכו, ועד שהסיר כל משען ובעצמו השיג את ה' יתברך באחריתו.

ובדומה לזה אמר שלמה בחכמתו (קהלת א, ב) "הֲבֵל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת הֲבֵל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל". ואמרו רבותינו שהקדים שלמה הע"ה וכתב שהיה מלך בירושלים והיה לו כל טוב שבעולם, ולו נאה ולו יאה לומר שהכל הבל.

אמנם אצל שלמה המלך ע"ה (בניגוד ליתרו ולרבי אלעזר בן דורדיא) ההכרה שכל הרצונות הבל הייתה לאחר שידע מהו טעם קירבת ה', רק מדעתו הבין שהכל הבל, ולכן ביטול הרצון אצלו נעשה מהכרה חושית שהכל הבל. אמנם אצל יתרו ור' אלעזר בן דורדיא וכיוצא בהם, ההכרה שאין כה' אלקינו הייתה צריכה לבוא לאחר שינסו את כל תענוגי העולם והיא אינה אלא דרך בדיעבד, להגיע להכרת האמת שהכל הבל. ואנו אין לנו לא מחכמתו ועושרו של שלמה, ולא ח"ו מנסיונם של יתרו ור' אלעזר בן דורדיא.

אמנם אפשר שע"י שהאדם יתבונן הרבה שכל הרצונות מובילים למקום אחד, להנאה רגעית שאין לה קיום, ממילא יחלש רצונו לרצותם, ובפועל יתגבר על הרצון שבלב ויכניס בליבו רצונות בעבודת הבורא יתברך, ואז יסור מעט המסך המסתיר את הנשמה שרוצה את הבורא.

ועניין זה רמוז בנוסח התפילה שתקנו רבותינו (ברכות יז.) "רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה", ועל ידי חיזוק הרצון האמיתי לחיי תורה שהיא עצם החיים האמיתיים, שיש בהם ממש, חיי עולם – חיי נצח, נזכה בעזרת ה' יתברך להדבק בדרכיו כרצונו באמת, ולקבל את התורה בכל יום מחדש.

פרשת משפטים - בעניין "לשמה"

"כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם. אִם בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ יֵצֵא, אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ".

אפשר לבאר בס"ד פסוקים אלו בענין צורת לימוד התורה הקדושה, ומשם לכלל עבודת ה'. שכידוע היהודי נקרא עבד לבורא יתברך מלך מלכי המלכים, כמו שכתוב (ויקרא כה, נה): "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם" וגו'. וענין השנה השביעית שיוצא לחירות רומז לזמן פטירת האדם, היינו שכשם שהעבד יוצא לחופשי בתום זמן עבדותו, כן האדם כיון שמת נעשה חפשי מן המצוות כדכתיב "במתים חפשי".

וידוע שהתורה הקדושה נקראת אשה דכתיב (משלי לא, י) "אֵשֶׁת חַיִל מִי יִמְצָא" ופירש שם רש"י: אשת חיל- היא התורה. וכן כתב רש"י במסכת כתובות (דף ה.) על הפסוק "ראה חיים עם אשה אשר אהבת" שהתורה נקראת אשה וכו'.

ולפי זה יש כאן חידוש גדול, שהרי "בְּגַפּוֹ" תרגומו "לבדו" שאם אדם יבוא באחרית ימיו לבדו, יצא גם כן לבדו בלא תורה חס ושלום, וזאת כאשר אין חיבור בין האדם לתורה כמו בעל שצריך להיות מחובר לאשתו. וזה ענין בגפו יבוא, דהיינו כמו בעל בלא אשה, כן האדם בלא תורה. ולהיפך "אם בעל אשה הוא" שמחובר לתורה שנקראת אשה, ממילא ויצאה אשתו עימו בצאתו מן העולם.

ואפשר לבאר זה המשל רק כאשר נדע מהו באמת הקשר האמיתי שצריך להיות בין איש לאשתו, וממילא בנמשל מה הקשר בין היהודי לתורה הקדושה.

בעצם הגדרת אהבת אמת אמרו רבותינו במשנה (אבות פ"ה מש' טז') "כָּל אַהֲבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְדָבָר, בָּטֵל דָּבָר, בְּטֵלָה אַהֲבָה. וְשֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בְדָבָר, אֵינָהּ בְּטֵלָה לְעוֹלָם. אֵיזוֹ הִיא אַהֲבָה הַתְּלוּיָה בְדָבָר, זוֹ אַהֲבַת אַמְנוֹן וְתָמָר. וְשֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בְדָבָר, זוֹ אַהֲבַת דָּוִיד וְיהוֹנָתָן".

וידוע שהאדם מחויב לאהוב את אשתו אהבת אמת כדברי חז"ל שהביא הרמב"ם (הלכות אישות טו, יט) "וכן צוו חכמים שיהא אדם מכבד את אשתו יותר מגופו ואוהבה כגופו. ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי ממונו. ולא יטיל עליה אימה יתירה, ויהיה דבורו עימה בנחת ולא יהיה עצב ולא רגזן" עד כאן לשונו הטהורה. וכיון שאדם מחוייב לאהוב את אשתו, פשוט שהחיוב הוא שתהיה זו

אהבת אמת כדרך ישראל הקדושים וכדברי הרמב"ם. ודבר זה נפלא הוא מאיתנו כיצד יאהב אדם את אשתו כגופו, ניחא שאוהב את עצמו כיון שכך טבע בו הבורא, והטעם העיקרי הוא כדי שלא יזניח את חייו, אבל את אשתו איך יאהב כגופו?

ויבואר על פי מה שכתב מו"ר בספרו "דע את ביתך", שמצד הגוף לא שייך להגיע לאהבה אמיתית בין איש לאשתו, וזאת כיון שכל אהבה שמגיעה לאדם מצד הרצונות שלו אינה אהבת אמת. וכמו ששאל הרבי מקאצק איזה יהודי אם הוא אוהב דגים וענה לו כן, ואמר לו הרבי שאם אכן היה אוהבם לא היה אוכל אותם. דהיינו שלא שייך אהבת אמת כאשר שורשה בתאוות, שהרי אהבות אלו באות מהצד הבהמי של האדם, ולא מנשמתו הטהורה, שאדרבה כיון שאוהב את עצמו, וחפץ למלא את רצונו לכן כביכול אוהב.

ולאחר פטירת האדם אין קיום והמשכיות לחלק הבהמי שבו אלא רק לנשמה, וכדברי שלמה בחכמתו (קהלת ג, כא) "מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא לְמָעְלָה, וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיֹּרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לָאָרֶץ". ולכן לא שייך אהבת אמת מצד הבהמי כיון שאין לו קיום, אלא רק כשאוהב מצד הנשמה שהיא נצחית אז שייך אהבת אמת.

והרי אין לך בזיון גדול לאשה כאשר בעלה אוהב אותה רק לצורך תאוותיו, והרי בעצם מרגישה שאין כאן אהבה כלל (ועוד שכידוע חוש הרגש אצל האישה הוא חזק מאד), ובדרך אגב זה שורש רוב הבעיות המצויות בימינו בענין שלום הבית.

ומו"ר האריך בספר "דע את ביתך" לבאר שעבודת הבעל ואשתו היא להגיע לאהבת העצם, פירוש שמצד עצם נשמתם הם מחוברים (ולא אהבה מצד שדומה לו או משלימה אותו וכו'), וכמו שיש ציווי "**ואהבת לרעך כמוך**" לכל יהודי ו"כמוך" שאמרו שייך רק מצד קשר נשמות ישראל, כל שכן באדם עם אשתו שקודמת לכל אדם אחר. וכן אמרו רבותינו "אשתו כגופו" ככתוב בתורה (בראשית ה, ב) "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם", פירוש ששניהם חלק אחד, ועל שניהם יחדיו חל שם אדם.

ותחילת הדרך להגיע לאהבת העצם של אשתו ואח"כ לאהבת כל ישראל היא ראשית לדעת את העיקר בחיינו שהיא הנשמה ולא הגוף, ושהיא עצם האדם ועצם החיים, והגוף הוא רק לבוש לנשמה וגופו זה לא הוא. וכמובן שזה בעצמו דורש עבודה רבה עד כדי שתפיסת הלב באדם תשתנה לתפיסה זו, ומשם במחשבתו ובכל מעשיו יחול שינוי ממילא.

אמנם זה כל האדם להגיע לכך וזה כל עמלו תחת השמש, וישנן דרכים רבות להגיע לכך ואין כאן המקום לפרטן. אמנם ידועים לנו מעשים רבים מרבותינו

שהגיעו לכבד נשותיהם יותר מגופם, וזאת מכיון שהתייחסו ראשית אל עצמם כנשמה ולא כגוף, וכן אל האשה בעומק ליבם כאל נשמה ולא כגוף, וממילא ויתרו מגופם למענן, ומהם ראוי ליקח דוגמא איך נראה בית נאמן בישראל.

ומכאן לתורה הקדושה הנמשלת לאשה, שאם חיבורו לתורה היא לצורך עצמו, וכגון שיכבדוהו, או כדי להחכים בה וכו' עליו נאמר בעומק הפסוק "אִם בְּגַפּוֹ יָבֹא בְּגַפּוֹ יֵצֵא", וכתרגומו "לבדו", דהיינו שלא נאמר בו "בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמוֹר עָלֶיךָ", דהיינו שאין תורתו הולכת עימו בצאתו מהעולם הזה.

ודבר זה מסתבר מאד, שהרי אם תורתו היא לצורכי גופו, או אפילו כדי להרחיב שכלו, הרי גופו ושכלו נשארים בקבר, ורק נשמתו עולה למעלה כמו שכתוב בתהלים (מט) "אַל תִּירָא כִּי יַעֲשֹׁר אִישׁ כִּי יִרְבֶּה כְּבוֹד בֵּיתוֹ: כִּי לֹא בְמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל לֹא יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ.

אלא הדרך היא ללמוד ולהתחבר לתורה מצד קדושתה, ויתקיים בו הכתוב (תהלים יט) "יראת ה' טהורה עומדת לעד". שבכך שתופס שכל תכלית התורה היא לגלות את הבורא יתברך, ולא לצרכיו ח"ו, ממילא היא עומדת לעד, מכיון שמתחבר אליה מצד נשמתו והוא והתורה נעשים אחד, ונשמתו היא האדם עצמו ואין שום פירוד ממנה לעולם ככתוב (מלאכי ג) "כִּי אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם".

ומצינו שהתורה נקראת אחותו של האדם כמו שכתוב (משלי ז) "אֱמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ", וכתב בספר "יושר דברי אמת" (פרק ט) שאמיתת אהבת התורה היא כאהבת אח ואחות, שהרי אהבת אח ואחות לא תלויה בדבר שהרי אין אוהבים מצד תאותם זה לזה כלל, אלא מעצם כך שהם בשר אחד בני איש אחד יש בניהם חיבור ואהבה, והוא הדין היהודי עם התורה, שהרי ישראל קוב"ה והתורה הם אחד, וממילא היהודי והתורה שרשם מאב אחד וכך צריכה להיות עומק אהבתו לה' ולתורתו.

ואע"פ שהתורה נמשלה גם לאשה כמו שכתבנו, אכן יש חיבור לתורה מצד רצונותיו של האדם להחכים ולהתענג, אמנם אין זה אלא בתור התחלת הדרך, בכדי להגיע לאהבה הפנימית של בעל לאשתו כעין אהבת אח את אחותו. שהרי אפילו באהבת איש לאשתו יש חיבור בראשית דרכם ובצעירותם גם מצד הגוף, והכוונה בזה צריכה להיות, שיגיעו משם לאהבה פנימית יותר, על ידי חיבור בדרגת גוף, שיהיה חיבור זה מסייע לכך ולא עיקר האהבה כמובן. וכן בלימוד התורה יש בחינת אשה ע"י תענוג ברובד הפחות פנימי, ומשם תהיה כוונתו

להגיע ללימוד תורה לשמה. וכמו שאמרו רבותינו (פסחים נ:) "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה". אבל עיקר הבעיה המצויה מאד היא שעובדים את ה' ולומדים את התורה שלא לשמה בצורה שזו היא הדרך, ושם נתקעים וממילא ללמוד לשמה ח"ו לעולם לא מגיעים, וממילא לתורה הנרצית לא מתחברים.

וכאשר ניגשים לתורה בכדי להגיע ל"נשמת התורה" דהיינו שתוליכנו להרגיש את ה' יתברך ולהדבק בו, ממילא השלא לשמה לאט לאט בא לשמה.

ובכך מתבאר הנאמר בפסוק: "אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ", דהיינו אם הוא אוהב את התורה כמו שבעל צריך באמת לאהוב את אשתו (בבחינת אחותו) וכמבואר, אז התורה מחוברת אליו ויוצאת עם נשמתו לעולם שכולו טוב.

פרשת תרומה - נתינה אמיתית

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ לִי תְּרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי".

פירש רש"י, לי לשמי.

נראה שהיה קשה לרש"י מה שייך לומר שיתן לה' יתברך, ולכן פירש שיתן לשם שמים. וזה לשון "וְיִקְחוּ", שהרי קשה מאד לשון ויקחו לי שהיה לו לומר "ויתנו", ועוד קשה וכי ה' יתברך צריך את ממוננו, שהכל שלו כמו שכתוב (חגי ב, ח) "לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם ה' צְבָאוֹת", ובכלל מה שייך ליתן לו דבר, אלא צריך לומר בס"ד שלכך פירש רש"י שציוה ה' שניקח משלו שהכל שלו וניתן תרומה לשם שמים.

ולכאורה מה שפירש רש"י לא עונה על השאלה איך שייך נתינה לה' יתברך, שהרי פירש שצריך ליתן נדבה לשם שמים, ומה הקשר בין נתינה לשם שמים לבין העובדה שלא שייך נתינה לה' יתברך. ועוד שכתוב במצות צדקה (דברים טו, י) "נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ" בלשון נתינה, כלומר שאכן אדם נותן משלו ואין זו סתירה לכך שהכל שייך לה' יתברך.

שהרי פשוט וברור שאם אדם קנה חפץ מסוים, אם יבוא אדם אחר ויגזול אותו ממנו בטענה שהכל שייך לה', פשוט שנאמר לו שהוא שוטה, אלא על כרחך לא בא הכתוב כאן "וְיִקְחוּ לִי" לומר שאין לאדם שייכות בשום דבר שנמצא ברשותו, אלא אכן נקרא ברשותו עד כדי שחמור מאד האיסור לגוזלו ממנו, אלא שבעצם אינו שלו ונבאר בעזרת ה' יתברך.

נראה לומר בס"ד שהלשון "ויקחו" בא ללמד איך תהיה הנתינה באמת לשם שמים, שכאשר אדם מבין בשכלו, ותופס ומרגיש בלבבו שבאמת גם מה ששייך לו הוא עדיין של ה' יתברך, ממילא ראשית יהיה לו קל יותר ליתן משלו לאחר, ועוד יותר בעומק אינו מרגיש שהוא הנותן, כל אדם לפי דרגתו כמה מרגיש שהכל שייך ממש לה' יתברך, כך הנתינה שלו יותר זכה וטהורה.

בדרך משל כאשר עני ומסכן מתחנן לאדם לעזרה, והוא מוציא משלו ונותן, יש כמה אופנים לומר למה נתן:

א) שיקבל כבוד כשיראוהו שנותן ב) אפשר שנתקשה לראות מצבו של זה ונתן. ג) שחשב לעצמו כמה מסכן הוא זה, אם הייתי במצב שלו ח"ו מה הייתי מרגיש. ד) שנתמלא ליבו רחמים עליו ונתן ה) שנתן כי ה' ציוה לתת.

שני האופנים הראשונים חלים כאשר אדם באמת לא רוצה ליתן, ומחשבות אלו הכריחוהו ליתן. אופנים שלישי ורביעי חלים כאשר התעורר ליבו, אמנם לא תמיד נקראת לשם שמים, כיון שיתכן שאינם רחמים מעומק נשמתו אלא מכח קושי בנפשו כמו באופן השני.

האופן האחרון ודאי שהוא הטוב ביותר, אלא שפעמים שאינו נותן מנשמתו אלא מהכרעת שכלו שכך צריך לעשות.

על כך ממשיך הפסוק ואומר "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי", שצריך שהנתינה תבוא מהלב, ואם כן עדיין אפשר שיתן מליבו ואין הכוונה לשם שמים כמו שבארנו, לכן הקדים ואמר שכדי שיתן מליבו כרצון ה', צריך שירגיש שלא נותן משלו אלא לוקח, דהיינו שתוקדם לכך תפיסת נפש שאין הדבר שנותן שלו בעצם.

שהרי אם ירגיש כמה שניתן שאין כל קנייניו בעולם אלא מתנת חינם מאתו יתברך, ממילא כשיצטרך לתת מהם לאחר שנזקק יותר ממנו, יועיל לו שבכך יחלש הצד בליבו לא לתת, שהרי אין צריך לעורר את רחמנותו של אדם כל כך אלא כאשר אינו רוצה ליתן, אבל אדם שרוצה ליתן בין כה וכה יתן מה שצריך לתת לפחות לפי גדרי התורה. ולזאת יזכה רק כאשר הוא מחליש תאות נפשו מקנייניו ואינם לדעתו אלא מתנת חינם, וגם אם ח"ו יפסיד מה מקנייניו ירגיש כעין מה שנאמר באיוב (א, כא): "וַיֹּאמֶר עָרֹם יָצָאתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרֹם אָשׁוּב שָׁמָּה, ה' נָתַן ה' לָקָח יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ".

ולפי זה מובן למה פירש רש"י בענין "ויקחו לי" שפירושו לשם ה', שכפי המבואר זו הדרך ליתן לשמה, בכך שמבין שאינו נותן אלא לוקח, ואע"פ שקנייניו מוגדרים שלו, מכל מקום כאן בא ללמד איך תהיה צורת הנתינה מנפשו, והיא שאע"פ שבעצם הדבר שנותן שייך לו, אין זה אלא מצד הבורא שנתן לו מתנה ברחמיו המרובים, מ"מ מצידו של האדם חייב כמה שיותר להרגיש זאת שאין זה אלא השאלה מאיתו יתברך.

ובאמת אם נתבונן בענין אדם ששואל חפץ מחברו, הרי אם ירגיש שהוא שלו, או אפילו כלפי חוץ יאמר לכולם שהחפץ שלו אינו אלא שוטה. ואם יבוא הבעלים ליקח החפץ חזרה יסרב המשאיל להחזירו, בטענה שהתרגל אליו והרי הוא שלו מעתה מכח השימוש בו הרי הוא גזלן.

אלא הצורה המקובלת בעולם שהמשאיל משתמש בחפץ לזמן, ומחזירו לבעליו ומודה לו על נדיבותו.

וכך צריכה להיות כל נתינה של האדם לזולתו, "בעין יפה" ולא ח"ו בעין רעה, ואין זה אפשרי אלא כאשר ירגיש עד כמה שאפשר לו בחוש, שכל קנייניו

הם אצלו בבחינת השאלה. ובדרך אגב אפשר לבאר על פי הנאמר שלכן נקרא שאול המלך בשם זה שהוא מלשון השאלה, שכל דבר שהיה לו החזיקו כמושאל מאת ה', ולכן כינוהו "נחבא אל הכלים" שמכח דרגתו זו היה עניו וצנוע, שפירושו נטול רצונות פרטיים.

בעניין מצות השבת אבידה מצאנו לכאורה סתירה, שהרי במשנה (בבא מציעא לג.) אמרו "אבדתו ואבדת אביו אבדתו קודמת, אבדתו ואבדת רבו שלו קודם וכו' ובגמרא שם ביארו שלמדנו ששל האדם קודם לשל חברו מהפסוק "אפס כי לא יהיה בך אביון" שלך קודם לשל כל אדם.

מפורש בדברי רבותינו שאדם צריך לדאוג לעצמו שלא יבוא לידי חסרון ח"ו.

ולעומת זאת בהמשך הגמרא שם אמר רב יהודה אמר רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך. פירש רש"י שכל מי שרגיל בכך (שדואג רק להציל שלו) ולא עושה לפנים משורת הדין פורק מעליו עול גמילות חסדים, וסופו שיצטרך לבריות ח"ו. ואם כן לכאורה יש סתירה, שמצד אחד שלו קודם לשל כל אדם, ומצד שני אם מקיים כך, בסוף יצטרך לבריות ח"ו.

ואפשר לתרץ על פי לשונו של רש"י שכתב שאם רגיל בכך לדאוג רק לעצמו סופו להצטרך לבריות, כלומר שכאשר אדם חי בתפיסה שהכל שלו וכמבואר, אינו מוכן לוותר משלו לזולת, ובזה נעשה רגיל בכך, וסופו שיצטרך לבריות ח"ו.

אמנם כאשר תופס שכל שיש לו אינו אלא מתנת חינם כמושאל מאת ה', ממילא רק כאשר יצטרך באמת לדאוג לעצמו כדי שלא יינזק, רק אז לא יתן משלו לאחרים.

מסופר על הרב רפאל ברוך טולידנו זצ"ל שבהגיעו לארץ הקודש, לא הסכים לגור אלא בדירה שכורה, אע"פ שהייתה לו אפשרות לרכוש דירה. ואחד הטעמים בכדי שירגיש הרגשת עראי, ולא מחובר לקנייני העולם וכמבואר בדברינו.

ואם תאמר שאם כך הוא שצריך להרגיש, אם כן שמא תנטל ח"ו השמחה מהאדם, על כך אמרו רבותינו (פ' אבות פ"ד) איזהו עשיר-השמח בחלקו. ופירש המהר"ל מפראג וזה לשונו: "כי אין ראוי שיהיה מתואר האדם בשם עשיר כאשר יש לו ריבוי ממון אשר הוא באוצר או בתיבתו, כי דבר זה אינו שייך אל האדם, ואין העושר מצד עצמו. ואין ראוי שייקרא עשיר בשביל זה רק מי ששמח בחלקו, שכאשר הוא שמח בחלקו הוא עשיר בדעת"

ועליו דרשו חז"ל את הפסוק "אשריך וטוב לך" שזה הוא המאושר באמת. ועל כך נאמר בפיוט "שמח בני בחלקך, לא תקח גם את שלך וכו' מי עשיר ומי

שמח בעולם הזה אורח", שעל ידי שמרגיש שהוא אורח בביתו של ה' יתברך, ממילא שמח בחלקו שנתן לו ה' יתברך ברוב חסדיו, ואז נקרא באמת שמח.

ועל פי זה מובן מה שאמרו רבותינו מרבה נכסים-מרבה דאגה, שהרי הדאגה היא היפך המנוחה והשמחה, והיא באה לאדם מצד ריבוי הנכסים, ועל כרחך מה שמרבה בהם אינו אלא מצד שמחובר אליהם כדבר בלתי נפרד ממנו, להיפך ממה שבארנו, והתוצאה היא היפך השמחה.

ועוד מובן מה שאנו אומרים בתפילת עמידה: מודים אנחנו לך וכו' על חיינו המסורים בידך. שלכאורה מה מקום להודאה זו, וכי אדם שלהבדיל מסור ותלוי באדם אחר שמח ומודה?

אלא כמבואר שאדם שמרגיש שכל ענייניו בפועל שייכים לה' יתברך ותלויים בו, הוא האדם שהגיע לתכלית הרצויה בעבודת הבורא בענייני העולם, ולשמחה פנימית אמיתית.

העולה בידינו שכאשר יזכה האדם להרגיש בחוש שכל אשר לו הוא של ה' יתברך, ואינו אלא מושאל, ממילא יתן נתינה שלימה לחברו, בכל העניינים, ובכך יהיה האדם השמח שמחה פנימית באמת.

פרשת תצוה - עמל התורה

"וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד".

ידוע שפנימיות ענין המנורה שמכוונת כנגד חכמת התורה. כאשר הנר היא הנשמה כמו שכתוב (משלי כ, כז) "נר ה' נשמת אדם", וכידוע נר בלשון רבותינו הוא הכלי שמניחים בו השמן והפתילה. והאור עצמו דהיינו האש היא התורה ככתוב (משלי ו, כג) "כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", וכתוב (ירמיה כג, כט) "הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם ה'".

ויש לאדם להאיר ע"י התורה את נשמתו, וכן את מצוותיו שנקראות נר, ואז ממילא ירגיש חיות וחיבור רוחני לנותן התורה בעצם הלימוד, בזמן קיום המצוות, ובכלל במהלך חייו כשיהיו מלווים בחיבור עמוק לתורה ולנותן התורה יתברך שמו.

אמנם איך יאיר אדם את נשמתו אם אותה עצמה הוא עדיין לא הכיר?

זה אפשר ללמוד מהציווי וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר, שהרי כידוע משכן הנשמה הוא במוחו של האדם, שבו מצאנו לשון שמן ככתוב (קהלת ט, ח) "בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר", דהיינו ע"י מוחו שמתייגע בתורה יכול להשיג אור תורה.

פירוש שכדי לזכות לאור התורה שתכנס בנפשו, צריך שתוקדם לכך עבודה בחלקים התחתונים שבאדם ושבתורה, וזה נמשל בדרכה של תורה להוצאת שמן מהזיתים.

כידוע בדברי רבותינו "שמן אישתני לעילויא", פירושו שזית כשהופך לשמן עלה במעלה מפרי לשמן שמשובח יותר.

ולעניינו על ידי הכתית דהיינו עמל התורה בעסק התורה בספרים ובשמיעה, וכאשר מתייגע בכוחותיו הגשמיים ובמוחו ובביטול הרצונות המתנגדים ללימוד התורה (שהם משל לזיתים) מופק שמן, פירוש עצם התורה עולה במעלה מאותיות לדיבורים ומחשבות זכים, הננסכים ומחוברים בנפשו של האדם, פירוש שנשתנה האדם מקרוץ חומר לזך יותר, והוא המשל לשמן הננסך לנפש האדם ולמידותיו, כמו שאומרים בנוסח התפילה: "ושמן הטוב תריק על שבעה קני

המנורה", שהן מידותיו של האדם. ובכך מוכשר האדם לזכות לאור עליון רוחני של תורה, שהוא נקרא בלשון רבותינו "המאור שבתורה" שמחזירו למוטב.

אבל שני תנאים צריכים להיות בשמן בכדי שיוליד את המאור של התורה "לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד", והם: (א) שמן זית זך. (ב) כתית.

בענין שיהיה זך היא הכוונה בתורה לשם שמים (והארכנו בזה הרבה בס"ד בפרשת משפטים עיי"ש)

ובענין שיהיה כתית תרגם אונקלוס "כָּתִישָׁא", שבכדי להוציא שמן חייב שתוקדם לכך כתישה. ועל כך אמרו רבותינו (ברכות יז.) "אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו" דהיינו שתכלית האושר נמצאת במי שעמל בתורה, ובתנאי שהעמל שלו הוא בכדי לעשות נחת רוח ליוצרו. זך פירושו כאמור לשם שמים, ובנוסף הכתישה היינו עמל התורה, שניהם יביאו את האדם להיות מאושר בעולם הזה ובעולם הבא, שרק אז יאיר בנשמתו את מאור התורה.

שכידוע הנשמה שוכנת במוח ואם כן יש אפשרות לגלות אותה על ידי לימוד חכמת התורה.

אמנם יש להבין למה יביא עמל התורה את האדם לגלות את נשמתו שבמוח. הרי גם אצל אומות העולם יש חכמה, וחכמה גדולה ומשקיעים בה עמל ומחשבה, וכמו שאמרו רבותינו חכמה בגויים תאמין, אמנם פשוט שע"י כן לא מגיעים לנשמה מכיון שאין לאומות העולם נשמה, אלא נפש חיונית בלבד.

אמנם יהודי שעוסק בחכמות העולם בעמל ויגיעת המחשבה, לכאורה למה שלא יגלה בכך את נשמתו השוכנת במוח.

אלא שצריך להבין יסוד חשוב שחכמת העולם היא כפשוטו מצד העולם הזה המעשי, ולכן פשוט שאין העמל בה מוביל לדבר רוחני, אמנם אכן יש בכך הנאה ככל דבר גשמי, אמנם הנאה רוחנית לא שייך בזה.

אמנם תורתנו הקדושה היא מציאות רוחנית, וחכמתה מתגלה אל בני ישראל במוח ששם שורה הנשמה (ששניהם הם הכלי דהיינו הנר לקבל את אור התורה), ולכן דווקא ע"י עסק בחכמת בתורה יכול להשיג השגות רוחניות קדושות ולא בשאר חכמות העולם אלא שהיא הנאה יותר פנימית משאר ענייני הגשמיות, ואדרבה העיסוק בחכמת העולם מותר רק לצורך פרנסה ותועלת גופו וכו' (ככתוב "ודברת בם" ולא בדברים בטלים).

וביאור נפלא כתב בעניין זה **הרמח"ל** (בתחילת דרך עץ חיים) וזה לשונו:

"כי באמת הדבר, שהתורה היא ממש אור אחד ניתן לישראל לאור בו, כי לא כחכמות הנכריות וידיעות החול, שאינן אלא ידיעת דבר מה אשר ישיג השכל בטרחו. אך התורה הנה קודש היא, אשר לה מציאות גבוהה בגבהי מרומים, וכאשר יעסוק בה האדם למטה – אור היא אשר תאיר בנשמתו להגיע אותו אל גנזי מרומים, גנזי הבורא יתברך שמו" ע"כ דבריו הקדושים.

אמנם כל זה דווקא כאשר ניגש ללימוד התורה בכדי להתחבר לקדושתה, ולשם רצה ומשתוקקת נפשו רק אז ישיג את אשר ביקשה נפשו להתקשר לקדושת התורה ולנותן התורה יתברך שמו. ומגלים לו רזי תורה ונעשה כמעין המתגבר וכו' ותנאי זה מובילו ללמוד "תורה לשמה".

שהרי ידוע הדין שצריך דעת בקניינים כמבואר בגמרא (יבמות נב:) ובהלכה, שאם למשל אדם רוצה לקחת לעצמו חפץ שמונח בהפקר ומכוון לקנותו הרי הוא שלו, ואם הגביה אותו באופן סתמי בלא דעת ורצון לקנותו לעצמו אין נקנה לו אותו חפץ. ועוד יש במשנה מסכת כלים שעשיית הכלי תלויה במחשבת היוצר לענין קבלת טומאה וכו'. נמצינו למדים שהכל תלוי בדעתו של אדם מה מכוון להשיג כך ישיג ותו לא. כמו כן הוא בכל ענייני עבודת ה' שרוצה לקנות קניינים רוחניים בנפשו, צריך לכוון את הכוונה מה רוצה לקנות, ובאיזו צורה ואיכות יקנה אותם.

ואחרי שביארנו בס"ד החלק הראשון איך יהיה "שֶׁמֶן זַיִת זָךְ" נחזור לענין העמל, שאע"פ שכל לימוד תורה בכוונה המבוארת למעלה מקרבת את האדם לה' יתברך בהכרח, אמנם בכדי להשיג את המאור בתוקפו צריך שיהיה זמן מושקע ללימוד בעמל ויגיעת המוח בעומק התורה ובעיקר בלימוד הגמרא ומפרשיה.

שהרי כתב הרמח"ל שם בהמשך דבריו שכיוון שהתורה נמשלה לאש הרי היא ממש כמשל האש, "אשר כל מילותיה ואותיותיה כמו גחלת הן, אשר בהצית אותם כן כאשר הן, לא יראו כי אם גחלים וגם מעט עמומות. ומי שישתדל לעסוק בה, אז תתלהב מכל אות שלהבת גדולה ממולאה בכמה גוונים – הן הידיעות העומדות צפונות בתוך האות ההיא".

יוצא מפורש מדבריו שבכדי להגיע להאיר את מאור התורה לא די בהצתה, אלא צריך עמל ויגיעה בעומקה של תורה כמי שמחתה בגחלים, מלבד הזמן שלומד בבקיאות, שבו מקיף את הידיעות שלו בכללות התורה הקדושה. (ועיין בספר "דע את מחשבותיך" פרק ד', שסידר דרך ללימוד בעומק המחשבה)

ועל כגון זה נאמר אשרי מי שעמלו בתורה, ומלבד זאת קונה לו מחשבה עמוקה זכה ודקה, שעל ידה יוכל לעיין בעומק המוסר וחשבון הנפש, ומשם לגילוי עומק נפשו שהיא עצם האדם.

ועוד בדרך אגב זוכה על ידי עמל התורה שהקב"ה מסיר ממנו טרדות העולם, כמו שאמרו באבות (פ"ג מ"ה) "כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עֹל תּוֹרָה, נוֹתְנִין עָלָיו עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ".

ה' יתברך יזכנו אנו וצאצאינו וצאצאי כל עמו בית ישראל להיות מעמלי התורה לשמה, ולעשות נחת רוח ליוצרנו אמן.

פרשת כי תשא - אחדות ישראל

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתְנוּ אִישׁ כֹּפֶר נַפְשׁוֹ לַה' בִּפְקֹד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בִּפְקֹד אֹתָם. זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֹבֵר עַל הַפְּקֻדִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לה'".

בפרשה זו נצטוה משה רבנו ע"ה למנות את בני ישראל, אמנם יש איסור למנותם במספר, אלא ע"י שכל אדם יתן מטבע "מחצית השקל" ובכך יימנו. וכתב רש"י שדוקא כך לא יהיה בהם נגף, אמנם אם ימנו את ישראל במספר ח"ו יהיה בהם נגף.

והטעם שאסור למנותם שמעתי ביאור בשם רבנו הקדוש בעל הבן איש חי, שעם ישראל הם אחדות גמורה, וכאשר מונים אותם, מראים שכל אחד עומד בפני עצמו וניכר פירוד, וזה הטעם שע"י המנין שולטת מידת הדין ויש נגף ח"ו עד כאן ביאורו הנפלא.

וביסוד הבנת הדבר יש לדעת שנשמות ישראל אחד הם ככתוב (שמואל ב פ"ז) "וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ", ואינם נפרדים אלא מצד גופם ודעתם כמו שאמרו חז"ל כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהן שונות. אבל מצד שורשם שהיא הנשמה שהיא עצם היהודי וזה בעצם האדם, בזה הם אחד ממש באחדות גמורה.

ומה שאנו מוצאים פירוד בעם ישראל אינו אלא מכיון שאחד תופס את חבירו שהוא גוף ולא נשמה, ולא כמו התפיסה האמיתית שחבירו בעצם נשמה ועליה מולבש גוף.

ולחיות בתפיסה זו שעצם האדם הוא נשמה היא ממש* צורת חיים אחרת לגמרי, ועימה האדם נכנס לעולם אחר בו בזמן שהוא חי בעולם הזה, ולא רק בידיעה שכלית שכך הוא, שבידיעה שכלית כמעט כל יהודי שומר תורה יודע, אלא תפיסה לבבית חושית שיתפוס האדם שהוא בעצם נשמה וכל השאר כולל מידותיו וגופו הם כמשל של בגדים על גבי גוף, (שבזה בודאי אין אחד שייטען שבגדו זה הוא, אלא אם כן הוא ממש שוטה).

---

* אמנם להיפך כאשר תופסים שאישיותו של השני נמדדת לפי מצב גופו ומעמדו בעולם הזה הרי זה ממש חורבן של העולם; וכעין מה שהזהיר הבורא יתברך את האדם הראשון: תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי (עיין מס"י פרק א'), ופירוש "תן דעתך" לפי המבואר כאן הוא שיחדיר לדעתו וכן לדעת שבלב, שיסוד כל העולם הזה הוא רוחני ולא גשמי, וכל שכן שבאדם זה כך.

ולכן בשינון של הבנה זאת עד הבנת השכל, ומהשכל ללב כל ראייתו כלפי החיים משתנה, ולענייננו כלפי אהבת הזולת שלו. (עיין בספר "דע את עצמך" שהאריך לבאר הדרך להגיע לתפיסה ממשית בזה).

וכאשר זוכים לתפיסה יהודית זכה שהאדם אינו אלא נשמה והוא הוא האדם בעצם, ממילא לא יתן משקל לגופו של חברו לדון אותו על פיו. ופשוט שכמה שיותר נכנסים לתפיסה זו האהבת ישראל גוברת יותר, אמנם בעצם זה שנכנס באמת לשם שנאה כלפי חברו בודאי שלא שייך. ולא רק כלפי אדם שומר תורה, אלא אפילו כלפי יהודי תועה לא שייך הרגשת שנאה, שהרי לפי המבואר עצמותו הוא טוב גמור, וכל המעשים הרעים שלו אינם אלא לבוש על גביו, ולכן השנאה היא למעשים ולא לעצם האדם, וכמו שאמרה ברוריה לרבי מאיר (ברכות י) שלא יתפלל שימותו החוטאים, אלא שיתמו החטאים שבהם, ככתוב "יתמו חטאים מן הארץ" ולא כתוב יתמו חוטאים וכו'.

וכל המרחק מבעל עבירות צריך להיות רק מחשש שייתקלקל ממעשיו, ולא הרחקה נפשית מאהבת האדם עצמו. והוא כמשל לבן שחולה במחלה מדבקת, בודאי שהדרך הנכונה היא שאפילו אביו שאוהבו כנפשו מתרחק ממנו כמה שרק צריך, אמנם פשוט שאין זה אומר שעל ידי כך הוא יותר לא אוהבו.

והנמשל מדוייק לענייננו שכל ההרחקה מבעלי עבירה היא עד כמה שיש חשש שיידבק למעשיו הרעים, כמו שפתח דוד המלך ע"ה את ספר התהלים "אַשְׁרֵי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הָלַךְ בַּעֲצַת רְשָׁעִים וּבְדֶרֶךְ חַטָּאִים לֹא עָמָד וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב", ואמרו רבותינו במסכת אבות (א, ז) "נְתַאי הָאַרְבֵּלִי אוֹמֵר, הַרְחֵק מִשָּׁכֵן רָע, וְאַל תִּתְחַבֵּר לָרָשָׁע", ואין מחלה מסוכנת ומדבקת יותר ממעשה העבירות, אלא שמצד המעשים יש להרחיק מהם, אמנם מצד הלב יש לאהוב כל איש מישראל ואדרבה להתפלל לפני ה' יתברך שישיבם לפניו בתשובה שלימה.

לדאבונינו הרב מתרבה השנאה בעם ישראל מיום ליום, והטעם פשוט כמו שביארנו, שכל התדמית שנותנים לאדם נמדדת על פי החיצוניות שלו, אם הוא אדם פשוט או עשיר, אשכנזי או ספרדי, שחור או לבן וכו' (כמבואר בפרטות לקמן במאמר "ואהבת לרעך כמוך).

וכשנתבונן נראה שאצל גדולי ישראל האמיתיים לא היה צד לתת ליבם על אדם אחד יותר מחברו באשר הוא, וזו היא דרך האמת ואין עוד אחרת.

ואם נתבונן בשורש השנאה שנוצרה בישראל במשך השנים, כל התלבות אש השנאה לא החלה אלא מצד שונאי התורה (בעיקר כאן בארץ הקודש), בכך שעשו הבדלה בין סוגי בני אדם והעדה שלהם, והם הנקראים "ערב רב" הדבוקים בעם ישראל מאז צאתם ממצרים ועד ביאת גואל צדק בב"א, והם שגרמו לכשרים

שבישראל לעשות את העגל, ועד ימינו מחטיאים הם את כלל ישראל בדעותיהם ובמעשיהם.

עד כדי כך שהיום מתעבים את כל מי שאינו איש מצליח בעסקיו, וכל שכן אם תורתו אומנותו. ובכך הוגברה השנאה והפירוד שעשו בינינו על ידי דעותיהם הכוזבות. ועד כדי כך הצליח זממם שהיום החדירו לאוירה הכללית שמי שאינו בעל מקצוע ומפרנס את משפחתו בריוח אינו אלא השפל שבאדם!

והרי אין זו אלא השקפה של אומות העולם שהחדירו לעם קדוש, וכמו שאמר המן הרשע (שהוא מזרע עמלק שהערב רב הם משרשו) לאחשורוש (אסתר ג) "יֶשְׁנוֹ עַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים", ובמילים אלו גילה את כל השקפתו על עם ישראל, בחשבו שאינם אלא עוד עם ככל הגויים ח"ו, וכמו שחושבים ומחדירים צאצאיו עד היום.

וכך בדיוק חשבו ועשו רשעי העולם במשך הדורות, ובכך הפכו את כל העולם לעבדים ממש לכסף ולכל קנייני העולם, ואחריהם נגררו גם עם ישראל ברובו, והרי ה' יתברך אומר בתורתו הקדושה (ויקרא כה) "כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם", ואין הם עבדים לגופם.

ותורתנו הקדושה השקפתה היא להיפך בדיוק וכמו שאמרו בגמרא (ברכות לה:) שהדרך של היהודי היא לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, ואם עושה להיפך לא זה ולא זה מצליח בידו. והרי אין עיקר הפרנסה אלא לקיים את גופו ואין היא עצם החיים, ואם כן איך נתעוותה ההשקפה עד כדי כך?

אלא הענין הוא כמו שביארנו בס"ד שכיון שעיקר התפיסה הרווחת היא שהאדם הוא הגוף וכל המסתעף אליו, ממילא ח"ו זה כל האדם. אבל השקפת התורה הזכה והטהורה היא שעצם נשמת האדם הוא האדם, וגופו וכל הכרוך בו אינו אלא לבוש המסייע לנשמה לקיים תכליתה בזה העולם.

ובכך מבואר שורש האיסור למנות את ישראל, וכן הטעם שגורם ע"י כך נגף ומידת הדין. שע"י שמונה כל יהודי בנפרד מראה בכך שאינם חיבור אחד, אלא נפרדים בגופם כמו שאר העולם. ובמקום שיש פירוד ושם הקדושה לא חלה, ממילא מידת הדין שורה.

אבל המתבקש מאתנו בפסוק זה הוא להסתכל במבט של אחדות, וממילא גם בפועל תהיה אחדות אמיתית בינינו, בין כל מי שנשמת ישראל שוכנת בקירבו, ובזה בעיקר תלויה הגאולה השלימה, שנזכה לקיים בעצמנו כל זה ולזכות להיות מאלו שזירזו לגאולה השלימה בב"א.

פרשת ויקהל - מהות קדושת השבת

"וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם, שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ, שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַה' כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת, לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת".

כתב רש"י שהקהיל משה את בני ישראל למחרת יום הכיפורים, עוד כתב שויקהל הוא לשון הפעיל שאינו אוספם בידיים, אלא הם נאספים מאליהם.

יש להבין מה ענין שהקהילם דוקא למחרת יום הכיפורים, וכן למה דווקא בהתקהלות זו נאספו מרצונם, וכן יש להבין מה ענין כל אלו ליום השבת שבשביל להזהירם על השבת כינסם דווקא בזמן זה.

ואפשר לומר בס"ד על פי מה שביארנו פעמים רבות ששתי נשמות יש לו לאדם (עיין תניא פרקים א, ב), אחת היא נפש הבהמית שמהותה העיקרי הוא הקשר לעולם הזה ותענוגיו, ואצל ישראל יש בה גם טוב וכו', ועליה נאמר "שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה".

והנפש השנית היא חלק א'לוה ממעל ממש, ואין לה שום רצון לשום עניין בעולם הזה, ועליה נאמר "וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ". וכשם שהששת ימים מקבלים קדושה מיום השבת כידוע, והוא מקור הברכה כפשוטו, ממילא גם הנפש הבהמית של היהודי, תפקידו לדאוג שתקבל את בניינה וצורתה מהנפש הקדושה.

דהיינו שכל מעשיו גם הגשמיים יהיו מכוונים לרצונו יתברך, וזו הכוונה מיוחלת שרוצה ה' יתברך, בזה שיצר אדם שמורכב מגוף ונשמה וחיברם יחדיו.

עבודת האדם להתגבר על רצונותיו לתאוות העולם הזה היא מלאכה קשה מאד, מכיוון שהרצונות נידמים לו כחלק מעצמו ממש, ובאמת אינם אלא הטעייה גדולה, שעל הטעייה זו כתב שלמה המלך את רוב ספר קהלת.

ועבודה זו קשה היא בעיקר בששת ימי החול שאז הוא "חול" כפשוטו והקושי גדול יותר. אמנם ביום השבת ה' יתברך משרה שכינתו ביתר עוז ותוקף, וכמו שמובא בזוהר הקדוש (שמות דף רד), שביום השבת ה' יתברך משרה רוח טהרה על כל בני ישראל, וזה לשונו (זוהר שמות דף ר:) "הַאי יוֹמָא, יוֹמָא דְּנִשְׁמָתִין אִיהוּ, וְלָאו יוֹמָא דְּגוּפָא, בְּגִין דְּשֵׁלְטָנוּ דְּצִרוֹרָא דְּנִשְׁמָתִין אִיהוּ (יום זה הוא יום הנשמות ולא יום הגוף, מכיוון שהוא שליט על צרור הנשמות). ובייחוד על אלו הטורחים

לכבודה ומשמרים אותה, כמה שיותר כך זוכה לגילוי הארה זו. ובגין כך אפשר לנפש הקדושה להשתלט יותר על החלק הבהמי.

וזאת כיוון שאם זוכה להתחבר לקדושת השבת השורה עליו ועל תורתו ותפילותיו וכו', ממילא ההטעייה נחלשת ואפשר לו לזהות בכך את החלק הרוחני האמיתי שבו, ובכך יכול למשוך ההשגה הזאת גם לימי החול (וידוע שבמוצאי שבת נאמר "וינפש"- "ויי שאבדה הנפש הזאת" כמבואר שם בזוהר. ולכן מנהג הצדיקים והחכמים היה להמשיך הקדושה גם במוצאי שבת, וליישב וללמוד תיכף אחר ערבית וכו').

אמנם כאשר ממשיך גם בשבת את מנהגו בחול להימשך אחר תאוות העולם, עליו נאמר בזוהר (שם) "וּמַאן דְּאִשְׁתְּדַל בְּמִלִּין אַחֲרָנִין, וּבְמִלִּין דְּעָלְמָא, דָּא אִיהוּ בַּר נָשׁ דְּקָא מְחַלֵּל שַׁבָּתָא (ומי שמתעסק גם בשבת בענייני העולם הזה הוא אדם שמחלל שבת), ופשוט שאין הכוונה מחלל שבת כפשוטו, שלא מדובר כאן באיסורי שבת, אלא הכוונה שבכך שגם ביום השבת בזמן שיכול להשיג עניינים רוחניים נשגבים הרי הוא עוסק בענייני הגוף, לכן הוא נקרא "מחלל שבת" מלשון "חול", שהופך את יום השבת ח"ו כאילו דרגתו הוא כיום חול ח"ו.

ואם תקשה שהרי יש ציווי לענג את השבת במאכלים טובים וכו', ומורגש הטעם המיוחד בתבשילין וכמובא במסכת שבת (דף קיט), ואם כן למה עשה ה' ככה כשאין צורך בתענוג גשמי בעצם.

נאמר ראשית שקדושת השבת היא מציאות רוחנית הכפויה על העולם, ובפרט על עמו בית ישראל (כמבואר בזוהר שם), ופשוט וברור שאין כוונת ה' במציאות זו שישתקעו בתאוות, אלא הוא ראייה לגדולת וקדושת השבת ששורה אפילו במעשה הגשמי (וכידוע בשם הבעש"ט לאכול רגל בהמה בשבת, בכדי להראות שגם בתכלית הבהמיות שורה קדושה וכו').

ועוד שבשבת קודש יש ריבוי ניצוצות הקדושה במאכלים, שמתקבצים בכדי שייתקנו ע"י ישראל שאוכלים אכילת מצווה, וזה גורם לטעם המיוחד כידוע (עיין בספר יסוד ושורש העבודה שביאר עניין זה).

ועוד נאמר בענין הגמרא במסכת שבת (דף י:) "אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם" ולכאורה מה צריך להודיעם, וכי הוא מושג לא ידוע ששבת מעלתה נשגבה.

ופירשו בזה רבותינו שכיון שקדושת השבת גדול תוקפה ושורה על המאכלים והשינה וכו', לך והודיעם שלא יימשכו אחר גשמיות זו, שאין זו תכלית קדושתה אלא לענגה בענייני קדושה: תורה תפילה זימרה וכו'.

ואם תקשה שיש בדברי רבותינו אימרות רבות לענג את השבת במאכלים שינה וכו', ביארו רבותינו שכאשר הנפש האלקית צריכה להתגלות, יש הפרעה

מצד הגוף, ולכן כדי להסיח את הדעת של הגוף, גזר ה' יתברך שיהיה עונג גם לגוף. עוד אפשר שמי שבין כה וכה נצרך לו תענוג, אם כן נתן ה' יתברך תענוג גשמי המושפע מקדושת השבת, שעדיף שיתענג בשבת (כמובן במידה כמה שיותר לשם שמים), שאז העונג מקושר יותר לרוחניות, ועוד שיש לו מצוה כאשר מכוין למצות עונג שבת ואינו ממעשי הרשות.

וכידוע שאת "מזמור שיר ליום השבת" אדם הראשון אמרו כמובא במדרש (שוחר טוב מזמור צב') שלאחר שחטא אדם הראשון ביקש הקב"ה להכניסו לגהינם, ובא יום השבת ונעשה לו סניגור, ואמר שאין מהותו של שבת אלא מנוחה וקדושה וכו' ולא יענש בו האדם, ופתח ואמר "מזמור שיר ליום השבת".

ומאז ועד עתה בא יום השבת יום הנשמה ויכול לחבר את האדם לנפש הקדושה, ולהצילו מנפש הבהמית, וזה בתנאי שהאדם אכן מחבר עצמו לקדושת השבת וכמו שביארנו, ולא ממשיך להגרר אחר החומריות כמנהגו בחול.

ועל פי זה מובן למה בא משה רבנו ע"ה וכינס את בני ישראל בכדי להזהירם על השבת דווקא למחרת יום הכיפורים, שכידוע יום הכיפורים חלק ממהות התענית בו היא בכדי להפרישו מהגשמיות ולחברו לקדושת היום, ואינו עינוי כפשוטו, שאין ה' יתברך חפץ לענות את עמו בית ישראל (והארכנו בזה בס"ד לקמן במאמר על יום הכיפורים) ולכן בעצם היום הקדוש ולאחריו מרגישים התעלות מהחומר, וחיבור לרוחניות, וממילא יש יותר אהבה בין הבריות, מכיוון שכאשר יש תוקף רוחני, אז המידות זכות יותר מכיוון שהרצונות לא בתוקפם, וממילא כינס אותם מרע"ה לאחר יום הקדוש כשיש אחדות ביניהם.

ונראה שלכן פירש רש"י שבאו מאליהן, ולא היה צריך להביאם, שהרי כל הטעם שאדם מתנגד לחברו הוא מצד הרצון הפרטי שלו כשהוא בתוקפו. אמנם למחרת יום הכיפורים כאשר הרצונות נחלשו לכן כינסם ובאו מאליהם.

ולכן בזמן כזה דווקא בחר משה רבינו ע"ה לצוותם על השבת, שכיוון שהם במצב של חיבור לקדושה וניתוק לרצונות, ממילא יבינו הנפשות, מה מתבקש מהם בצורת השמירה והחיבור לשבת קודש, שתכליתה כעין ביוכ"פ להשיג בה מעלה רוחנית.

פרשת פקודי - מטרת היסורין

"אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה, עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן".

במדרש רבה מבואר שנקרא משכן מלשון משכון, ונאמרה בפסוק זה פעמיים המילה משכן, לומר שפעמיים נחרב בעוונותינו. דהיינו שנתמשכן בית המקדש ונחרב פעמיים על מנת שלא ייפרע מהם, וזה לשון המדרש: "מַהוּ מִשְׁכָּן שְׁנֵי פְּעָמִים, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר מַרְתָּא שֶׁנִּתְמַשְׁכַּן שְׁנֵי פְּעָמִים עַל יְדֵיהֶם".

במדרש תנחומא מבואר שהמשכן שקול כנגד כל העולם כולו, וכן כנגד האדם שנקרא עולם מלא, והאדם עצמו נקרא משכן כמו שכתוב "ושכנתי בתוכם", אם כן כמו שאדם נקרא משכן לעניין ששכינה שורה בו, כך גם נקרא האדם משכן מלשון משכון. יוצא מכאן יסוד ברור, שכל היכן שה' יתברך משרה שכינתו, כנגד זה הוא עושה את אותו המקום משכון.

ואחת ממטרות היסורין היא שה' יתברך ממשכן את האדם באופן זה, מכיון שלא שמר מצוותיו, כביכול לא השלים חובו כלפי בוראו, ואז ממילא הדרך להביאו לשלם חובו דהיינו לשוב ממעשיו הוא לייסרו. ובכך האדם (החכם) נכנע ושב אל בוראו (ועיין תפארת ישראל על המשנה "הכל נתון בערבון" - פ"ג מ"טז). וזה דוגמת אדם לוה שאינו רוצה לפרוע חובו, ומושך זמן רב בלי לפרוע חובו, אמנם כאשר יבואו ליקח ממנו משכונו ייבהל וימצא דרך לפרוע חובו.

אמנם דא עקא שלכאורה אין דומה המשל לנמשל, שהרי אדם שנותן משכון גם אם יקחו לו אותו לבסוף, הרי על דעת זה נתן שאפשר שיילקח ממנו לבסוף. אבל בעניין היסורין שבאים לאדם, רואים שלא מוכן להשלים עם בואם, ומאשים את כל מי שאפשר בגרימתם, ועוד שונה עניין היסורין מנתינת משכון, שבמשכון המלווה שלקח אותו השלים עם כך שיש לו משכון במקום כסף ונמצא חובו פרוע. אם כן שונה הנהגת ה' יתברך, שאין הוא חפץ במשכון (יסורין) בעצם, אלא את החוב עצמו רוצה, כלומר את באדם שישוב אליו.

בעניין היסורין אמרו חז"ל בגמרא (ברכות ה.) "כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר (ישעיה נג, י) וה' חפץ דכאו החלי, יכול אפילו לא קיבלם מאהבה תלמוד לומר (ישעיה נג-י) אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת".

מבואר בגמרא זו דבר ראשון כמו שבארנו, שכאשר הקב"ה חפץ בבן אדם לקרבו אליו, עושה זאת ע"י הייסורין, והם כעין המשל בהלוואה ומשכון.

דבר שני שמבואר כאן הוא שחייב לקבלם מדעתו, ואם לא מקבלם עליו מדעתו אינם פועלים מאומה, וכמו קרבן שלא כיוון מדעתו לשם קרבן שלא עולה לו כקרבן לרצון לפני ה'. וכאן הוא הקושי הגדול שהרי למעשה רואים שאדם שעובר קשיים מנסה להאשים את כל מי שאפשר, ולא מקבל אותם מדעתו, כלומר שהם ייסורין ששלח לו ה' יתברך לטובתו ומאהבתו. או אם ח"ו הם ייסורי הגוף, אין דעתו מיושבת עליו לקבלם מאת ה', ונמצא מתייסר כביכול לחינם ולא הושגה בהם המטרה המיוחלת.

ונאמר בס"ד שעיקר הבעיה היא מתחילה עוד הרבה לפני, כיוון שאדם תופס את הגוף ושאר קנייניו בעולם הזה כחלק בלתי נפרד ממנו, ממילא תופס שהוא עצמו זה גופו ושאר קנייניו. ובכך ישנם שני מעכבים בקבלת הייסורין:

א) שכיוון שגופו וקנייניו הם חלק בלתי נפרד ממנו ממילא הייסורין קשים יותר כמו אדם שמכים אותו מכות בגופו ממש. לעומת מי שתופס את גופו כלבוש, ואת קנייניו כמושאלים, יותר קל לו היסורין שחלים עליהם.

ב) הרי אדם שאינו כן אלא שתופס בחוש שהוא עצמו נשמה, ושאר ענייני העולם הם לבוש, הרי בבוא הייסורין זה קשה ולא נעים, אמנם יש לו אפשרות להביט מן הצד, וליתן דעתו איך לקבלם באהבה ביישוב הדעת כמה שניתן לפי הדרגה שהשיג. אמנם זה שתופס את גופו וקנייניו כחלק בלתי נפרד ממנו, ממילא בבוא היסורין נפגעה העצמיות שלו, ואין הוא יכול להביט מן הצד, כיון שהייסורין אינם מהצד אלא בתוכו והבן דבר זה מאד.

ולכן כדי שתהיה אפשרות לאדם לקבל את הייסורין מדעתו, צריך שתוקדם לכך העבודה המבוארת לעיל (בפרשת תרומה, כי תשא), שאדם תופס בחוש שכל קנייני העולם הזה אינם אצלו אלא בגדר השאלה לצורך עבודת ה', ואינם עצם מעצמיו, ובכך יזכה גם לחיבור אמיתי לה', וגם לעבור את כל תלאות העולם יותר בנקל, לפי דרגתו שהשיג בניתוק זה.

ועל פי המבואר אפשר לפרש בס"ד את הפסוק דבר דבור על אופניו, על פי מה שכתב בספר **"באר מים חיים"** שנאמר ב' פעמים משכן, פעם אחת כנגד המבנה הגשמי של המשכן ולמרות כל כליו וכל צורתו ומעלותיו, מכל מקום עדיין אין ה' יתברך משרה שכינתו שם, ופעם שנית כנגד המעלה הרוחנית שבו, וזו הכוונה "מִשְׁכַּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה" שבא משה בקדושתו והקים המשכן, ולא כפשוטו שהעמידו, אלא הקים אותו ע"י שבזכותו ירדה שכינה לשרות במבנה הגשמי של המשכן.

ועל פי דרכנו נאמר גם בפסוק שלנו שנאמר בו פעמיים "משכן", אֵלֶּה פְקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן שִׁפְקוּדֵי מלשון חסרון כמו שכתוב (במדבר לא, מט) "ולא נפקד ממנו

איש"- לא נחסר. והיינו הייסורין שהם חסרון שמחסיר ה' יתברך מהאדם, ורומז המשכן הראשון למשכון וכמבואר.

וממשיך הפסוק "מִשְׁכַּן הָעֵדֻת" לומר שנדרש מהאדם שיכיר בכך שהייסורין הם מה' יתברך, ויעיד על כך ע"י שיקבלם בדעתו דעת ברורה כמו העֵד שנדרש ממנו שיעיד עדות ברורה, ודווקא עֵד העומד מן הצד, ולא נגוע במעשה, כך נדרש מהאדם שתהיה לו בחינה שעומד מן הצד ומקבלם באהבה וכמבואר.

וזה מה שממשיך הפסוק "אֲשֶׁר פֻּקַּד עַל פִּי מֹשֶׁה" שמשה הוא בבחינת דעת כידוע, ולומר שצריך בשביל כך דעת וכדברי חז"ל שהבאנו למעלה "מה אשם לדעת אף יסורין לדעת".

וכתב **אור החיים הקדוש** שהמילה "אֵלֶּה" כוונתה לומר דווקא אלה ולא אחרים. ולענייננו שדווקא באופן כזה נקראים פקודי המשכן דהיינו ייסורי האדם מכוונים למטרתם הרצויה, כאשר מקבלם מדעתו וזאת ע"י שיהיה האדם בבחינת עֵד המביט מן הצד ומעיד שאין אלו אלא מה' יתברך, ואז ממילא מתרצה כקרבן לפני ה' יתברך, ומשרה שכינתו עליו.

ה' יתברך יזכנו לעובדו בלבב שלם כל הימים מתוך נחת דקדושה אכי"ר.

ספר ויקרא

פרשת ויקרא - שורש איסור גזל

"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לה', מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם"

וכתב רש"י וזה לשונו: "אדם – למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל"

ויש לבאר מה עניין גזל לקרבן, וכן למה למדו זה דוקא מאדם הראשון, ומשם יתבאר בס"ד שורש וטעם איסורו של גזל.

כידוע שיש הבדל מהותי בין מהות האדם קודם שנוצרה חוה וקודם החטא, למהות האדם לאחר שנוצרה חוה ולאחר חטא עץ הדעת. ולענייננו קודם שנוצרה חוה היה האדם יחידי, והוא שורש האחדות של האדם עם קונו, לעומת זאת לאחר שנוצרה חוה אז כבר יש צד של ריבוי ופירוד אצל האדם שהוא היה שורש הפירוד שהוביל לחטא עץ הדעת.

וכמו שמוכח שמכח דברי חוה והצוותא עימה חטא אדם הראשון, וכן חוה עצמה (כמובא בדברי חז"ל) אם לא הייתה לה את האפשרות שתתן גם לבעלה לאכול עימה לא הייתה אוכלת מהעץ.

אם כן נמצינו למדים שמכח הריבוי וההפקעה מהאחדות נוצר חטא בעולם, ראשית מכח יצירת חוה שאז כבר לא היה האדם יחיד ומאוחד לבדו בבוראו שהוא יחיד בעולמו, וכל שכן לאחר החטא כמו שיתבאר בסמוך.

כידוע חטא עץ הדעת נקרא כך על שם שאז הושרשה באדם הדעת, שאחד מיסודותיה הוא כח הבחירה, וזאת משום שבדעת יש שני צדדים (טוב ורע) והיא שורש הבחירה, מה שאין כן לפני החטא לא היה לאדם שני צדדים, אלא מושרש בו רק צד אחד, להדבק בבוראו שהוא אחד ושמו אחד.

לפי זה יש לחדד הרעיון שלפני החטא לא רק שלא היה לאדם הראשון בפועל ממי לגזול, אלא שלא היה לו צד לגזול, כיון שהיה כל כולו דבוק באחדות ה', בלא שום רצון לפנות לצד אחר. ונרחיב ונבאר עתה עניין זה.

כאמור שורש הדעת היא בהתפרדות של שני צדדים, וכיון שלפני החטא היה האדם בדרגה שלמעלה מן הדעת, כמו שנאמר בבראשית שהיו ערומים שפירושו לענייננו שלא ראו שום צד רע לכן לא היה להם את הצורך ללבוש כיון שלא נטו לצד החטא.

אמנם לאחר החטא שירד האדם לדרגת הדעת והתחילה בנפשו ההתפרדות לשני צדדים ויותר מכך, ממילא יש בנפש האדם מאז את הנטייה לפנות למה שמחוצה לו, ואפילו למה שלא שייך לו.

עוד נוסף לזה שאחת התכונות של הדעת שבאדם היא להתחבר, ולענייננו מצד השלילה יש לאדם צד להתחבר למה שלא שייך אליו, וגם ח"ו להתחבר למה שאסור לו להתחבר.

וכמוכח זה מלשונות חז"ל הקדושים בענייני צניעות שחל איסור הסתכלות באשה ממתי שנותנים בני האדם **דעתם** עליה, וכן בעניין הרוצה להגביה דבר לעצמו, לא נקרא שלו עד שיהיה **בדעתו** לקנותו וכו', וישנן עוד הרבה דוגמאות לכך **שהדעת** שבאדם נוטה למה שמחוצה לו.

ולפי זה מובן ששורש איסור גזל הוא מצד שדעתו של האדם נוטה למה שמחוצה לו, ואף למה שלא שייך אליו, אמנם בדרך כלל השורש הוא מצד הרצון השלילי לדבר שלא שלו, אמנם בלא כח הדעת שנוטה לשם לא היה הרצון נוטה לשם, אלא נוטה דוקא למה ששייך אליו והוא הרצון הפנימי האמיתי לתקון נפשו.

לפי זה אדם שמתקן את כח הדעת שבו, ולאט לאט דעתו נוטה לדעת בוראו ולתיקון נפשו, ממילא כגודל ההתקרבות לשלימות הדעת, כך יתרחק ממציאות של גזל במה שלא שייך לו.

ולא זאת בלבד בגזל, אלא אף בחמדה ותאוה קינאה גאוה וכבוד וכיוצא בהם, ששורשם הוא מצד הנטייה של האדם למה שמחוצה לו, גם כן יתחיל שורש תיקונם בכך שהאדם מתקן את דעתו שלב אחרי שלב להיות דעתו בבוראו, ובמה ששייך לאדם ולא מה שאין לו שייכות בו.

מהות הקרבת הקורבנות לכפרה

וכידוע מהות הקרבן הוא לתקן הנפש במה שחטאה, והנפש דוקא משום שמובא בדברי רבותינו שכאשר האדם חוטא ארבעת חלקי הנשמה העליונים מסתלקים ממנו, ורק הנפש שהיא החלק התחתון ביותר היא נפגמת כתוצאה מהחטא.

ויסוד הפגם הוא "עצם החטא", פירוש מה שנטתה הנפש מדרך הישר, וכמובא בזוהר הקדוש שאדם צריך להביא בהמה לקרבן לכפר, כיון שהוא נטה אחרי בשר הרבה והושרש בתוך דמו, וזה הביא אותו לחטוא לכן דם הבהמה יכפר על דמו שלו ברחמי ה' המרובים.

ובהמה דוקא כיון שהצד הבהמי שבאדם הוא שגרם לחטא, לכן יביא בהמה ויתכפר לו.

אם כן בקרבן זה שיסודו הוא לכפר על הנטייה של האדם לרע, דוקא שם נרמז "**אָדָם כִּי יַקְרִיב**", היינו רמז לאדם הראשון שלא היה בו צד גזל קודם החטא, שכיון שבא האדם לכפר על חטאיו בקרבן, על עצם הנטייה שלו לרע, איך יביא דבר גזול שהוא עצמו פרי הנטייה לצד הרע.

ועוד נמצינו למדים כאן שהקרבן הוא תיקון לפגם הדעת, שנטתה למה שלא שייך לאדם, ולכן צריך שיהיה "**מִכֶּם קָרְבָּן לה'**", פירוש מעצמיותו של האדם יכפר, דהיינו שיתחבר אז לבוראו בהבאת הקרבן ובכך ששב לה' ודעתו עליו.

פרשת צו – מידת הזריזות

"צו את אהרון ואת בניו לאמור זו תורת העולה, היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו".

וכתב רש"י: אין צו אלא לשון זריזות מיד ולדורות, אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס.

יש לבאר בסיעתא דשמיא מהות מידת הזריזות בנפש האדם, על פי מה שכתב הרמח"ל במסילת ישרים בשער הזריזות (פ"ו): "כי כמו שמסובב ומשתדל היצה"ר בתחבולותיו להפיל את האדם במכמורות החטא, כן משתדל למנוע ממנו עשיית המצות ולאבדם ממנו.

ובהמשך כתב: ומקרא מלא הוא "חזק ואמץ מאוד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי" (יהושע א, ז) - "כי חוזק גדול צריך למי שרוצה לכפות הטבע אל הופכו" עכ"ד.

על פי ציווי זה שציוה ה' את יהושע אפשר ללמוד כח הזריזות בנפש. שהרי הרלב"ג (יהושע פרק א, ו) כתב שידע ה' יתברך שיתעצל יהושע בעניין כבוש הארץ, ולכן לא חסך מלזרזו למצווה זו. והוסיף הרלב"ג: "כי הבחירה האנושית היא מושלת על זה".

יוצא מכאן שאם למשל נדבר מהמניעה לקיום המצות מצד העצלות, הרי שורשה ביסוד העפר שבנפש, ואם זה עיקר היסוד הפעיל אצלו, אם כן קשה לו מאוד להיות זריז למצוות.

אמנם אם יעורר בנפש את מידת אהבה להשם ולמצוותיו ולתורתו, אם כן יהיה לו דחף פנימי לקיים מצוותיו כדכתיב: "רודפני אחריך נרוצה וגו'" ובכח אהבה זו יתעורר יסוד הרוח בנפשו (שהוא ההיפך מיסוד העפר) לרוץ לקיים מצוותיו יתברך שמו.

ואם יגביר עוד האהבה ויזכה שתבער בו האש הפנימית שמשתוקקת לדבוק בו יתברך, כדכתיב "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה" (שה"ש ח, ז) ובפסוק שלפני כן נתבאר שמדובר באהבת השם כדכתיב "רשפיה רשפי אש שלהבתיה". ובאופן זה כשיזכה לאש הפנימית השואפת לעלות במעלות עבודת הבורא יתברך שמו בתורתו ובמצוותיו, אז בוודאי שיתגבר על מידות הנפש השליליות המתנגדות למעלות אלו.

ולכן אומר הרלב"ג שבבחירה האנושית אפשר להתגבר על הטבעים השליליים, ויַדע זאת יוצר כל נברא, ולכן ציוונו על אהבתו כדכתיב "ואהבת את ה' א'לקיך" וגו', שאם תאמר מה שייך לצוות על אהבה, על כך אמר כאן הרלב"ג, שיש בבחירת האדם אפשרות להתעלות באהבתו יתברך על ידי עסק התורה והתבוננות בגדלות השם יתברך שמו, וממילא גם הטבעים השליליים שמסיטים אותו מעבודת השם יסורו ממנו ומדרכו שהולך ומתעלה בעבודת ה' יתברך שמו.

אם כן מתבארים דברי הרמח"ל הנ"ל שהיצה"ר משתמש בטבעים הרעים שיש באדם כדי להסיטו מעבודת השם יתברך, ומראה לו כאילו זה טבעו וכך צריך לנהוג ולחדול חס ושלום מעבודת השם הראויה כפי טבעו שמשורש בו.

ולכן, הדגיש הרמח"ל שצריך חוזק גדול למי שרוצה לכפות הטבע אל הופכו, ואפשר שפירוש "חוזק גדול" הכוונה עם כוחות שאינם מטבעו, וכמבואר כאן שצריך אש פנימית של אהבת השם ורצון עז לקיום מצוותיו כראוי.

ובזה מתבארים דברי רש"י בשם רבי שמעון שביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס, דהיינו שמשתמש היצר במידת הקמצנות (כילי) והצמצום שיש באדם, כדי להסיטו מקיום המצוות והוא הדין בכל כח שלילי שקיים באדם כל אחד לפי טבעו, והעיקר להחלישו מהרצון האמיתי לקיום מצוותיו כראוי.

ולפי זה מובן למה היה משה רבנו ע"ה זה שמזרז הכהנים על הקורבנות וכו', וזאת משום שמשה רבינו הייתה בו אש האהבה והרצון הזך לקיים רצון ה' כראוי.

והוא הדין לכל אדם אם קשה לו לעורר אהבה בעצמו או על ידי לימוד עצמי ילך לאדם גדול שיש בו את הכח הזה בגילוי, וישב בחברת אנשים שאש הקודש בוערת בליבם, ובכך יסיעוהו להעלות מעלה בעבודת השם יתברך שמו, כיון שכידוע חברתו של האדם משפיעה עליו בין לטוב ובין להיפך.

פרשת שמיני – שורש איסור מאכלות אסורות

הרב שמשון רפאל הירש זיע"א פירש על הכתוב באיסור מאכלות אסורות: "שקץ הם לכם" ולעומת זאת כתוב "ושקץ יהיו לכם" (ויקרא יא' פסוק י' יא'), שרצה לומר שבטבעם הם שקץ ולפיכך תנהגו בהם כשקץ. איסור אכילתם תלוי בניגוד הממשי שבין מהותם למהותכם עכ"ד.

נבאר בס"ד שורש העניין על פי מה שיש בבריאה בכללות ארבע דרגות: דומם, צומח, חי, מדבר.

ויש דרגת ישראל שיש לו נשמה חלק א'לוה ממעל.

כתב הכלי יקר (בראשית ט', ב') **שכל מין ניזון ממי שתחתיו, שהדומם ניזון מעצמו והצומח מן הדומם** (דהיינו מן האדמה) **והחי מן הצומח והמדבר מן החי.**

אמנם לאדם הראשון לא הותר לאכול בשר כי אם ירק עשב, ועל כך כתב שפתי חכמים (בראשית פרק א' אות ב') שקודם המבול הייתה הבהמה בדרגת אדם שלא חטאו שניהם ולכן אין ראוי לאדם לאכלה אלא את העשב שהוא בדרגה מתחתיו.

ובדור המבול חטאו גם האדם וגם הבהמה, אלא שנתקיימו החיות בזכות נח, לכן עלה למעלה מדרגתם ולכן הותר להם הבשר. וכן כתב החיזקוני שכיוון שעל ידכם באה להם הצלה, הרי הם בידכם לעשות להם כטוב בעיניכם.

אמנם בפרשה זו אנו מוצאים הבדל מהותי בין אכילת כל בני האדם המדברים לאכילתו של היהודי. שרק בהמות טהורות ועוף טהור ודגים טהורים הותרו לו באכילה.

וכאן נתחדש יסוד נוסף, שאע"פ שבכללות לאחר המבול האדם הוא בדרגה למעלה מהבהמה, מכל מקום ממעמד הר סיני והלאה הוגבלו עם ישראל איזה בשר לאכול.

ונראה לבאר בס"ד ששורש העניין הוא שכיוון שבמעמד הר סיני ניתנה להם נשמתם ואור האמונה הזך והבהיר בה' יתברך (עיין בדרך ה' לרמח"ל בתחילתו), ממילא התווספה להם עליונות בסיסית על החיה שנאכלת להם, ולא רק מצד מעשה נח שהציל את החיות.

אלא בעצם קדושתם שנתקדשו ישראל במעמד הר סיני, אין להם חיבור עם בהמה טמאה שהיא בדרגה בהמית עד כדי שניכר בטבעיה טומאתה ובהמותה

ממש. וכדי שישראל יאכל ויחבר לגופו ולנפשו את מאכל הבהמה, נצרכת זכות מסוימת הגם שהיא בהמה.

פירוש כמו שמובא בדברי חז"ל סימני הבהמה הטהורה שאין לה למעלה שיניים חותכות אלא למטה, ולמטה יש לה משטח לצורך חיתוך המאכל בלבד, ועוד שמעלה את המאכל פעם אחר פעם וכו' ואינה בולעת מיד לתוך הקיבה.

אם כן אפשר שרמוז בצורת מבנה הבהמה הטהורה, שיש לה עדינות מסוימת ביחס לשאר הבהמות הטמאות, שהרי אין לה שיניים חותכות למטה כשאר בהמות טמאות, שדרכם לא רק להשתמש בשיניהם לצורך חיתוך אוכל, אלא גם לנשיכה ואכזריות כלפי חיה אחרת או אדם וכיוצא בזה.

ועוד שאינה אוכלת מהחי אלא מהצומח ונמנעת מאכזריות שצריכה כדי לאכול דבר חי, ממילא ניכר בזה עליונותה של החיה הטהורה על הטמאה.

ולפי זה מובן שישראל שעמדו בהר סיני שאז פסקה זוהמתן לא הותרו לאכול אלא מהבהמות הטהורות שאפשר ליחסן לדרגתם של ישראל, ויכולים הם להתחבר עימם.

שידועים הם דברי הרמב"ן שבאכילה מתחבר המאכל בדם ונעשה חלק מגופו, ולכן רק דבר שיש בו צד זיכוך מסוים כבהמה טהורה כמו שנתבאר, ויש חיבור כל שהוא בין האוכל לנאכל בזה יכולים להתחבר יחדיו מכח אכילה זו, משום שבאכילה זו מעלה האוכל את הנאכל מדרגת חי להיות חלק מהמדבר, ולכן כדי להעלותו צריך להיות ביניהם קשר מסוים ומשותף כמבואר.

אמנם אם ישראל אוכל חס ושלום מהטמאים, לא די שאין מתחבר עימם, ולא יכול להעלותם אליו, אלא אדרבה יורד הוא לדרגתם ונשרשת בו טומאתם, וכלשון חז"ל ונטמתם בם "ונטמטם" - שאדם האוכלם מטמטם (סותם) את ליבו ונעשה הסתר בינו לבין קדושת ה' יתברך ותורתו.

אמנם גם באכילת היתר מצאנו הגבלה בדברי חז"ל בגמרא מסכת פסחים (דף מט): "כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר בהמה ועוף".

ושורש העניין הוא ששם בגמ' דימו עם הארץ לבהמה, שכיוון שכל מעשיו לצורך עצמיותו הם, ממילא כך נראים מעשיו דיבורו והתנהגותו, ולכן נאמר עליהם "נמשל כבהמות נידמו" (תהילים מט), וממילא נמצא שאף על פי שישראל הוא ועמדו רגליו בהר סיני, מכל מקום אין הוא אוחז בפועל בדרגת "אדם" שבו, דהיינו באור נשמתו שנתנה לו בסיני, ולכן מה שנשאר לו הוא לאחוז בדרגת בהמיות בלבד.

ולכן כיוון שאין הוא אוחז בדרגת אדם שבו ממילא אין לו עליונות על הבהמה, ואעפ"י שהוא בדרגת "מדבר" שהוא מעל דרגת "חי", מכל מקום אין הוא מנצל בפועל את דרגת המדבר שבו שמהותו: "ודברת בם" ולא עוסק הוא בתורה.

אבל העוסק בתורה, עצם העסק בתורה מקנה לו את דרגת המדבר כיוון שהיא מקור החיים והיא עצם החיים (כשלון המהר"ל באבות פ"א).

ועוד שהתורה מעדנת נפשו ומזככת מידותיו ועולה עימה מדרגת בהמיות שבנפשו, לדרגת אדם שבנפשו, וממילא מקבל עליונות על דרגת הבהמה ויכול מכוח נשמתו להעלות דרגתה מחי לדרגת מדבר- ישראל שעמדו רגליהם בהר סיני.

פרשת תזריע - כח הגבול בנפש

"והצרוע אשר בו הנגע, בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא טמא יקרא" (ויקרא יג, מה)

תרגם יהונתן על מה שכתוב "על שפם יעטה" - "ועל ספריא יהוי מהלך" פירוש "ספַר" הוא גבול.

וכתב יהונתן בן עוזיאל שהצרוע כיון שהוא מחוץ למחנה צריך לילך על גבול העיר ולקרוא בקול "טמא טמא".

ובארו רבותינו ששתי פעמים אומר שהוא טמא. אחד כדי שיתרחקו ממנו הבריות כיון שהוא מצורע ולא ידבקו בצרעתו, ועוד אמרו בגמ' (שבת דף סז) כדי שיבקשו עליו רחמים ויתרפא מצרעתו.

אמנם יש להבין למה הדגיש תרגום יהונתן דווקא את עניין הליכתו על הגבול, כיון שפשוט הוא שהולך על הגבול שהרי אסור לו לבוא לתוך המחנה.

ואפשר לבאר בס"ד על פי היסוד: שבנפש האדם יש כוח ליתן גבולות וגדרות, והוא חלק מתכלית הנבראים להציב גבולות לבל יחצו. שהרי את התלמידי חכמים שבחו רבותינו שהם גודרים גדרו של עולם, שהוא רצון הבורא מהנבראים, משום ששורשם של הנבראים הוא בכח ההגבלה, וצריכים לקיים את שרשם ולשים גבולות, ולא לחצות גבולות, וגם במעלות הרוחניות יש חיוב הצבת גבולות וכמבואר להלן (בפרשת ואתחנן).

בנפש האדם יש את חלק המידות וכשמם כן הן "מידות" מלשון מידה, משום שצריך מידה לכל מידה, וכל אדם צריך לזהות את מידותיו שלא ילכו אל הקצוות ובל יפרצו גבולותיהן.

וכמו שבארו רבותינו על הפסוק "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" וגו' שאחד השערים המקשרים בין האדם לעולם הזה הוא הפה. ומצורע זה שנענש לצאת מחוץ למחנה – מחוץ לגבולות, זה משום שדיבר רע על הבריות ופרץ את הגבולות של נפשו, שניכר זה בדיבורו שיצאו לחוץ מידותיו המגונות.

כיוון שלמשל אם אדם קינא בחברו בתחילה בתוכיות נפשו, עד שהלכה וגברה קנאתו בראותו את חברו מצליח יותר ממנו, ולבסוף התפרצה מידה מגונה זו עד כדי שדיבר לחוץ וגינה אותו ואת הצלחתו וכו' בכך שדיבר על חברו רעה בפני אנשים אחרים.

על כך הענישו הקב"ה ברחמיו שיצא מחוץ למחנה, מחוץ לעם ישראל, ויהיה נבדל מהם מידה כנגד מידה על שהבדיל את חברו מישראל לרעה.

אמנם נתחדד כאן ברמז בדברי התרגום יהונתן שחלק מהתיקון שלו הוא שילך על הגבול. ראשית לרמז לו שהוא הגורם לדיבוריו הרעים, מה שלא שמר על הגבול.

אמנם עוד טעם אפשר בס"ד לבאר על פי מה שכתב מו"ר בספרו "דע את מחשבתך", שאדם שרוצה לאזן את כוח הגבול שבנפש, צריך להתבונן ולהתעסק עם דברים שניכר בהם הגבול, כגון להתבונן במסגרת של שולחן או של תמונה וכיוצא בזה*, ובכך נפשו קונה מחדש כח של גבול, שנחקק בה מכח ההתבוננות בגבולות בעולם הזה.

אם כן אפשר לומר שמה שמבואר בדברי התרגום יהונתן עניין הליכתו על הגבול, ובדוקא מודגש לשון גבול (ספריא, כלשון רבותינו "ערי הספַּר") שיש לו לילך על הגבול ולא לחצות אותו, ובכך שהוא מהלך על הגבול הוא מחנך את נפשו להציב גבולות, ובכך מתקן את החטא משורשו, כיוון שמה שגרם לו לפרוץ הגבולות בדברו על חברו, הוא מה שהוא פרץ את הגבול של המידה הרעה וכו' עד שדיבר רעה על חברו.

וכשתתחנך נפשו בכוח הגבול יבוא האדם מכח כך ליתן סייג לדבריו, וממילא לא יגיע עד לקצוות לחצות גבולות "ורב שלום בניך" (ישעיה נג, יג) אל תקרי בניך אלא בוניך, אלו תלמידי חכמים שבונים גבולות ובונים את עולמו של הקב"ה בגבול של שלום, "השֵׂם גבולך שלום" וממילא נזכה לחלב חיטים ישביעך.

---

* הטעם שצריך להסתכל על דברים חיצוניים, הוא משום שאע"פ שהתורה עצמה ושמירת מצוותיה הם עצמם גבולות, אמנם כדי שהגבול ישפיע על הנפש הבהמית, כלומר על הדרגות היותר תחתונות של הנפש, צריך להחדיר עניין הגבול גם בדרגות התחתונות מה שהנפש הבהמית מבינה.

פרשת מצורע - מעלת המתבונן

במדרש רבה (ויקרא יז, ז) **בעניין נגעי הבית אמרו: וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת, תָּנֵי רַבִּי חִיָּא וְכִי בְּשׂוֹרָה הִיא לָהֶם שֶׁנְּגָעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם. תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי כֵּיוָן שֶׁשָּׁמְעוּ כְּנַעֲנִים שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִים עֲלֵיהֶם עָמְדוּ וְהִטְמִינוּ מָמוֹנָם בַּבָּתִּים וּבַשָּׂדוֹת, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲנִי הִבְטַחְתִּי לַאֲבוֹתֵיהֶם שֶׁאֲנִי מַכְנִיס אֶת בְּנֵיהֶם לְאֶרֶץ מְלֵאָה כָּל טוּב, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים ו, יא)**: וּבָתִּים מְלֵאִים כָּל טוּב, מָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מְגָרֶה נְגָעִים בְּבֵיתוֹ וְהוּא סוֹתְרוֹ וּמוֹצֵא בּוֹ סִימָא** (אוצר)**.**

יש להבין עניין זה, שהרי לפי המבואר בשפתי חכמים רק מי שחטא ובא לו הנגע, זכה לבסוף למצוא אוצר בביתו, ומי שהיה צדיק כל ימיו לא בהכרח נותץ ביתו, ממילא לא זכה באוצר הטמון בקירות הבית שלו.

ואפשר לומר רעיון הנלמד מעניין זה והוא, שיתכן שאדם לא יעבור שום איסור חמור כל ימיו, אמנם מאידך את פנימיות נפשו וקדושתה לא יגלה כל ימיו. וזאת כיון שלא הייתה לו סיבה מספקת לפשפש תוך נפשו שהרי צדיק הוא (אם לא שיש לו אש פנימית התובעת ממנו התעלות תמידית וכו' ואכמ"ל), ולכן לאוצר היקר הטמון בו לא זכה ולא יזכה.

אמנם מי שחטא ובא לו הנגע, הרי זה כארס של עכנאי שנכנס בו, ועורר אותו ליתן את דעתו על מעשיו ומצב נפשו, ועוד שמרגיש רחוק הוא מה' עד שהחריב את ביתו לגמרי, וממילא ישב לפשפש בנפשו ובמעשיו איכה הגיע לשפל המדריגה ובכך גילה את מידת נפשו המסיתה אותו נגד ה' ונגד תורתו, ומאידך לפעמים גילה בכח החתירה הזאת את תעצומות נפשו, שכאשר מגיע אדם לשפל מדרגותיו, מואס במצבו ומתגלה כח המתנגד לשפלות זו.

ויוכל להעמיק כיצד להערים על יצרו, ולגבור על בהמיות שבנפשו לעשות רצון ה'. ורוב פעמים התוצאה העולה מן הבירור היא שיש לו למסור את נפשו ברוב כח ותעצומות לעשות נגד רצונותיו המנוגדים לרצונו יתברך שמו.

ועל ידי זה דייקא זוכה לגלות בנפשו כוחות שעד עתה היו נחבים מעיניו, והוא הרמז באוצר המדובר במדרש שטמון בתוך כותלי הבית, ובכח האוצר הזה עובד את בוראו בכח הפנימי שלו הנגלה לעיני ליבו.

נמצא זה כביכול חוטא ונשכר, אמנם אין זה בעצם חידוש שהרי כבר נאמר בגמרא (ברכות לד:) אמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים

אינם עומדין שנאמר (ישעיה נז, יט) "שלום שלום לרחוק ולקרוב". לרחוק ברישא והדר לקרוב.

ותמהו על כך הרבה מהמפרשים, שסוברין שגם לשיטת רבי אבהו לא יתכן שיהיה כן שבעל תשובה יגיע במעלה יותר מזה שלא חטא מימיו. ולפי המבואר מובן, שכיון שלאחר שחטא ונענש התעורר לפשפש בנפשו ובמעשיו, עיון זה שמעיין בנפשו גורם לו לגלות רובדים בעומק נפשו, וכן מגלה כוחות נפש לעבוד אותו יתברך.

ועל מקום זה שהגיע אומרים חז"ל שצדיק גמור לא עומד שם, מכיון שחסר לו בהעמקת הנפש כמבואר.

אמנם הרמב"ם כתב (פרק ז מהלכות תשובה) "אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו. כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם".

ואע"פ שפשט דבריו הוא שמצד שמתגבר יותר לכן מעלתו בעניין זה יותר מצדיק, אמנם אפשר לומר כמו שנתבאר שעצם כך שכבש את הרע שבו ונתעסק עם נפשו עסק פנימי בחשבון הנפש, מעלתו גדולה מזה שלא עשה כן, ואפילו הוא צדיק גמור במעשיו.

וידועה האימרה בשם הרבי מקאצק על הפסוק "אם במחתרת ימצא הגנב", וביאר שאם אדם חותר לעמקי נפשו בחשבון הנפש והכרה פנימית, אז דוקא יימצא הגנב כלומר החלק הרע שבו המסיתו נגד עבודת הבורא נגלה לו ופורש האדם ממנו, ואם כן נעשה זה נקי מן הליסטים.

ורמז בזה לאדם שלא יחכה שה' יתברך יעוררו מכח יסורין או עוון ח"ו, אלא יעורר נפשו בעצמו בהתבודדות והתבוננות על מהלך חייו ותכליתם, ואם מעשיו מידותיו ומחשבותיו תואמים לתכלית.

פרשת מצורע – ביטוי הנפש במחשבה דיבור ומעשה

במדרש מובא שמצורע שמו כך משום שהוציא שם רע על חברו, ולכן מידה כנגד מידה יצא מחוץ למחנה וכו'.

יש להתבונן בשורש הדבר למה נקרא שמו על שם פעולת ההוצאה דוקא, שהיה אפשר שייקרא חושב רעה או מדבר רע.

ונראה לבאר בס"ד על פי מה שכמעט בכל דרגות הנפש כגון אמונה חכמה מידות וכו', יש ביטוי גם במחשבה גם בדיבור וגם במעשה.

ובצד החיובי למשל צריך אדרבה שיבואו לביטוי עד כמה שניתן כדרכה של תורה, גם במחשבה גם בדיבור וגם במעשה. ופעולה זו נקראת הוצאה מהכח אל הפועל, וכמו שכבר נתבאר לעיל פעמים רבות שלכל אדם יש בפנימיות נפשו מידות טובות, אלא שפעמים הם חבויות פנימה ונקרא מצב זה "בכח".

ועבודת האדם להוציאם מהכח אל "הפועל" במחשבה דיבור ומעשה וזו היא שלימות העבודה.

ניקח למשל מידת הכרת הטוב:

בתחילה כשמכיר בטובה, מוליד בנפשו מידה טובה של הכרת הטוב, פשוטו כמשמעו בהכרה פשוטה במה ובמי שהשפיע עליו טובה. אם כן עצם כך שהכיר בטובה הוליד בנפשו מידה טובה של הכרת הטוב.

אמנם היא רק מידה שמורגשת בנפש ועדיין לא כל כך באה לביטוי. ולכן אם יחשוב ויתבונן בטובה שקיבל, וכמה טוב עשה זה שבחר לעשות לו טובה זו, וכמה השקיע רצון טוב, ממון או כח וכו', אם כן גם במחשבה ביטא את הכרת הטוב.

אמנם עדיין אין מידה זו שלימה עד שיבטא אותה בדיבור בכך שיביע בפיו* את הכרת הטובה שיש לו, בעיקר אם יודה לנותן **עצמו.

---

* שאלתי למו"ר על מה ששמעתי פעם שיש סוברים לא לומר "תודה" לבן אדם שעשה לו טובה, שאין הטובה אלא מה' יתברך, וזה אינו אלא שליח. ואמר שלא מסתבר דבר זה כלל, כיון שצריך להשלים מידת הכרת הטוב גם בדיבור, ומה שטענו שאינו אלא שליח, מכל מקום בדרגת הבחירה הוא בחר לעשות טוב, ויש להודות לו שבחר בטוב. וגם בדרגת הידיעה שמגדירה שאינו בוחר, מכל מקום הוא שליח של הבורא יתברך, ועל עצם כך שנעשה שליח שייך להגיד לו תודה. ודפח"ח (ומבואר כל זה ביתר אריכות לקמן בפרשת פנחס).

** שפעמים שמספר טובתו לאחרים אינה טובה, כדברי חז"ל על הפסוק "מברך רעהו בקול גדול וכו' קללה תחשב לו" שעל ידי כן מטרידים אותו בני אדם שיתן גם להם וכו'.

וכן אם אפשר במעשה, כאשר יזדמן לו להשיב לו טובה מעשית ישלים מידה זו גם במעשה.

והוא הדין להיפך ב"סור מרע", יש לאדם לעקור את המידה הרעה ממחשבה דיבור ומעשה, אם ישנה שם.

ואם כן על פי זה אפשר לומר שבעניין המצורע גינו חז"ל פעולה זו מה שהוציא שם רע, ויש לדייק שעל עצם ההוצאה גינוהו.

פירוש לא דיו שחשב רע על חברו, ולא עקר מחשבה זו, או לכל הפחות עצר מידה רעה זו במחשבה.

אלא הוציא המידה הרעה מהכח אל הפועל בדיבור רע על חברו. ואפילו אם היה זה אמת אסור לדבר בגנותו ובודאי לא להפיץ שמו לרעה, וכל שכן אם חַרש מחשבות שליליות שאין בהם אמת על חברו. שהרי אם היה שומר מחשבותיו לעצמו, לא היה נתבע על כך (אלא לצדיקים שמדקדקים עימם כחוט השׂערה) שאין ה' יתברך מצרף לאדם מחשבה רעה למעשה אלא בשלוש עבירות חמורות ח"ו.

אלא שלא שלט ברוחו והוציא לפועל מחשבה רעה לדיבור, ופעמים גם למעשה שגוזלו או מכהו וכו', וזו היא עיקר גנותו, ועל שם פעולה זו נקרא מצורע.

אם כן על כל אדם להשתדל לשלוט ברוחו, וגם אם עדיין לא זכה לתקן מידה להשתדל לפחות לא להוציא מהכח אל הפועל מידה לא טובה שבנפשו, ולא יהיה חלילה בבחינת מצורע – "מוציא רע" חלילה אלא אדרבה יזכה ויוציא טוב מהכח אל הפועל.

פרשת אחרי מות – לא לחפש רק "אורות"

למותם הנורא של נדב ואביהו שני בני אהרן הכהן, נתנו רבותינו כמה טעמים.

לשון הפסוק: "וַיִּקְחוּ בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת, וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם: וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמֻתוּ לִפְנֵי ה'" (ויקרא י, א ב).

לכאורה "אש זרה" הוא הטעם למותם. וכתב האור החיים הקדוש שמה שלא ציוה אותם זוהי זרותה.

ובמדרש הביאו טעמים שונים למיתתם: יש אומרים משום שהיו שתויי יין, ויש אומרים שהיו מחוסרי בגדי כהונה, ויש אומרים משום שלא נשאו נשים, ויש אומרים משום שחשבו דברים שאינם ראויים על משה ואהרן מנהיגי העם וכו'.

אלא שיש לדייק כאן למה מתו דוקא בזמן קדושתם בהקרבת הקטורת, יכלו למות כדרך כל העולם.

אלא יש לומר שכאן רצתה התורה ללמדנו מסר נוסף, והוא שמשום שהיה בהם חסר (שתויי יין ללא אשה וכו') ולא היו ראויים לאותה קדושה של הקרבת הקטורת לכן מתו, ומלבד עצם העוון שמתו בסיבתו, עצם המיתה הייתה משום החסר במציאות שלא היו ראויים לקדושה שהתעסקו בה.

ומושג זה נקרא בלשון רבותינו אורות ללא כלים התואמים להם, שהחיבור ביניהם מוגדר בשם: "שבירת הכלים".

שכידוע כל דבר בבריאה מורכב מאור וכלי, האור הוא הדבר היותר זך המולבש על החלק הפחות ממנו הנקרא "כלי", ויחדיו צריכים לפעול את אותו עניין שמיועדים הם יחדיו לקיימו.

דוגמא לכך ניתן במשל לאדם שיש לו דחף פנימי לשיר, ויש לו גם כשרון נגינה בשכל ובהרגשת הלב. וכשמחליט לשיר אז מוציא אויר ומשתמש במיתרי הקול לפי כישוריו בשכל ובלב.

אם כן כאן בדוגמא זו האור הוא הנפש החושקת לשיר, ומתחתיו הכלים הם כישורי השכל והלב, ומתחתיהם הכלים היותר תחתונים הם האויר ומיתרי הקול ושאר החלקים הגשמיים המשמשים לשירה.

אם כן למשל שיש לאדם התעוררות גדולה בנפש ורוצה לשיר ברמות קול גבוהות לבטא את תשוקת נפשו בשירה גבוהה, אם אכן יש לו כלים לכך, כלומר שמייתרי הקול כשירים ומלומדים לשיר בקול גדול, אז יוכל באמת לשיר ולבטא את רצונו העמוק שבנפש, ובכך תצא שירה נפלאה ונעימה.

אמנם אם אין הוא מורגל בכך, ומיתרי הקול לא הוכשרו לשיר אלא בקול נמוך, אם כן אם יתעקש לבטא את רצון נפשו לשיר בקול גבוה, התוצאה תהיה שיצרום בקולו לכל הסובבים אותו, ואפשר שגם יזיק לגרונו ולכלי הדיבור והשירה שחנן אותו ה' יתברך בטיבעו. מצב זה נקרא "שבירת הכלים" שפירושו הוא חיבור אורות גדולים לכלים קטנים דהיינו שאינם יכולים להכיל אותם.

אלא שאם יהיה בר דעת, ותהיה לו סבלנות, יוכל על ידי לימוד השירה לפתח את כלי הדיבור לאט לאט, עד שיוכלו להגיע לרמה המיוחלת לשיר בקול גבוה, ואז נמצא שהכלים התחתונים שלו, תואמים לאור הפנימי שהוא רצון הנפש לשיר בקול גבוה. מצב זה מוגדר תיקון השבירה והוא התאמת האורות לכלים שמכילים אותם.

ובנמשל צריך האדם להיות בר דעת כשרוצה להשיג דרגה מסויימת בעבודת הבורא. (בדרך כלל זה מתבטא בכך שמוסיף מעשים או חומרות והנהגות מעבר למה שציוה ה' יתברך בתורה או מדברי חכמים).

ובר דעת מתבטא בכך שצריך האדם להכיר את נפשו שיש לו את הכלים לקיים את אותה דרגה או התוספת שאליה הוא נכסף, שאם לא חישבן זאת כראוי, וחסרים לו הכלים לקיים את אותו דבר, מסתבר ביותר שיגיע למצב שנקרא "שבירת הכלים", שתוצאתו היא שלא בלבד שלא ישיג את הדרגה המיוחלת, אלא אף יפול מהדרגה הנוכחית שאוחז בה.

לדוגמא שמעתי כבר מספר פעמים על בני אדם, שתקופה קצרה לאחר שהחלו לעסוק בתורה, התחילו להתעסק בלימוד סתרי תורה ועוד בעומק רב. ואחריתם שנשתבשה עליהם דעתם מי פחות ומי יותר. והטעם לכך פשוט, שכיון שעדיין לא אוחז כראוי בעולם רוחני, כלומר הדעת שלו מחוברת עדיין לעולם הזה, והנה אדם זה עוסק במושגים עליונים מופשטים, ולכן הדעת (שהיא הכלי לעניין זה) לא מכילה את הסתירה, בין המציאות שהיא אוחזת בו, לבין הידיעות החדשות על מציאות רוחנית שונה לגמרי. וסתירה זו גורמת שיבוש הדעת, והיא היא שבירת הכלים המבוארת כאן.

ופעמים שהנזק יהיה גרוע עוד יותר, וכגון שהכלים שמכילה נפשו לא רק שהם קטנים מלהכיל את האור המבוקש, אלא שהכלים הם על צד השלילה ונבאר:

רבינו הספורנו ביאר את לשון הפסוק "יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי" וזה לשונו "הנה תורתי היא תערוף ותבוא בשטף כמטר, למבינים המוכנים לקבל מבוע מקור חכמה". פירוש שצריך להיות ראוי לקבל אורה של תורה.

ורבינו הגר"א ביאר שהטל מועיל רק לצמחים ולפירות, אבל המטר משקה את כל מה שצומח באדמה בין אם יהיה פרי טוב למאכל יגדל ויצמח עוד, בין אם יהיו קוצים ודרדרים יצמחו ויתרבו ע"י המטר עוד ועוד.

כך התורה משקה ומצמחת את נפשו של האדם באשר היא. אם הוא בעל מידות טובות, תצמיח ותשפר מידותיו הטובות. ואם הוא בעל מידות רעות שאינן מתוקנות, תצמיח התורה אותם יותר לרעה, שכך מציאות התורה שהיא אור שמצמיח את מה שתחתיה.

ואם כן זה שמבקש לתת לנפשו אור שאינה ראויה לו, לא רק שלא יתקבל על נפשו ואף יזיק לה ("שבירת הכלים"), אלא שאם מידותיו אינם מתוקנות יעורר האור הזה גם את המידות הללו לרעה, ונמצא אדם זה מבקש להתעלות ונמצא להיפך יורד ומקלקל חלילה יותר.

לדוגמא אדם מתקדש בכל מיני סיגופים ו"אורות", ופתאום אפשר לראותו מתפרץ בכעס, או בתאוה להפליא, וכל הרואה אותו כך נפעם, הרי בקדושה עוסק זה?

והתשובה לכך היא כאמור, שלא חישב נכון את מעשיו, אם דרגה זו שאותה מנסה להשיג תואמת לכלי נפשו.

וחשבון זה הנכון והישר זוכה לו רק מי ששוקד על התורה שנים רבות, וקונה לעצמו דעת ישרה. בצירוף עבודת הנפש והמידות, שבהם זוכה גם להכיר חלקי נפשו.

ועד אז התורה היא האור היחיד שצריך הוא לשאוף להשיג (וגם כמה תורה ללמוד ואיך ללמוד, צריך הכוונה מגדולי התורה). ואם חשקה נפשו בדרגה מסויימת מעבר למה שציוהו הבורא, יש לו להימלך ברבו המכיר צורת נפשו והתנהלות חייו.

פרשת קדושים – ואהבת לרעך

בקובץ המאמרים כאן בסוף הספר דובר בעניין "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) והדגשנו את העניין ה"כמוך" שבפסוק.

אמנם עתה נבאר בס"ד את עצם עניין האהבה לבריות מה שורשה ומה תכליתה.

מובא בשם הגר"א שיש שלושה אופנים בעבודת ה':

בין האדם למקום.

עבודת האדם עם עצמו.

בין האדם לחברו.

ולכאורה בדרך כלל כל אופן של עבודה היא נפרדת מחברתה. שאם למשל עובד האדם עבודה בינו לבין המקום, אין שום שייכות לעבודה שבין אדם לחברו. וכן כשעובד עם עצמו באותו זמן בוודאי אין שייכות לעבודתו הישירה למקום ברוך הוא.

אמנם אפשר שבכל אופן שעוסק האדם באחת משלושת העבודות הנ"ל, ישנן השלכות ותועלת לשאר העבודות, ונבאר זאת בס"ד במצוה זו של ואהבת לרעך כמוך.

ואהבת לרעך כמוך היא לכאורה עבודה שבין אדם לחברו, אמנם כבר אמרו רבותינו (תנחומא שמות ה) "כל הכופר בטובתו של חברו, סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה", אם כן מוכח מכאן שיש קשר בין מה שעובד בינו לבין חברו, לעבודתו של האדם עם בוראו, וכגון בעניין הכרת הטוב שעל ידי שקונה מידת הכרת הטוב לחברו, יזכה ויכיר טובה לקב"ה.

ובעניין ואהבת לרעך כמוך אפשר לומר שבעצם כך שמקיים מצוה זו של אהבת הבריות, מלבד מה שיש תיקון לעולם ולחברה כמבואר פעמים רבות בתורתו של המהר"ל ועוד, בנוסף לכך יש תיקון גם בתוך נפשו של האדם וממילא בעבודה שלו בינו לבין קונו.

וזאת משום שעל קדושת נפשו של האדם חופף ההסתר שבינו לבין ה' יתברך, שהיא העצמיות שלו הנקראת "אני", וכמו שרמזו זאת רבותינו בפסוק: "אנכי עומד בין ה' וביניכם" (דברים ה, ה) רמוז כאן שה"אנכי" דהיינו האנוכיות של אדם עם עצמו היא שמסתירה בינו לבין בוראו.

וכדי שהאדם יתחבר עם ה' יתברך תורתו ומצוותיו וירגיש קדושתן, צריך הוא להסיר המסך המבדיל בינו לבינם, שהוא כאמור המחשבה וההתמקדות באנוכית שלו.

בכלליות ישנן כמה דרכים להגיע לכך כגון: ע"י תעניות וסיגופים, שבכך מוותר על רצונותיו ודוחה אותן, וממילא לא נותן לעצמיות שלו דרור (סור מרע).

או על ידי שמגביר האור האלוקי שבו, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך, שהוא שקר העצמיות שמסתיר על אור ה' יתברך (עשה טוב).

ולענייננו יש עוד דרך על ידי מצות ואהבת לרעך כמוך, שמגביר האהבה כלפי חברו ובפועל מוותר משלו בשביל טובת חברו, כמו שמבואר בפירוש רבינו יונה על פרקי אבות (פרק א' משנה ו') על מאמר רבותינו "וקנה לך חבר", "קנה" הכוונה לוותר מרצונותיו לטובת חברו ולכפות ולהעביר מידותיו למענו וכו', ובכך קונהו לחבר.

ועל ידי כן שמנתב מידת האהבה שבנפשו כלפי חברו, לאט לאט נחלשת אהבתו כלפי רצונותיו שלו (כמובן באיזון ובמשקל החסידות שלא יזיק לנפשו בחסרונה).

ואם כן יוצא שעל ידי אהבת חברו, וויתור רצונותיו בשבילו, סופו ששובר רצונותיו השליליים שרוצה לעצמו, אם כן תיקן ואיזן הרצון העצמי שלו על צד הטוב, ועוד שעל ידי כן הסיר המסך המבדיל בינו לבין בוראו, כיוון שהעצמיות הזדככה לבקש רצון חברו ולא רק רצון עצמו, והרצונות שלו נהיו חיוביים יותר, וממילא סר באופן יחסי המסך המבדיל בינו לבין קונו.

אם כן נמצא שעל ידי קיום מצות אהבת הבריות (בינו לבין חברו) מתקן החלק שבינו לבין עצמו, וכן מכשיר את העבודה שבינו לבין הקדוש ברוך הוא.

ועל פי זה מבואר בס"ד פשוטו של הפסוק "ואהבת לרעך כמוך- אני ה'", שפירשו רבותינו שמדובר במצוות שתלויות בלב, שאין איש יודע כוונתו ולכן נאמר בהם אני ה'.

אלא שנרמז כאן שעל ידי שמקיים ואהבת לרעך כמוך זוכה להגיע ל"אני ה'", דהיינו שמפריד את האני העצמי שלו וזוכה להרגיש את בוראו בקירבה גדולה ועצומה עד שנאמר בפסוק "אני ה' ", פירוש שזוכה בכך לקרבת ה'.

פרשת אמור - ספירת העומר כהכנת הנפש לקבלת התורה

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה" (ויקרא כ"ג, ט"ו)

ידוע שיש מרבותינו שדורשים את המילה "לכם", כעין מה שאמרו בגמרא פסחים (סח:) על יום טוב שיהיה חציו לה' וחציו לכם, פירוש לכם במאכל ומשתה.

"לכם" מבטא את צרכי הגוף, ומנגד "להשם" הוא צורך הרוחני צרכי הנשמה שעושה רצון ה' יתברך.

אם כן גם במצוות ספירת העומר אפשר לבאר בס"ד מה שכתוב "וספרתם לכם" עומק הציווי הוא "וספרתם" את ה"לכם", את ענייני הגוף.

"וספרתם" הוא מלשון זיכוך כמובא בדברי רבותינו (יושר דברי אמת ועוד) שלשון ספירה הוא מלשון ספיר אבן המאירה.

אם כן לפי זה ציווי הפסוק בפנימיות הנפש הוא שהאדם יזכך ויאיר את ה"לכם" היינו את החלק הגשמי שלו, את הנפש הבהמית הדורשת את ענייני העולם הזה.

שורש השמחה והעצבות

בפרשת התוכחות (דברים כ"ח, מ"ז) נאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל". פירוש שכל הקללות ח"ו באות מצד מה שלא עבד את ה' בשמחה.

ולכאורה אם הוא כל כך חמור עניין השמחה בעבודת ה', למה אין ציווי ואזהרה מפורשת על כך בתורה.

אלא יש לבאר בס"ד שעצם החיים באור הנשמה הם מציאות פשוטה של שמחה, כלשון הפסוק "הוד והדר לפניו, עוד וחדווה במקומו" (דברי הימים א' פ' ט"ז פס' כ"ז).

היינו שהשמחה האמיתית נמצאת אצל הקב"ה, וממילא אצל נשמת היהודי שהוא חלק א'לוה ממעל ממש.

נמצא שהנשמה היא במצב של שמחה תמידית, שמחה רוחנית ממקור השמחה ה' יתברך שמו.

והעצבות מנין? אלא הגוף (ליתר דיוק הנפש הבהמית) הוא שדורש צרכים מיותרים, ומראה לאדם שהם כביכול הכרחיים ממש, וכשאין האדם מספק לו את רצונו, נוצרת הרגשת חסר והוא שורש העצבות (עיין "בלבבי משכן אבנה" ח"ג ענף ב' בענין מידת השמחה)

אמנם כאשר האדם יתגבר על רצונות גופו, ומבין שאין בבקשתו ממש להשלים את רצונו האמיתי שהוא לעשות רצון ה' יתברך, ממילא יחזור האדם למצב הראשוני הפשוט של שמחה אמיתית בעצם החיים, בחיי הרוח שלהם זקוקה נשמתו, ושם בחיי החיבור לנשמה נמצאים החיים האמיתיים, "ואתם הדבקים בה' א'להיכם חיים כולכם היום".

וזו התביעה בפסוק "תחת אשר לא עבדת את ד' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל", שכאמור לא מצאנו מקור לציווי לשמוח, ועוד איך אפשר לצוות בן אדם להיות שמח, ובמה ישמח לכאורה לא נתבאר כל הצורך.

אלא כמדויק מהפסוק הסיבה שלא עבדת את ד' א'לוקיך בשמחה הוא "מרוב כל". כלומר שרוצה ריבוי של דברים שאין בהם ממש לצורך חייו באמת, וריבוי הרצונות הוא שגורם לו חוסר שמחה עד עצבות, ואין צריך מתכון מסוים לשמחה, אלא עצם כך שמרבה את הרצון המדומה שמראה לו חסר כביכול, ואדרבה מראה לו שיביא לו אותו דבר שרוצה את השמחה, הוא הגורם לו לחוסר שמחה. ובכך שמסירו מגיע למצב הפשוט של הנשמה שהוא השמחה.

ואפשר לדייק מהפסוק בקהלת (א, ח) "יוסיף דעת יוסיף מכאוב", שאנו רואים לרוב את התינוקות והקטנים שחיים בשמחה תמיד, וככל שגדלים ודעתן מתווספת, ומבינים בקשיי העולם, ורוצים בכל יום הרבה יותר ממה שרצו אתמול וכן הלאה, ולא תמיד משיגים, שם מתחילה להתגלות בהם חוסר השמחה הפנימית.

ובכך מתבארת בקשת דוד המלך ע"ה: "כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי" (תהלים קלא, ב') כלומר שביקש את טוהר השמחה שיש לתינוק, שיש לו שמחה פשוטה, בכך שאין לו רצון אלא מה שתגמלהו אימו, ולא רצון פרטי שלו, כך ביקש דוד המלך ע"ה שנפשו תחזור לדרגה זו, כעין תינוק שמבוטל לרצון פשוט, מה שתגמלהו אימו.

וכך גם ביקש איוב "מִי יִתְּנֵנִי כְיַרְחֵי קֶדֶם כִּימֵי אֱלוֹהַּ יִשְׁמְרֵנִי" (איוב כט, ב') וכדברי רבותינו במסכת נידה (ל:) שאלו הימים הטובים ביותר שיש לאדם.

אם כן סוד השמחה שנתגלה כאן מדברי רבותינו הוא הפשטות והרצון והתשוקה לה' יתברך, שהוא הרצון האמיתי והסרת הרצון המדומה למותרי העולם והבליו.

אם כן מתבאר כאן שכדי להשיג רוחניות ולהשיג שמחה ולהשיג תורה, צריך לזכך רצונותיו שיהיו כמה שיותר קרובים לרצון ד' באמת.

ובכך מתבאר הפסוק "וספרתם לכם" - פירוש שתזככו את ה"לכם", דהיינו את הנטיה לרצונות של הגוף שיהיו באמת כרצונו יתברך ולא להבלי העולם, וזו עבודת ימי ספירת העומר, כמו שידוע מה שתיקן הסבא מקלם זיע"א לעבוד כל יום על מידה אחת מקנייני התורה, כדי שיגיע למתן תורה עם מידות מזוככות בבחינת דרך ארץ (מידות) קדמה לתורה.

ובכך גם מובנים דברי חז"ל בגמרא שם בפסחים (כח:) מה שאמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת (חג השבועות) דבעינן נמי "לכם" (הכל מודים שצריך גם צרכי הגוף של אכילה ושתיה בחג השבועות) מאי טעמא יום שנתנה בו תורה הוא.

ופירש רש"י: "שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו".

מתבאר מדברי רש"י שמה שמודים כולם שבשבועות צריך את ה"לכם" את צרכי הגוף, כיון שבכך מראה את שמחתו שניתנה בו תורה, וזו תכלית האכילה והשתיה בחג השבועות.

ונראה בס"ד שדווקא בשבועות נאמר כן ולא בחג השבועות, כיון שאחר ימי ספירת העומר שתכליתם כאמור לזכך את רצונותיו ואת ענייני העולם הזה, ממילא ידעו חז"ל שמי שעשה כן וניצל את תכלית ימי הספירה, ממילא אין לחוש ביום זה של מתן תורה לייחד חציו לאכילה ושתיה.

שכיון שקיים וספרתם לכם- וזיכך את ה"לכם", כולם מודים ששייך ביום זה שיתן מקום ל"לכם" לענייני העולם הזה, שבוודאי יקיימם למטרתם, כדי לשמוח בשמחת החג ושמחת התורה, כיון שהשתדל בימי הספירה להסיר את הרצונות המוטעים, והגיע לפי כוחו לשמחה הפנימית והיא השולטת בנפשו, וממילא ביום זה שנשלמו ימי הספירה ועבודתם, בוודאי תבוא לביטוי השמחה האמיתית והפנימית- שמחת התורה.

פרשת בהר - עקירת האנכיות

"והארץ לא תימכר לצמיתות כי לי הארץ, כי גרים ותושבים אתם עמדי"
(ויקרא כה, כג).

יש לרמוז בזה בס"ד "הארץ" לשון ארציות - ענייני העוה"ז.

אמר ה' יתברך "כי לי הארץ" שלא יתפאר האדם בחושבו שיש לו אחיזה של ממש בנכסיו, והגם שעמל וקנה הנכסים בכסף מלא.

ואף על פי שאמרו חז"ל "והארץ נתן לבני אדם"- שלאחר ברכה שייכת לו, אפשר ששם דיברו בדבר ההולך וכלה כמאכל, משום שיש בו פחות אחיזה לאורך זמן לעומת נכסים וקנייני העולם.

אם כן בנכסים שמחובר אליהם בדרך כלל לימים רבים, יש חשש גדול יותר משום שהאדם מרגיש חוזקם וקביעותם, אם כן יש חשש שיקשר אליהם בנימי נפשו, וממילא ייצור בעומק נפשו אחיזה בענייני העולם הזה, ומפתח את מידת האנוכיות שנפשו.

ומה שכתוב "והארץ לא תימכר **לצמיתות**", לשון "צמיתות" פירש **האבן עזרא** מלשון "צמצום"- וידוע שצמצום היפך ההרחבה, שמידת ההרחבה בנפש (מיסוד המים) מרחיבה גם לאחרים, והיא מידת האהבה שנותנת מקום לאחרים.

ומידת הצמצום (מיסוד האש שבנפש) להיפך אינה נותנת את המקום לאחרים כשאינה בתיקונה, ומכלה אותם ונותנת מקום לאדם עצמו.

אם כן לפי זה מתפרש הפסוק "והארץ לא תימכר לצמיתות", שאם קונה הקרקע לא יצמצם אותה רק לעצמו, אלא ידע שלבורא יתברך היא שייכת, ונתן לו בה חלק לשימושיו, ובהבנה כזו והחדרת הדברים לליבו, תשתנה תפיסתו באחיזתו בענייני העוה"ז שגוררין אותו לאחוז בהם ולא בחלק הרוחני והנעלה שבנפשו.

מספרים על הרב מבריסק שההנהגה בביתו היתה שהיה ביתו פתוח לרווחה כפשוטו, שכל הרוצה בא ואוכל או ישן, ופעמים רבות בלילה לא היה מקום לבני ביתו להניח ראשם לשינת הלילה.

וברור לכל בר דעת שאין זו הנהגה שגרתית של הכנסת אורחים, אם כן יש שיפרשו שמסר נפש על מצוות הכנסת אורחים כמעט בלא גבולות, ופשוט שגם זה נכון.

אמנם לעניינו אפשר משום ששורש המצווה של הכנסת אורחים (מלבד גמילות חסדים למי שאין לו היכן לסעוד וללון) היא שהאדם ילמד נפשו לחלוק משלו עם אחרים.

אם כן כיוון שבאופן שיטתי היה דרכו של הרב מבריסק בביטול העצמיות שלו, אם כן גם במצווה זו של הכנסת אורחים השיג מעלה זו של ביטול האני שבנפש.

וכמו בכל מידה ודרגת נפש ישנן הרבה דרכים כיצד להשיג אותם, כן למשל במידה זו של תפיסה "כי לי הארץ" ישנן דרכים רבות להשיגה.

למשל על ידי התבוננות איך הכל שייך לבורא עולם, והוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים, בהבנה והעמקה וריכוז עמוק במחשבה זו למשך תקופה ארוכה, יזכה לתפוס מציאות זו שכל שברשותו שייך לה' יתברך.

או על ידי האהבה יחשוב כמה ה' יתברך עושה עמו חסד ומיטיב עימו גם אם אינו ראוי לכך, ומעומק מחשבה זו יחדיר לנפשו שגם מה ששלו אינו ראוי לו בעצם, וזה ייצור ניתוק מסוים מהתפיסה האנוכית שבנפשו.

וכן על ידי מידת היראה (כמבואר פעמים רבות בספרי המוסר) כשיחשוב שהרבה השיגו נכסים רבים בכוחם וממונם וירדו מנכסיהם. או כדרכו של עולם עזבו את העולם ועזבו לאחרים חילם. על ידי מחשבה כזו באמת (ולא מחשבה עוברת של התלהבות בלבד) בעומק ובהתמדה שאין רכושו שלו לנצח (ולא מצד יראה תחתונה שיפחד על עצמו שאם כן נמצא שוב דבק באנוכיות) יזכה לבסוף שיתפוס תפיסה של רוממות ששייך הוא וכל אשר לו לה' יתברך. וכמו שכתב הרה"ק מחבר ספר "אור לשמים" (בהקדמה):

"הנני בידך לבד כחומר ביד היוצר".

פרשת בחוקותי - לימוד מתוך שקיעות וחיבור לתורה

"אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ" - פירש רש"י בשם רבותינו שכוונת הציווי הוא "שתהיו עמלים בתורה".

כתוב בגמרא (חגיגה יב:) "א"ר לוי כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה מאכילין אותו גחלי רתמים". ויש להבין מה עניין החומרא הגדולה בזה שפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, יותר מאשר סתם ביטול תורה שעובר איסור של ביטול מצוה, ולא נתבאר עד כמה עונשו.

ובכן כמו שנתבאר בס"ד במאמרים הקודמים, לימוד התורה אינו רק אסיפת ידיעות וחכמה שכלית ככל חכמות העולם, אלא היא חכמה אלקית שעל ידה אפשר לישראל להתחבר לנשמה ולבורא יתברך שמו. ולכן ניחא אם אדם יושב בטל מן התורה שעובר איסור שיכול ללמוד ולא לומד, אבל כאשר נוסף על כך שמבטל מהתורה ועוסק בדברי שיחת חולין, ממילא לא די שלא השיג החיבור המיוחל לעולם רוחני, אלא גם בוחר להתחבר לענייני הגוף ולעולמו הגשמי.

אמנם גם מי שזכה להנצל מרעה חולה זו ולפרוש מאיסור שיחה בטלה בזמן הלימוד, מכל מקום עדיין יש לחדד ולעיין במעכבים להתחבר לתורה ולעולם רוחני כמבוקש מבר ישראל.

הבעיה הראשונה היא פיזור הנפש ואפילו לדבר מצוה, על דרך משל אדם שבזמן שעוסק בתורה חושב בליבו על התפילה שהוא עתיד להתפלל אחרי הלימוד, היכן יתפלל, ושלא ישכח להזכיר מאורע בתפילה וכו'. אע"פ שזה עדיף ממחשבת חולין, מכל מקום היא בעיה קשה שעל ידי כן מאבד האדם את השקיעות שלו בלימוד התורה, שהיא הכלי החזק להגיע ראשית להבנה מעמיקה של הלימוד, ועוד לחיבור עמוק לתורה ולנותן התורה.

על כך אמר הגאון מוילנא שהאדם צריך ללמוד בצורה כזו שיחשוב כאילו לא יהיה לו עוד פנאי אחֵר ללמוד אלא השעה הזאת. וממילא ישיג בכך שלא יהיה מוכן להפסיד את המעט שיש בידו, ויילמד מתוך ריכוז ושקיעות כדברי הכתוב טוב פת חרבה ושלוה בה וכו'.

ועוד שיחשוב כמה טירחות טרח כדי להגיע לזמן זה שיושב ולומד, עזב את מלאכתו ואת בני ביתו, ומסר נפש כדי שייזכה להגיע לעת הזאת לשבת ולעסוק בתורה, ואם עתה יניח מלימודו נמצא שלא זה ולא זה עלו בידו, וכמה

טיפשות היא להניח עתה מלימודו, וזמן זה לא ישוב עוד לעולם, שאין שעה דומה לחברתה בכל ימי האדם, ומוטב לעסוק עתה בתורה, ואת אלו המחשבות יחשוב ברגע שיסיים את חוק לימודו, ועל אחת כמה וכמה מחשבות חול שהן הבל שאין בו ממש.

הבעיה השנייה שהיא הרבה יותר קשה והרבה יותר נעלמת, והיא שהאדם לא ניתק את נפשו מהחיבור לעולם הזה, וממילא קשה לו להשיג חיבור אמיתי לתורה. שאין בתורה שום קשר לענייני העולם הזה, וכיון שאוחז בחבל משני ראשיו אין עולה בידו אפילו אחד.

על כך כתב בספר "נפש החיים" שצריך אדם לעשות תשובה לפני הלימוד, ומלבד הפשטות שישוב ממעשיו הרעים, אמר מו"ר שנרמז בזה שישוב אל ה' בחיבור אמיתי לפני הלימוד, בכך שיעשה "סור מרע" וינתק נפשו מטרדות העולם במחשבה ממשית, וכן ינתק את נפשו מחיבור לעולם מבחינת הרצון שמסתיר את רצונו האמיתי לעשות רצון בוראו. ורק לאחר מכן יקיים "ועשה טוב" לעסוק בתורה בקדושה וטהרה.

אחד המעכבים החיצוניים המפריעים ביותר שקיימים כיום הוא מכשירי "פלאפון" שיש בני אדם שלא מוכנים להתנתק ממנו בזמן הלימוד, ואפילו אם לא מדובר באיסור ביטול תורה, וכגון שהוא "זמין" ולא מדבר ממש, מכל מקום על פי המבואר לעיל הוא יוצר אצל האדם ניתוק רב מעולמה של תורה.

ועל כך אמר מו"ר שהוא הנסיון הקשה שיש כיום ללומדי התורה, ומי שיתגבר עליו יוכל להשיג השגה בתורה מה שלא השיגו בדורות הקודמים. וזאת מכיון שלגביהם לא היה זה נסיון כלל ולא היו מעלים על דעתם ח"ו ליצור ניתוק כזה מהתורה. אמנם בדורנו נהפך הדבר ל"צורך אוכל נפש" וקשה לאדם עד מאד להתנתק ממכשיר זה ואע"פ שהוא זמן לימודו, ולא* מבחין בסתירה שיש בכך.

---

* אמנם המתבונן יבין שיש בכך סתירה נוראה, אלא שמכח הנהגת החברה וההרגל סתירה זו נעלמת. שהרי בתקופה שלא היה מכשיר זה בעולם אנשים היו חיים הרבה יותר בבדידות מן העולם, והתלות בחברה היתה פחותה פי כמה וכמה. הרי אם למשל היה אדם הולך למלאכתו בשדה, לא היה לו בדרך כלל אלא את חברת הבורא יתברך שמו, ועליו היה נשען ועימו היה משוחח. ובכן בא מכשיר זה והפך את החברה לתחליף כמעט לכל זה, שבעומק נפשו במידת מה על חברו נשען ועימו משוחח ברוב ככל היום.

משל נוסף כאשר אדם היה נקלע לאיזו בעיה שצריכה פתרון מיידי ואין לו שם לאן לפנות, היה חושב בעצמו עד כמה שיכול לעזור לעצמו, ובד בבד פונה אל ה' יתברך שיעזור לו ויחוננו עצה להנצל ממצב זה. אמנם כיום לרוב כשקורה כעין זה מיד הוא לוחץ על כפתור לפנות למי שרק אפשר לעזרה או מתנחם בעצם השיחה עימו.

ובכן גם בלכתו לבית המדרש כל זמן שלא ניתק את המכשיר, יש לו מקום בלב המחובר לחברת העולם, ואינו מחובר כראוי לבורא יתברך ולתורתו, וכל שכן אם בפועל מדבר במכשיר זה בזמן הלימוד.

ולכן הוא תנאי ראשוני למייחל להכנס לעולמה הפנימי של התורה ולהיות חושב בתורה, לייחד רצונו מחשבתו ודיבורו בתורה הקדושה, שהיא מחשבה אחת ויחידה, בתורה אחת ויחידה, שניתנה מפי הבורא יתברך האחד והיחיד בעולמו.

ספר במדבר

פרשת במדבר – מעלת הצניעות והאשה

בסוף הפרשה בעניין תפקידם של בני קהת, אע"פ שזכו לתפקיד נעלה זה, מכל מקום הוזהרו שלא יגעו ולא יראו את כלי הקודש, אלא רק לאחר שיכסו הכהנים את כלי הקודש, יכנסו בני קהת לשאת אותם.

אפשר שיש כאן רמז לשורש הצניעות שציוה עליה ה' יתברך, והוא שבכל דבר שמתגלה קדושתו של ה' יתברך יש בו חיוב ההסתרה והצניעות, וכמה שהקדושה בו יותר נעלית כך גודל הצניעות הנדרשת ממנו.

עניין זה מתגלה כאמור בכלי הקודש, ואע"פ שכלים גשמיים הם בעצם, מכל מקום כיון שנתקדשו לעבוד בהם במשכן ממילא חלה קדושתו יתברך עליהם. ולכן הוזהרו בני קהת שאף על פי שזכו לשאת את כלי המשכן, מכל מקום יש להם להזהר מלהביט בעצם הכלים בעודם גלויים, וזאת כיון שקדושת ה' חופפת עליהם, אם כן אין רשאי להביט בהם אלא הראוי לכך, דהיינו הכהנים שנתקדשו בקדושה יותר משאר עם ישראל, ויש להם שייכות לקדושה זו, ולכן רק להם מותר להביט בעצם הכלים.

וכן תמצא בכל דבר שחלה הקדושה עליו, כפי גודל קדושתו כך מידת צניעותו. וכמו למשל חיוב כיסוי ספר תורה, שלא ישאר אפילו רגע גלוי בלי שיקראו בו, והטעם הוא משום בזיון, וכל שאין בו שימוש לא הותר שיהיה חשוף לחינם, והוא מצד גודל קדושתו שיש להצניעו אם לא לצורך קריאה.

ומכאן נקיש למעלת הצניעות שנצטוו בה עם ישראל, ובעיקר בנות ישראל שיש להן חיוב על קדושתן וצניעותן, ואיסור חמור בפריצת גדרן ח"ו.

והטעם הוא משום שנגלה אליהם בורא עולם בהר סיני, וחשף בפניהם את כל הרקיעים כמובא במדרש, ופסקה זוהמתן ושרתה עליהם הקדושה לנצח, ומאז שם יהודי נקרא עליהם, ולכן חלה עליהם חובת הצניעות, כלומר להצניע קדושתם.

אם כן יש ליתן את הדעת על מעלת הצניעות ששורשה במקום עליון במעמד הר סיני, וממילא עניין זה נותן ערך רב לבנות ישראל ולמעמדן בתורת ישראל.

עוד יש טעם מאד פנימי לצניעות האשה הרמוז בפסוק בבראשית (ב, יח): "ויאמר ה' אלקים, לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" וכתב שם רש"י בשם המדרש: "שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקדוש ברוך הוא יחיד בעליונים ואין לו זוג, וזה בתחתונים ואין לו זוג".

ואפשר לבאר בס"ד שכאן נתגלתה מעלתה של האשה, והוא על פי דברי הגאון רבי חיים שמואלביץ זיע"א (שיחות מוסר מאמר י'- גדול השלום) שהעמיד יסוד, שכל קדושתו של שבט לוי לדורות הוא מצד מה שמכח לידתו של לוי נתחבר יעקב ללאה, עד שאמרה "עתה ילוה אישי אליי", וגדלה אהבתו אליה, ובכך נתנחמה. והשלום הזה שנעשה בזכותו של לוי, נחקק לדורות בזרעו של לוי לעולם, להתקדש בקדושה עילאה שלא חטאו בחטא העגל וכן זכו לשרת במקדש, ליקח מעשר וכו'.

אם כן גם בבריאת האשה, כיון ששורש בריאתה היה בכדי שיהיה אחדות ה' שלימה, אם כן נחקק בה קדושה עילאה, והיא משכן השכינה כידוע, ומכח קדושה זו, ציוה אותה הבורא יתברך על הצניעות כמבואר לעיל.

ומכאן נשתלשלה לעולם המעשה מצוה יקרה לשמח האשה במיני תכשיטים, וליקרה לפארה ולכבדה, כמבואר בגמרא (בבא מציעא נט.) שציוה רבא לתלמידיו "אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו (כבדו ויקרו נשותיכם ובכך תזכו לעשירות) וביאר רבנו ה"בן איש חי" זיע"א, שמקור וצינור השפע של ביתו של אדם היא האישה, שדרכה יורד שפעו לאדם, ואם יכבדה אם כן השפע ירד כיאות ואם לאו להיפך חס ושלום.

אם כן רואים מכל הנ"ל מעמד האשה ברומו של עולם בדרך התורה הקדושה, ולא כהתועים שאומרים שאין כבוד חלילה לאשה בדרכי תורתנו הקדושה. ומוסר השכל עצום יוצא מכאן, לתת כבוד ויקר לשכינה הקדושה, שכלי המחזיק קדושתה בביתו של האדם היא אשתו כגופו.

אמנם נקודה חשובה יש להעיר כאן לצד האשה, שכל מהות האשה היא באחיזתה באמונה תמימה ביטול צניעות וענוה, ששורשם אחד הוא מכח צורת נפשה שנמשלה לשכינה שהיא בטלה אל ה' יתברך ולבעלה.

ובכך דוקא זוכה להשראת השכינה עליה ועל בני ביתה, כלשון רבותינו "ומקיים אמונתו לישני עפר" אלו שישנים בעפר, שיש להם מידת הביטול, ולענייננו היא האשה הזוכה למידה יקרה זו, בכך זוכה להשרות השכינה בביתה.

ואף על פי שבודאי לכל אשה יש דעה עצמית, ועבודת ה' שלה פרטית, וגם נשים בזמננו נוהגות לצאת לעזור בפרנסת הבית (בדרך התורה בגדרי ההלכה כמובן), אמנם צריכה האשה להזהר שלא לזוז חלילה ממהותה ותכליתה המבוארת כאן, שהיא הפשטות התמימות וההתבטלות בכבוד הראוי לבעלה עטרת ראשה, שמכוחו מקבלת השפע האלקי, ויחדיו כל אחד בתפקידו ומעלתו זוכים שתשרה השכינה בניהם, והברכה בביתם, ועל ידי כן בודאי יראו זרע קודש חכמים נבונים, יראי ה' שלמים.

ומו"ר אמר ששורש מידת הצניעות הוא מהבורא יתברך שמו ממש, שהוא נעלם בעולם (שלכן נקרא "עולם" מלשון העלם), ואינו נגלה אלא ליחידים בליבותיהם וכו', ואפילו מלאכי עליון שואלים "איה מקום כבודו להעריצו".

אם כן מי שדבק במידת הצניעות דבק במידתו של ה' יתברך, המצניע ומעלים עצמו מנבראיו, אם כן כמה יקרה מידת הצניעות זו לכל אדם, וכל שכן לנשים שהיא עיקר מהותן ומצוותן.

ה' יתברך יזכנו לילך בדרכי הצניעות, ונזכה על ידי "הצנע לכת", לזכות לקירבת ה' יתברך - "עם ה' א'להיך".

פרשת נשא – כוחו של חשבון נפש

"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַה'".

ובגמרא (נזיר ד') מובא מעשה נפלא:

אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא חוץ מאדם אחד שבא אליי מן הדרום יפה עיניים וטוב רואי וקצוותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו בני מה ראית לשחת שיער זה, אמר לי: רועה הייתי לאבי ואמי והלכתי לשאוב מים מן המעיין, וכשנסתכלתי בבבועה שלי, ופחז יצרי עליי וביקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו ריקה מפני מה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך שסופך להיות רימה ותולעה ע"כ.

מתבאר ממעשה זה שהדרך שהצליח אותו נער לגבור על יצרו, היא בכך שגער ביצרו שאין להתגאות בדבר שאינו שלו ולא עתיד להתקיים. ועוד נראה מלשון הגמרא שדיבר עם עצמו, דהיינו שדיבר עם נפשו ומידותיו, והיצר הרע המדובר כאן הוא כח הרע הטמון באדם עצמו, שממנו בא לאדם עומק הניסיון.

אמנם יש להבין פשר הדבר מה שהסיח דעתו מן העבירה בעצם כך שיופיו אין לו קיום, והרי מה בכך אם אין לו קיום, יעשה עבירה חס ושלום ומה לו לחשוב על כך שלא עתיד להתקיים.

ועוד יש להבין למה היה צריך לנדור נזירות כדי להנצל מיצרו, אף על פי שכבר גער בעצמו שסופו לרימה ותולעה.

שורש ההיגררות לתאווה:

ואפשר לבאר בס"ד עפ"י מה שמובא בזוהר הקדוש שהטעם שבן אדם חוטא, אע"פ שיודע הוא שהשם יתברך הוא שליט בעולמו ויש לעשות רצונו, מכל מקום חושב האדם שיחיה כאן בעוה"ז לנצח.

פירוש שמדמה לו יצרו כן, אע"פ שבעומק נפשו יודע שאין אדם שחי לנצח, מכל מקום חי בנקודת דמיון זו, ומעלים עיניו כביכול מרצון הבורא בעולמו.

וכן מובא ב"מסילת ישרים" (שער הזהירות פרק ב') וזה לשון קודשו:

"וההולך בעולמו בלי התבוננות אם טובה דרכו או רעה, הנה הוא כסומא ההולך על שפת הנהר, אשר סכנתו וודאי עצומה" ובהמשך שם כתב: "ואולם הנה זו באמת אחת מתחבולות היצר הרע ועורמתו להכביד עבודתו בתמידות על ליבות בני האדם, עד שלא ישאר להם כוח להתבונן ולהסתכל באיזו דרך הם הולכים. כי יודע הוא שאילולי היו שמים ליבם כמעט קט על דרכיהם, וודאי שמיד היו מתחילים להינחם ממעשיהם", עכד"ק.

והתבוננות זו קראו לה רבותינו "חשבון נפש", ולענייננו יש לומר שחשבון הנפש הוא חשבון כפשוטו, שמהותו של חשבון לדעת הגבול והערך של כל דבר וגבולותיו, וההיפך מחשבון הוא פריצת הגבול, וכשאדם מתעלם מלחשבן את חשבון חייו ותכליתם, בעצם פורץ גבול ועושה חייו הפקר חס ושלום.

וזאת משום שאם לא עושים חשבון הנפש, ממילא כוחות הגוף גוברים פי כמה על כוחות הנפש האלקית, משום שכוחות הגוף והנפש הבהמית הם גלויים ומציאותיים כביכול יותר מכוחות הנפש הרוחניים, וכל זמן שלא שׂם גבול לענייני גופו, ממילא נמשך כמו ברזל אחר אבן השואבת (מגנט) אל תאוות העולם והנאותיו.

וכמובא במשנה אבות (פרק ב' משנה א') "הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, דע מה למעלה ממך" וכו'. "הסתכל" פירושו התבוננות, שיתבונן בגדלות הבורא ושהוא שליט בעולמו, וממילא יש לעשות רצונו וכו'.

אמנם המשיך "דע מה למעלה ממך"- "דע" הוא מלשון ידיעה שמהותה החיבור, ככתוב "ואדם ידע את חוה אשתו", שאחר שמתבונן בגדלות הבורא וכנגד זה בהבלי העולם שאין בהם ממש, ואח"כ מחבר את נפשו לאותה ידיעה בכך שחוזר על הדברים בפה, בבחינת "חיים הם למוציאיהם בפה" וכן במחשבה, ממילא נעשה חשק עז בנפשו ללכת בדרכי הבורא יתברך שמו.

אם כן, העולה מכל זה שחשבון הנפש פירושו שהאדם מתבונן בדעתו בתכלית חייו ובמצבו הרוחני וברצון הבורא וכו', וכאשר מתחבר לידיעה זו היטב, הדבר מסייע לאדם לפרוש מהבלי העולם, שבכח החשבון נפש מציב גבול לתאות נפשו להבלי העולם.

לפי זה מובן מה היא מעלת הנער הנזיר שבא לשמעון הצדיק, שכיון שראה את עצמו ואת יופיו ונכנס בו יצר הרע לעבירה, התרופה שמצא כדי להנצל ברגעים אלו מליפול ברישתו של היצר היא שחישבן חשבון נפש, והסיק

שאחריתו הבל וריק, ובעצם החשבון הנפש הגביל את נפשו מליפול לעבירה. אמנם הוסיף ונדר להיות נזיר, מכיוון שגם אם משיג האדם התעוררות והתעלות, צריך שדרגה זו (אור) תתלבש בתוך מעשה שיכיל את אותה התעלות (כלי), ולכן נדר נזירות ושמעון הצדיק שיבחו על כך שזו דוגמא לנזירות כרצון הבורא.

אמנם אם יעשה האדם חשבון הנפש ויסיק מסקנות שאין דרכו ראויה וכו', וישאר זה במחשבה בלבד, קרוב לוודאי שתפרח לה ההתלבות לאט לאט ופעמים שאינו אלא דמיון כאשר לא ממיר את השגתו למעשים של ממש. או לכל הפחות עושה מיפנה מסוים בדרכו בכך שפונה מרצונו המוליכו לדרך הרעה, ומתייצב על דרך טוב.

פרשת בהעלותך - עקביות ולא התלהבות

"דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת".

כתב רש"י: בהעלותך - על שם שהלהב עולה כתיב בהדלקתן לשון עליה, שצריך להדליק עד שתהא השלהבת עולה מאליה.

ופירשו רבותינו בגמרא שידליק רוב היוצא מן הפתילה, וכן נפסק להלכה בהלכות הדלקת נר שבת ונר חנוכה.

מתבאר מכאן שהדלקה של מצוה אינה נקראת הדלקה, אלא כששוהה זמן וטורח עד שתהיה להבה של ממש (על כל פנים רוב מהלהבה), ואם מדליק מעט ועוזב אע"פ שלכאורה הדליק האש, אין נקראת הדלקה ע"פ התורה, אלא כעין הצתה. ואע"פ שלבסוף ישנה אש, מכל מקום אין התורה הקדושה קוראת לזה הדלקת אש, ורק כאשר מעלה את הנרות ממש נקרא האדם מדליק.

ואפשר לומר בס"ד שרמוזה כאן צורה כללית בעבודת הבורא, שכידוע אחד היסודות של הנפש הוא יסוד האש, ותכונתו העיקרית היא ששואף להתעלות והוא המעלה את האדם בפועל לדרגות רוחניות.

אמנם חסרון יש ביסוד האש, כיון שיש בו גם את התכונה של הדילוג שבנידון שלנו הוא הקלקול שבתכונת הדילוג, בכך שמדלג שלבים כדי להגיע לדרגה גבוהה יותר.

כלומר אע"פ שיש צורת עבודה בדילוג, אמנם אינה הצורה הבטוחה והמקובלת (אמנם פעמים נצרכת כעין "הוראת שעה" ואכמ"ל) ולכן לרוב הדילוג מבטא חוסר יציבות וחוסר עקביות, שהם הגורם העיקרי שלא ישיג האדם את הדרגה והשלימות שאליהן הוא שואף.

את תכונת העקביות נותן בדרך כלל יסוד העפר שבנפש, שמגביל את האש ומתחם אותה, לשהות להתעכב ולא לדלג, ולקנות כל דרגה בעקביות ולבסוף בשלימות.

אמנם כדי שיהיה רצון לעקביות ולעבודת השלבים, צריך האדם לדעת את נחיצותה של מידה זו, ושהיא חלק ממבנה המתוקן של האדם, שבאמצעותה ישיג כל דבר בשלימותו, ובלעדיה כמעט ולא נקרא "משיג".

דוגמא מענייני העולם: כשאדם חלילה סובל כאב, אם יקח משכך כאבים ירגיש בדרך כלל הקלה תוך זמן קצר, אז אם הבעיה הייתה כאב חולף לכאורה נפתרה הבעיה ונפטר מכאביו.

אמנם אם היא בעיה שורשית והכאב הוא רק סימן לטפל בבעיה (בחסד ה' יתברך ששולח התראה לאדם כאב ע"מ שיטפל בבריאותו) אז אם יקח משכך כאבים אמנם ירגיש הקלה בכאב, אבל תוך זמן מה יחזור שוב הכאב.

ומי שאינו מספיק בר דעת יקח שוב ושוב משכך כאבים, ונמצא רק מחמיר הבעיה שצריכה טיפול.

וכן להיפך אדם שסובל מחולשה ועושה בדיקות דם ונמצא חסר גדול בויטמין מסוים שנצרך לגופו, אדם זה מתחיל לקחת ויטמין יום יום, וממשיך הוא להרגיש בחולשה וחושב לעצמו שהנה הטיפול לא עוזר.

הוא ניגש שוב למטפל וטוען טענתו שאין הטיפול מועיל, אבל המטפל עונה לו שצריך הרבה סבלנות כי הטיפול מורכב מעקביות של יום ועוד יום וכו' לאט לאט עד שהגוף סופג את הטיפול ומתאזן.

אם כן דרך העקביות היא לרוב יותר עיתית, וחסרת תוצאות מהירות, ולא רואים "אורות" כמצופה. אבל משתלמת היא בכך שיקנה המידה או ההשגה המבוקשת ביתר שלימות ויציבות לאורך זמן.

ובדברי רבותינו מצינו מעשה ברבי עקיבא שהיה עם הארץ והבטיח לאשתו בת כלבא שבוע שילך ללמוד תורה, ואמנם קיים הבטחתו, אלא שהתבייש בגיל ארבעים לישב עם תינוקות של בית רבן שילעגו עליו. ועוד טען שבגיל ארבעים, לא יוכל להכניס למוחו דברי תורה, ובודאי שלא יגיע למעלה מיוחדת.

לקחה אותו אשתו לשוק עם חמור שעליו אדמה עם ירקות, וצחקו עליו בני אדם יום אחר יום עד שנעשה הרגל בעיני הבריות והפסיקו לצחוק, בכך ענתה לו על הטענה שמלעיגים עליו, שידע שכך דרכם של בני אדם, ולאחר זמן ההרגל משקיט את לעגם.

וכנגד הטענה שאין דברי תורה יכנסו במוחו מרוב בורותו וגילו המבוגר, הראתה לו אבן שנעשה בה חור כתוצאה מטפטוף מים, כעין דברי הפסוק "אבנים שחקים מים" ולימדה אותו שמכח ההתמדה אפשר לבקוע אפילו סלע קשה.

משלים אלו שהביאה לו הם חכמה רבה לחיים בכלל ולעבודת ה' בפרט. שהרי בשני המשלים מוכח שבכל התמדה יווצר שינוי, אם מצד המשל הראשון בני האדם שצחקו על קלונו הפסיקו לצחוק מכח ההתמדה של יום יום. והן במשל השני שמכח התמדת המים ליפול טיפה אחר טיפה במקום אחד בלא הפסק, נוצר חור בסלע.

ונלמד מכאן שלמרות שמעלה היא שיש לאדם רצון להתעלות ולהרגיש קרבת ה' והשגות בתורה, אלא שאם הדרך שהוא רוצה להשיג את זה היא

באופן שהוא מרבה במעשים ובכל מיני הנהגות שונות ופעמים משונות שהוא שומע או קורא בספרים, או רואה את עבדי ה' או חבריו נוהגים כן, אם כן דרך זו באה מצד הרצון להשיג מעלות בדרך המהירה והקלה (יחסית לעבודה עיתית ועיקבית) ואחריתה כאמור היא השגה שאינה בנויה ויציבה כראוי.

וכבר הזהיר **הרמח"ל** (בהקדמה למסילת ישרים) שאין החסידות (פירוש שלימות העבודה) נקנית בריבוי סיגופים ותעניות וקריאת מזמורים הרבה וגלגולי שלג, אלא כמבואר שם שרק המעיין היטב, ומתמיד בענייני היראה והאהבה והמידות, ומבין הגדרים ואיך להתנהג בהם, ואיך קונים המידה ומה מפריעיה ואיך מתמודדים איתם, רק אז יוכל לקנות המעלות ולעלות דרגה אחר דרגה בצורה מושלמת ובטוחה.

ונראה לרמוז עניין זה בס"ד בדברי רבותינו בגמרא מסכת ברכות (ו:) במה שאמרו "כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו" וכו'.

ונתנו רבותינו המפרשים כל מיני פירושים מה עניינה של הנהגה זו עד שיזכה בה למעלה כזו גדולה.

ולענייננו יש לומר שנרמז כאן מעלת הקביעות.

שאדם שיום יום בא ומתפלל באותו מקום ממש, ואינו משנה מקומו, הגם שיש לו כל מיני מקומות אחרים שרוצה לילך להתפלל שם, שסובר שישיג שם יותר מעלה בתפילה וכיוצ"ב, בהתמדה זו זוכה למעלה גדולה שה' עימו תמיד לעזרו, ועוד שנקרא חסיד, משום שקנה חסידות מכח מידת ההתמדה, ומה שאמרו מעלה זו דוקא על תפילה, הוא כדוגמא וסימן לשאר המידות והקניינים, שיקנה אותן מכח להשגת המעלה שאליה הוא מייחל.

וראיתי בדברי רבותינו (כמדומני בספה"ק ראשית חכמה) שנרמזה מידה זו של ההתמדה והעקביות בפסוק "גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה" שאין השכינה שורה אלא כשרואה עקביות, כעין הציפור שדוגרת יום יום ושעה שעה עד שנבקעת הביצה. ובדומה לזה הוא בדברי הגמרא (ברכות ו:) אמר רבין בר רב אבא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל בו וכו'.

וביאור הענין נראה שכיון ש"רגיל" בדוקא ממילא נקשר בקב"ה, ואם לא יבוא יום אחד כבר הקב"ה משאיל בו למה פסק בקביעותו והתמדתו.

לכן ראשית צריך לידע המעלה של ההתמדה בדבר אחד, והחיובית בהתעכבות בענין אחד כדי להשיגו. וכן יש לרצות בהתמדה זו ובפועל להתמיד בה, ובכך יזכה להשיג הדבר שאליו הוא נכסף להשיגו ביתר שלימות ולאורך זמן רב, לאחר שבירר דרך קנייניו מפריעיו ובמה הוא צריך לשקוד ולהשקיע את כוחות נפשו.

פרשת שלח - תכליתן של מידות

רבותינו אמרו הגורם לחטא המרגלים שהוציאו דיבת הארץ רעה היה רדיפת הכבוד, שלא רצו להפסיד כבודם, שכשיכנסו בני ישראל לארץ יפסידו כבודם ומעלתם כאשר יהיה לעם ישראל מלך, וממילא לא יצטרכו עוד לנשיאים.

ראשית יש לבאר תכלית המידות שנטע ה' יתברך בנפש האדם, כמובן שיש פנים רבות לתכליתן של מידות, אמנם עתה נעסוק בפן אחד מהם.

מובא בספרי הרב אשלג זיע"א (בעל "הסולם") שיצר ה' יתברך את מידות האדם, שיש להן לרוב השלכה בין אדם לחברו, כדי שיתרגל האדם במידות טובות עם הבריות בעולם הזה, וממילא יקנה מידות אלו בכדי להתקשר לבורא יתברך שמו.

למשל אדם קונה לאט לאט מקטנות מידת האהבה אל הבריות, תחילה אוהב את הוריו וקרוביו שמרעיפים עליו אהבה, ומלמדים אותו כיצד להשיב אהבה לאחרים, ואז מגלה האדם את מקום מידת האהבה בנפש ומתרגל לאהוב את הבריות.

וכיון שמידת האהבה שורשה במידת "החסד" שבנפש, ממילא אחת ההשלכות שצריכה להפיק מידת האהבה היא שיעשה חסד עם מי שאוהב ומרבה להייטיב עמו.

ואם יזכה וילמדוהו דרכי היראה (שהיא היפך האהבה, שאהבה מהותה להרחיב לקרב לאהוב, והיראה מהותה צמצום ריחוק ולא לאהוב) אז נתחנך שיש דברים שאין לאהוב אותם כיון שהם מזיקים, ושיש לרחק אותם ולהתרחק מהם.

אם כן תכלית המידות לפי הבנה זו היא שילמד להשתמש במידות על הצד הטוב בינו לבין הבריות, וממילא כשיזכה לקשר נפשו עם הבורא יתברך שמו באהבה ויראה, אם כן כיון שכבר נתחנך במידת האהבה והיראה ויודע מהותן והשימוש בהן, לכן יוכל להעתיק במידת מה את השימוש במידות אלו כלפי הבורא יתברך שמו. וכמו שכתב בחובות הלבבות שהאוהב מקרב מה שאוהבו אוהב ומרחק מה שאוהבו שונא.

אם כן יקיים מצוותיו וישקוד בתורתו, שהם הכלים לחבר האהבה של האדם עם הבורא יתברך שמו, כדברי חז"ל על הפסוק "ובו תדבק" וגו' שאי אפשר

להדבק בו יתברך שהרי אש אכלה הוא, אלא ידבק עצמו בתורתו ובחכמיו ונמצא נדבק בו יתברך.

וכן בעניין היראה ירחק מה ששונא ה' יתברך שהם העבירות ושאר עניינים המרחיקים את האדם משלמות רוחנית, כמבואר באריכות נפלאה בספר "מסילת ישרים" "בשער הזריזות".

אם כן נמצא לפי זה מגלה מידותיו בעזרת הבריות שמסייעין לו לגלות המידות יותר בנקל, כיון שאדם חי בעולם הזה, שבו גילוי המידות קל יותר כיון שהאדם קרוב יותר לענייני העולם הזה ולבני האדם החיים בסביבתו.

ולאחר מכן משתמש במידות שגילה להתקשר לה' יתברך שמו באמצעות קיום המצוות ולימוד התורה דוקא, שאין לומר שיאהב את ה' וירא ממנו "כהבנתו", כיון שהתורה וחז"ל נתנו לנו דרך ברורה כיצד להדבק בו יתברך, והיא ע"י שידבק בתורה וחכמיה, וזו הדרך הישרה להגיע לדבקות האמיתית והשלימה בבורא יתברך שמו.

ודרך זו המבוארת כאן (שעבודת המידות מול בני אדם מכשירה את המידות לעבודת הבורא) יש לה רמז בדברי חז"ל: "דרך ארץ קדמה לתורה" (ויקרא רבה ט, ג) שע"י שמגלה המידות ומיישרן קונה דרך ארץ, והיא קדמה לתורה כדי שעל ידי קניתן יוכל להשתמש בהן לעסק התורה ולדבקות בו יתברך שמו*.

אמנם אם האדם אמנם גילה את מהות המידות בינו לבין הבריות, אלא שיש לו נטיה עצמית חזקה לצד האנכיות שלו, עד כדי כך שהוא נוטה ומכוון כמעט בכל עניין על מנת לקבל לעצמו, וגם אם נותן לחברו (מצד מידת החסד) יש בזה נגיעה על מנת לקבל לעצמו, ממילא גם אם יגלה את המידות כלפי ה' יתברך תועתק המידה כפי שהיא על מנת לקבל לעצמו.

ונמצא שמידותיו של אדם זה מעורבות טוב ורע ששורשו בחטא עץ הדעת טוב ורע, ולמרות שאין הדבר ניכר ממש אלא בדקות, מכל מקום עדיין מוגדרת אהבה התלויה בדבר, והדברים פעמים דקים עד מאוד.

לשם כך גילו לנו רבותינו את המושג "חשבון הנפש", שצריך האדם בדרך שקטה ומדוקדקת לזהות את נפשו לאן נוטה בדרכיה, למשל באהבת הבריות

---

* כמובן שישנן עוד דרכים כאמור, למשל שמקנים לו אהבת הבורא מקטנות, ובמידה זו השקיעו כמעט כל כחם בשילוב חינוך לאהבת הבריות. אם כן אם יזכה ויגיע לאהבת הבורא אמיתית, ממילא האוהב את האב יאהב גם את בניו וכו' ויזכה לאהוב את בני ישראל בניו של הבורא יתברך שמו.

מה כוונותיו ונטיעותיו כאשר נותן לחברו טובה, וכן למשל במידת הכבוד אם מבקש כבוד לעצמו ועד כמה מטה את האמת בכדי לא לאבד כבודו.

ולפי זה יחשבן נפשו ומידותיו בעבודת הבורא, היכן אוחז באהבתו ויראתו קיום מצוותיו ועסק תורתו הקדושה.

ובכך מתבארים דברי רבותינו שהמרגלים חטאו מצד מידת הכבוד, שחששו שילקח מהם כבודם, שכיון שהייתה להם נגיעה עצמית לקבל לעצמם כבוד, אף על פי שהיו נשיאים ואנשי שם וחכמים, מכל מקום כיון שמידת הכבוד לא תוקנה כראוי בנפשם, ליתן את הכבוד לבורא עולם שהוא "מלך הכבוד" "ה' מלך גאות לבש", ממילא נשארה בהם מידת הכבוד שגילו בנפשם לצורך עצמם, וכאשר היה חשש שיפסידוה, זממו להפר את רצון הבורא, וכמה הדברים נוראיים, שרואים עד כמה עצומה מידת הכבוד העצמי, עד כדי שהיו מוכנים לחסר מכבודו יתברך שמו כביכול כדי שלא יחסר מכבודם.

ה' יתברך יזכנו ליישר אורחותינו ולתקן המידות שיהיו כרצון הבורא יתברך שמו באמת.

פרשת קורח – כוחה של התפילה

לאחר שלקח קורח מקח רע לעצמו לחלוק על משה רבנו ועל ה' יתברך בעצמו, יש להתבונן בסדר תגובותיו של משה רבנו ע"ה על המעשה הנורא שעשה קורח ועדתו, לחלוק על השכינה ולבזות את מאורם של ישראל משה רבנו ע"ה בדברים קשים ונבזים.

תחילה "וייפול על פניו"- שלא ידע איך יוכל לרצות את בורא עולם למחול על עוון כל כך כבד.

אח"כ ניסה לרצות את קרח ועדתו בדברים "שמעו נא בני לוי" (שזה מלשון תחנונים ובקשה). לאחר מכן "וישלח משה לקרוא לדתן ואבירם בני אליאב", חיזר אחריהם להשלימם בדברי שלום.

אמנם לאחר שביזוהו ודחוהו בשתי ידיים נאמר "ויחר למשה מאוד, ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם, לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם".

ולכאורה מה המפנה הקיצוני שעשה כאן משה רבנו שהתייאש מלרצותם, ועוד שביקש מהשם שלא יקבל את קורבנותיהם לפניו לרצון, ועוד שמה יש לחוש שיקבל ה' קרבנם שהרי מאוסים מעשיהם לפניו בודאי.

אפשר לבאר כאן בסיעתא דשמיא יסוד גדול בעניין כוחה של התפילה, וכמו שפירש רש"י ש"אל תפן למנחתם" הכוונה על הקטורת ועל תמידים של ציבור שחלקם בהם. וידועים דברי חז"ל שתפילות נתקנו כנגד הקורבנות (שחרית כנגד תמיד של שחר וכו'), אם כן אפשר לומר כאן בס"ד, שמשה רבנו ע"ה ביקש מהקב"ה שלא יקבל את תפילתם שהתפללו להשיג את מבוקשם, להוריד את כבודו של משה רבנו עליו השלום וכבוד השם בכלל.

ולכאורה לפי זה יש תמיהה גדולה על כך, וכי היה צריך משה רבנו עליו השלום לבקש מהשם שלא ישמע את תפילותם, וכנגד זה ישמע לתפילתו הזכה של משה רבנו עליו השלום בחיר האומה, שהרי בעלי מחלוקת נוראה הם ועל השם חלקו והתנתקו בכך מקדושת השם יתברך, וכי ישמע השם את תפילותם, ועוד שיעדיף תפילותם על תפילת משה איש האלוקים?

אלא שהתחדש כאן חידוש נורא בעניין התפילה: שכידוע תפילה שורשה ברצון הפנימי של האדם בנפשו, שכידוע לשון צלותנא ובעותנא (שמות של תפילה בארמית) – מלשון רצון, וככל שהתפילה תבוא מרצון יותר פנימי כך תתקבל ברצון לפני ה' יתברך שמו.

וזאת כיוון שחוק חקק הבורא יתברך בעולמו, שתמיד אפשר לאדם לקשר עצמו איתו יתברך בקשר של נברא עם בוראו, והשם שומע תפילת כל פה הבאה ממעמקי הנפש.

וידועים דברי רבותינו שגם גנב על המחתרת מתפלל ונענה מצד כוחה של תפילה, ואף על פי שעושה נגד רצון השם יתברך.

וכן ידוע שהנחש הקדמוני נענש לדורות שעפר יאכל כל ימי חייו, וביארו רבותינו שהוא עונש כבד שפרנסתו מצויה תמיד* כדי שלא יפנה בתפילה להשם יתברך על פרנסתו כדרך שאר החיות, וזאת מכח המעשה הנורא שעשה להביא חטא לעולם, והוא העונש הכבד ביותר לנברא שאין לו קשר עם בוראו.

לפי זה מובן למה בתחילה הלך משה רבנו לעדת קורח ודיבר עימם וריצה אותם, ולאחר מכן החליט לחדול מדברי שלום, ואדרבה התפלל לה' שלא יפן לתפילתם.

וזאת כיון ששמע את טענותיהם אל ה' ועל משיחו, וחקר שמא רוח שטות נזרקה בהם שהרי חכמים גדולים היו, ושמא יחזרו בהם מדרכם הרעה. ולאחר שנוכח לדעת שהדוקים הם בדרכם בטענותיהם, ומושרשים הם חזק במידות רעות של קנאה תאווה וכבוד, אם כן במעמקי הנפש הבהמית מושרשת דרכם.

ולכן כיוון שידע משה רבנו ע"ה שכוחה של תפילה היא מכח הרצון העז המניע לתפילה, שאדם רוצה דבר עד מאד, ומאמין שה' יתן לו את רצונו, ומתפלל ממעמקי הנפש על דבר זה הודאי תתקבל תפילתו, ואף על פי שעצם הרצון הוא לא ישר ואפילו הפוך מרצון ה' בעולמו.

לכן כיוון שראה שהדוקים הם בדרכם והרצון שבנפשם עז להשיג מבוקשם, חשש שתפעל תפילתם בשמיים ותתקבל מכח עוצמת הרצון, ואף על פי שאינו לרצון הבורא, לכן הקדים תרופה למכה והתפלל לה' שלא יקבל תפילותיהם, ונימק בתפילתו שאין בטענתם ממש, ואין ראוי לקבל תפילתם ובכך בוודאי יצליח משה רבנו ע"ה למגר מזימתם עד תום.

---

* בבחינת "בפרוח רשעים כמו עשב וכו' להישמדם עדי עד". ומשמע שאם לא היה כן והיה הנחש מתפלל על הפרנסה היה נענה. שכיוון שבאה הבקשה מרצון עמוק לזון את עצמו, ה' יתברך מקבל תפילה הבאה ממעמקי הנפש. כן בעניין תפילת עוברי דרכים על הגשם, צריך את הכהן הגדול ביום הכיפורים שיתפלל שלא תתקבל תפילתם, וזאת משום שכאשר שרוי האדם בצער גדול כשנמצא בדרך וגשמים ניתכים עליו, מכח התפילה שהתפלל להסיר צערו הבא מעמקי הנפש, אפשר שיפסיקו הגשמים לכלל ישראל.

נמצאנו למדים כוחה של תפילה כמה גדול הוא, ושיש לאדם לכוון ליבו בתפילתו, ממעמקי הנפש שכך רצון ה' יתברך שיבוא זה מרצון פנימי ועמוק, וממקום זה יוציא מילות תפילתו ולא משפה ולחוץ ח"ו, ואז תתקבל תפילתו מרצון על דבר כבוד שמו כרצון ה' בעולמו.

פרשת קורח – שכל ומידות

בפרשה זו רואים דבר נורא, איך קורח שהיה חכם גדול, חלק על משה רבנו בכבודו ובעצמו והרהר אחר גדולתו, וניסה לערער את מעמדו של משה רבנו בקרב עם ישראל.

רש"י (פרק ט"ז פס' ז') ביאר שלא היו טיפשים אלא חטאו בנפשותם, והמשיך רש"י וכתב "וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זה, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו – שמואל הנביא ששקול כנגד משה וארון, אמר בשבילו אני נמלט" וכו'.

יש לדקדק בדברי רש"י שנקט לשון שטות, שכידוע שטות פירושה ההיפך מדעת ברורה וישרה, כמו שקוראים לחסר הדעת – שוטה.

ולכן הקשה רש"י שכיון שקרח היה חכם גדול, לא היה לו לעשות שטות כל-כך גדולה ולחלוק על משה רבנו, ועוד שידע בוודאי עונשם של מבזי תלמידי חכמים בעולם הזה ובעולם הבא.

והתשובה לכך היא שהעין שלו הטעתה אותו, שידועים דברי חז"ל עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרין העבירה (עיין רש"י סוף פרשת שלח לך).

פירוש שידוע שבלב שוכנות המידות של האדם, וקשה הוא מאוד תיקונן, ואפשר שאדם יהיה חכם גדול בתורה, אמנם כאשר יש לו מידה לא מתוקנת יכולה היא לשנות לו את כל גישת הלב המחשבות והמעשים.

למשל אם אדם יודע ידיעה ברורה שיש בעיות של כשרות במקום מסוים, והנה הוא יושב לאכול בשמחה משפחתית, ולפני שטעם המאכל ותאותו רבה עליו, מודיעים לו שהאוכל שהובא מאותו מקום מפוקפק בכשרותו, הנה אף על פי שבשכל הוא יודע שצריך לחקור ולדרוש היטב את טיב הכשרות, מכל מקום התאווה גוברת בו מאוד ומשנה לו את הלב והמחשבה עד למעשה ממש.

כלומר אף על פי שבעומק מחשבתו יודע האמת שאין לאכול ממאכל זה, אלא למעשה צריך לבודקו, מכל מקום כח המידה השוכנת בלב חזק הוא עד מאוד, ויכול לשחד את השכל לחשוב עתה אחרת מהאמת, וממילא לתת פקודה לכלי המעשה לעשות ההפך מהשכל הישר שלו.

כדי להתגבר על כך ישנן כמה וכמה דרכים, נציג את חלקן:

א) תיקון המידה הגורמת לו להסיט את השכל מישרותו, והיא העבודה הקשה ביותר שעליה אמר רבי ישראל מסלנט שקשה לתקן מידה אחת יותר מלסיים את כל הש"ס כולו.

ב) לקנות בנפשו יראת שמים. והיא עצמה יש לה כמה דרכים, כגון העמקה בספרי מוסר בהתבוננות, ובלימוד בהם בקול בוכים וכו' ויחזור פעמים רבות על קטע שמעוררו ליראת ה' טהורה עד שיחדור לליבו, ונמצא לאט לאט משיג יראת שמים.

ג) לקנות שכל מתבונן על ידי שירגיל שכלו לפני כל מעשה לחשוב על הצדדים לפני שעושה המעשה, ויקנה בנפשו מידה זו, שלא יהיה נחפז לעשות מעשים לפני שמחשבן אותם שהם כרצון ה' באמת.

ד) כשרואה שיש תאווה המתגברת עליו וגורמת לו להיכשל, יזרז עצמו בקבלות וגדרים בכדי להינצל מאותה תאווה, וזו הדרך הפשוטה ביותר למי שלא עקבי בעבודת נפשו, שאמנם היא קלה יחסית, אבל לא מתקן בכך את מידותיו ולא קונה יראת ה' בנפשו, ולא מרגיל את שכלו לחשוב בישרות.

העולה מכאן שיש השפעה ישירה של המידות על השכל, שאם יש מידה מסוימת שאדם רוצה בקיומה וכגון תאווה שאינה לרצון הבורא, מתעורר **הרצון שבלב** לעשותה, וממילא משפיע על* הרצון שבשכל שכך יש לעשות, ואין להתחשב במחשבת השכל הישרה המתנגדת לרצון הלב לתאווה זו.

בזמן הניסיון קשה מאוד לאדם להתגבר על תאוותיו כיון שהוא משועבד להם, וממילא מעוותות ואף מעלימות את מחשבת השכל הישר, אם לא שיקנה יראת ה' חזקה מאוד השוכנת בלב שהוא מקום התאוות, ומייסרת אותו לחדול מהתאווה שלא כרצון הבורא, וכלשון חז"ל "ליבו נוקפו" (כלומר הלב מכה את עצמו לחדול מהרע).

ויראת ה' היא המפתח לכל כדברי רבותינו (שבת לא.) כיון שהיא משפיעה על הלב ממש ושוכנת בתוכו, ויכולה לרסן את כל התאוות הרעות, בשעת המעשה ובשעת ניסיון ממש.

מה שאין כן אם תיקן מידה אחת למשל, אז במידה זו אם יתנסה לא יכשל כיון שתיקן המידה, אבל במידה אחרת יכול להיכשל אם לא קנה יראת שמיים שהיא "הנוגדן" לכל המידות כולן.

ואנשי השכל הישר והחזק, ששכלם חי ופעיל כל הזמן, עד כדי שהשכל גרם לליבם מידת היראה, מכח הישרות לעשות רצון ה' בלבד בתקיפות שכלית

---

* הרצון שבלב פונה לדומה לו שהוא רצון השכל, כיון שאין יכול הלב להשפיע על השכל (שכוחותיהם בדרך כלל מתנגדים זה לזה) אלא כשמשפיע רצון הלב, על רצון השכל, שבדבר הדומה לו דרכו משפיע על השכל. וכיון "שיודע" הלב שהשכל הוא "המלך" באדם שמחליט על פעולות האדם, לכן משפיע גם על השכל הישר.

עמוקה, וכגון שחי ממש עם מחשבת שכל ישרה כרצון הבורא, ממילא בשעת ניסיון שמתגברת התאווה, אם אינה תאווה עוצמתית מאוד, בכוח שכלו המחובר לרצון ה' אין השפעה של התאווה ורצון הלב על רצון השכל. ואם התאווה היא יותר עצומה אצלו, נמצא הוא במלחמה חזקה בין השכל ללב איזה רצון יגבר.

ולכן חשיבות רבה יש לקנות יראת ה' שבלב דווקא, והיא היראה שתופסת מציאות ה' בחוש כלומר הכרת מציאות ה' חושית, הנקנית בכמה צורות, כגון מה שנאמר למעלה על ידי לימוד מוסר בהתפעלות (ועוד דרכים נוספות כל אדם לפי חלקי נפשו).

ודרך נוספת היא שיקבל קבלות ויגדור גדרות על דבר מסוים שחלש בו וגורם לו להיכשל ח"ו, זו דרך זמנית למי שלא זוכה לעבוד על נפשו, כיאות ליהודי העובד את בוראו בכל הדרכים הנ"ל שנתבארו כאן.

וקורח שפקח וחכם גדול בחכמת התורה, ואפילו בעל רוח הקודש עד שצפה דורותיו מראש, מכל מקום בשעת מעשה כשנתגברה עליו תאוות הכבוד ההתנשאות וכו', בתוספת לכך שאשתו לעגה לו וחשד במשה רבנו ע"ה וכו', לאט לאט רקם לו ליבו רצון חדש בשכל למרוד במשה רבנו (וכתוצאה מכך נמצא מורד בקדוש ברוך הוא שסמך ידו על משה רבנו להנהיג עמו), והטה את ליבו לבנות מהלכים בחכמה רבה ("חכמים המה להרע") איך להסיט את העם נגד משה רבנו ע"ה ובכך יקח את כבודו ומקומו.

אמנם השכיח לו ליבו שה' רגלי חסידיו ישמור, והנוגע בחסידיו כנוגע בבבת עיניו של הבורא יתברך כביכול, ומשלם הוא לרשע כרשעותו. אלא שלבסוף נתמלא חרטה כדברי רבותינו, שעד היום זועק מן האדמה "משה אמת ותורתו אמת ואנחנו בדאים".

פרשת חוקת – תורה ניתנת לו במתנה

"בְּאֵר חָפָרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמְחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה"
(במדבר כא, יח).

אמרו רבותינו בגמרא (ערובין נד.) כיון שאדם משים עצמו כמדבר זה שהכול דשין בו, תורה ניתנת לו במתנה וכו'.

ובמהרש"א (בנדרים נה.) ביאר שלומד תורה ומשכחה עד שניתנת לו במתנה ולא שוכח שוב.

לכאורה יש כאן שני מהלכים בנפש האדם: תחילה הוא עובד בכוחותיו שלו דרגה אחר דרגה, וזו בחינת קניין שאדם קונה בכוחו.

שהרי דיוק לשון חז"ל שאח"כ ניתנת לו במתנה, והגדרת "מתנה" היא דבר שאין לאדם שום שייכות אליו ולא עמל בשבילו, ומקבל אותו מחברו בלא תמורה וקניין.

אם כן העבודה הרגילה היא מכח הקניינים של האדם עצמו וכוחותיו.

ולאחר מכן מבטיחים לו חז"ל שאם ישים עצמו כמדבר יקבל את התורה במתנה, והרי התורה שייכת לקב"ה תורת ה' תמימה, וה' יתברך יתן לו אותה במתנה לאחר שישים עצמו כמדבר.

על פי זה אפשר לבאר בס"ד שמה שהאדם עובד את ה' דרגה אחר דרגה זה בכוחות הטבעיים שיש לו, דהיינו כל שלא הגיע לדרגת ביטול לה' יתברך (ביחס ובשיעור מסוים כמובן) אז תורתו נקנית לו מכח תבונתו וכוחותיו העצמיים. וכל שלומד בכוחותיו זהו כח שה' ברא בנבראים, וכל שורש הנבראים הוא מכח חיסרון (שכידוע ראשית כל הנבראים החלה מהצמצום כמבואר לקמן בפרשת כי תצא) ומשם באה השכחה בלימוד התורה, שכל שכחה היא תוצאת החסרון היפך השלמות.

וידועים דברי רבותינו ששורש השיכחה הוא מכח שבירת הלוחות, שכיון שראה חיסרון שיש בעם שעבדו לעגל שזה היפך השלמות, לכן שבר משה רבנו ע"ה את הלוחות, ומשם נשתלשלה השכחה בלימוד התורה הקדושה.

ולכן כל זמן שאדם לומד מכוחו ואין לו ביטול לה' יתברך, אם כן על כורחו לומד ושוכח.

אמנם כאשר אדם זוכה למידת הביטול לה' יתברך, ששורשה במידת הענווה שזוכים לה על ידי האמונה הפשוטה והתמימה שאין עוד מלבדו יתברך שמו, ממילא בתכונת נפש זו גם החכמה והתבונה שמשתמש בהם מרגיש בחוש

שאינם שלו, ואז שורה על נפשו אורו יתברך ומשם עוסק בתורה, וממילא התורה שזוכה לה בדרגה זו שונה בתכלית השינוי מתורה שעסק בה עד עתה.

שהרי עד עתה תפס שהוא הלומד והוא המבין וכו'.

ועתה שזכה לחיבור אמיתי לה' יתברך, אם כן אף על פי שהוא משתמש בכח התבונה וכו', תופס שאין הן אלא של ה' יתברך – ובתורה כזו יש בה ברכה של ממש, שממעיט השכחה ביחס לכמה שהשיג אורו יתברך שאין שם צד חסרון אלא שלימות.

אמנם פשוט וברור שכל זה הוא ביחס לחסרון הקודם, ולדרגה הקודמת, ששלימות גמורה לא תהיה אלא לעתיד לבוא. אלא שעתה אנו עובדים בבחינת "מתי **יגיעו** מעשי למעשי אבותיי" בבחינת **נגיעה** וחיבור לדרגתם כידוע.

ובכך מובנת לשון "מתנה", שכל מתנה אינה דבר עצמי של האדם ולא עמל בו להשיגו.

כן הוא לעינינו שלאחר שעמל בכוחותיי שלו שהם קנייני נפשו שלו כביכול, אם יגיע לדרגה שתופס וחש שהכל מכוחו יתברך שמו, שהיא דרגת הביטול שאין לו משלו כלום, ממילא יקבל תורה במתנה, תורה שאין נקנית בעמל השכל, אלא מכח ביטול לנותן התורה יתברך שמו.

אם כן מובן למה אמרו רבותינו שתורה ניתנת לו במתנה, משום שלאחר שתופס שאינה קניין עצמי שלו אלא מכוחו יתברך אם כן יש לה הגדרה שהיא כמתנה שאין לאדם שייכות בה מכוחו, אלא מתנה מה' יתברך שמו.

ואף על פי שאנחנו כעת בדרגה של שברי לוחות, ולכאורה איך נשיג תורה שאין בה שכחה כמו קודם שברי לוחות.

נבאר על פי מה שחידש לי ידיד נפשי הרה"ג ר' מאיר ואעקנין שליט"א, שכתוב אצל שבירת הלוחות וישליכם מידו – ואע"פ שאנו קוראים מידיו בלשון רבים כתוב ידו בלשון יחיד, ונרמז כאן בפסוק שרק מיד אחת השליך, אמנם עדיין יש לנו כביכול אחיזה ביד השניה בלוחות הראשונים שקודם השבירה.

ויד זו היא ההשגה שהכל שלו יתברך ואין עוד מלבדו והחכמה מאין תמצא וכו', ומכח הארה זו שבאה מהביטול אליו יתברך, אפשר לנו להשיג בחינת תורה שקודם שבירת הלוחות.

ובכך מתבארים דברי רבותינו הקדושים כל המקדש עצמו מעט מלמעלה, מקדשים אותו הרבה מלמעלה, שכל שנוגע בדרגה זו בתפיסת נפש, על ידי שעוסק בתורת ה' יתברך בידיעה שהחכמה ממנו היא בבחינת "מאין תימצא", זוכה שמקדשים אותו הרבה מלמעלה, היינו שהתורה ניתנת לו במתנה שהיא תורה תמימה ממנו יתברך שמו.

פרשת בלק - עולם הבחירה ודרגת הידיעה

בפרשה זו אנו רואים דברי בלעם שנראים מקורם בצדקות מופלאה כביכול, שהרי לא היה מוכן ללכת עם שרי בלק בלי שיסכים עמו הבורא, ואפילו יתן לו בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא יוכל לעבור פי ה' וכו'.

ואם לא דברי רבותינו שהוכיחו את רישעותו מתוך דבריו, כביכול פשוטו של מקרא צועק שצדיק וישר הוא בלעם חס ושלום.

ולכאורה היא הטעיה גדולה כשרואים בעולם כביכול אנשי אמת, וכן רואים דרך ישרה לפני האדם וכל הצדדים נראים על הצד הטוב, ובאמת בעצם הדבר שקרי הוא, והאדם נופל בפח רשתם של הרשעים היפך רצון ה'.

וכן להיפך לפעמים מראים לאדם דרך שהיא לכאורה לא ראויה וניכר בחוש שאין לילך בה, אבל בעצם היא דרך טובה לו, ויש כאן הטעיה שמסיתה את האדם שלא לילך בדרך זו.

וכמו שמובא בגמרא מסכת חגיגה (דף טו) בעניין אלישע אחֵר שעלה ונכנס לפרדס וראה מה שראה, ויצא לתרבות רעה, כיון ששמע בת קול שאמרה: שובו בנים שובבים חוץ מאחֵר שידע כבודי ומרד בי.

וכתב שם רבנו חננאל שמשום שגלוי וידוע לפניו יתברך שלא ישוב לעולם בתשובה שלימה לכן דחהו, שהרי אין פרגוד ננעל בפני בעלי תשובה. אם כן יוצא שבאמת בת קול זו אינה מכרעת, כיון שבאמת אם היה שב בתשובה שלימה הקדוש ברוך הוא היה מקבלו ובכל זאת הבת קול הכריזה שאינו מקבלו.

אם כן לכאורה רואים שיש מצבים שנראה צד אחד שמכריח שהוא אמת, ובעצם אינו כן, ומה פשר הדבר והאם מחויב שמצב זה יהיה בבחירתו של האדם?

אמנם בפשיטות כל העניינים המתראים לאדם בחייו מושגחים מלמעלה, ושייכים הם אליו בדווקא ובדרגת בחירתו, וכדברי חז"ל המפורשים "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו". ולא שייך לפי זה שאדם יעמוד מול מצב שאין יכול לבחור בו לצד הטוב, אם כן הוא בכלל דרגת הבחירה. אלא אם כן באופן שאדם מכניס את עצמו למהלך שלמעלה מדרגת נפשו, אם כן באופן זה אינו יכול לבחור לקיימו, והוא כשלון ודאִי, אלא אם יעשה הדבר במסירות נפש שהיא מהלך שלמעלה מדרגת נפשו ומעל כוחותיו.

אמנם גם באופן זה הוא בחר לעשות מסירות נפש והכניס את עצמו בבחירה למצב זה.

או כאשר אדם נאנס, שמצב זה של אונס אינו בדרגת רצון אלא למעלה ממנו, וממילא אדם לא בחר במצב זה כלל, ואינו יכול בבחירתו לצאת ממצב האונס,

אלא הבחירה שלו היא איך להתנהג בתוך המצב של האונס.

דוגמא נוספת יש לאדם שאינו במצב בחירה לגמרי, והוא אדם שנקרא בלשון רבותינו "תינוק שנשבה לבן הגויים", והוא אדם שלא ידע מעולם שיהודי הוא ושאסור לו לעשות עבירה, שאע"פ שיהודי הוא יש דנים אותו כאנוס או שוגג. והטעם לכך הוא משום שלעולם לא ידע שהדבר אסור, ממילא אינו בעל בחירה גמור בדבר זה, ואע"פ שיש לו רצון לדבר זה ועושהו מרצונו, מכל מקום כיון שאין לו ידיעה באיסור שבדבר, חסר לו בבחירה שלו, וכיון שכל מהות האדם זה מה שהוא בוחר, לכן אין נידון תינוק שנשבה כשאר בני אדם.

יש עוד מושג שרבים משתמשים בו בהגדרה לא מדויקת, בטענה שיש בו חסרון בחירה והיא דרגת האמונה בבורא עולם.

ויסוד הטענה הוא שכיון שה' יתברך עשה עושה ויעשה לכל המעשים, אם כן מה שייך לומר שאדם הוא הבוחר, וגם אם כביכול נראה שבחר בדבר מסוים, מכל מקום בהסתכלות האמונה אין לאדם שום כח ושום החלטה על מעשה כל שהוא בעולם הזה, והרחיקו לכת בדעה זו עד שנחלשה בנפשם דרגת הבחירה, ויש בכך חשש חלילה לכשלון במצוות הבורא יתברך וכמו שנבאר עתה.

ראשית פשוט וברור שדרגה זו שנקראת "ידיעה" (שהיא הגדרה לדרגת האמונה שאין עוד שום כח מלבדו יתברך שמו, שפירושה חוסר בחירה) היא מציאות אמת לאמיתה.

אמנם יש להדגיש כאן שפשוט וברור שאין בה ממש כדי לשלול את כח הבחירה לפרוש מן האיסור, כמו שיבואר בס"ד בהמשך, ואדרבה סכנה גדולה יש בהולכים בדרך זו שמקרא מפורש הוא "ובחרת בחיים", דהיינו שה' יתברך מצוה אותנו להיות בוחרים בדרך טוב, מלבד צדיקים שאוחזים בדרגת הידיעה בביטול גמור לד' יתברך בחוש ממש, ופשוט וברור שגם אצלם יש בחירה בדרגה מסויימת, וכגון שבוחרים הם למאוס ברע ושלא להיכשל ח"ו לעבור על רצון הבורא יתברך.

יסוד ושורש הבחירה

ונבאר בס"ד בקצרה שורשה ויסודה של הבחירה, והוא שקודם שנברא העולם היה ה' יתברך הוא אחד ושמו אחד ולא היה שום צד של נברא (כמבואר בתחילת ספר "אוצרות חיים" למה"ר חיים ויטאל זיע"א) וכשעלה ברצונו לברוא נבראים רצה שתהיה להם דרגת בחירה, שעל ידי כך תתקיים תכלית הנבראים לגבור על יצרם ולבחור בטוב, דהיינו במקור הטוב* בה' יתברך ובתורתו.

---

* ואז ישפיע עליהם טובו, ויקרא רחום וחנון אצל נבראיו וכו', כמבואר טעם זה שם באוצרות חיים.

ובעצם התהוות הנבראים ממילא יש צד נוסף כביכול חוץ ממנו יתברך, והוא שורש הטוב והרע ושורש הבחירה. ובכדי שהבחירה תהיה ממשית ומאוזנת העמיד ה' יתברך בבריאה שתי כוחות שמקויימים מכוחו יתברך שמו.

כח הקדושה שממנו נשתלשלו התורה והמצוות וכל הנבראים המוליכים לעבודתו יתברך שמו.

וכח הטומאה שממנו נשתלשלו העבירות וכוחות הרע, המרחיקים את האדם המתחבר אליהם מעבודת ה' יתברך, ואדרבה מדבקים אותו להיות משועבד ליצר הרע וכוחות הטומאה.

ואף על פי שהשׂכל הישר מורה לאדם ללכת אחרי ה' יתברך, משום שהוא אמת ותורתו אמת, ומבלעדיו אין שום שמחה וחיות אמיתית בעולם הזה, מכל מקום בכדי שהאדם יהיה בעל בחירה ותהיה בחירתו בחירה של ממש, נתן ה' יתברך כנגד כל דרגה רוחנית קדושה וכנגד כל תענוג רוחני קדוש, בדיוק את אותו מושג שנראה כביכול טוב או תענוג רק מצד הטומאה, כדברי שלמה המלך ע"ה: "גם את זה לעומת זה עשה האלקים" (קהלת ז, יד) וכמבואר בגמרא מסכת חגיגה (טו).

וכאשר האדם בדרגה רוחנית פחותה ממילא הניסיונות שיש לו כנגד הם בדרגה פחותה, כיון שאין לו כח נגדי רוחני בקדושה לעמוד בניסיון גדול, ולכן נופל בניסיונות הקטנים.

וכאשר האדם בדרגה רוחנית גבוהה הניסיונות כנגדו הם גם כן באותה דרגה כשיעור דרגתו הרוחנית, כדברי חז"ל "כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו" (סוכה נב.), וכדברי הגמרא שם שלעתיד לבוא כשהצדיקים יראו את יצר הרע שלהם נשחט, בוכים אומרים איך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ורשעים בוכים ואומרים איך לא יכולנו לכבוש את חוט השערה הזה.

הכלל העולה הוא שרצונו יתברך שמו שהעולם הזה יהיה כולו עולם הבחירה, ורצונו יתברך שיהיה האדם בוחר.

אלא שכמו בבריאת העולם קודם הנבראים היה הכל אור אין סוף מלא הוא אחד ושמו אחד, ורק לאחר מכן צמצם כביכול אורו יתברך לתת מקום לנבראים, דהיינו שנתן מקום לבחירה כביכול ששם אין השגחה חס ושלום.

כמו כן הנפש האדם שנקרא "עולם קטן" יש את כל הדרגות האלו, גם דרגה של קודם הנבראים שהוא אחד ושמו אחד- ודרגה זו שורשה באור הנשמה המאוחדת אחדות גמורה בבוראה, שבמקום פנימי זה בנפש לא שייך בחירה.

ויש את דרגת הבחירה שבנפש, מצד הנפש הבהמית ששורשה בעץ הדעת טוב ורע ששם החל שורש הבחירה שבנבראים.

ועיקר עסק התורה ועבודת ה' הוא בתיקון חטא אדם הראשון בעץ הדעת טוב ורע, בתיקון הנפש הבהמית נטיותיה ומידותיה, ולהאיר את אור ה' המתגלה בנפש האלקית שבאדם לצד הבהמי שבו, ולהעלותה מדרגת בהמה לדרגת "אדם".

ולכן ירדה הנשמה הקדושה מעולמות העליונים לגוף השפל והגשמי, ירידה לצורך עליה, דהיינו להעלות את דרגת האדם הבהמית להטותה לצד הרוחני לדרגת "אדם".

אמנם שלצד החיוב וההתעלות ישנה דרגה אצל צדיקים שאין חפצים בשכר כלל על מעשיהם הטובים, וכל מגמתם היא להדבק באורו יתברך- אור אינסוף בהארתו של קודם שנברא העולם, ובכן בדרגה זו אין שייך בחירה וכמבואר שאין צד השני והוא אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו.

אם כן אין הם תופסים מעצמם בדרגת בחירה כלל, ואם כן בלא בחירה לא שייך שכר, ולכן אין הם מבקשים שכר שדבקים הם בדרגה שלא שייך בחירה ושכר כלל.

אמנם יש להעיר הערה גדולה בעניין זה, שדרגה זו שייכת לצדיקים וחכמים שיראתם קודמת לחכמתם, ועוד שהם בדרגה זו שמרגישים שאין הם בעלי בחירה ולכן גם לא מבקשים שכר, וזוהי דרגת ה"לשמה".

אלא שכל זה על צד החיוב והעליה, אמנם לעניין השלילה חס ושלום והעונש צדיקים אלו אינם בתפיסת ידיעה (בלי בחירה), אלא מבינים שהאחריות בידם ובעלי בחירה הם שלא להיכשל חס ושלום, ואין הם משתמשים בדרגה זו לצד ההקלה, לומר שה' הוא בוחר לו אם לחטוא או לא חס ושלום, וכמו שביאר כל זה בספה"ק "מאור ושמש" (תחילת פרשת ואתחנן) עיי"ש.

העולה מכל הנ"ל שהאדם הוא בעל בחירה, ורצון ה' יתברך שיבחר בטוב, וכדי לאזן את דרגת הבחירה יש כח נגדי המבלבל את האדם במה לבחור, לכן פעמים שקשה להבחין מהו הטוב ומה להיפך.

וכמו שנתבאר יש בנפש מקום להדבק בה' יתברך בדרגה של "ה' אחד", ושם לא שייכת בחירה וזו דרגת הצדיקים, ויש יחידים שזוכים לה מכח זכות וטוהר האמונה החושית שלהם.

אמנם כאמור אם מנצלים דרגה זו על צד השלילה לומר שאין עוד מלבדו גם אם יכשל חס ושלום, אין זו אלא בורות וחוסר דעת, והדברים מסוכנים וחמורים למי שלא יודע איזון רוחני מה הוא.

ולכן התחיל רבי פנחס בן יאיר משנתו ואמר: "תורה מביאה לידי זהירות" וכו' עד דרגת רוח הקודש.

ולומר שעל ידי שיעסוק בתורה בשקידה עמל והבנה מעמיקה, ויקיים את מה שלמד וישמור על גדרי ההלכה, אז גם אם ירצה ויזכה להגיע לדרגת הידיעה שמעל הבחירה שבנפש, מכל מקום מכח תורתו שמשמרתו אם יזדמן על צד השלילה נסיון או חשש כשלון מלעבור על רצונו יתברך, יחזור האדם לדרגת ה"בוחר" שבנפש.

פירוש שיבחר להיות בוחר ויבחר בטוב וימאס ברע, כי כך רצונו יתברך שעתה יהיה בוחר, ויקיים את רצון בוראו לעבוד בשלב זה בדרגת נפש של בוחר, ויאמין שהוא יתברך חפץ עתה בדרגת הבחירה.

לסיכום:

דרגת "הידיעה" (המקום העליון בנפש ששם אין בחירה) אינו אלא על צד הזיכוך וההתעלות והויתור על שכר ותענוג עצמי, בכך שתופס שאין הוא בעל בחירה ואין הוא פועל כלום כחומר ביד היוצר.

אמנם מי שזכה לדרגה זו, אם כן כשמתעורר לו חס ושלום נסיון או אפשרות כשלון, חייב לרדת לדרגת בחירה שבנפש, ולאחוז שהוא ורק הוא עתה בוחר, ויש לו לעשות כל שביכולתו ובכוחו במסירות נפשו לבחור בטוב, ויבין שכך רצונו יתברך שיהיה הוא האדם הבוחר וכלשון הפסוק: "ובחרת בחיים".

פרשת בלק - מסירות נפש

בסוף פרשת בלק כתוב "וירא פנחס בן אלעזר בן אהרון הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו" וברש"י: אמר לו למשה מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא (מי שקרא את האיגרת הוא יקיים אותה) וביארו רבותינו שענה לו משה רבנו ע"ה כך, כיון שהלכה זו הלכה היא אלא שאין מורין לעשות כן, ומי שקם ועשה בעצמו קיים ההלכה ואין לרב להורות לאדם אם לקיימה או לא.

ובדברי רבותינו מבואר שהטעם שאין מורים כן לעשות, כיון שתנאי קיום הלכה זו להרוג אדם שבעל ארמית הוא שאדם ההורגו יהיה באמת לאמיתה קנאי לה' בלי שום כוונה אחרת בקיום הלכה זו.

והלכה זו אינה ההלכה היחידה שמוגדרת אין מורים כן, אלא כל מסירות נפש שאדם עושה אמרו בו רבותינו שאין מורין לעשות כן, אלא היא שלב שהאדם צריך להרגיש רצון עז לעניין שעליו רוצה למסור נפשו ומעצמו לקיימו.

והטעם הוא משום שאין לאדם (בדרך הרגילה והמקובלת בעבודת ה') לעשות מעשים ולאחוז בדרגות שאינם בדרגת נפשו במצב העכשווי, משום שדרגת נפשו של האדם הוא המצב המתבקש ממנו לעת עתה לעבוד בה את ה', ולא למעלה ממנה ואף לא למטה ממנה.

ואם לעיתים תכופות אדם עובד מעל דרגת נפשו, הרי הוא גורם נזק לנפשו, משום שמכניסה למהלך שאינה יכולה לאחוז בו, ועוד שחי במצב של דמיון, שכל דמיון הגדרתו מצב שלא במציאות העכשווית שאדם אוחז בה.

וכמו שלתינוק לא מלמדים סוגיות סבוכות, ומי שיטען שרוצה להרגיל את התינוק שלו להתמודד עם סוגיות סבוכות שוטה ייקרא, הוא הדין לאדם שאין לו לתת לנפשו לאחוז בדרגה שאיננה דרגתו.

כמובן שלא מדובר כאן בקיום הלכה פסוקה או מנהג שהאדם מחוייב בו ויש לקיימו או חס ושלום לעבור עבירה, שבזה אין שום טענה שאיננה דרגת נפשו, שרק את הקטן פחות מגיל מצוות פטרה התורה מקיום המצוות (מלבד מצוות חינוך), אבל כשנעשה בר מצוה וקיבל דעת, ראוי הוא לקיים את כל התורה כולה.

אלא שבענייני מידות ומעשי חסידות, או פרישות למעלה מגדרי הלכה, פעמים רבות אדם שומע או רואה או קורא בספרים של אנשי אמת עובדי ה' שכך וכך מדקדקים על עצמם וכך וכך דרגתם, ונפשו מתלהבת וחושקת לעשות או לנהוג כמותם, בזה מדובר כאן שאין לאדם לנהוג מעבר לדרגת נפשו.

אלא דרך הישר היא שצריך להכיר דרגת נפשו ולהתאים ההנהגות והמעשים לפי דרגתה, וישתדל מעט מעט לעלות בזהירות ושימת לב קצת יותר מדרגתו, כדי שתהיה לו את ההתקדמות המבוקרת והזהירה בעבודת ה'.

מתי יודעים שצריך לעשות מסירות נפש

אמנם יש מושג שנקרא מסירות נפש, והוא שהאדם מרגיש שהוא צריך לעשות מעל כוחו כדי לזכות לדרגה מסוימת, ואלו דברים שתלויים בלב בהרגשה פנימית ברורה שכך צריך לעשות על אף הקושי שבדבר, ודבר זה לא שייך בו שאלת רב והוא מושג שנקרא הלכה ואין מורים כן שנאמר אצל פנחס.

אלא שמצד שעושה אדם צעד של מסירות נפש והוא למעלה מדרגתו יש בכך סיכון מסוים, משום שנפשו אינה בשליטה מלאה כאשר עושה מהלך למעלה מדרגתו. ואדרבה משום כך נקרא מצב זה "מסירות נפש", שנפש פירושו רוחניות, שבמובן מסוים מסכן את דרגתו הרוחנית, שאם חלילה לא יזכה לדרגה שאליה הוא שואף ומוסר נפשו, יכול ליפול עמוק יותר ממה שהיה קודם לכן.

אמנם אם יזכה ויאחז בדרגה שאליה מוסר נפשו, אז זכה ועלה דרגה רוחנית. וזו מעלתם של הצדיקים על שאר בני אדם, בכך שמוסרים נפשם לה' יתברך ולכן זוכים לצדקותם ולדרגתם הרוחנית הנעלה.

אלא שיש תנאי קודם לכך והוא שיהיה אדם שרובו ככולו שקוע בתורה וביראת שמים טהורה, ואז גם אם יפול מדרגת המסירות יחזור לתלמודו ולא יינזק. ואצל שאר העם אמנם צריך לילך לאט לאט מדרגה לדרגה, אמנם כדי לעלות בדרגה צריך לעשות פעמים מעט יותר מדרגתו כדי ליגע בדרגה שלמעלה ממנה.

ועל פי זה מובן למה סיפור מעשה פנחס שהרג את זמרי מתחילה מסוף פרשת בלק, ולאחר מכן בתחילת פרשת פנחס מכריז ה' יתברך על דרגתו של פנחס שזכה לשלום וכהונת עולם, שלכאורה הכרזה זו היתה צריכה להכתב בסוף פרשת בלק, סמוך למעשהו של פנחס.

יש לומר שכיון שעשה פנחס מסירות נפש למעלה מדרגתו, ובמעשה שלו נאמר "הלכה ואין מורין כן" עד שאפילו משה רבנו ע"ה לא יכל להורות לו הלכה מה יעשה בזה. ממילא זכה ועלה דרגה ונתעלה עד שזכה לכהונת עולם, ועוד שמבואר בזוהר הקדוש שנתעברה בו נשמת אליהו הנביא.

ולכן נחלקו העניינים לשתי פרשיות: פרשה ראשונה מעשה המסירות נפש שעשה פנחס, ופרשה שניה מורה על הדרגה שזכה לה עקב מעשהו הנשגב.

פרשת פנחס - חובת ההודיה גם לבני אדם

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו. וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(במדבר כז', יח'/ כ').

מובא בגמרא מסכת בבא קמא (צב:):

אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמרי אינשי חמרה למריה טיבותא לשקייה. אמר ליה דכתיב וסמכת את ידך עליו, למען ישמעון ויראון כל עדת בנ"י. וכתיב ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל עדת בני ישראל.

פירוש: ששאל רבא את רבה בר מרי מהיכן המקור למנהג בני האדם שאף על פי שמקבל אדם יין מחברו, אינו מודה אלא לזה שמזג לו את היין, שמיד בשעת הנאה מוקיר בטובה, אע"פ שבאמת עיקר הטובה שייכת לבעל היין.

והביא לו ראייה מפרשה זו שציווה ה' יתברך את משה שיסמוך את ידיו על יהושע וייתן מהודו עליו. ואף על פי שכל ההשראה היא מהשם יתברך, לא שייכו הבריות מעלה זו אלא למשה רבנו ע"ה.

ודבר זה שאלתי את מו"ר ששמעתי שאומרים שאין שייכות לבעלי אמונה לומר תודה לחברו, כיוון שאין חברו אלא שליח והכל מכל כל של ה' יתברך.

וענה לי ראשית שיש את הגמרא הנ"ל שמנהג בני האדם ליתן תודה למי שהינה אותם ויש מקום לכך בדברי רבותינו בגמרא. ועוד שפשוט ששלימות הנפש במידת ההוד שחלק ממהותה הוא הודיה, להכיר תודה למי שנתן לו, ושלימות המידה הזו יוצאת מהכח (היינו כח ההודיה שבנפש) גם אל הפועל בדיבור ובמעשה להודות לאדם שגמל עימו טובה.

אלא ששורש טעותם של אלו החושבים שלא לומר מילת "תודה" היא באומרם שאין אדם בוחר ממש אלא השם בוחר בשבילו (ונתבאר באריכות במאמר הבחירה לעיל פרשת בלק).

אמנם גם זה אינו, כיוון שראשית שייך להודות לחברו על עצם כך שבחר לעשות לו טוב. שהרי יכל לבחור שלא לעשות, שאם גזר ה' יתברך ליתן לו טוב, אם כן יגיע הטוב גם בלאו הכי על ידי אדם אחר, ואם כן זה שבחר לגמול עמו טובה ובחר להשפיע טוב לחברו, חייב להודות לו על כך שבחר להיות משפיע את טובת ה' יתברך דרכו.

וגם מצד דרגת הידיעה (דהיינו שה' יתברך הוא הבוחר ואין האדם בוחר) גם שם שייך הודאה לחברו שעשה עמו טובה, כיוון שה' יתברך בחר בו להיות שליח, אם כן עצם זה שהוא נעשה שליח למרות שה' בחר בו להיות שליח, מכל מקום יש להודות לו על כך שבפועל הוא שליח להעביר לו את הטובה מה' יתברך אליו.

אם כן לסיכום, מידת הכרת הטוב היא מידה הכרחית בפנימיות הנפש, בראש ובראשונה להכיר טובה לה' יתברך ולו יש לנו להודות עד אין קץ.

ועוד יש להוקיר טובה למי שפעל הטובה בפועל גם בדרגה התחתונה ("בחירה") על כך שבחר לעשות טובה. וגם בדרגה העליונה (הידיעה) להודות על כך שבפועל היה שליח של ה' יתברך שבחר בו להיות שליח. והודאה זו מתבטאת בעצם הכרת האדם בטוב, וכן במחשבה, בדיבור (אמירת תודה) ובמעשה להשיב טובה לחברו אם יוכל.

פרשת מטות - לא לכפות את דעתו על אחרים

בפרשה זו לאחר שביקשו בני ראובן וגד ממשה רבנו ע"ה ליתן להם נחלה בעבר הירדן, מיד גער בהם והוכיחם באריכות כמבואר בפסוקים.

ולאחר שקיבלו עליהם לעזור לאחיהם במלחמה בתנאי כפול וכו' הסכים משה רבנו שיקבלו נחלה בעבר הירדן.

אמנם ברור שמשה רבנו ע"ה לא שגה ח"ו, ומה שטען עליהם בתחילה שהם טועים אמת לאמיתה הוא, ואף על פי שקיבלו עליהם את התנאי שלא יפרשו מהציבור לעניין כיבוש הארץ, מכל מקום הוא פתרון לקיים רצונם, אמנם בעצם הצעד שעשו לכאורה אינו לרוחו של משה רבנו ע"ה גם לאחר ההסכמה.

שהרי מבואר בספר מלכים (ב, טו' ברלב"ג שם) ובספר דיברי הימים (א, ה ו' וברלב"ג שם) ששבטי ראובן גד וחצי שבט המנשה הם גלו ראשונה בגלות אשור.

ואמרו רבותינו בגמרא שנמשכו אחרי היין והתענוגות והם שקפחו אותם וגרמו להם לגלות בגלות מרה זו. ועוד שהטעם שגלו ראשונים כיון שהיו פיזית קרובים יותר לגולה, וגם רחוקים מקהילת ישראל, דבר שבוודאי השפיע על המצב הרוחני שלהם. ואם כן כיון שבודאי ידע וראה משה רבינו עליו השלום את כל זה ברוח קודשו, למה לא עמד בדעתו שאין להם להתיישב שם, ואיך הסכים לבקשתם?

ועל כך אפשר לומר בסיעתא דשמיא יסוד שכתב **הסבא מקלם זיע"א**, שה' יתברך אוהב דבר הבא מן הרגש ומהשכל של האדם עצמו (פירוש שמעורר האדם מעצמו), ולא שיתעורר מזולתו, ועל פי זה כתב שבענייני הבית צריך שיעשו הדברים מרצון עצמי של בן הזוג, ולא מהכרח ועל ידי שיחה דווקא, עד כאן תוכן דבריו.

וביאור הדברים שעל דרך משל אדם שרוצה שאשתו תהיה עמו בדעה אחת בעניין מסויים שרוצה לעשות, אם כן יכול לעשות זאת על ידי שישכנע אותה להסכים לדבריו מתוך דברי להט ושכנועים, עד שבאמת תשתכנע לדבר שרוצה בו.

ועל כך העיר הסבא מקלם שאין זו הדרך, אלא לאט לאט בדרך שיחה והסבר בדברים המתקבלים בשכל ומתיישבים על הלב, ידבר עמה אפילו אם ימתין זמן רב, עד שתתרצה מעצמה בדבר, וזו דרך התורה בבית המתנהל בצורה ישרה ובריאה.

ועל פי זה מתיישב מה שהקשנו בתחילה, שבאמת דעתו של משה רבינו ע"ה היתה שאין להתיישב בעבר הירדן, גם מהטעמים הגלויים שאמר, וגם מהסיבות

הניסתרות שלפי קדושתו בודאי ראה אחריתם, והן משום הנזק שלבסוף נגרם להם שגלו ראשונים בגלות סנחריב.

אמנם לאחר שנתנו לו הסכמה והבטחה שיישבה את דעתו מבחינה מעשית, הגיונית ואנושית, נתן רשותו שינחלו בעבר הירדן. ואע"פ שלכאורה יכל לומר להם את דעתו שאין הצד שלהם נכון ואחריתו מר וכו'.

אלא יש לומר שבזה לימד אותנו משה רבנו ע"ה הנהגה לחיים, שגם אם כך דעתך ואתה בטוח בטעות של השני, צריך להבין את המציאות הקיימת שזוהי דרגתו וכך היא דעתו, ואין לכפות עליו שרצונו יהיה כרצונך, וכל זמן שיש פשרה שמתקבלת על הדעת ועל גדרי ההלכה, יש להניח לו, ואם יזכה אז בהמשך ירצה בדבר מעצמו ומרצונו.

ויש לדעת שהנהגה זו יכולה לבוא לביטוי, רק כאשר האדם בדרגה כזו שהוא יכול לקבל בדעתו גם בני שאינם חושבים כמותו, ויודע להעריך בן אדם כמות שהוא לעת עתה, ולנהוג עם כל אדם לפי מה שהוא. והנהגה זו היא הנהגה נפלאה שבה תהיה דעתו של האדם מקובלת וישרה עם כל אדם באשר הוא, והחשוב ביותר שתהיה מקובלת הנהגתו על בני ביתו.

פרשת מטות - תיקון החטא

"כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא" (במדבר לא, כ"ג).

אחרי מלחמת מדין הביאו אנשי הצבא שלל המלחמה כלים של המדיינים. וציוה עליהם משה רבנו ע"ה לטהרם מטומאתם ומהאיסורים הבלועים בהם, ומכאן למדו רבותינו דיני הגעלת כלים.

והכלל העולה בצורת הכשר הכלים הוא שבאותו כח שנבלע האיסור כך הוא נפלט, כלשון חז"ל "כבולעו כך פולטו".

אמנם מהלשון שנקטה התורה הקדושה: "**כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהר**", אפשר ללמוד בס"ד על נפש האדם, שכאן מדובר על אש שהבליעה איסור בכלי, והכשרו וטהרתו היא גם כן ע"י שיבעירו אש של היתר ויפלוט הכלי את האיסור.

וכעין זה הוא בנפש האדם: יש את האש בנפשו האלוקית ששואפת ועולה למעלה, כמו האש שעולה למעלה עד היכן שמגעת. כך בנפשו של האדם יש לה את כח השאיפה והעליה למעלה, כלשון הכתוב "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי", "נכספה וגם כלתה נפשי"- מלשון כליון כמו האש שהולכת ומתכלה כדי לעלות ולטפס למעלה.

וזה לעומת זה יש כח שלילי יסוד אש מהצד הבהמי של האדם, שנדמה לו ששואפת למעלה להשיג עוד מענייני העוה"ז והבליו, אבל באמת תנועתה היא למטה. אמנם סוף כל סוף היא אש ממש, ויכול האדם להרגיש את האש והחמימות הפנימית כשמתלהט למשל לדבר תאווה.

ומבואר בדברי רבותינו הסכנה שיש בכח התאווה, ששורשה הוא תנועת היגררות, ואע"פ שנגרר לדברי היתר (שגם בזה המיעוט טוב לו) מכל מקום כיוון שבא מכח הגורר, אם לא ימצא בהיתר חס ושלום יכול להביאנו לאיסור, כדוגמת בן סורר ומורה כמבואר ברמב"ן שם.

ואם חלילה נכשל באיסור, אם כן מה שגרם לו לחטוא הייתה האש הפנימית השלילית שנתאוותה להשיג תאוותה, וכידוע שיסוד האש שבנפש מקפץ כמו האש הנראית לעינינו, ואין לה יציבות ברוב ככל המקרים, וכתוצאה מכך פעמים שהאדם נגרר לדבר האסור.

וכדי לשוב לה' צריך ראשית להתנתק מהחטא ולכלותו.

אם כן, כדרך הכשר כלים כך בנפשו של האדם שהיא הכלי של ה' יתברך בעולם הזה, וכשנדבק בה דבר לא טוב כבולעו כך פולטו, וכיוון שנבלע על ידי אש שלילית, צריך לפולטו באש של קדושה, שישאף לעלות בעבודת ה' וירבה בכיסופים ותפילות אליו יתברך ולתורתו הקדושה ולמצוותיו.

וכמו שכתב **הרב שטרנבוך** שליט"א שאפילו "בן הנידה" שנאמר עליו שפגום הוא, מכל מקום אם מחובר הוא בנפשו לתורה ולמצוות כיאות, מכלה ושורף פגם זה ואין בו ממש, וכתב ששמע מ**החזון איש זצ"ל** שבקיום תורה ומצוות רוחצים הפגם לגמרי.

וכתב בספר **"אגלי טל"** בהקדמה שאע"פ שכתוב בזוהר הקדוש שאין תיקון לפגם הנורא של קדושת האדם, מכל מקום יש לדעת שהטעם הוא משום שהתשובה היא בלב, ומקום הפגם הוא במוח ששם שורש החטא בפגם המחשבה שגורם למעשה.

אמנם אם ישתמש בכוח שיכלו להעמיק בתורה הקדושה כפי כוחו, ממילא יתוקן עוון זה, כשיחדור אור קדושת התורה למוחו לעומק, שעד היכן שפגם החטא שם נכנסת אש תורה "הלא כה דברי כאש נאום ה'".

והתורה מטהרת את האדם מכל פגם "כבולעו כך פולטו", באש התורה ובאש אהבת השם יתברך מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה.

אמנם ברור שצריך לסור מהרע ולהתרחק מהחטא ומכל דבר המביא את האדם אליו. ולהגביר את אש הקדושה כאמור, וכדרכה של אש פעמים בוערת פעמים שוקטת, לכן צריך להגביר האש (בצורה מאוזנת) ע"י לימוד מוסר בין בעומק בין בקול בוכים ושפתיים דולקות כדברי רבי ישראל מסלנט זיע"א.

ידועים דברי רבותינו בגמרא שדברי תורה צריכים חיזוק כמו שלמדו רבותינו מהפסוק: "קוה אל ה' חזק ויאמץ ליבך וקוה אל ה'", וכמו שביארנו בס"ד כיון שאש התורה אינו תדיר בנפש האדם, יש יום שבוערת נפשו ויש פחות, ופעמים רבות צריך האדם עזרה מבחוץ בדיבוק חברים יראי ה', או לשמוע דברי תורה חיזוק והדרכה מאדם צדיק שלבבו מלא יראת ה', כיוון שאין כח בתוך נפשו להתמודד תמיד עם יצרו וצריך סיוע חיצוני.

ועל פי זה מובן ביאור הפסוק: "וידבר משה אל העם לאמור החלצו מאיתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין וגו'", נרמז פה כיצד האדם צריך לתקן את נפשו מהחטא, שהרי כתב הרמב"ן שאנשים אלו היו מיעוט, כיון שלא לקח אנשים שחטאו בבנות מדין אלא "אנשים" מלשון מעלה שהיו צדיקים ושלמים.

לעומתו רש"י כתב "אנשים - צדיקים" ולא כתב כפירוש הרמב"ן שהציווי הוא שלא יהיו מאלו שחטאו בבנות מדיין. ועל פי המבואר אפשר לומר שבפנימיות הענין אין מחלוקת בין רש"י לרמב"ן, שרמוז כאן דרך לתיקון החטא, ואפשר שהאדם יתקן החטא כאמור עם אותם כוחות שבהם חטַא כבולעו כן פולטו וזו שיטת רש"י "אנשים" – צדיקים, אפילו אם היו מעורבים בחטא בנות מדיין, וזהו רמז לכוחות הקדושה שיש לו להשתמש בהם, אף על פי שקודם לכן היו כוחות מתנגדים לקדושה, וכגון שישתמש עם האש הפנימית שלו לעלות במעלות הקדושה, אע"פ שבעבר אש זו הכשילה אותו שלא כרצון ה' יתברך.

אמנם ברמב"ן רמוז שפעמים שאין יכול כך לתקן, ואדרבה עדיין כוחותיו אוחזות בחטא, ואם יעורר אדם מידה שבעבר שימשה נגד רצון ה', אם כן אע"פ שעתה משמשת לעשות רצון הבורא, מכל מקום אפשר שכאשר יעורר מידה זו לצורך עבודת הבורא, תתעורר המידה גם על צד השלילה ח"ו כיון שלא תיקן את הנטייה שלה לצד השלילה לגמרי.

ועל כן ציווה משה רבנו עליו השלום לקחת "אנשים" - צדיקים שלא חטאו בבנות מדיין, פירוש שיחפש האדם סיוע מבחוץ שיעזור לו לתקן החטא באופן שאין בכוחותיו שלו אפשרות לתקן לבדו.

פרשת מסעי - ישראל מעל המזל

"וַיִּהְיוּ כָּל פְּקוּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כָּל יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל"

ובהושע (ב, א) **כתוב: "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר. וְהָיָה בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עַמִּי אַתֶּם יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חָי"**

וידועה הסתירה שיש בין שני מקראות אלו, שבתורה יש לעם ישראל מניין, ובנביא כאן לכאורה אין הם נמנים.

אמנם הביאור לזה הוא שכל עניין המניין נתחדש בבריאת העולם, שהוא תולדת הפרטים. כיון שקודם שנברא העולם לא היו פרטים שהם מחולקים כביכול, אלא היה הוא אחד ושמו אחד, וכשנתן מקום כביכול להכיל הנבראים נתחדש שיש מניין.

וגם לעתיד לבוא יתגלה שוב בגילוי רב ועצום אחדות ה' יתברך שמו, כלשון הכתוב "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" (זכריה יד, ט), פירוש "אחד" באחדות גמורה, וכדברי הנביא "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ" (ישעיה ל, כ) זה ה' יתברך שמו, שיתגלה בחוש לעתיד לבוא שאין עוד מלבדו שום כח בשום נברא, ויתכללו כל הנבראים בדבקות שלימה בו יתברך שמו.

אם כן הפסוק בתורה מדבר בעניין מניין בני ישראל, והיא בחינת עם ישראל בזמן שקודם הגאולה ששייך למנותם שבכלל הנבראים הם שהם פרטים בעלי מניין.

אמנם כשחטאו בזמן הושע, וטעה במה שאמר לה' יתברך שיחליף את עמו ח"ו (וכמבואר ברש"י שם), חזר בו ונתנבא ואמר שעם ישראל לא יהיה שייך בהם מניין כלל לעתיד לבוא, כיון שיחזרו להתאחד בה' יתברך אחדות גמורה שלא שייך בה מניין כלל, ולא יהיה שייך אז חטא בישראל והיא סנגוריה גדולה.

אמנם לכאורה מה שיבח בכך את עם ישראל, הרי כל שבח זה לעתיד לבוא יהיה, ועתה שייך בהם מניין ולכאורה בכלל הנבראים הם ששייך בהם מניין ושייך בהם חטא.

אלא שכידוע וכמבואר לעיל שבנפש היהודי יש את כל הדרגות כולם, שנקרא הוא "עולם קטן" וכלשון חז"ל: "כל המקיים נפש אחת מישראל, כאלו קיים עולם מלא" (בבא בתרא יא).

והחידוש היותר גדול שיש בכך הוא שגם את צורת העולם שקודם שנברא העולם יש בתוך נפש האדם, שהרי למדו חז"ל שנשמות ישראל קדמו לעולם מהפסוק "זְכֹר עֲדָתְךָ קָנִיתָ קֶדֶם" (מדרש רבה בראשית א, ד), אם כן בשורש נפשם יש את הבחינה של קודם בריאת העולם.

וכן הבחינה שתתגלה לעתיד לבוא כלשון הפסוק: "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" (זכריה יד, ט), גם היא חקוקה בנפש היהודי.

ומשום כך כשחיפש הנביא הושע סנגוריה על עם ישראל למרות שחטאו, השתמש בשבחם זה שיש חלק בנפשם שלא שייך בו חטא, חלק שיצֵא מהכח אל הפועל ממש לעתיד לבוא ויתקיים בהם: "וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר".

ומה ששאלנו מה השבח בזה, הרי רק לעתיד לבוא יתגלה בפועל חלק זה, כבר נתבאר לעיל באריכות (בפתיחה ובפרשת בראשית ועוד) שיש באפשרותו של האדם לאחוז גם עתה בחלק זה, על ידי שידבק נפשו דבקות אמיתית בנקודה הפשוטה והתמימה שבו, נקודת האמונה הזכה, ששורשה בנפשו הוא באור הזך שיתגלה לעתיד לבוא.

ועל ידי שיגלה אותה ויאחז בה, יאחז בכח האחדות של הבורא יתברך שמו, והוא חלק בנפשו שלא שייך בו חטא, חלק ששייך לגילוי אורו של משיח שעל זמנו אמר דוד המלך ע"ה ברוח קודשו: "יִתַּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ וּרְשָׁעִים עוֹד אֵינָם בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת ה' הַלְלוּיָהּ" (תהלים קד, לה).

ויש לדעת היטב שמה שאמרו חכמינו ז"ל: "אין מזל לישראל" (שבת קנו.) הכוונה היא על אותו חלק בנפש שבארנו עכשיו, אותו חלק שיש בו גילוי אחדות ה' יתברך, שלא שייך בו מניין ולא שייך בו חטא, וממילא לא שייך בו מזל.

שהרי כל עניין המזלות הוא מה שחקק ה' יתברך בבריאה, שהנבראים בעולם הזה יקבלו את חיותם דרך המזלות, איש לפי מזלו זמנו וכו'. וצורה זו של התנהלות הנבראים היא ברירת המחדל שנתן ה' יתברך לנבראים להתקיים בעולמו. ולכן יש מי שנגזר עליו לפי מזלו להיות עשיר או רש וכו', בין לטוב ובין להיפך.

אמנם כאשר זוכה האדם להדבק בחלק הזך בנפשו וכמבואר, ממילא בדרגה זו אין מקום לשליטת המזל עליו, והוא דבר נפלא עד מאד.

ועניין זה ראינו למעשה אצל אברהם אבינו ע"ה וכלשון רבותינו במדרש: "וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּ זָרַע (בראשית טו, ג), אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק

(כך אמר אברהם אבנו להּ' יתברך:) הַמַּזָּל דּוֹחֲקֵנִי וְאוֹמֵר לִי אַבְרָם אֵין אַתְּ מוֹלִיד. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵן כְּדָבָרֶיךָ, אַבְרָם לֹא מוֹלִיד אַבְרָהָם מוֹלִיד". (רבה לך לך מד, י)

ובהמשך אמרו: "וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה (בראשית טו, ה), אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן הֶעֱלָה אוֹתוֹ לְמַעְלָה מִכִּפַּת הָרָקִיעַ"

מבואר כאן במדרש שכידוע אברהם אבינו היה חכם גדול בחכמת הכוכבים והמזלות, וטען טענה לבורא עולם, שרואה הוא בחוש במזלות שאין הוא ראוי להוליד בשורשברייתו.

ועל כך ענה לו ה' יתברך, שאכן **אברם** קודם שהכיר את ה' יתברך ונדבק באמונתו לא מוליד.

אבל **אברהם** שנתן בו ה' יתברך את שמו בתוכו, פירוש שגילה אחדות ה' יתברך בנפשו, ולכל העולם כולו, ממילא נידבק במידה זו של למעלה מכל נברא, ושם אין שליטה למזל וודאי שיזכה להוליד זרע ישראל זרע ברך ה'.

ספר דברים

פרשת דברים - חורבן ובניין הדעת

"אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְריבְכֶם: הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם"

רמזו רבותינו שאֵיכָה של פרשתינו קשור לאַיֵּכָּה שאמר הקב"ה לאדם הראשון לאחר שחטא בעץ הדעת, וממילא אַיֵּכָּה של חטא עץ הדעת קשור למגילת איכה שכתב ירמיהו הנביא על חורבן ירושלים.

ואפשר לבאר בס"ד שכולם שורשם אחד. שכידוע אדם הראשון אכל מעץ הדעת כדי לקבל את הדעת שבה כח הבחירה, שכידוע דעת מורכבת מטוב ורע חסד וגבורה, ובכללות הדעת היא הבוחרת והיא המקשרת את נפש האדם למקום שבחר בו.

ומאידך בעניין החורבן רבים שואלים מה שייך לבכות על החורבן הבית, הרי אין לנו שמץ של מושג מה מעלתו הרוחנית באמת לא בהרגשה וגם לא במוחשיות, ואפילו המראה החיצוני של הבית אינו מדויק והוא רק בדרגת מדמה בדבר שלא ראה אדם מימיו (לפחות בגלגול הזה).

ויש אמנם דרגות נעלות שזוכה להן מי שמרגיש צער השכינה ושורש החרבן בעצם, אמנם למי שלא אוחז בדרגה זו מה חיוב האבלות על החורבן כלפיו בימות השנה וכ"ש בימי בין המצרים.

ידוע מה ששאלו את בעל חידושי הרי"ם מגור על מה שכתב מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן א' הלכה ג') **"ראוי לכל ירא שמים שיהא מייצר ודואג על חרבן בית המקדש", וכי מי שלא מייצר ודואג דהיינו שאין מצליח להצטער על חרבן הבית אינו ירא שמים?**

וענה להם הרב תשובה עם הרבה עומק: מי שאינו יכול להיות מייצר על החורבן בית המקדש יהא דואג ומייצר על החורבן של עצמו...

ולעניינו אפשר לבאר דברי קדשו, שהעצמיות של האדם (היותר מורגשת ויותר נתפסת) היא הדעת של האדם שהיא המקשרת בין האדם לעולם, ובין האדם למידות לרצונות וכו' והיא כביכול המכוונת את האדם להיכן הוא באמת מחובר.

ומאז שטעם האדם מעץ "הדעת", ירדה דעתו מהחיבור השלם שלו עם בורא עולם לדעת התחתונה שמורכבת משני צדדים: טוב ורע, וליתר דיוק טוב מעורב ברע אור וחושך **משמשים בערבוביא** כדברי חז"ל. וכמו שהרחיב בעניין זה בספר שיחות מוסר לגר"ח שמואלביץ זצ"ל.

ומאז דעת כל בני האדם מעורבבת טוב ורע, ומשם שורש הבחירה שהיא תכלית הנבראים לבחור בה' ובתורתו, כי כך גזרה חכמתו יתברך שהעולם יתנהל בבחירה שיבחר האדם בין שני צדדים ויתגבר ויוותר על צדדי הרע ויבחר בטוב.

ולא רק בין טוב ורע המבוררים זה לצד זה, אלא שכאמור משמשים הטוב והרע **בערבוביא** ומדמה האדם שהטוב הוא בעצם רע כביכול, והרע גם מקבל פנים שהוא טוב, ובכך קשה הבחירה עוד יותר, ועבודת האדם להיות מבורר בעצמו, ולברר את מהות הדבר שעומד לנגדו מהו הטוב באמת ומהו כנגד הרע באמת.

ועיקר העבודה של הבירור נעשׂית ע"י עסק התורה בכלל, ובפרט בהתעמקות בגמרא ובפוסקים בעומק העיון עד כמה שניתן. (וכמבואר לעיל בכמה אופנים)

וכאמור הדעת של האדם היא שמקשרת אותו למקום שאליו הוא אוחז בעצם, לפי מה שזיכך אותה, ולפי דרגתו. וכדברי הבעל שם טוב הקדוש שבמקום שהאדם חושב שם הוא נמצא. ולענייננו פירושו שאפשר שהאדם יעסוק בעניין אחד במקום אחד בזמן אחד, ובעצם אינו שם כלל אלא הוא בעצם נמצא בעניין אחר ובזמן אחר לגמרי, היכן שדעתו אוחזת.

לדוגמא אדם לומד תורה, ובאמצע הלימוד מתעורר לו רצון להיות במקום מסוים שאליו כרגע הרצון שלו נוטה, אם כן אע"פ שהוא "עוסק בתורה" איננו מחובר לתורה, ובעומק אינו ממש נקרא עוסק בה, כיון שבד בבד שהוא קורא ומסתכל בעיניו בדברי חז"ל הקדושים או בפסוקי התורה הקדושה, מחשבתו אינו שם אלא במקום שלשם רצונו נוטה להיות ושם הוא בעצם נמצא.

וגם אם אדם עבד על עצם המחשבה והסיח מחשבתו מאותו עניין, אמנם רצונו עדיין בתוקף, אז אמנם אינו כמו השלב הקודם שהוא גם חשב על אותו עניין ממש, אמנם עדיין אינו נמצא מחובר לתורת ה' באמת, וכל שכן שאינו מחובר עם ה' נותן התורה.

הסבא מקלם כתב שמפליא אותו מה שהאדם יכול בכמה רגעים להדבק בבורא עולם, ע"י שיתחבר לקטע בתפילה או ברכת המזון וכיוצ"ב שיהיה רק עם ה' יתברך.

ומפליא הדבר שאין הוא מסוגל לכך מכח פזור נפשו ודעתו לעולם הזה ששם הוא אחוז. וכתב שרק העיון ביראת ה' יכול לעזור לו להגיע להתמקדות במה שעוסק ולפחות במעט.

ונראה לבאר בס"ד שהחסר ביראה הוא מצד היצר של האדם, ולא מדובר כאן מהיצר הרע המלאך שעליו אמרו חז"ל שהוא השטן וכו'.

אלא יצר לב האדם שעליו אמר דוד המלך ע"ה לבנו שלמה:

"ואתה שלמה בני דע את א'לוהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה, כי כל לבבות דורש ה', וכל יצר מחשבות מבין וגו'" (דברי הימים א, כח, ט').

ופירש **הרד"ק**: "וכל יצר מחשבות מבין - פעולות הלב נקראת "יצר", לפי שהלב פועל ויוצר במחשבה העניינים הן לטוב והן לרע".

דהיינו שפירש את מילת יצר מלשון* ציור מחשבתי לטוב או לרע. וציור פירושו לענייננו איך האדם תופס את החיים בעולם בדרגה שהוא אחוז בה, שאם אדם מקושר לעולם הזה, אם כן עיקר הציור הוא העולם הזה, ובתוך הציור (אם זכה) יש גם יראת שמים תורה תפילה וכו'

ויש אדם שבציור שלו יש יותר צבעים ופרטים רוחניים, וממילא יותר קל לו לבחור בטוב ולהתעלות בעבודת הבורא יתברך.

ומי שזיכך עצמו יותר אז הציור שלו הוא כבר עולם רוחני, ולמרות שבתוך הציור יש פרטים של העולם הזה, אמנם אפשר שמקיים דברי חז"ל "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", שבכך הפרטים של העולם הזה הם בטלים וטפלים לרוחניות. וכן הלאה דרגות לפנים מדרגות, כדברי **הזוהר הקדוש** על הפסוק "נודע בשערים בעלה" היינו שכל אדם תופס את התורה כפי השיעור (ההבחנה) שלו.

ולענייננו כל אדם לפי הציור שלו איך שמצייר לו יצרו (הטוב או ח"ו להיפך) דהיינו מה שהוא יצר והוא צייר בעצמו ע"י עבודתו וזיכוך דעתו ומחשבתו, כך הוא הציור שהוא תופס את החיים ואת העולם ואת עבודת ה' יתברך בעולמו.

וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה לבנו, שה' יתברך דורש מהאדם שישתדל להתחבר אליו עד שעיקר הציור שלו יהיה עמו יתברך ועם תורתו, וזאת ע"י "דע את א'לוהי אביך" וכמבואר שע"י הדעת שתדע את ה', דהיינו שיהיה מחובר בדעתו לה' יתברך, וזאת ע"י ההתבוננות בתורה, יקנה כח ההתבוננות ויתבונן ביראת ה' ובהשגחתו על האדם והעולם. ובזה נשתנה הציור בנפשו לציור של יראת שמים ומציאות ה' חושית, וממילא יוכל לעבדו בלבב שלם ובנפש חפצה מתוך חשק שמחה ובהתלהבות פנימית אמיתית.

---

* **ובמלבי"ם** שם כתב: הלב מציין כח הממשלה אשר בנפש, ויצרי המחשבות הם קודמים לבחירת הלב, שהאדם יחשוב מחשבות, והנפש תעלה ממעמקיה ציורים רבים ורובם נוטים לרעה, כמו ציורי התאוה והגאוה והכעס וכדומה. ואז צריך להלחם עם היצר, והלב שהוא כח המושל ימשול על יצר המחשבות, וה' דורש את הלב באיזה דרך יבחר וגם את ציורי המחשבות המצטיירים ועולים על הלב.

וכל זמן שאין דעתו של האדם מונחת שם, אלא מפוזרת פה ושם, ואינו אחוז במה שעוסק בעבודת ה', ממילא על אופן זה אמר הרב הקדוש בעל חידושי הרי"ם שיבכה על החורבן של עצמו, היינו על הדעת שלו שהיא חרבה ואינה שלימה עם ה' יתברך, ואפילו בעניין קל ופשוט כמו לברך ברכת המזון בכוונה אינו מחובר עם ה' יתברך ואינו מרגיש באמת שמודה לו.

ובכך מבואר מה ששאל השי"ת את האדם הראשון "**אַיֶּכָּה**", לאחר שנפל בדעתו לדעת טוב ורע, ועומק השאלה היא היכן אתה מונח, האם אתה עִמי כבגן עדן מקדם, או מדבר עימי אבל אינך עִמי. וכמו שכתוב בתורה הקדושה שהאדם נחבא מה' יתברך, וכי חשב האדם שאפשר להיחבא ממנו יתברך הרי מלא כל הארץ כבודו?, ועוד שכבר הרגיש בחוש לפני החטא את מציאותו יתברך בכל רגע ובכל מקום.

אלא זה עומק הסתירה שיש בדעת האדם, שהוא מצד אחד יודע שהשם יתברך מלא כל הארץ כבודו, ומאידך הוא מסתתר כביכול ממנו. ומתבטאת הסתירה בכך שעוסק בענייני עבודת השם ודעתו במקום אחר לגמרי, ועל כך באה השאלה "**אַיֶּכָּה**"? ורמוזה שאלה זו גם במגילת איכה – "איכה ישבה בדד" וגו'. (איכה א, א).

וגם משה רבנו ע"ה שאל **אֵיכָה אֶשָּׂא לְבַדִּי טָרְחֲכֶם וּמַשַּׂאֲכֶם וְריבְכֶם**, שכידוע משה רבנו ע"ה הוא בבחינת הדעת, והפתרון שנתן לעם ישראל הוא: **הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים** וכו', ואפשר שרמוז כאן שע"י ההתבוננות בעומק חכמת התורה ויראת השם טהורה, אפשר לאדם ליישר דעתו וכוונתו לעבודת הבורא יתברך שמו. וכל זמן שלא זכה לכך יש לו לבכות על כך לה' יתברך על חורבן עצמו חורבן הדעת שמפוזרת ואין יכולה להתמקד בעבודתו יתברך.

וכן על חורבן דעתם של כל שאר עם ישראל שלא זכו כלל לדעת אפילו בידיעה שכלית שה' יתברך מלוא כל הארץ כבודו, והוא המושל והמחיה את כולם בכל רגע ורגע ממש.

ה' יתברך יזכנו לראות בבניין ירושלים, ואז נזכה ומלאה הארץ דעה את ה' כמים למים מכסים.

פרשת ואתחנן – גבולות היראה והאהבה

"פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בָּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, אָנֹכִי עֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לְהַגִּיד לָכֶם אֶת דְּבַר ה' כִּי יְרֵאתֶם מִפְּנֵי הָאֵשׁ וְלֹא עֲלִיתֶם בָּהָר לֵאמֹר" (דברים ה פס' ד, ה).

לכאורה למתבונן יש לכאורה סתירה בין הדברים, שתחילה אמר שה' דיבר עמהם פנים בפנים ואח"כ אמר אנכי עומד בין ה' וביניכם וכו' כי יראתם וכו'.

בפרשת יתרו (שמות י"ט, י"ב) נאמר "וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב לֵאמֹר, הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וּנְגֹעַ בְּקָצֵהוּ, כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהָר מוֹת יוּמָת".

ובהמשך (בפסוק כא) נאמר: "ויאמר ה' אל משה, רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב" ומשה רבנו שם תמה על ציווי זה למה בא, שהרי בפסוק י"ב כבר ציוה ה' להגביל את ההר, ומה צריך לעוד ציווי בענין העליה להר.

וענה לו ה' יתברך שם: "לך רד ועלית אתה ואהרן עימך, והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרוץ בם".

יש ביארו שם שחזר וציוה שוב בזמן מעשה, ויש ביארו שחשב משה רבנו ע"ה שיש תוספת ציווי גם על הראיה ואמר לו ה' שזה אינו אלא זירוז נוסף.

אמנם אפשר לבאר בס"ד שיש שני כוחות מרכזיים בנפש האדם והם יראה ואהבה. היראה גורמת צמצום בנפש (כמבואר בפרשת עקב) כלומר שהאדם מרחיק את עצמו מן הדבר שירא ממנו ומסתגר בתוך תוכו.

והאהבה גורמת הרחבה בנפש, וממילא מתקרב לאותו דבר שאותו אוהב. למשל ממי שהאדם ירא ממנו הוא נשמר ממנו ומתרחק ממנו פן יפגענו, ומי שהוא אוהבו נמשך אחריו ונדבק בו.

וכגון מה שהזהירה התורה "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", היינו מצד האהבות השליליות שבנפש שנמשך אחרי מה שלא צריך להימשך, ואוהב מה שאין לו לאהוב, ממילא יכול להגרר אליו וחלילה להכשל בו.

כלומר כנגד האהבה השלילית ציותה התורה "לא", דהיינו שירחיק ויצמצם עצמו מאותו דבר, על ידי שמשתמש בכח היראה שבנפשו, שירא לעבור על רצון בוראו.

ולעומת זאת נתן ה' מצוות עשה ששורשם בכח האהבה שבנפש, דהיינו שציוה ה' יתברך שנקיימם מכח האהבה והמשיכה לרוחניות ולקרבת א'לקים אמיתית, דהיינו שמקיים מצות בוראו מאהבתו אותו.

וכן כנגד היראה שירא בעולם הזה מדברים לא טובים כגון מבני אדם שאינם נוהגים כשורה, או שירא לעשות רצון בוראו בגלל דעות החברה שלא ילעיגו עליו, ציוה ה' יתברך לבטוח בו ולאהוב אותו, שבכך יאזן את הצמצום והיראה השליליים שבנפש, מכח התגברות האהבה והדבקות בה' יתברך, והאמונה והבטחון בו יתברך.

המהר"ל כתב שהיראה אין בה תוצאת הדבקות בו יתברך אלא מעין הרחקה ממנו יתברך, כיון שירא מהעונש או מרוממותו וממילא אין נדבק בו יתברך.

אמנם האהבה היא המשיכה אחרי ה' יתברך "משכני אחריך נרוצה", וכמו שכתוב "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" וגו' והיא סוד הדבקות בו יתברך שמו. ותוצאות האהבה היא כמובן בדיבור ובמעשה שגורמת לו לדבר תמיד באמונה בה' ובגדולתו, ולעשות מעשים שהבורא יתברך חפץ בהם.

אמנם אי אפשר להסתפק רק בכח האהבה שבנפש, אלא האהבה מכריחה מעשה או דיבור וכיוצא בהם שמבטאים בצורה מעשית את כח האהבה שפועל בנפש.

ומידת היראה גורמת לאדם לחדול מן המעשים כדוגמת איסור אכילת דבר טמא, היראה מהבורא יתברך שאסר אותם ומאס בהם, היא הגורמת לאדם לפרוש מאותם מאכלים ולהרחיק ממקומות שמוכרים אותם וכו'.

ודרך אגב נאמר שלכן ציוונו ה' יתברך לקיים מצוותיו מאהבה ולא מכח ההרגל, כלשון הכתוב: "לאהבה את ד' א'לקיכם ולעבדו בכל לבבכם"וגו', כיון שאם מקיים את המצוות ואין המניע לכך הוא כח האהבה שבנפש, ממילא דומה כביכול למעשה קוף שהדחף שלו למעשה הוא עצם העשיה או הכרח חיצוני אחר.

אמנם פשוט שלעולם צריך לקיים מצוות אפילו שלא לשמן, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ואחר המעשים נמשכים הלבבות, ובלבד שלא יהיו רק מעשים רקים, אלא יהיה רצון בתוך המעשים להגיע ללבבות.

אמנם יש עוד עומק במידת האהבה, שגם אם מרגיש את עצם כח האהבה לה' בנפש, אין זה אומר שיכול הוא לעשות כרצון נפשו כל מעשה לבטא את האהבה, אלא אם כן מותאם המעשה לרצון הבורא וראוי הוא לאותו מעשה.

ואין מדובר כאן ממצוות עשה שבהם מחוייב אם ירצה או לא, וכן אם הוא בדרגה של קיום המצוה כראוי או לא (שעל כך אמרו שיקיים אפילו שלא לשמן וכמו שנתבאר).

אלא מדובר על תוספת בעצם קיום המצוה והידוריה, כגון חומרות ההלכה וסממנים חיצוניים של תוספת הידור שאין בהם חיוב מן הדין, שאם אין בחומרה

זו שום גדר איסור, אלא הם מעשים שנובעים בדרך כלל מכח האהבה שבנפש (ולא מהיראה שמא יעבור איסור ח"ו) כגון שחומרה זו היא דעת יחיד ואין שום צד של חשש אם לא יקיימם, אם כן הדחף לקיימם אינו מצד השכל או מצד היראה שבנפש, אלא מצד האהבה האמיתית לה' ולתורתו (עיין מש"כ מו"ר בספרו 'בלבבי משכן אבנה' חלק ה' מאמר י"ט בענין זה).

באופן זה אם מדובר באדם שאינו בדרגת אהבת ה' כזו, אז לא זו בלבד שאין עניין שיקיימן כיון שאין הוא אוהב בדרגה זו, אלא אפשר שאף יזיקו לו מעשים אלו שאינם בדרגתו, כיון שאין מעשים אלו נעשים מדרגת נפשו באמת, אלא מצד רצונות צדדיים או הכרחים חברתיים חצוניים (לא מדובר במי שגדל בקהילה מסוימת שכך נוהגים שם, וכך הוא מורגל לנהוג, שבזה מסתמא כך נתרגל וגדל ואין בכך עומס של ממש לנפשו ברוב המקרים, אלא אם כן לא שייכת נפשו לאותו מקום, או שהצטרף לשם בשלב מאוחר מסיבת צדדית, ואין נפשו בדרגה של קיום מעשים אלו כלל).

ממילא כאשר אין נפשו אוחזת בדרגת אהבה לקיום מעשים אלו, נפשו נמצאת במעין גלות בעולם המעשה, כיון שאינה שלימה ומקושרת למעשים שעושה.

לכן כל אדם צריך לעבוד את ה' לפי דרגתו ומעט יותר מכך, כאשר זוכה להכיר כוחות נפשו והרגשותיו ודרגתו. ולהוסיף מעשים וחומרות על עצמו, לפי דרגת האהבה הנוכחית שבה אוחזת נפשו.

ודבר זה רמוז כאן בפסוקים, שיש אפשרות לאדם לעבוד את ה' באהבה בדרגת פנים בפנים דיבר ה' עמכם, אלא שהקדים ה' יתברך והזהיר על ידי משה עבדו "וְהִגְבַּלְתָּ אֶת הָעָם סָבִיב" והיא אזהרה לאדם שיבדוק אם מעשיו תואמים לדרגתו, ולא יכניס את נפשו למהלך שאינה ראויה לו עדיין.

פרשת ואתחנן – יישוב הדעת - הגדרתו

"וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד"

לעיל הבאנו בס"ד פסוק זה לעניין הידיעה שבמח, שיש כאן ציווי להשיבה אל הלב שיהיה בבחינת ידיעה חושית.

אמנם יש כאן עניין נוסף שיוצא מפסוק זה בעניין עבודת הדעת, שהרי לשון "**וידעת**" הוא מלשון "דעת".

כידוע אחת מתכונותיה של הדעת היא חיבור, כמבואר בדברי רבותינו שלמדו זאת מהפסוק "והאדם ידע את חוה אשתו".

ומו"ר בשיחה בעניין "יישוב הדעת" ביאר שדעת עיקר תכליתה לחבר את חיצוניותו של האדם לפנימיות הרוחנית שבו.

ויישוב הדעת שעליה דיברו רבותינו היא לא תכלית לעצמה, אלא היא צריכה לשמש את הדעת, וכל זמן שהאדם לא מוגדר כ"בר דעת" היינו שהדעת שלו עושה את תכליתה שהיא חיבור בין החיצוניות שבאדם לפנימיותו, לא שייך אצלו כלל להתעסק בענייני יישוב הדעת, כיוון שיישוב הדעת פשוטו כמשמעו ליישב את הדעת שקיימת, ואם אין דעת אין מה ליישב!

והכלי המשמש את הדעת כדי שתפעל לחבר החיצוניות של האדם עם פנימיותו היא התורה הקדושה, וכל זמן שאין אדם שקוד על התורה, ואין מקיימה הלכה למעשה פרט אחר פרט אין הוא נעשה בר דעת, כיוון שלא יתכן לחבר חיצוניותו עם פנימיותו כל זמן שיש סתירה עצומה ביניהם.

וביאור הדברים בס"ד הוא, שלאחר שהחלק החיצוני של האדם מזדכך ומתואם ברמה מסויימת עם העולם הפנימי הרוחני, ע"י שמחובר לתורה ומקיים בפועל מצוותיה, ונזדככו המידות שלו ברמה מסויימת, אז שייך שייתן לדעתו ישוב הדעת, כיון שמעתה הדעת כבר פועלת פעולתה לחבר ולקשר את האדם בחלקו החיצוני עם עולמו הפנימי הרוחני, וכיון שהדעת פועלת לחברם חיבור הראוי בפועל, אם כן יש כבר אפשרות לחברם, ממילא צריך לישב דעת זו.

כלומר שכאשר הדעת מתוקנת (ברמה מסוימת כאמור) ופועלת חיבור ונכנסת לעולם פנימי רוחני חדש שלא הכירה, ושוב יוצאת החוצה לחלק החיצוני וכן הלאה, ממילא נוצרת סתירה בין זַכות העולם הפנימי מול העכירות של העולם החיצוני.

ועל כך אמרו רבותינו (ברכות נז) שלושה משיבים דעתו של האדם אלו הן: קול, מראה וריח, שלושה מרחיבים דעתו של האדם: אישה נאה, דירה נאה וכלים נאים.

פירוש השלושה הראשונים: קול מראה וריח, הם הדברים היותר רוחניים שיש בעולם הגשמי, ולכן הם מכל העולם החיצון הכי מתאימים ליישב את הדעת שחווה עולם פנימי רוחני.

ובעניין דירה אישה וכלים נאים לפירוש הפשוט שמועילים לטובה (שלא כפירוש המהרש"א שם מפרש שהכוונה שעושין נזק רוחני לדעת) מדובר שכבר דעתו רחבה ומאוזנת, אלא שמרחיבים דעתו יותר. וכגון באדם גדול וצדיק שהוא בר דעת גדול, אז דברים אלו הם לו לתועלת והרחבת הדעת ברוחניות.

ואפשר להוסיף בס"ד שאחר שזכה לדעת אמיתית שמחברתו לעולם רוחני, ממילא דעתו הולכת ומתרחבת, כיוון שהעולם הרוחני הוא אין סופי, ולכן מציאות זו יוצרת הרחבה בדעת ומקבל האדם תפיסה של הרחבה בנפש פנימה וגם בתפיסה החיצונית, כיוון שהדעת תפסה תפיסה פנימית רוחנית בהרחבה.

ולכן כיוון שהאדם סוף כל סוף חי בעולם הזה, אם יתעסק עם דברים מצומצמים זה יפריע לפעולת הדעת שלו שתפסה תפיסת הרחבה.

ממילא לאדם כזה נעלה מועילים שלושת הדברים הנ"ל שיש בה ביחס לעולם הזה הרחבת הדעת מצד הנוי שבהם (ונוי הוא גם מראה שהוא יחסית רוחני וכנ"ל) ממילא בשבילו מציאותם אינה כל כך סתירה יחסית להרחבה שיש בדעת פנימה.

אמנם אדם שלא אוחז בדרגה זו בדעת, ממילא אין כל כך מה לישב ומה להרחיב כיוון שתפיסת הדעת שלו היא בתפיסה חיצונית גשמית ולשם היא מחוברת.

ממילא קול מראה וריח מרחיבים דעתו רק יותר לחיבור הקיים, שהוא חיבור העולם הזה, וכל שכן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים.

וזה פירוש לענייננו "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד" (דברים ד פס לט').

היינו שיגיע למצב שהדעת תתפוס תפיסה פנימית (השבה אל הלב) כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל, היינו הפנימיות הרוחנית (שמים), ועל הארץ מתחת היינו בתפיסה הגשמית בכולם אין עוד- ששניהם ישתוו חיצוניות ופנימיות יהיו מלאים מכבודו יתברך שמו.

פרשת עקב - "כי אם ליראה"

"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱ'לֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת ה' אֱ'לֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ" (דברים י, יב)

בגמרא ברכות (לג:) אמרו רבותינו שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולמדו זאת מפסוק זה "**כי אם** ליראה", דהיינו רק עניין זה של יראת שמים הוא בידי האדם. והקשו שם וכי יראת שמים דבר קטן הוא שנאמר בו רק? ותרצו שאכן לגבי משה רבנו היא קטנה, אמר ר' חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן, מבקשים ממנו כלי קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול ע"כ.

וכבר הקשו על זה רבותינו שעדיין קשה שהרי פסוק זה מופנה כלפי כל ישראל כדכתיב: "ועתה ישראל", ומה הואיל התירוץ שלגבי משה הוי דבר קטן כיון שלמשה רבנו ע"ה יש כלי גדול של יראת שמיים ונראה בעיניו קטן.

אמנם יש לומר בזה בס"ד יסוד על פי מה שמובא באבות דר' נתן (פרק ד אות א') שתלמוד תורה חביב על ה' יתברך יותר מעולות, לפי שאם אדם למד תורה יודע דעתו של המקום שנאמר (משלי ב') אז תבין יראת ה' ודעת אלוקים תמצא ע"כ.

נמצא לפי זה שאדם שעוסק בתורה ומרבה להעמיק בה זוכה להבין ולדעת את דעתו של ה' יתברך, וכל אשר יצה ויחשוב ויעשה יהיה על פי דעתו של הבורא ברוך הוא.

וזאת כיון שהבורא ברוך הוא טמן בתורה הקדושה את רצונו, שהרי בראשית כשעלה במחשבה של ה' יתברך לברוא את העולם היה לו רצון מסוים כיצד יראה העולם בתיקונו, ובנקודת ראשית זו שם שורש התורה הקדושה שהסתכל באורייתא וברא עלמא, ושם שורשם של ישראל שעלו במחשבה כדברי רבותינו. אם כן חלק מתכלית האדם בעסק התורה היא לקנות את דעת התורה שהיא דעת המקום ברוך הוא.

ועל פי זה מובן מה שאמר משה רבנו ע"ה לעם ישראל: ועתה ישראל מה ה' א'לקיך שואל כי אם ליראה, שמשה רבנו הוא זה שקיבל את התורה מה' יתברך, והוריד אותה בשביל עם ישראל שיעסקו בה, וידע משה רבנו שבלימוד התורה גם בעומק הפשט וכל שכן באגדה ישׂיגו את דעת קונם, וכאשר יקבלו דעת חדשה כל תכלית ראיית החיים תשתנה, ולכן גם המושג יראת שמים יקבל הגדרה חדשה לאחר שיקבל האדם את דעת התורה דעת המקום ברוך הוא.

ואם כן יוצא שבשאלת הגמרא אכן יראת שמים הוא דבר גדול וקשה מאוד לקניין, כיון שבשאלה מדובר על הדעת התחתונה של האדם שעימה הוא מתמודד, וכן עם נפשו הבהמית ומידותיה שנמשכות לענייני העולם הזה, ולכן קושי עצום יש לזכות ליראת שמים במהלך כזה.

אמנם בתשובה שלגבי משה זה דבר קטן, הכוונה לפי דרכינו שכאשר קונים דעת חדשה שניקנת ע"י עסק תורתנו הקדושה "תורת משה", בהסתכלות על ענייני העולם ונסיונותיו ממקום של דעת עליונה יותר, דעת שטומנת בתוכה את רצונו ודעתו של ה' יתברך.

וזה הפירוש "**יראת שמים**" דהיינו שהיראה מעתה לאחר קניין דעת תורה היא יראה עליונה משמים, יראה של הכרה ברצון ה', וכיצד יש לאדם לנהוג ולהנהיג את נפשו ואת הסובבים אליו בחיי העולם הזה וניסיונותיו. ואם כן אכן עצם העסק בתורה והעמל והיגיעה וההתעמקות בה זה לא דבר פשוט, אמנם לאחר השלמת הקניין של דעת התורה, קניין של יראת שמים הוא כבר דבר פשוט, כיון שפנים חדשות באו לכאן כשקנה דעת חדשה דעת התורה דעתו של המקום ברוך הוא.

ובכך מדויקים דברי הגמרא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן, דהיינו שלמבקשים זה נראה גדול כיון שאכן ביקשו כלי גדול, אמנם לאדם שיש לו דהיינו שכבר קנה קניין תורה וממילא זכה ליראת שמים נדמה עליו ככלי קטן.

פרשת ראה - מהות חג השבועות

"וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לה' אֱ'לֹהֶיךָ, מִסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ ה' אֱ'לֹהֶיךָ" (דברים טז, י)

בגמרא שבת (עו, י) אמרו רבותינו שבששה בסיון שהוא חג השבועות נתנו עשרת הדברות לישראל והוא יום מתן תורה.

ולכאורה יש להבין למה לא כתוב בתורה את מהות חג השבועות, שהוא חג מתן תורה ושהוא שורש השמחה ששמחים ביום זה.

ואפשר לבאר בס"ד על פי מה שהבטיח לנו ה' יתברך, שאם נשמע בקולו ונשמור את בריתו נהיה לו לסגולה וכו' (שמות יט', ה') וביאר שם אור החיים הקדוש שעניין הסגולה הוא דבר שאינו בגדרי הטבע ע"ש.

פירוש שישראל שזכו לקבל תורה מסיני קבלו מעלה להיות מעל הטבע, ובדומה למה שמבואר בגר שנתגייר שהוא כתינוק בן יומו ואינו מתייחס אחר הוריו, כיון שאע"פ שהם הוריו הטבעיים, מכל מקום כיוון שהתגייר ועשה מהלך מעל הטבע, נתעלה מעל **לטבעיו** ולכן אין הוא מתייחס שוב אליהם.

אם כן הוא הדין וכל שכן עם ישראל שעמדו בסיני עברו מהלך שמעל הטבע, ונשתנו מדין בני נח לעם היהודי שאינו מן הטבע.

אמנם, מובא בגמרא ע"ז (ב:) שלפני שזכו לזה בורא עולם חיזר על כל האומות שיקבלו את התורה ולא קיבלוה, עד שבא אצל ישראל וקיבלוה, והקדימו נעשה לנשמע.

ובגמרא שבת (פח) אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאה בת קול ואמרה להם מי גילה לבנַי רז זה שמלאכי השרת מתשמשין בו וכו'.

ופשוט וברור שמה שחיזר על כל האומות אינו סיפור בלבד, ואינו רק כדי לסתום טענותיהם של אומות העולם כשיטענו למה לא נתנה להם, אלא על כרחנו שזה חלק בלתי נפרד מצורת קבלת התורה.

וזה על פי המבואר שם בגמ' (שבת פח:) שבשעה שעלה משה למרום לא רצו מלאכי השרת שיקח התורה מהם, וטענו מה לילוד אשה ביניינו. עומק טענתם היה שהתורה בשורשה רוחנית היא ומעל טבע הנבראים, ורק לאחר שהוכיח משה רבנו ע"ה למלאכים שישראל צריכים את התורה כדי לכפות את מידותיהם ואת טבעיהם, הסכימו המלאכים שתרד התורה לארץ.

מבואר בגמרא זו שתורת ה' היא מעל הטבע, ולכן יש בה את הסגולה לתת לעוסקיה כוחות להתגבר על הטבע והמידות.

ולכן חיזר הקב"ה על כל האומות לראות מי מוכן לבטל דעתו וטבעיו כדי לקבל את התורה, והאומות שקשורים עד מאד לטבעיהם ותאוותיהם לא היו מוכנים לוותר עליהם לכבוד הבורא יתברך, וחשבו שאפשר לקבלה אף על פי שיישארו בטבעיהם ותאוותיהם ומה בכך.

וכשהגיע הקב"ה לישראל קבלו את התורה מרצון והקדימו נעשה לנשמע. פירוש שקיבלו את התורה בלי לבדוק מה תוכנה ודרישותיה, ואף על פי שאם היה ידוע להם עד כמה מגבלותיה והתנגדותה למידות הלא מתוקנות שלהם ולתאוות, אפשר שלא היו מקבלים את התורה בשלימות* האהבה.

אמנם עצם כך שהאמינו בה' ולא הרהרו אחריו וקבלו את התורה בתמימות, גילו בכך את הנקודה הפנימית ביותר בנפשם שבאמת חפצה לקבל את התורה כמות שהיא.

ונקודה זו התמימה, נמצאת בעומק נשמות ישראל ולא באומות העולם שחסרים חלק זה, ולכן שאלו מה כתוב בה וכו'.

והיו צריכים ישראל לגלות בדיבור את פנימיות נפשם התמימה ולומר נעשה ונשמע, ובכך זכו שנתנה להם תורה.

אם כן רואים מכאן שתנאי עיקרי לקבלת התורה הוא התמימות והרצון הפשוט לקבל את התורה בסוד נעשה ונשמע היינו קבלה מעל טבע אנוש.

ועל פי זה מובן מה שפרחה נשמתם על כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה במעמד הר סיני (שבת פח:), משום שבזמן שקיבלו את התורה שהיא מעל גדרי הטבע של הנבראים, פרחה נשמתם מעל הטבע.

אם כן בכל שנה ושנה בחג השבועות מתגלה מחדש הארתו של מעמד הר סיני, אם כן לפי הנ"ל יוצא שההכנה לזכות לתורה ביום קדוש זה אינה אלא רצון פשוט ומסירות נפש לתורה, ולזה לא כל אחד זוכה אם לא יכין את נפשו לכך לפני כן.

ועל פי זה אפשר לתרץ מה שהקשנו בתחילה, מדוע לא הוזכר בתורה מהות חג השבועות שהוא מתן תורה, זאת מכיון שאין הארת חג מתן תורה מציאות לכל אדם, כמו זמן שמחתנו של סוכות וזמן חרותנו של פסח.

---

* כמו שמוכח שם בגמרא שכפה עליהם הר כגיגית. וכי למה צריך לכפות עליהם הרי אמרו נעשה ונשמע. ועיין במהרש"א שתרץ שמא בברית ובשלב המעשי לא יעמדו לכן כפה עליהם את התורה.

אלא זמן מתן תורה תלוי בכך שירצה האדם לבטל את עצמו ואת דעתו למען קבלת התורה, ואם כן לא שייך שיכתב במפורש מהות החג, כיוון שיש תנאי קודם לכך.

עוד אפשר לומר שכידוע עיקר ההשגה של יום מתן תורה הוא בלימוד הלילה, שיש בו קושי גדול שהופכים את הטבע, ערים בלילה וישנים ביום וכו'.

והוא על פי המבואר שצריך מעשה של מסירות, והכנת הנפש למסור למען השגת התורה, ובכך זוכים לקבלת התורה ביום חג השבועות ומתקיימת בכך המהות הנסתרת של חג השבועות שהיא קבלת התורה בכל שנה מחדש.

פרשת שופטים - ריכוז הכוחות בעניין אחד

"לֹא תִטַּע לְךָ אֲשֵׁרָה כָּל עֵץ אֵצֶל מִזְבַּח ה' אֱ'לֹקֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ" (דברים טז, כא).

עיין רמב"ן שפי' שאינו משום אשרה לעבודה זרה, אלא כדרך עובדי ע"ז שהיו עושים כן לנוי וכו'.

ולכאורה צריך להבין שורש האיסור אם לא משום בחוקותיהם תלכו מה ענין האיסור.

ואפשר לומר על דרך הרמז, שכל ענין עובדי ע"ז ליטע אשרה הוא ענין חיצוני למשוך לב הבני אדם לבוא ולעבוד גם הם לגילוליהם, ולעצמם הוא ענין אחר למשוך ליבם לעבוד לשיקוציהם, וכיון שאין בהם ממש ממילא הנוי הוא עיקר שמחתם.

ולכן ציוה הקב"ה לעם קודש איסור זה, כיון שעיקר דרך עבודת השם הוא בלתי להשם לבדו, ואם כן כיון שלא נחשדו שיעבדו לאשרה אצל המזבח (עפ"י הרמב"ן שאינו משום ע"ז) אפשר לומר שטעם האיסור הוא שאפילו תוספת נוי להדר המזבח אינו רצוי לפניו יתברך, אם כן יש כאן גילוי נפלא בענין עבודתו יתברך שמו, ויבואר בס"ד.

כתוב בשם האריז"ל שטעם שהעוסק במצוה פטור מן המצוה הוא, מכיון שצריך להיות כל נפשו וכוחו במצוה שעוסק בה עד שלא יוכל לעסוק בדבר אחר.

וביאור הענין הוא שכח הנפש להגיע לחיבור אמיתי להשם יתברך הוא בריכוז כל כוחותיה בענין אחד בלבד, וככל שאין דעתו פנויה כך יחלש החיבור להשם יתברך באותה מצוה שמקיים באותו זמן. שכידוע הנשמה בכללותה נקראת יחידה כמאמר הפייט "שחי לא'ל יחידה החכמה". כיון שכל עניינה ריכוז בדבר אחד בלבד (כמו שהאריך בטובו מו"ר בכמה מקומות), וזה מה שאנו מבקשים כל יום בתפילה "ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך וכו'" "ויחד" הינו מלשון אחד וכמבואר.

וכן מצינו בשו"ע (או"ח סי' צח' סע' א') בענין תפילה שכ' מעין זה וז"ל:

"המתפלל צריך שיכוין בלבו פירוש המלות שמוציא בשפתיו, ויחשוב כאלו שכינה כנגדו ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו, עד שתשאר מחשבתו

וכוונתו זכה בתפלתו. ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, קל וחומר לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונין בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה", עכ"ל.

וכוונת היא כמבואר שצריך ליתן כל דעתו וליבו במצוה שעוסק בה, ואינו רק לצורך כוונת התפילה כראוי, וכמו שסיים בשו"ע שהתכלית הנרצית היא חיבור עמוק לקב"ה עד ביטול החומר, וזה התגברות כח השכלי היינו חיבור הנפש כתוצאה מהניתוק מהבלי העולם.

ובענין זה מספרים מעשה באחד מגדולי תלמידי הבעש"ט שכשאמר שירת הים בדבקות גדולה וברתת, הרגישו כל הציבור גם עמי הארץ שביניהם שהם ממש עתה נמצאים בתוך קריעת ים סוף, וחלקם אף הרימו שולי גלימותיהם מחשש שירטבו במים.

ועל זה אמר אחד הצדיקים שבח כמה גדולה דבקותו של אותו צדיק שגרם להם להרגיש בחוש קריעת ים סוף, ולעומתו צדיק אחר אמר שתמה על אותם אלו, שאפילו במעמד קדוש זה נתנו ליבם על לבושם הגשמי...

ועומק דבריו כמבואר שכאשר אדם שקוע בחומר, אז גם בעת עומדו לפני השם ליבו נמצא בחומר גם אם אין זה ניכר לעין, וכדברי הבעש"ט הקדוש במקום שאדם חושב שם הוא נמצא והבן.

כתב הרמב"ם בהלכות ת"ת (פ"ג הלכה יב) **וזל"ק: "אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן. ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה. אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים".**

ולכאורה למה לצער עצמו וכי הקב"ה רוצה שהאדם יסבול ח"ו, אלא כמבואר שאין זה "עניינים" אלא רק ע"י ניתוק דעתו מן העולם כפי דרגתו, יגיע בנפשו לחיבור אמיתי להשם בתורה תפילה או מצוה שבהם עוסק.

עיין בספר מה שכתב מו"ר בספרו "בלבבי משכן אבנה" (ח"ד פ' ז') שכתב בזה"ל:

"כל זמן שאדם לא הביא את עצמו למצב שהוא מהבל באמת את כל עניני העוה"ז, כל זמן שאינו מרגיש בחוש את דברי המס"י: "כי רק זה הוא הטוב, וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה", לבו

מרגיש שה"טוב" הוא העולם הזה, החומריות. כי העוה"ז והעוה"ב שתי צרות הן זו לזו, כדברי ה'חובת הלבבות', והרצון לאחד את עבודת ה' יחד עם קנייני העוה"ז, הוא כרצון לאחד את האש ואת המים, שזאת ניתן לעשות רק בשמים. ממילא, נשכח ממנו בלבו - ופועל יוצא, במוחו - שהטוב האמיתי הוא רק "ואני קרבת אלוקים לי טוב". וכשה"טוב" ההוא נשכח מן המוח, אי אפשר לחיות במצב שכל מעשה נעשה רק לשם קרבת ה', ונכנסים למהלך חיים של מלומדה עכ"ל.

כתוב בפסוק (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" היינו שיהודי יונק את חיותו מהדבקות בהשם, אם כן כל זמן שמחובר לתאוות הגוף אינו חי חיים המיוחלים כפשוטו של פסוק.

ואע"פ שבעוונותינו אנו נמצאים בתוך שער הנ"ון*, כדברי האוה"ח הקדוש וצדיקי דורינו (עיין בספר בלבבי משכן אבנה חלק "מועדים" מאמר "עבודת דורנו מהי"), אמנם לפחות בזמן התפילה לימוד התורה וקיום המצוות יתנתק מהעולם ומהטומאה הממלאה כמעט את כל חללו של עולם, וע"י כן יהיה מחובר להשם ומשם יינק חיותו, וכנגד כמה ניתוק שהשיג, כך יזכה לחיבור פנימי לה' יתברך.

עיקר המחלה שנדבקה בעמך ישראל כיום הוא המכשירים שנכנסים עם היהודי גם לבית המדרש בשעת לימודו, ובעת התפילה, בטענה שאינו מצלצל וכו' אבל חיבור בנפש לכל העולם עדיין קיים, וממילא לא משיג את החיבור הרצוי לבורא.

ובעומק גם תופסי התורה שזכו להתנתק מאלו העניינים בעת עיסוקם בתפילה ובשאר מצוות אינם מחוברים כראוי, כיון שבדעתם לגמור ולעסוק בחכמת התורה, או במקרה הגרוע בזמן התפילה לומדים וכו', וידוע מהחתם סופר הקדוש שהיה אומר שזו טיפשות ללמוד בזמן התפילה, שזמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד.

וידוע המעשה בסטייפלר זיע"א שגער בילד שאחז סידור גדול, בחושבו שהילד לומד גמרא בזמן התפילה. וכל זאת משום הטעם המבואר שצריך שיתן כל נפשו וריכוז מחשבתו בענין שעוסק בו, ואז ירגיש חיבור להשם יתברך באותו ענין.

---

* שמהותו בקצרה הוא שלב שכבר אין לאדם כמעט בחירה (מלבד מסירות נפש כמבואר לעיל פרשת בלק) אם להתנתק מהטומאה, או אפילו מתאוה, כיון שרק בשלב של מט' שערים יש צד טוב ורע ויכול לבחור בכח שכלו, אבל בשער הנו"ן כבר אין כח שכלי להתמודד עם הרע, כיון שהאדם ברשות ליבו ואין כאן המקום להאריך בזה.

אין המטרה כאן לתת דרך כי רבו הדרכים כל אחר לפי שרשו, אלא שנדע במה אנו לוקים ועצם הידיעה תעורר הנפש לחפש תרופה.

והעיקר להתחנן להשם יתברך שיצילנו, ויזכנו להתנתק מהעולם המוקף בטומאה ולהתחבר אליו יתברך שמו.

פרשת שופטים – כיצד להתגבר על פחדים

"כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֹיְבֶךָ, וְרָאִיתָ סוּס וָרֶכֶב עַם רַב מִמְּךָ, לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעַלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (דברים כ, א)

רש"י הביא את דברי רבותינו, שדייקו למה נקט "סוס" בלשון יחיד, הרי למלחמה יוצאים סוסים רבים, אמר הקדוש ברוך הוא: "בעיני חשובים כולם כסוס אחד".

אם כן מצוַה ה' יתברך לאדם לא לפחד מהאויבים, למרות שניכר האיום והעוצמה הרבה, מכל מקום בעיני ה' יתברך הוא דבר קל ופשוט.

אלא שיש להתבונן בזה, שאמנם בעיני ה' יתברך נחשב כסוס אחד וכו', אבל מה ידיעה זו תועיל לאדם עצמו, הרי הוא סוף כל סוף רואה בעיניו סוסים רבים.

ונראה בס"ד שטמון פה יסוד חשוב, שבעזרתו ניתן גם להתגבר על פחדים התוקפים את האדם במהלך חייו.

שמו שנתבאר (לקמן בפרשת כי תצא) לפני שברא ה' יתברך נבראים, הייתה מציאות של אחדות גמורה, הוא אחד ושמו אחד בלא התפרטות כלל - "אין עוד מלבדו".

אמנם כדי לברוא הנבראים נתן מקום כביכול לנבראים על ידי שצמצם עצמו כביכול, ומעתה נעשו פרטים רבים בבריאה, וניכרים כוחות רבים ומפורטים.

אמנם האמת לאמיתה היא, שגם אחרי שברא הנבראים ועד הזמן הזה ממש, הוא אחד ושמו אחד, ואין שום כח מלבדו, ומה שנראה לעינינו חילוקי כוחות, אינו אלא מכח הדמיון שחקק ה' יתברך בבריאה, שהוא שורש הבחירה שיש לבני האדם.

ובנפש האדם גם כן יש את אותה צורה ואת אותו מהלך של הבריאה שברא ה' יתברך, מצד אחדות ה' יתברך, ומצד ריבוי הכוחות שנראים לאדם כביכול ככוחות בפני עצמם חס ושלום.

אמנם התפיסה של הדברים, אם לראות את הכל ככח אחד ממנו יתברך שמו, או ככוחות נפרדים חס ושלום תלוי בבחירת האדם.

ועיקר הבחירה היא במלחמה בין כח המדמה בנפשו של האדם שמראה לו כוחות רבים ונפרדים ח"ו שאינם ממנו יתברך (והם עיקר הניסיונות שיש לאדם בעולם), לבין כח האחדות של ה' יתברך בבריאה, והבחנה זו באה לאדם מהנפש האלקית המאוחדת עם בוראה תמיד.

כאשר האדם מתחבר לכח המדמה הזה (הלא מתוקן ולא מאוזן) שמראה לו כוחות רבים ונפרדים כביכול ממלך א'ל חי העולמים, אחת התוצאות לכך היא פחד.

וזאת מכיון שכאשר אדם מדמה שיש כוחות שליליים המתנגדים אליו, ושאין לו אפשרות וסיכוי להתמודד עימם, נפשו נכנסת למצב של מייצר, ותגובת הנפש לכך היא הרגשת פחד.

אמנם בפרשה זו כשבא ה' יתברך לחזק את האדם שלא יפחד מרוב הכוחות המאיימים עליו, מבטא זאת בכך שאין בכוחות האלו ממש אצלו יתברך, וכולם נחשבים כאחד לפניו יתברך* שמו.

פירוש שמבקש בורא עולם מהאדם, לצאת מתפיסת הנפרדות שבנפשו, שתופסת פרטי כוחות, הפועלים כביכול בכוחות עצמם, ולהתעלות בנפשו לדרגת האחדות, המקום הטהור בנפש שמכיר את בוראו היחיד והמיוחד, ה' א'לקינו ה' אחד.

עצם ההשגה של תפיסה זו, והדרך להגיע אליה נתבאר לעיל בכמה אופנים.

אמנם עתה יש לחדד העניין שמלבד ה"עשה טוב" להרגיש אחדותו יתברך שמו בעולם ובנפש, שמשם זוכה לדבקות נפלאה בה' יתברך, נרמז כאן גם דרך ל"סור מרע" בכך שיפחית את תפיסת הנפרדות שבנפש, ובכך יפחית גם את רמת הפחדים שמתראים אצלו.

כלומר שכמו שנתבאר שורש התפיסה שיש ריבוי כוחות כביכול בלתו יתברך שמו, הוא בכח המדמה המובנה בנפש האדם, אם כן ככל שהאדם יקטין את החיבור לכח המדמה השלילי שבנפשו, כך יפחתו הפחדים.

על דרך משל כאשר האדם רוצה הרבה דברים, הוא מדמה דמיונות רבים איך הוא משיג אותם ונהנה מהם וכו', אם כן אם דמיונות אלו לא מחוברים ממש עם רצונו יתברך שמו בדברים אלו, נמצא שדמיונות אלו יוצרים בנפשו כוחות נפרדים כביכול ממנו יתברך שמו, ונפשו התרגלה לתפוס תפיסת כוחות מרובים הנפרדים ממנו יתברך כביכול.

---

* ובכך מובן המשך הדברים בפרשה זו, שאמר הכהן ללוחמים "שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויבכם", שאמר לשון "שמע ישראל" לומר להם שאפילו אין להם זכות אלא קריאת שמע בלבד זכאים הם שיושיע אותם. ועל פי המבואר כאן מובן למה נקטו דוקא מצות קריאת שמע, שכידוע פסוק "שמע ישראל" שהוא עיקר קריאת שמע, מהותו היא שהאדם ייחד את ה' יתברך בעולמו, שאין עוד כח בלתו יתברך שמו. ואפשר לחדש בס"ד שנרמז כאן שבזכות זה, פירוש על ידי שהאדם ייחד וימליך את ה' יתברך לבדו בעולמו ובנפשו, בכך יושיע ה' יתברך אותו מכל הצר הצורר אותו.

אם כן בשעה שיהיה בעולם דבר המאיים על האדם, כח המדמה שלו שהוכשר לפתח דברים ולרבותם לפרטים רבים ומגוונים, יפתֵח איום זה לדמיונות מרובים ממה שהוא באמת, והתוצאה היא פחדים התוקפים את האדם.

אם כן עולות מכאן כמה דרכים איך להתגבר על פחדים:

בסור מרע: להפחית את ריבוי הדמיונות והרצונות שאינם כרצונו יתברך, הוי עז כנמר וכו' לעשות רצון אביך שבשמים". כלומר שהכל יתנקז ויתאחד למקום אחד, לרצון אחד רצונו יתברך שמו, "עשה רצונך כרצונו" יתברך שמו. והמסייע הגדול לכך הוא עסק התורה, המגלה את רצונו יתברך שמו בעולמו, ובפרט לימוד הגמרא המבררת את האמת על ידי קושיות ותירוצים, עד שמגיעים להלכה שהיא החלק המבורר למעשה כרצונו יתברך שמו.

ועשה טוב: לחזק האמונה הפשוטה בחוש, שאין עוד שום כח במציאות בלתי לה' לבדו.

פרשת כי תצא - פנימיות מצוות השבת אבידה – אין יאוש!!

"לֹא תִרְאֶה אֶת שׁוֹר אָחִיךָ אוֹ אֶת שֵׂיוֹ נִדָּחִים וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ".

בפרשה זו נתחדשה מצוות השבת אבידה, והפסוקים מאוד סתומים, ולמדו רבותינו בגמרא כללים רבים מתי יש חיוב להשיב אבידה מתי פטור ומתי זוכה בה המוצא לעצמו.

הכלל הוא שכשמוגדרת המציאה שאין בה יאוש צריך להשיב לבעלים, לאחר שיתן את סימני האבידה.

אמנם עיקר החידוש שנתחדש במצווה זו הוא שיהודי לא מתייאש מדבר השייך לו, ואף על פי שחיפש ולא מצא פעמים רבות צריך בכל זאת להשיב לו את האבידה.

וביאור עומק העניין הוא שיש מושג שנקרא יאוש ויש מושג כנגדו הנקרא תיקוה.

כל תקוה בנפש מהותה שמקווה אל ה' יתברך, כלשון הפסוק "קוה אל ה' חזק ויאמץ ליבך וקוה אל ה'" וכן "מִקוה ישראל ה' וגו'" שמִקוה מלשון תיקוה כידוע. והיאוש הוא הניתוק מאורו יתברך חס ושלום, וממקום זה בא היאוש. שאם מחובר לה' יתברך באמונה לא שייך שיבוא ליאוש משום שהוא יתברך מקור התקווה.

שורש היאוש והתקוה הוא בבריאת העולם

ופנימיות מושג היאוש והתקוה נעוץ במה שכתב האריז"ל (עיין "אוצרות חיים" בתחילתו) שקודם שברא ה' יתברך את הנבראים תחילת הכול הייתה כל המציאות אור פשוט בלא שום אויר פנוי. וכשעלה ברצונו לברוא הנבראים עשה כביכול מקום חלל עגול ושם בתוך החלל נטה קו שממנו נתהוו כל הנבראים, ודרכו המשיך אורו יתברך לנבראים. ולפי זה לכאורה הנבראים מושתתים על מקום חלל פנוי כביכול שהוא שורש הבחירה בין טוב לרע.

ואין המקום כאן להאריך בעניין זה, אלא נציין שעל פי מושג זה נאמר בזוהר הקדוש "לית אתר פנוי מיניה"- אין מושג של מקום פנוי אצל ה' יתברך משום שהוא מחיה את כל העולמות, וגם אם יש דבר שפנוי ומוסתר מהשגחת הבורא יתברך, אין זה אלא כי כך רצה ה' יתברך שיראה לנבראיו, ובאמת לאמיתה אינו כן.

ויהודי שאוחז בשורש אמונה זו שאין שום מקום וזמן שה' יתברך לא נמצא שם, הוא דבוק ומחובר לאור התיקוה, ורחוק ממצב של ייאוש.

וכל עם ישראל יש להם חלק בתורה הקדושה וכמו שאמרו רבותינו (אבות פרק ה') "ותן חלקינו בתורתך"- פירוש תן לנו את האפשרות להתחבר לחלק שלנו בתורה, והתורה נקראת אורייתא מלשון אור שהוא תיקוה היפך הייאוש.

וכן יש להם את זכות החיבור למצוות שמצוה מלשון "צוותא", כיוון שהמצוות מחברים את האדם לאור ה' יתברך ממש, וכמו שכתב בנפש החיים שבזמן שאדם מקיים מצוה הוא נמצא ממש בגן עדן.

וכיוון שנשמות ישראל מחוברות בשורשן לאור ה' יתברך, ממילא אין מקום ליאוש כלל אצלם, וממילא בתוך תוכי נפשם יש חיבור תמידי לאור התקווה, ואף על פי שלפעמים רואים שאכן אדם מתייאש, אינו יאוש של ממש אלא מה שמדמה לו יצרו שהוא בדרגת ייאוש על ידי שמנתק את האדם מהחיבור לאמונה השוכנת בעומק נשמתו.

אם כן בעומק לא שייך שיהודי יתייאש מדבר שנאבד לו, כיוון שבעומק נפשו אין הוא מחובר למושג יאוש כלל, ממילא גם מאבידתו שלו לכאורה לא מתייאש.

ומכוח המושג עמוק הזה שאין בנפש יהודי יאוש נתחדשה מצוות השבת אבידה, שאם אדם מצא אבידת ישראל מצוה להשיב לו, כיוון שלא נתייאש ממנה מן הסתם.

אלא שבאופן שאמרו רבותינו שהתייאש ואין מצווה להשיב אבידתו, אינו ייאוש ודאי, אלא שכך שיערו רבותינו שלא יחזר אחריה והגדירו זאת כיאוש, משום שבגדרי הלכה הולכים לפי המציאות החיצונית שהאדם אוחז בה, ולא לפי הגדרות נפש פנימיות. אבל בנפש היהודי באמת לא שייך מושג של ייאוש, וכמבואר שיהודי מחובר בעומק נפשו תמיד לה' יתברך ובצורת חיבור זו אין מושג של ייאוש כלל.

אלא שמה שמרגיש אדם יאוש מכל מיני מצבים בחייו, הוא משום שהתנתק מהאמונה בה' יתברך באותו ענין, וממילא ההיפך מהרגשת האמונה היא הרגשת הייאוש, וכאמור אינו ממש ייאוש אלא שמדמה לו יצרו שהוא מיואש.

ועבודת האדם בימי חייו להאמין שבכל פעולה ובכל תנועה ה' יתברך נמצא, גם אם זה לא נראה לו ממש, יחדיר לליבו שכך הוא בעאמת מכח ידיעה זו שאין עוד מלבדו, בשילוב אחיזה באמונה הפשוטה.

ואם חז"ל אמרו שדברי תורה צריכים חיזוק אף על פי שרובם ככולם נתפסים בשכל. כל שכן האמונה שנסתרת מעינינו צריכה חיזוק תמידי, ועל ידי חיזוק האמונה הפשוטה, ישרֶה על עצמו את מידת השמחה והתקווה ולא חס ושלום להיפך מכך שמהותו ייאוש.

פרשת כי תבוא - מהות השמחה וההודאה

"וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתֶךָ" (דברים כו, יא).

וידועים דברי **האור החיים הקדוש** על פסוק זה וזה לשון קודשו:

"גם ירמוז במאמר "בכל הטוב" אל התורה כאמרם ז"ל ואין טוב אלא תורה (ברכות ה) **שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות וערֵבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלוא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".**

עוד כתב על המשך הפסוק "ולביתך" - כי לא לנשמה לבד יגיע הטוב, אלא גם לבית הנשמה שהיא רוח ונפש שהם משכן הנשמה כל אחד יתעדן כפי יכולתו".

ולכאורה יש להבין דברי קודשו, שאם בני אדם בפועל לא מרגישין, אז למה ציוה ה' "ושמחת בכל הטוב" הרי בני אדם אינם מרגישים את הטוב ההוא.

ואפשר שמדבר מהבאת הביכורים שהיה בזמן העליה לרגל לבית המקדש, שכל אדם הרגיש קירבת אלוקים לי "טוב", וממילא הרגיש את אור התורה בעומק נפשו שממנה מקבל בפועל את השמחה.

אלא שמפרש לנו את הפסוק בעוונותינו אחרי חורבן הבית, ולכן אמר אם היו בני אדם מרגישין וכו' ורק מתאר לנו את מה שצריך להרגיש ואת מהות השמחה בהבאת הביכורים.

פירוש שאינו שמח רק בפירות ובגידולי הארץ, אלא שמח שמחה פנימית בראיית פני ה' ברגל, ומתוך שמחה פנימית זו בא לירושלים ברגל, ומכוחה מודה לה' הודיה אמיתית מתוך שמחה פנימית בנקודה הרוחנית שבביכורים, ולא בשמחת הגוף בהנאת פירותיו.

כלומר ששמח שמחה רוחנית ולא שמחת העולם הזה, וצריך לדעת שהשמחה ברוחניות היא שמחה אמיתית, וכל שמחה אחרת שלא מעורב בה תוכן רוחני אמיתי אין בה ממש.

וכן אמר שלמה המלך ע"ה בקהלת: "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה" (קהלת ב, ב).

ואמרו שם במדרש על פסוק זה: מה טיבו של תלמיד חכם בתיאטראות וקירקסאות של אומות העולם.

פירוש ששמחה של עולם הזה מעורבת בצער וכמו שכתב שם רש"י בקהלת, ואם כן תלמיד חכם המלא בשמחה רוחנית, שמחת התורה, מה שמחה יש לו בהבלי העולם.

ועינינו הרואות שאדם הנהנה מהעולם הזה חייב שיפסיד מכך, או ממון או כח או שאחר ההנאה גופו תש ופעמים נחלש עד מאוד וכו'.

ולכן תמה שלמה המלך ע"ה על אדם שהוא תלמיד חכם מה לו לחפש בשמחת אומות העולם, פירוש שכיוון ששמחתו באה משלימות התורה בפנמיות נפשו, אם כן מה לו לחפש בשמחה שמעורבת בצער שאין שם שמחה שלימה. ובעומק אינה מוגדרת כלל כשמחה אלא קרובה להוללות. (וכמובן שההכרח לא יגונה, שצריך אדם לתת לעצמו פעמים הנאה לשם שמים כפי צורך נפשו ודרגתה, וכן להיות מעורב עם הבריות ולשמוח עימם וכל מעשיו יכוון לשמים).

מכל מקום נחזור לחידוש הנפלא שיוצא מדברי האור החיים הקדוש, שהכריח בדעתו הקדושה שלא הייתה מצוה התורה "ושמחת בכל הטוב" על שמחת העולם הזה, אלא על כרחנו שמדובר על שמחת התורה ושמחה בקירבת ה' אמיתית - "שימחו צדיקים בה' ".

אמנם יש לחדד בס"ד עוד עניין חשוב, והוא שגם בשמחה רוחנית צריך שהדבר ששמח בו יהיה גלוי בנפשו ממש, עד שחי את אותו דבר במוחשי, ועל כך אמר האור החיים הקדוש: "אם היו בני אדם מרגישים", פירוש שצריך שתהיה הרגשה חושית מציאותית ולא דמיונות.

ואם ישמח בדבר שאני גלוי אצלו בנפשו, גילוי מוחשי, נמצא שהשמחה ששמח באותו דבר אינה שמחה ממשית פנימית, כיוון שאין השמחה הזאת מחוברת לדבר שממנה נובעת.

אלא שהמצב הפשוט של נפש היהודי הוא שמחה כלשון הכתוב "עוז וחדוה במקומו", והנשמה מחוברת אליו יתברך, אמנם לא כל אחד זוכה שהנקודה הפנימית אצלו גלויה.

ולכן אם גילה נקודת אור פנימית באותו דבר ששמח בו, שייך בו שמחה חיצונית גם כן.

אמנם אם לא גילה ובכל זאת שמח, כאמור היא מוגדרת "שמחה עקרה", ולא רק שאינה אמיתית, אלא מתוך שמתאמץ להיות שמח, על כורחו נובעת שמחתו מכוחות הגוף שמקומה בטחול והוא קרוב להוללות מאשר לשמחה.

ולא זאת בלבד, אלא שאם יפול ח"ו משמחה זו, נופל מטחול למרה ששם שורש העצבות חס וחלילה.

אמנם סוף כל סוף יש לאדם להיות שרוי בשמחה ובמה ישמח?

אלא שבזמן שמקיים מצוות צריך לעשותן בשמחה, כמבואר פעמים רבות בדברי חז"ל, אם כן בשעה שעוסק במצווה ישמח.

וגם כאשר עוסק בענייני העולם ומשתדל לכוונם לעבודת הבורא, אז בעצם כוונה זו יש לו לשמוח. וכל שכן בזמן שעוסק בתורה צריך לשמוח שזוכה לעסוק בתורת ה' תמימה, ופיקודי ה' ישרים משמחי לב.

אמנם יש להעיר שנצטוינו לקיים התורה והמצוות גם אם לא מרגישים הרגשת עונג ושמחה בקיומם, שהחיים בנויים מעליות ומורדות, יום שמח ויום פחות (ימי אהבה ושנאה כהגדרת רבנו תם בספר הישר) ויש לקיימם כציווי המלך וסוף הכבוד לבוא.

אם שייך לשמוח אף על פי שנכשל ועבר חלילה על רצון הבורא

ויש להעיר כאן שאף על פי שכל מה שעושה ה' יתברך לטובה הוא עושה, אם כן לפי זה גם אם חס ושלום נכשל האדם ועבר על רצון בוראו לכאורה יש לו לשמוח.

אמנם זה אינו כיוון שכאמור השמחה מחברת את האדם לדבר ששמח בו, ואם ישמח בדבר שנכשל בו (אף על פי ששמח בה' ומכל מקום סוף כל סוף יש כאן צד כשלון מצידו שבחר בדרך לא טובה) נמצא מתחבר לדבר שאינו טוב, ויכול להגרר עוד אחרי הרע חלילה, ואינו לרצון הבורא יתברך.

אלא שסוף כל סוף צריך את מידת השמחה, ועל כך אמר מו"ר שכיוון שצריך יגון על מה שחטא והוא חלק ממצות התשובה, ממילא מקיים מצות תשובה, וכיון שכל מצוה צריכה להיעשות בשמחה, אם כן יש לו לשמוח בעצם מצות התשובה, ולא במעשה עצמו שנכשל בו. ועד כמה שאין לו יגון על הכשלון ובכל זאת שמח, אין זו שמחה אלא הוללות ודברי פי חכם חן.

פירוש שמכיוון שבדרך כלל אין האדם בדרגה שמבין ומרגיש שהכל לטובה וגם הכשלון ח"ו הוא לטובתו, אם כן נמצא שאם שמח בכך אוחז בדבר שלמעלה מדרגתו, ונמצא שבעצם אינו אוחז שם כלל.

והתוצאה היא שכיוון שלא אוחז בדרגה זו, על כורחו מכח שמחה זו דבק בעצם המעשה שנכשל בו, ונמצא האדם דבק ברע בעצם.

ורק לעתיד לבוא שיגלה ה' יתברך את אורו על כל העולם כולו: "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", ממילא ירגישו בחוש שה' וכל מעשיו טובים הם, ורק לעתיד לבוא יקויים בנו "מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ" כי כולם יכירו בחוש את טובת ה' בעולמו ושהוא לבדו שליט בכל, ושאין עוד שום מעשה בעולם שנעשה בילתו יתברך שמו.

אמנם עד שנזכה ונגאל במהרה בימינו, כל אדם צריך לאחוז בדרגתו ומעט למעלה מכך, ובדרגה זו יאחז וגם ישמח, ומכוחה יודה לבוראו יתברך שמו הודיה שלימה ואמיתית.

פרשת נצבים - מהות התשובה - תיקון הרצון

אפשר שנרמז בתחילת הפרשה דרך התשובה: אתם נצבים היום כולכם לפני ד' אלוקיכם וגו' שהוא בבחינת "מתייצב על דרך טוב" שהוא השלב הראשון וההכרחי להגיע לשלמות התשובה, ולאחריו בא השלב: "וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ" (דברים ל', ב')

ובכללות יש לומר שהשלב הזה הוא שלב של תיקון המניע העיקרי לסטיה מדרך ד', ולכן הוא החלק המרכזי בתשובה והוא בעצם תיקון הרצון שבאדם, ונבאר בס"ד.

הסבא מקלם חידד את המושג "מתייצב על דרך טוב" כמשל לשני בני אדם אחרי התפילה, אחד מצטער שלא כיוֵן היטב בברכה אחת, ואחד שמח שכִיוֵן לפחות בברכה אחת. אע"פ שרחוקים הם זה מזה כמרחק מזרח ממערב, אמנם הם בגדר אחד, ששניהם בדרך לשינוי ויודעים חסרונם ונכנסו למהלך של תיקון.

לכן אע"פ שהשני יש לו רק ברכה אחת בכוונה, אמנם כיון שהוא במהלך של תיקון המעשים סופו להגיע לשלימות, וההבדל בינו לבין הראשון הוא רק ענין של זמן שיגיע לשלמות. אמנם אדם שלא מכוון כראוי בתפילותיו, ומדמיין שאכן תפילתו זכה, אדם זה לעומתם אינו בגדר של תיקון כלל ורחוק משלמות.

הרב שלמה הופמן ע"ה חידד בעוד משל לשני בני אדם שעלו לרכבת לצפון במקום לדרום, את האחד העירו מטעותו כמה תחנות אחרי מקום היציאה, ואת השני במרחק רב יותר. אע"פ שהשני יש לו לחזור זמן כפול עד למרכז ומשם עוד כברת דרך לדרום, מכל מקום מעלה גדולה היא בעצם כך שיודע שיגגתו ומחליף כיוון נסיעתו.

לעומתם, אדם שטועה בדרך וחושב שהוא בדרך הנכונה ומגיע לצפון ובטוח שהוא בדרום וכל מעשיו הם בטעות רחוקה דרכו מהם לגמרי, שאלו הראשונים אע"פ שגודל טעותם שונה הרבה זה מזה, מכל מקום הם באותו מהלך כיון שהבינו שטעו וחזרו בהם, והם במהלך להגיע אל הדרך הטובה.

כך הוא בנמשל לבן אדם, אם זכה ע"י חשבון הנפש לעמוד על הטעות שבה הוא דורך, והחליט לעזוב דרכו הראשונה, כבר התחיל את השלב הראשון בתשובה.

לאחר מכן אם הפנים את מצבו שהוא חי בטעות, ומשנה דרכו בפועל ומחליף כיוון דרכו, ומחליט ללכת בדרך הישר שזהו "מתייצב על דרך טוב", ואפילו

שהדרך עוד ארוכה להגיע לשלימות העניין שרוצה לתקן, מכל מקום עדיף הוא פי כמה וכמה ממי שחי בטעות וחושב שדרכו ישרה, שזה לעולם לא מתייצב על דרך טוב.

וכתבו רבותינו בעלי המוסר שלא נפסקה להלכה דעת הרמב"ם שכתב שלא נקראת תשובה שלימה אלא עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא זה לעולם וכו', אלא בדורות אלו כל שמתייצב בדרך טוב מכח הבנה שרוצה דרך טוב ומפנה עורף לרע כבר בזה נקראת תשובה.

אחרי שזכה האדם ל"אתם נצבים היום כולכם לפני ד' אלוקיכם", דהיינו שהוא "ניצב" בדרך טוב כמבואר, יש את השלב הבא שיתקן את השורש והמניע שהביא אותו לדרך הלא טוב, שלמרות שעכשיו הוא מייצב בדרך טוב ובדרך לתיקון של הלא טוב, מכל מקום כל עוד שלא יטפל בשורש הגורם ללא טוב הוא במצב מסוכן לסור שוב מדרך הטוב.

וידועים דברי הרמח"ל* (מסילת ישרים שער הזהירות פ"ד) שתמה איך שייך בכלל לעשות תשובה על מעשה שנחקק ונעשה שלכאורה אין להשיבו.

ביאור דבריו בס"ד: כאשר אדם עובר עבירה חלילה, אם כן יש את הרצון שהוביל למעשה העבירה, אפשר שהשאיפה לעונג הוביל לרצון או מצד המידות וכו' וממילא נשתלשל מרצון למעשה העבירה ממש.

ותמה הרמח"ל הרי זמן רב לאחר מכן, כאשר יגיע למודעות שהוא מתייצב בדרך לא טוב ומואס בה ורוצה לילך בדרך טוב, אם כן ניחא שחודל ממעשה העבירה והולך בדרך הטוב, אמנם כיון שמהות התשובה היא לעקור העבירה מהשורש, איך יתכן דבר זה הרי המעשה חקוק בעולם ואי אפשר לכאורה להחזירו.

---

* לשון הרמח"ל: "כי הנה באמת, איך יתקן האדם את אשר עיות והחטא כבר נעשה? הרי שרצח האדם את חברו, הרי שנאף, איך יוכל לתקן הדבר הזה? היוכל להסיר המעשה העשוי מן המציאות.
אמנם, מדת הרחמים היא הנותנת הפך השלשה דברים שזכרנו: דהינו, שיתן זמן לחוטא ולא יכחד מן הארץ מיד כשחטא, ושהעונש עצמו לא יהיה עד לכלה, ושהתשובה תנתן לחוטאים בחסד גמור, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה, דהיינו, שבהיות השב מכיר את חטאו ומודה בו ומתבונן על רעתו ושב ומתחרט עליו חרטה גמורה דמעיקרא כחרטת הנדר ממש שהוא מתנחם לגמרי והיה חפץ ומשתוקק שמעולם לא היה נעשה הדבר ההוא ומצטער בלבו צער חזק על שכבר נעשה הדבר ועוזב אותו להבא ובורח ממנו, הנה עקירת הדבר מרצונו, יחשב לו כעקירת הנדר ומתכפר לו. והוא מה שאמר הכתוב (ישעיה ו, ז) וסר עוונך וחטאתך תכפר, שהעוון סר ממש מהמציאות ונעקר במה שעכשיו מצטער ומתנחם על מה שהיה למפרע" עכל"ק.

ועוד שגם הרצון לעבירה זה רצון שהיה אז בזמן העבירה, ועתה אפשר שהשתנתה השקפתו על העולם, ואין הוא אוחז כלל באותו רצון, אם כן איך יעשה תשובה שלימה בעקירת המעשה לגמרי.

וביאר הרמח"ל שחסד ה' הוא לאדם, שתחשב עקירת הרצון כעקירת המעשה מהשורש, וכשיגיע לדרגה זו שמוכן לעקור הרצון שהיה אז בשעת העבירה, ממילא יעקר כל המעשה מהשורש כאילו לא היה מעשה כזה מעולם כלל, וכדברי הרמב"ם "אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם", ופשוטו כמשמעו שכל המעשה נעקר מהשורש ממש כאילו לא היה (אמנם בעבירות שבין אדם לחברו שחייב לו ממון או פגע בו וכו' צריך לרצותו כדי להשלים התשובה כידוע).

אמנם עדיין אחרי שיש חסד ה' שאפשר לעקור העבירה מהשורש, עדיין יש להבין איך בפועל מגיע למצב שעוקר הרצון ההוא, ועוד שעתה כשעושה תשובה הוא רחוק מאותו מצב, ואפשר שאין יכול לשער הרצון ההוא שנשתכח ממנו לגמרי, אם כן איך יחזור בדיוק לאותו מצב שהיה בו בשעת עבירה.

על כך כתב הרב שעקירת הרצון הוא כעקירת הנדר, וידוע פנימיות העניין הנדר ששורשו בבינה.

פירוש שעקירה אמיתית היא מצד עומק הבינה, וכמו שבנדר צריך לפתוח פתח חרטה דהיינו שמעמידים לנודר צד נוסף ומחזירין אותו שמצב שבו היה בשעה שנדר, והוא בוחר בצד אחר ולא בצד שגרם לו לנדור, אז הוא עוקר את הנדר משורשו.

הוא הדין בעניין תשובה, שבזמן עשיית העבירה הרצון שלו משך אותו לצד העבירה, ובחר בצד הלא טוב. ועתה אחר שמתייצב בדרך טוב, הוא צריך להגיע למצב שהרצון ההוא שבחר בדרך לא טוב יעקר מהשורש, וזאת ע"י שיתבונן היטב ע"י שיחזיר דעתו למצב ההוא ויבחן אם רוצה עדיין באותה עבירה. אם התשובה היא כן, אם כן סימן הוא שיש לו עדיין להכין לו דרך ע"י לימוד והתעמקות במהות התשובה ובגנות אותו מעשה, עד שבדעתו יעקור הרצון ההוא לגמרי. וכאשר יזכה וימאס באותו רצון, פירוש שישוב לאותו מקום בנפש שבחר ברע, ויבחין שעתה במצב שאוחז בו עתה אין לו שייכות לאותו רצון, ועתה הוא מואס באותו רע ובוחר בטוב, בכך עשה תשובה שלימה.

ומעתה אינו רק מתייצב בדרך טוב אלא הוא ממש בתוך הטוב עצמו.

ובמהלך זה מתבאר בס"ד ציווי ה': "שובה ישראל עד ה' א'לוקיך", שציוה ה' לעושה תשובה שישוב ויתחרט ויעקור העבירה מהרצון ממש, בכך שיגיע לדרגה שבאותו מצב שנכשל בו בעבר, בוחר בטוב ממש כרצון הבורא יתברך.

אמנם כאמור בעצם כך ששינה דרכו וסר מהרע בהכרת החטא, בצרוף הרצון להתנתק ממנו, כבר נקראת תשובה כהגדרת הסבא מקלם "מתייצב על דרך טוב".

ושאר תהליך התשובה עקירת הרצון וכו', היא השלמה לאותה תשובה, שיכולה להמשך אפילו שנים רבות, ואין לאדם להתייאש שעדיין לא נעקר בפועל מהרצון ההוא.

פרשת נצבים – קרקע ויציבות גם ברוחניות

"הַנִּסְתָּרֹת לה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת"

אפשר לרמוז כאן בס"ד ש"**הנסתרות**" הכוונה להנהגת ה' בעולמו בדרגות שאינן ניכרות ממש לעיננו, "**והניגלות**" הכוונה למה שמוטל על האדם לעשות, וכמו שמסיים: "לנו ולבנינו עד עולם לעשות וכו'".

ועל פי זה יש להעיר כאן שישנם הרבה מושגים שנעלמים מעיננו המוחשיות, במיוחד בדרך ההנהגה שמנהיג ה' יתברך בעולמו. וככל שלומדים בספרים הקדושים צוברים "ידיעות" על דרך ההנהגה הזאת הנסתרת מעיננו, ובודאי שכך צריך להיות, שיהיה האדם בקי עד כמה שניתן בהנהגת ה' יתברך בעולמו, ואם יעמיק בהם יזכה גם שיעשו "תובנות" וצורת הסתכלות לחיים.

לדוגמא מה שנראה לאדם כביכול רע, עליו אומרים חז"ל שלטובה הוא ואת אשר יאהב ה' יוכיח, וכן שאם רואה אדם דבר שאינו מבין פשרו, בודאי הכל מחושבן בדיקדוק רב מאיתו יתברך, וכן סוד הזיווגים והנהגת השכר והעונש וגילגולי נשמות הכל בכלל הנסתרות לה' א'לקינו.

אלא שיש בני אדם שמורידים מושגים אלו השמימיים למעשה בצורה לא מאוזנת.

והנהגתם זו מתבטאת בשלושה אופנים:

א. בין האדם לבוראו.

ב. בין האדם לעצמו.

ג. בין אדם לחברו.

בין האדם לבוראו דרך משל שצריך לקיים דבר מסוים מדברי תורה או מדברי חכמים, וקשה עליו מאד לקיימו, פוטר את עצמו בטענה שה' יודע מחשבות לבב, וגלוי וידוע לפניו שאני מאד רוצה לקיים רצונו אלא שקשה עליי מאד, ובודאי שיודע גם את הקשיים שלי בכל עניין ועניין.

וממילא לא מקיים הדבר בטענות אלו. אמנם שלמה המלך ע"ה בספרו קהלת (ט, י) מזרז את האדם להשקיע כל שיכול לקיים רצון ה' באמרו: "כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה, כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל אֲשֶׁר אַתָּה הֹלֵךְ שָׁמָּה". אלא שכאמור האדם משתמש במושגים גבוהים שרכש כדי להקל מעליו העבודה המעשית.

וכן בין האדם לעצמו בדרך משל אם יש לאדם מידות בנפש שאינן מתוקנות, וקשה לו לשפרן ולעבוד על עצמו להעביר על מידותיו. טוען לעצמו באמונה תמימה: הרי ה' יתברך יצר אותי בחכמתו הגדולה, ומי יאמר לו מה תעשה ומה תפעל, ואין לשאול שאלות על מעשי ידיו יתברך שמו. אם כן כך יצר אותי עם מידות אלו מסיבות הכמוסות עימו יתברך בלבד. ובטענה זו מרפה ידיו מעבודת המידות שעליה אמר הגאון הקדוש מוילנא זיע"א שמי שלא עובד לתקן מידותיו בעולם הזה למה לו חיים!

ובין האדם לחברו על דרך משל אם רואה אדם מסכן שחסר לו ממון, או מי שעדיין לא זכה לזיווג. אם כן אפשר שכבר זכה לרחם על הבריות ומצטער על מצבו, אבל פעמים שמוטל עליו דוקא והדבר בידו לסייע לו סיוע של ממש, ומחמת מידות העכורות שבנפש כגון עצלות קמצנות כבוד או גאוה וכו', חוסך מעצמו לקיים רצון בוראו כלפי חברו. אמנם כמובן שלא טוען לעצמו טענה אמיתית שמתעצל מתקמצן וכו', אלא טוען טענה שמיימית שה' יתברך גדול וזן ומפרנס מקרני ראמים ועד ביצי כינים וכו', או בטענה שה' מזווג זיווגים, וזיווגו כבר מוכן לו ארבעים יום קודם יצירת הולד כו'.

ועל כך אמרו רבותינו שגם מידת הכפירה ל"ע יש לה צד טוב וחיובי, כמו כל המידות שמכילות שני צדדים. כגון שרואה את חברו הזקוק לעזרה, ויש בידו לעזור לו לא יאמר שה' ידאג לו בודאי, ובשליחות אדם אחר, אלא יש עליו להניח כביכול את האמונה ולעשות מעשה בעצמו.

ותכלית* ענייני הנסתרות והתובנות העמוקות, היא לצרפן לעשיית מעשים בפועל, כגון שיאמר לעצמו שאכן ה' ברא אותו עם מידה כזו שאינה מתוקנת, ואדרבה מכח האמונה יש לומר שאם היה רוצה שלא אתקן, היה בורא אותי מתוקן, ומה שהביאני לעולם הזה עם פגם, היא ההוכחה שבורא עולם רוצה בעבודתי במאמצים כדי לתקנה.

וכן אם רואה בצער חברו הזקוק לעזרה, יאמר מכח האמונה שבנפשו שאדרבה אם משמים הראו לי אדם זה, אם כן לא לחינם הוא, אלא דוקא לי הראו שאתאמץ לעזור לו כפי יכולתי, וכדברי הבעל שם טוב הקדוש, שכל מה שמראים לאדם קשור לעבודת נפשו, שאם לא כן לא היה רואה את זה.

---

* ובאופן שלא יכול לעשות מעשה, או שלא מצליח לעשות, או שלא מבין הנהגת הבורא יתברך, אז תובנות אלו משמשות לאדם כדי להשקיט את נפשו שלא תסתבך בסבך המחשבות הכוזבות, ויוכל לבטל דעתו לדעת בוראו.

ועם שילוב נכון בין עולם המעשה, לעולם הידיעות הפנימיות של הנהגת הבורא החקוקות בנפשו, יוכל האדם לקנות בנפשו איזון נכון, ולעשות רצון ה' בעולם כרצונו יתברך באמת.

פרשת וילך – שורש מידת הכעס והשקטתה

בְּבוֹא כָל יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:

הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ, לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת.

לכאורה יש להבין מה בדיוק הגורם לכך שילמדו היטב את התורה ולא ישכחוה בזמן נסיון, עד כדי כך שמשה רבנו ע"ה אומר שגם יזכו ליֵראה שלא לעבור על רצון ה' יתברך.

אפשר להבין עניין זה מעבודת המידות של האדם, וניקח לדוגמא את מידת הכעס.

כמו שרואים מעשים בכל יום קשה מאד להתגבר על מידת הכעס בשעת נסיון, כיון שמידה זו טבועה מאד בבני אדם ובפרט במי שנוטה אחריה, והיא נובעת בדרך כלל ממידת האנוכיות של האדם ומחסרון כבוד שנהגו כלפיו. ולכן קשה מאד לאדם להשקיט את כעסו, גם אם ידועה לו גנות מידה זו ומבין תוצאותיה.

וכבר כתב רבנו הרמח"ל בספרו מסלת ישרים (פרק יא בפרטי מידת הנקיות) בעניין גנות המידות וזה לשון קדשו:

"הנה כמו שצריך נקיות במעשים כך צריך נקיות במידות, וכמעט שיותר קשה הוא הנקיות במידות ממה שהוא במעשים, כי הטבע פועל במידות יותר ממה שהוא פועל במעשים, יען המזג והתכונה הם או מסייעים או מתנגדים גדולים להם, וכל מלחמה שהיא נגד נטיית הטבע, מלחמה חזקה היא, והוא מה שפרשו במאמרם זכרונם לברכה (אבות ד, א) **"איזהו גיבור הכובש את יצרו".**

ובהמשך דבריו הוסיף לפרט על עניין הכעס וזה לשון קודשו:

"הנה יש הרגזן שאמרו עליו, כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה (שבת קה, ב; זוהר פרשת בראשית כז, ב), **והוא הנכעס על כל דבר שיעשו נגד רצונו ומתמלא חימה עד שכבר ליבו בל עימו ועצתו נבערה. והנה איש כזה כדאי להחריב עולם מלא אם יהיה יכולת בידו, כי אין השכל שולט בו כלל והוא סר טעם ממש ככל החיות הטורפות. ועליו נאמר** (איוב יח, ד) **טורף נפשו באפו הלמענך**

תעזב ארץ? והוא קל ודאי לעבור על מיני עבירות שבעולם אם חמתו תביאהו להם, כי כבר אין לו מניע אחר אלא כעסו ואל אשר יביאהו ילך".

מתוך דבריו יש להבין שורש המידה הזו שהיא כאלו עובד עבודה זרה. פירוש שחסר לו באמונה הפשוטה שאף על פי שמי שהכעיס אותו הוא בדרך כלל אדם בעל בחירה, מכל מקום בעומק ה' הוא הבוחר להביאו לנסיון הכעס (אלא שמגלגלים חובה על ידי חייב). ולכן כאשר כועס חסר באמונה זו והיא מעין עבודה זרה חס ושלום.

אמנם גם אם לא השלים עצמו מצד אמונה זו, מכל מקום גם מצד השכל הישר, פשוט וברור לכל בר דעת שאין לו לרדת ממסילת הישרות בגלל הכעס. כיון שידוע לכל גנות המידה הזו, וכמה היא מבזה את האדם האוחז בה. וכמה הפסדים רוחניים, וגם גשמיים נוחל הכעסן, עד שיכול להרחיק ממנו קרוביו ואוהביו, ולהפסיד דרגתו הרוחנית, וכן את מעמדו היציב בעולם הזה.

אלא שכדברי הרמח"ל הנ"ל בזמן הכעס אין שׂכלו של האדם עובד, וזאת מכיון שמקום המידות הטובות וגם המגונות הוא בלבו של האדם, והידיעות הישרות שלמד אינם אלא בשכל.

ונמצא שבשעה שכועס נפשו יורדת מדרגת שׂכל לדרגת לב, ואין שכלו בסביבתו כלל לחלצו ממצוקת הכעס. ודומה הדבר למשל למלחמה בין שני צבאות, שבא הצבא האחד ותוקף טילים מן הים. וכתגובה למתקפה זו יורה הצבא הנגדי טילים נגד מטוסים. נמצא שבמקום שתוקף זה, אין השני בולם אותו כלל.

כך הוא בזמן הכעס, שהכעס בא מלבו של האדם הרוגש והסוער והבלתי יציב, ואם לא ישלוט על הלב בכלים שאפשר לו לשלוט עליו בזמן הנסיון, נמצא הנזק נעשה, ולא הועיל כל נסיון להשקטת הכעס.

אמנם שתי דרכים עיקריות אפשר להציע כאן כדי לאפשר התגברות על הכעס.

א. שליטה כללית של השכל על תנועות הלב.

ב. החדרת המושגים השיכליים ללבו של האדם.

הדרך הראשונה אינו נחלת הכלל בדרך כלל, אלא מקומו אצל אנשי השכל החזק, שבדרך כלל נוטים למחשבה תמידית, וכן אצל תלמידי חכמים המעמיקים מחשבתם בלימוד, וחייהם חיי מחשבה, ושכלם זך וישר בדרכי התורה.

אצל אנשים אלו מכיון שהשכל הוא בדרך כלל המוליך הראשי של מחשבותם רגשותיהם ומעשיהם, ממילא בשעת נסיון אין השכל מתנתק לגמרי, ולכן קל

להם לגבור על מידותיהם אם אכן שכלם מבין שאין ראוי לעורר מידה זו, ועליהם אמרו חז"ל את ההגדרה "קשה לכעוס ונח לרצות".

אמנם הדרך השנייה ישנה אפשרות גם לשאר בני אדם לאחוז בה, כאשר לומד למשל מוסר בעניין גנות הכעס, כל שכן כשלומד בעמקות את שורשה ותוצאותיה ומדקדק בה כל כך, וכל שכן שלומד בקול ניגון החודר לליבו מתוך רצון עז שיחדרו לעומק ליבו, וכדברי חז"ל על הפסוק "חיים הם למוצאיהם" – למי **שמוציא** דברי תורה מפיו בקול, זוכה **שיחיו** הדברים ויחקקו היטב בליבו.

אם יזכה ויתמיד בדבר זה, ויחזור בדרך זו על לימודו פעמים רבות מאד, עד שירגיש שנעשה רושם בלבבו מכח אותם דיבורים, והדברים נעשו חיים ומציאותיים בבינת הלב. באופן זה כאשר יפול לנסיון של כעס אז גם שהשכל מסתלק ונמצא האדם בדרגת רגשי הלב, מכל מקום הרי יש מקום באותו לב שעתה כועס, ששמה נחקקה מכח לימוד המוסר הנקודה של גנות הכעס, ונמצא שאפשר לו להלחם בתוך הלב עצמו בזמן התעוררות המידה, והדרך להשקטת המידה ובעזרת ה' לתיקונה קלה היא הרבה יותר.

אם כן אפשר בס"ד לרמוז עניין זה בפסוק שלפנינו, שרצה ה' יתברך למצוא דרך לכלל העם שיזכו ליראת שמים, שתועיל להם לבל יחטאו גם בזמן קושי הנסיון, והיא מצות "הקהל", שבה מקריאים לכל העם את דברי התורה במעמד כולם, ובקדושת המקדש, ובקול חודר, בצרוף המעמד הייחודי והלא שיגרתי, ממילא בכח כל אלו חדרו הדברים גם לליבם, ועשו בו רושם של יראת ה' טהורה.

והבטיחו בכך את הכלים שיעזרו להם לעמוד בנסיון, והם יראת הלב ואהבת הבורא שיתנו להם עוז ותעצומות לעשות רצון ה' יתברך, ולא לילך שולל אחר ליבם.

פרשת האזינו – חינוך הילדים בדורנו

"כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף, יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו יִקָּחֵהוּ יִשָּׂאֵהוּ עַל אֶבְרָתוֹ"

כתב **הגר"א** באדרת אליהו (בדומה לפירוש רש"י) וזה לשון קודשו:

"דרך הנשר כשרוצה להוליך בניו ממקום למקום, כשמוצאם ישנים מקשקש בכנפיו, להעירם שיקיצו משנתם. ואחר כך נכנס בתוך הקן, ומרחף בכנפיו עליהם, נוגע ואינו נוגע שלא יכביד עליהם".

ובנמשל כך היא ההנהגה של בורא עולם עימנו, שהוא אבינו ואנו עמו ובניו, כלשון הכתוב: "בנים אתם לה' א'לקיכם" (דברים יד, א).

פירוש שאינו בא פתאום לאדם בדרישה גבוהה, אלא לפי כוחו, וכמו שמצינו בעניין מה ששאל ה' יתברך את האדם הראשון "איכה" שכתב רש"י שם: "יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום" (בראשית ג, ט). וכן אמרו רבותינו: "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו (עבודה זרה ג.), פירוש שאינו מחפש להכשילם, אלא אדרבה הולך לקראתם.

ומהנהגה זו אנו צריכים ללמוד איך להתנהג עם ילדינו, משום ששורש הנהגה זו וטעמה הוא משום שיודע ה' יתברך קוצר דעתנו, והקושי שיש לאדם להתמודד עם הגוף החומרי ותאוותיו, לכן ה' יתברך אינו דורש מן האדם אלא כפי דרגתו, ולאט לאט ישאף גם לדרגה הבאה בבחינת "מוסיף והולך".

ובאותו יחס צריך אדם לקיים את מצות חינוך הילדים, שהם נשמות ישראל שמופקדות ביד האדם, ומבקש מאיתנו לחנך אותם על הצד הטוב ביותר.

שכידוע האב הוא בבחינת חכמה, והאם בבחינת בינה, שהם המשפיעים על ילדיהם ומאזנים אותם, שאין דעתם יציבה עליהם לגמרי (כל שכן כשאינם בגיל מצוות), ותפקיד ההורים לשמש להם כדעת יציבה עד שיעמדו על דעתם. ולחנכם לדעת ישרה, ולבנות את נפשם בנין יציב וטהור בדרך התורה הקדושה.

אמנם צריכים ההורים חכמה רבה להבין כל ילד לפי נפשו, וזאת על ידי שיוקדם לכך קשר טוב ובריא בין ההורים לילדיהם, והיא חכמה בפני עצמה למצוא את נקודת החיבור בין נפש הילד לנפש האב.

וכמו שהמשיל זאת מו"ר בספרו "דע את ילדיך" למי שרוצה למלא בקבוק מקנקן גדול, שלא יוכל לעשות זאת אם לא יביא כלי אמצעי שיקשר בין הכלים. ואם לא יעשה כן, נמצא שופך המשקה החוצה.

כך הוא בעניין הקשר עם הילדים, אם לא ימצאו ההורים את הדרך איך להתחבר עם ילדיהם לפי תפיסתם, לא יצליחו לחנכם, כיון שדבריהם אפילו שהם דברי חכמה והטבה וכו', לא יכנסו לנפשם.

כיון שילד ששומע דברים או רואה הנהגות מאדם גדול שמעביר את המסר כמי שמעביר לאדם גדול כמוהו, חושב הילד לעצמו שאותו אדם בודאי אינו מבין אותו, וממילא לא מקבל את דבריו.

אלא הדרך הנכונה היא שצריך להיות קשר של חברות אהבה וידידות בין ההורים לילדיהם, והוא קשר שנרקם לאט לאט ובחכמה רבה, אמנם משתלם זה מאד, משום שלאחר יצירת קשר זה יוכלו בנקל להשפיע על ילדיהם.

ועוד שבעצם קשר זה מכיר תכונת נפשו של הילד, ויודע מה יכול להכיל ומה לא, ולפי זה יחנך את הילד כפי כוחות נפשו וכן לפי יכולותיו באמת.

שלצערנו יש רבים טועים ודורשים מהילד להישגים כמו אחיו או שאר ילדים, ולא די אלא שמוסיפים טענה "תראה איך פלוני לומד ומצליח" וכדומה. ואפילו אם לא יוציא בפה, עצם המחשבה והדרך היא מוטעית, שכל ילד צריך חינוך לפי נפשו וכוחו.

ובכלליות יש לדעת שנפשות הילדים בדורות הללו, אינם כנפשות של הילדים בדורות עברו.

הן מצד מצב הדור והשפעת הרחוב מבחוץ. והן מצד מה שאין הנפשות מקבלות הנהגה של יראה ופחד, אלא רובם ככולם דורשת נפשם את צד הקירוב החברות והאהבה.

אם כן אף על פי שבודאי דיני כיבוד הורים ויראתם לא משתנים ח"ו, ומצד אחד צריך שתהיה סמכות בלתי מעורערת להורים כלפי ילדיהם, וזאת על ידי שיבין הילד שיש מעמד של הורים, ויש מתחתיהם ילדים.

אלא שכאמור יש להעביר הנהגה זו בחכמה רבה ובעדינות, בדרך המתיישבת על השכל והלב של הילד, ובד בבד לרקום את קשר החברות והבנת נפש הילד כפי שהוא "ילד".

ובצירוף כל אלו, ובהקדמת תפילות רבות להצלחת הילד וחינוכו, נזכה לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים, אוהבי ה' יראי א'לקים אנשי אמת זרע קודש בה' דבקים.

פרשת וזאת הברכה – לא עליך המלאכה לגמור

"וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי ה'" (דברים לד, ה).

נראה בס"ד שיש כאן דגש במה שכתוב "בארץ מואב" להדגיש שלא נקבר בארץ ישראל.

והדברים מעוררים את הלב שלא זכה משה רבנו עליו השלום להיכנס לארץ ישראל.

והמתבונן שם לב שהדבר קשה מאוד לתפיסה בשכל, איך עמל משה רבנו עליו השלום שנים רבות, וכמה מסר נפשו על עם ישראל והנהגתן.

ועוד שקיבל בעצמו את התורה וחפץ בשלימות קיומה, ולבסוף לא זכה להיכנס לארץ להנהיג שם את העם ולקיים את מצוות הארץ.

ובעניין זה אנו רואים שני צדדים, מצד אחד דברי חז"ל במשנה (אבות פ"ב, טז) "לא עליך המלאכה לגמור" - כלומר שאין תביעה לאדם שיגמור מלאכתו, ולא ירגיש אכזבה או ייאוש אם לא מצליח לגמור מה שהתחיל בו.

ומצד שני נאמר שם "ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה". פירוש שאדרבה לכאורה צריך להשתדל ולגמור המלאכה - ואמרו רבותינו המפרשים שם שמדובר בעניין לימוד חכמת התורה שהיא רחבה מיני ים, ולחכמתה וגדולתה אין קץ ואין חקר.

ותחילה נאמר פשטות העניין שמשנה זו אמר אותה רבי טרפון, ובמשנה הקודמת אמר "היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק".

פירוש שבמשנה הקודמת אדרבה דירבן ר' טרפון לנצל את היום (שהם ימי העולם הזה) ולהשלים המלאכה אע"פ שמרובה היא.

אלא שיישוב סתירה זו נעוץ בלשון המשנה שקראה לאדם 'פועל' בעולם הזה ואינו בעל הבית כלל, וכידוע מנהג הפועלים הוא שעובדים בדרך כלל לפי שכר יומי, ומשתדל בעל הבית להאיץ את מלאכתם ולזרזם בעבודתם כדי שישלימו כמה שאפשר מן המלאכה ותהיה תועלת מרובה מעבודתם.

אמנם הפועל עצמו אין לו אלא יומו, ואין צריך להכניס דאגה בליבו למה לא סיים את כל המלאכה ביום אחד, כיוון שדאגה זו שייכת לבעל הבית, ואם ירצה להשלימה ביום אחד, צריך להודיע זאת לפועל כתנאי מראש, או שירבה בפועלים כדי להשלימה.

אמנם הזהירה התורה את הפועל שלא יעשה מלאכתו במרמה, ויאמר שכיון שפועל הוא ואין לו דאגת ההשלמה של המלאכה, אם כן יעבוד בעצלתיים שאינו אלא שכיר יום, ומה שיפעל ביום יפעל ויקבל שכר מלא.

אמנם זה אינו שצריך הפועל לדרוש גם את טובת בעל הבית שחפץ להשלים מלאכתו, אמנם לא תמיד ביום אחד, אבל בזריזות ואיכות כמה שניתן.

והנמשל הוא לחיי העוה"ז, ובעל הבית הוא בורא עולם יתברך שמו. והמלאכה היא שישלים האדם את נפשו ואת הנפשות שיש לו חלק בהן להשלימן בתורה מצוות ומעשים טובים, אמנם כל העולם הזה נמשל ליום אחד כלשון המשנה כאן, ופעמים שנשלמת המלאכה ביום אחד ופעמים לא.

והכל מחושבן ומדוקדק כרצון השם יתברך בעולמו, ולפי מה שדורש מכל איש ואיש כפי ערך נפשו וכוחותיו ואפשרויותיו לעמול בעבודתו יתברך.

וישנו החלק הזריז שבנפשו שבא מכוח האש הפנימית ורוחו הטהורה, המוליכים את האדם ברצון עז וטוב להשלים מלאכתו בעולם הזה, ולהשיג השגות נעלות בתורה ובמצוות ומעשים טובים. וכדי שלא יבוא ליאוש בְּראותו שאין נשלמת מלאכתו, אמר התנא שאין מוטל על האדם ההשלמה בדוקא, אלא מוטל עליו העמל והמאמץ לרצות ולפעול כדי להשלים.

אמנם כנגד החלק העצל שבנפש האדם הבא מצד העפר הכבד שבנפשו, שחפץ בביטול המלאכה ורפיון ידיים, הזהיר התנא שאין אתה בן חורין להיבטל מן המלאכה, מכיון שרוצה ה' את יראיו את המייחלים לחסדו, ואדם לעמל יולד, לעמול ולרצות להשלים והוא חלקו בעולמו, והשכר הרבה ובעל הבית – בורא עולם דוחק להשיג השלמות.

וכל שכן בעניין לימוד התורה הקדושה, שאי אפשר כלל להשיג שלימותה, כיוון ששורשה מאיתו יתברך שנשתעשע בו קודם שנברא העולם, ופירושו שאין לה גבול כיוון שקדמה לעולם שהוא בעל גבול, ומה הוא יתברך אין לו סוף אף תורתו כן תורת ה' תמימה רחבה מיני ים, כמו שהים אין נראה לאופק סופו כך התורה הקדושה.

ואם כן כנגד התורה נאמר דבר נוסף, שאי אפשר לפועל להשלים המלאכה כלל ביום אחד, דהיינו בכל חיי העולם הזה אין צד להשלים כל התורה, אמנם זה חלקינו בכל עמלנו לשאוף לשלמות כמה שניתן, כי כל האדם לפי חלקו ונפשו וכוחותיו, כן דורש ממנו ה' יתברך ולהשתדל ולעמול כדי להשלימה. ומה שהשתדל ועשה ולא השלים, או שנשלם על ידי אדם אחר, ישמח האדם בידיעה ברורה שלא עליו המלאכה לגמור.

מועדים

הקדמה לענייני מועדים

מועד הוא מלשון זמן כלשון הכתוב למועד אשוב אליך וגו' (בראשית יח', יד)

וישנם כמה מועדים בעם ישראל ולכל אחד יש את תכנותיו שלו. למשל חג הסוכות זמן שמחתנו - פירוש שהוא זמן ביטויה של מידת השמחה.

שכידוע כל דבר בעולם מורכב ומתבטא בשלושה חלקים: עולם שנה ונפש (עש"ן- כמבואר בספר יצירה סוף פרק ה').

עולם הוא מקום, שנה הוא זמן ונפש הוא כפשוטו דרגה רוחנית בנפש האדם.

לדוגמא המושג שמחה קיים בשלושה חלקים אלו. במקום- יש מקום שהגדרתו מקום שמחה כגון עזרת בית המקדש בזמן שמחת בית השואבה. זמן הוא חג הסוכות שנקרא זמן שמחתנו. ונפש כגון חתן ואבי הבן שהם בעלי השמחה.

אם כן יוצא שמהות המועדים הוא לבטא את המידות המסוימות שמבטא החג בביטוי של זמן.

למשל אם פורים זה זמן של שמחה בדבקות שמעל הדעת "עד דלא ידע"- אפשר שאדם צדיק שדבק בה' יתברך מעל הדעת רוב ימיו, אם כן בפורים ממשיך בדרכו הרגילה, אלא שהזמן גורם ומסוגל יותר להשיג דרגה זו. וביטוי הדבקות במקום הוא כגון בזמן בית המקדש, עצם הביאה למקום המקדש גרמה לאדם דבקות בה' יתברך גם בשאר ימות השנה, וגם לאדם שאינו צדיק בדרגה כזו.

לפי המבואר תכלית המועדים היא לבטא בחינה מסוימת בעבודת הבורא רק בזמן חלות החג, ומכח הזמן יש הארה וסיוע משמים להשיג את אותה המידה השולטת באותו זמן.

אמנם כמו שנתבאר לעיל (פרשת בהעלותך) יש מושג שנקרא התלהבות, שהיא אחיזה בדרגה רוחנית לזמן קצר ואחר כך מאבדו.

עוד נתבאר שלא מלבד שלא נשאר מזה אלא רק רושם קל בלבד, אלא פעמים שיש חסרון בדבר, שמכח איבוד הדרגה אפשר שייפול גם מהמקום שאחז בו לפני כן.

וזו אחת הבעיות שיש ביציאה ממועדי בישראל, שאדם מרגיש התעלות בתוך המועד ורוממות הנפש, וביציאתו שמסתלקת ההארה של החג פעמים נגרמת מכך לאדם נפילה ברוחו כתוצאה מהסתלקות זו.

אמנם כשיש לאדם מודעות בכללות העבודה שלכל דרגה יש בחינת מקום זמן ונפש, וצריך להשלים את כולן, אם כן לא מצפה רק לזמן שיבטא את הדרגה

הזו, אלא גם דורש שבמציאות (מקום) ישלים מידה זו, וכן על נפשו יעבוד בכדי להגיע לאותה מידה.

עוד יש להעיר שכאשר ידוע לו דבר זה שלאחר המועד מסתלקת הארה של המועד, אם כן כשמכין את עצמו לכך שכמו שבאה ההארה כך תלך, אם כן בעצם ההכנה לכך יהיה לו יותר בנקל לצאת מהחג בצורה מאוזנת בלא נפילות.

ואם נשאל אם כן שמסתלקת הארת החג אם כן מה הועילה לאדם הארה זו?

התשובה היא בלשון חז"ל שתקנו בתפילה "והשיאנו השם אלוקינו את ברכת מועדיך וכו'". פירוש 'השיאנו' מלשון משא "את ברכת" מלשון שפע והיא ההארה שמושפעת לאדם בחג, שכידוע ברכה מלשון השפעה.

כלומר אנו מבקשים מהשם יתברך שיזכה אותנו לישׂא על נפשנו את קדושת החג והארתו לכל השנה כולה.

פירוש בידיעה ברורה שהארה זו זמנית היא, אדם משתמש בהארה כקרש קפיצה להמשיך הלאה להתעלות בעבודת הבורא, דהיינו קרש קפיצה דווקא ולא לקחת את הארה הזו דווקא בעצמה.

וכשאדם קובע עצמו לכל השנה לעבוד את ה' במה שנצרך לו לעבוד, ומשתמש עם הארת החג כמסייע לעבודת הבורא, ושתהיה לו תוספת רוח בעבודת הבורא, זו התכלית הנרצית מהמועד.

צום יז בתמוז - הסתכלות בשורש של כל דבר

במשנה תענית (פ"ד משנה ו') נאמר:

"בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות, ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטומוס את התורה והעמיד צלם בהיכל:

יש לומר בס"ד שעיקר התענית היא מצד שהובקעה העיר, משום שעל ידי שפרצו את חומותיה רק אז יכלו להיכנס הערלים לעיר הקודש וחיללוה, עד שהגיעו לבית המקדש ושרפהו ושיחתוהו בעוונותינו.

אמנם כל דבר יש לו שורש בפנימיות הנפש, ומשם משתלשל למעשה, ועל כן מה שנפרצו החומות בחיצוניות בעולם המעשה, נשתלשל מכך שנפרצו החומות בנפש האדם וממילא גם החומות החיצוניות נפרצו, שכידוע כל דבר יש לו שורש פנימי, ואי אפשר שיֵעשה מעשה חיצוני אם לא התחיל בשורשו כיוצא בו.

ואם רואה אדם דבר מה בראיה חיצונית ידע שיש שורש פנימי לדבר, וממילא יש לחפשׂ בכל דבר את השורש של אותו דבר.

ועל דבר זה צריך לתת את הדעת בפרט בדורות אלו. שדרכם של בני אדם להסתכל בחלק החיצוני והמתפעל לעיניים, והרי לימדנו ה' יתברך ע"י שמואל הנביא כי האדם יראה לעיניים וה' יראה ללבב (שמואל א, טז, ז), ויש לנו להדבק במידותיו יתברך שמו, ולהסתכל בפנימיות הדבר.

וידועים דברי רבי נחמן מברסלב זיע"א בריש ליקוטי מוהר"ן וזל"ק:

"כי האיש הישראלי צריך תמיד להסתכל בהשכל של כל דבר, ולקשר עצמו אל החכמה והשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו בשכל שיש בכל דבר להתקרב לה' יתברך ע"י אותו דבר"

וכידוע חכמה היא תחילה וראש לכל הספירות שמוגדרות "כיש" (לעומת הכתר שמעליה שמהותה "אין" ואכמ"ל) והחכמה כוללת את תמצית העניין שמשתלשל ממנה והלאה.

נמצא שבחכמה של כל דבר יש את כל הדבר ממש, רק שאינו נראה עדיין כיון שנמצא עדיין בשורשו ולא בהתגלותו.

ומהחכמה מתפתח הלאה (ע"י הבינה – מלשון בנים שהם הפרטים המתפרטים ומשתלשלים מהאמא) עד שמגיע לדבר ממשי לעולם המעשה ונראה לענייננו דבר מושלם.

אם כן עבודת האדם היא לא להסתכל רק בעצם הדבר שנראה לעיניו, אלא להתבונן בשורשו – בחכמה שממנה השתלשל אותו הדבר.

ניתן משל: אם אדם רואה עץ נפלא שעושה פירות, אם כן המושכל הפשוט הוא שמסתכל על יופיו של העץ ועל החכמה שיש עתה בעץ שנראה לעיניו.

אמנם אם יעמיק בשורש הדבר, יבין שתחילתו של העץ הוא מהזרע שזרעו בתוך האדמה, ובתוך הזרע כידוע יש את כל תכונות העץ בצורה זעירה ומצומצמת מאד, ולאחר ששתלוהו בעומק האדמה לאט לאט התפתח לעץ, ועד שנעשה עץ גדול עושה פירות – ולכאורה בהתבוננות זו הגיע האדם לחכמה השורשית של העץ.

אמנם אם יעמיק עוד יוכל להגיע עוד אחורה למקום שורשי יותר, שגם הגרעין שנזרע באדמה שממנו יצא העץ, גם הוא מקורו בפרי, והפרי מעץ שקודם לעץ הזה, וכן הלאה עד שמגיע לעץ הראשון שברא ה' יתברך בראשית הבריאה. והעץ הראשון הוא ממש יצירתו של הבורא יתברך שמו.

נמצא שבהתבוננות על עץ זה יכול להגיע עד לבורא יתברך שמו. ובצורת הסתכלות זו אם יתמיד בה ויקנה בנפשו אותה, יכול להדבק בו יתברך שמו, שכפי עומק ההתבוננות שיתבונן בשׂיכלו ויבין לבבו, כך ישיג גדולת ה' יתברך, ומציאותו בכל נברא.

וזה מה שסיים בליקוטי מוהר"ן הנ"ל ולקשר עצמו אל החכמה ובשכל שיש בכל דבר, כדי שיאיר לו השכל שיש בכל דבר, להתקרב לה' יתברך ע"י אותו דבר".

ויש לדייק שצריך לקשר עצמו, דהיינו לתקוע דעתו כמה שיכול באותה חכמה שורשית שהשיג בהתבוננות זו, ובזה מתקשר בחכמה, ויתקיים בו "והחכמה תחיה בעליה".

אם כן לעניינו ביום יז בתמוז שיתהפך מהרה ליום של שמחה, יש לאדם להתבונן בשורש הדבר שגרם ליום קשה זה, והוא פריצת החומות, ולהתבונן בשורש שבדבר, אם בנפשו יש פרצות שנותנות לחלק הלא מתוקן שבנפשו לחדור לליבו שהוא המשכן שבנפשו "בלבבי משכן אבנה".

ולגדור הפרצות היטב מכל חריץ מבית ומחוץ וממילא תישמר נפשו להדבק בבוראה כראוי, ועל ידי כן ודאי שגם הפרצות הנראות בעין, וכן ההפרעות היותר חיצוניות גם בחיי הגוף יתוקנו, מכיוון שכאשר בשורש מתוקן אז גם הענפים והפירות הכול מתוקן ממילא, וכביאור מרן החיד"א בנוסח התפילה "רפאנו ה'" - רפואת הנפש, וממילא "ונרפא"- רפואת הגוף.

פסח – פה סח - האמנתי כי אדבר

ידוע הרמז שיש בשם פסח מלשון פה סח, שמדברים בפה הרבה שבחים מיציאת מצרים, ומשבחים לה' יתברך על כל הניסים שעשה לנו אז, ועושה עימנו בכל דור ודור ובכל עת ועת.

וכתב בספר החינוך בטעם מצות סיפור יציאת מצרים, שבריבוי הדיבורים, נכנסים הדברים ללב. וכידוע שהדיבור הוא לאדם האמצעי הרוחני הכי קרוב ללב, וברוב דיבורים חודר הדבר המדובר ללב האדם.

ורבותינו דרשו על הפסוק "האמנתי כי אדבר" שבכח ריבוי בדיבור על אמונה חודרת בו האמונה. וביאר מו"ר בספרו בלבבי משכן אבנה (ח"א, ח"ב) שהוא כמשל למי שרוצה ללמד ילד קטן, שמדבר עימו רבות על אותו עניין עד שקולט העניין כמושכל פשוט (ודרך אגב זה הטעם שעשה ה' יתברך את הנשים שמרבות בדיבור, בכדי שידברו רבות עם התינוקות).

אמנם בעניין מציאות ה' יתברך כשרוצה האדם שברוב דיבור תחדור לליבו האמונה הזכה במציאות ה', ביאר הרב שצריך שהדיבור יהיה כמה שיותר פשוט, כמו שמלמדים ילד קטן, ולא דיבור מורכב להבנה אפילו במעט (ועיין לעיל פרשת בראשית בעניין זה באריכות).

אם כן עבודתנו בפסח, ובפרט בליל הסדר היא להרבות בשבחים, ולא מן השפה ולחוץ, אלא כמלמד לליבו, כעין שמלמד לבנו הקטן, וכך יחדרו הדברים ללבו, ויתלהט מרוב הכירו בגדולת ה' יתברך.

ולפי זה מובן היטב הלשון "והגדת לבנך", וכן ההלכה שאם אין לו למי לספר סיפור יציאת מצרים מספר לעצמו, כיון שכאשר מספר לעצמו היינו לליבו הוי כמדבר לבנו כמבואר ולעולם מתקיים בו הגדת לבנך, וברור הוא כיוון שמצוה זו נאמרה גם למי שאין לו בנים.

ובזה מובנים דברי חז"ל שכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה "משובח", שהוא לשון מופעל, שכאמור מרוב הדיבורים בשבחי הבורא יתברך, חודר בו עניין השבח ונעשה הוא חדור בשבח בליבו והיינו "משובח". וכן מתברר על פי המבואר כאן למה נקראת מצת המצוה לחם האמונה בזוהר הקדוש, זאת מכיון שהוא לחם עוני, ופירשו חז"ל שעונים עליו דברים הרבה. וממילא מכח רוב הדברים חודרת באדם המספר שבחי הבורא (בצורה המבוארת לעיל) אמונה זכה בבורא יתברך ורוב גדולתו.

פסח שני - הילולא דרבי מאיר בעל הנס

"וַיְהִי אֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשֹׂת הַפֶּסַח וגו' וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים הָהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טְמֵאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם לָמָּה נִגָּרַע לְבִלְתִּי הַקְרִיב אֶת קָרְבַּן יְהוָה בְּמֹעֲדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (במדבר ט, ו-ז).

יש להבין מה זכו האנשים שהיו טמאים ולא קיימו קרבן פסח, שתכתב פרשה חדשה בזכותם. ומה עניין יום זה של פסח שני שמייחסים אותו גם להילולת התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס זיע"א.

בגמרא מסכת הוריות (יג) מובא מעשה ברבי מאיר ור' נתן שהוציא אותם רבן שמעון בן גמליאל מבית המדרש מכיוון שניסו כביכול לביישו וכו'.

ומספרת הגמרא שמאז שהו מחוץ לבית המדרש והיו מקשיבים לשיעוריו של רשב"ג, וכותבים קושיות על דף ושולחים פנימה, ואם לא היה מתרץ להם רשב"ג היו גם כותבים את התירוץ. עד שהכניסם לבית המדרש אלא שקנס אותם שלא יאמרו דברי תורה בשמם וכו'.

ויש לשאול לכאורה לאחר שנתבזו רבי מאיר ור' נתן שלא היו קמים בפניהם, ועוד שאח"כ הוציאו אותם מבית המדרש, היה להם לילך ולהתייאש מבית המדרש זה או ללמוד בעצמם וכו'.

אמנם ממעשיהם לומדים שהייתה להם בקשה פנימית עמוקה לעסוק בתורה ולהשלים נפשם בה, ולא מצד התנשאות או כבוד וכיוצא בהם, אלא שדבריהם יהיו מועילים ונשמעים לבני בית המדרש ולכל הדורות כולם.

וכאשר הוציאו אותם מבית המדרש לא אמרו אנוסים אנחנו, ואין לנו עוד חלק מיושבי בית המדרש, אלא רצונם היה עז להיות מיושבי בית המדרש, ולשאת ולתת בעומקה של הלכה עם כל בני החבורה גם אם לא יקבלו מכך כבוד ויחס הוגן. ואכן כתוצאה מרצונם העז, כך היה שחזרו לבית המדרש וזכינו לתורתם לדורות כמבואר שם בגמרא.

ומעשה זה מקביל לפרשת פסח שני שמבוארת בתורה, שהיו אנשים שהיו טמאים בזמן פסח ראשון ביום י"ד בניסן, והיה להם לפטור נפשם בכך שאנוסים היו ואנוס רחמנא פטריה (הקב"ה פטר אותו מן המצווה- ואין לו לחוש מצד הפסד, עונש ושום חסרון אחר).

אמנם הם לא נחו ולא שקטו על שנחסרה מהם הזכות להקריב קרבן פסח וזעקו למשה ואהרון **"למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במועדו בתוך בני ישראל"**, שהיה להם רצון פנימי להיות חלקם בחיים, א'לקים חיים, ואתם הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום.

וזכו מכוח רצונם העמוק ששאל משה את הקב"ה מה דינם, ונכתבה פרשה זו של ידם כמו שהביא רש"י (פס' ז) שראויה היתה פרשה זו להאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה, אלא שזכו אלו שתאמר על ידיהן שמגלגלין זכות על ידי זכאי.

פירוש ההגדרה "זכאי" לענייננו הוא מי שמבקש ומחפש להיות זך במצוות השם ורוצה את מצוותיו, ה' יסובב עולמו כדי לזכותו, וזה עיקר החידוש הפנימי של פרשת פסח שני, שאפשר להשיג השגה רוחנית, מכוח התעוררות הרצון הפנימי לקיום רצון השם יתברך באמת.

ובכן אפשר לומר בס"ד, שתכונה זו שבלטה את רבי מאיר בעל הנס שרצה לזכות לתורה, ואף על פי שהוציאוהו בבזיון מבית המדרש, לא ויתר על רצונו, ודילג על כל ענייני כבוד, וביזה עצמו למען התורה בכך ששלח פתקים לתוך בית המדרש. וזאת מכח הרצון הזך הפנימי שלו להדבק בה' ובתורתו תורת חיים.

אם כן אפשר לחדש לפי זה שמיוחס יום הילולת רבי מאיר בעל הנס ליום י"ד באייר שהוא פסח שני, משום שאותה בחינה של פסח שני ששורשה בקשה פנימית עמוקה להיות חלק במצוות ה', אותה בחינה מתנוצצת בנפשו של התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס וכמבואר.

אם כן פשוט שביום זה יש את ההארה והאפשרות לזכות ולרצות להיות חלק מעבדי ה' ומקיימי מצוותיו באמת.

וזאת על ידי שיעורר האדם ביום זה יש את הרצון הפנימי האמיתי שלו, שרוצה את קרבת ה' וקיום תורתו ומצוותיו, ויבקש מה' בתפילה לקרבו אליו יתברך בעבותות האהבה.

ובזכות התנא הקדוש רבי מאיר בעל הנס שזוהי מידתו ומידת יום פטירתו, נזכה שהרצון הפנימי האמיתי יצא מהכוח אל הפועל, לעשות רצונו כרצונו אמן כן יהי רצון.

יום ל"ג בעומר - הילולא דרשב"י

בגמרא מסכת יבמות (דף סב:) נאמר:

"שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע. והם הם העמידו תורה אותה שעה, תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת".

מה שהמשיכו בגמרא ואמרו "תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת", ולא הזכירו זאת בתחילת העניין אלא אמרו "וכולן מתו בפרק אחד", אפשר שאין הכוונה רק לומר את זמן מיתתן, אלא אפשר לבאר שבזמן זה רמוזה סיבת מיתתן.

שכידוע זמן שבין פסח לעצרת הוא הזמן שבין יציאת מצרים למתן תורה, ובזמן זה הכינו עם ישראל את עצמם לקבלת התורה. ובאמת העידה התורה שרכשו אז תנאי בסיסי לקבלת התורה, שהוא אחדות הלבבות בין בני ישראל, ככתוב "וַיִּחַן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" (שמות יט, ב) ופירש רש"י כאיש אחד בלב אחד. ומאז כל שנה ושנה הוא תנאי לקבלת התורה מחדש ביום מתן תורה, וזו אחת הסיבות שלומדים בתקופה זו מסכת אבות, שרובה עוסקת בבין אדם לחברו. וכיון שתנאי זה היה חסר בתלמידי ר' עקיבא לפי דרגתם, לכן מתו דוקא בזמן זה של בין פסח לעצרת.

וכידוע אחדות ה' יתברך מתגלית בתוקף בבריאה בכמה אופנים:

בתורה הקדושה בעם ישראל ובשבת קודש.

בתורה ובישראל כתוב מפורש קודשא בריך הוא ישראל ואורייתא חד הם. ובשבת קודש כתוב "רָצָא דְשַׁבָּת אִיהִי שַׁבָּת דְּאִתְאַחֲדַת בְּרָצָא דְּאֶחָד".

יש שמגיע בכח עבודת ה' לאחדות ה' יתברך, ומאז מרגיש אחדותו בבני ישראל ובתורה. ויש שמכח אהבת ישראל וגמילות חסדים עימם, מגיע להתאחד עימם, וממילא מגלה גם שם את אחדות ה' וכן מתגלה אחדותו בתורה.

ויש שעוסק בתורה בעמל ויגיעה לשם שמים, וזוכה לגלות בה את אור אחדותו יתברך הטמון בתורה, ואז ממילא נעשה אחד עם בני ישראל וזוכה לתואר תלמיד חכם שנקרא שבת.

מגלים לנו חז"ל שתלמידי רבי עקיבא לא השלימו (לפי דרגתם) את האחדות בין איש לרעהו, וניכר זה כאשר לא נהגו כבוד זה בזה, שאם אכן היו מגיעים

לאחדות, ממילא היה בודאי כבוד בניהם, שהרי היה מתגלה להם מכח האחדות שבניהם אחדות ה' יתברך, ועל כרחם היו מכבדים זה את זה. ואפשר שכיון שעיקר משנתו של רבם רבי עקיבא הייתה "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה", לכן הקפידו ביותר על תלמידיו שלא קיימו משנת רבם עד תומה.

ובכן מה שנתבאר בגמרא שהלך ר' עקיבא לדרום ואסף חמישה תלמידים ושנה להם, אין זה רק סיפור דברים איך לא נשתכחה תורה, אלא אפשר לומר בס"ד שהיה זה תיקון למה שהוחסר מתלמידיו הראשונים, ורמוז זה בתחילת דברי הגמרא:

"בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים. ר' עקיבא אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו, היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו, שנאמר בבקר זרע את זרעך וגו'".

וזאת מכיון שראה ר"ע שבהנהגה זו תיקן את מה שהיה חסר בתלמידיו שהעמיד בצעירותו.

וכן מה שהאריכו חז"ל לספר לנו אודות מעשיו של התנא הקדוש ר' שמעון בר יוחאי (במסכת שבת לג ובעוד מקומות), אינו אלא להראות איך תיקן בשלמות את החסרון של קודמיו.

שאת גדולתו בתורה הגדירו חז"ל (שבת יא) שתורתו אומנותו עד שאפילו לתפילה שזמנה עוברת לא מפסיק מתלמודו. ובזמן שהיה במערה זכה ללמוד פנימיות התורה וסודותיה, ושם גילה את אחדות ה' יתברך בעולמו, ואיך מתגלה אחדותו בתורה ובנפש היהודי.

והגיע לאחדות השלימה עם בני ישראל, ולהיות קשור בנשמות ישראל ושאר הנבראים בכלל, עד כדי שהעיד על עצמו שיכול הוא לפטור את כל העולם כולו מן הדין (סוכה מה:), וזה אפשר רק למי שמקושר עם כל נשמות ישראל.

ולכן נקרא רשב"י שבת קודש כמובא בסוף האדרא רבא, שהגיע לאחדות השלימה של ה' יתברך ותורתו הקדושה עם עם ישראל, וכל הבחינות האלו מתגלות ביום שבת קודש ולכן נקרא רשב"י שבת קודש לה'.

וזה מה שאמר רעיא מהימנא לרשב"י (זוהר נשא קכו:) שלעתיד לבוא יטעמו עם ישראל מעץ החיים הוא ספר הזוהר, ובכך יצאו מן הגלות ברחמים. לומר שטמן רשב"י בחיבורו הזוהר הקדוש את סוד אחדות ה' יתברך, והזוכים להתעסק בו כמובן בעומק ההבנה כל אדם לפי נפשו, ממילא מגלים אחדות ה' יתברך בהבנה ובנפש, וממילא מגלים אחדותו יתברך בתוך עם ישראל, ובכך מתקנים הפירוד שנעשה בחורבן ירושלים, וממילא נגאלים.

שכיון שתתגלה אחדות ה' בבריאה עד לשלמותה, היא עצם הגאולה ככתוב "וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד" (זכריה יד, ט).

וזכינו שנתגלה הזוהר הקדוש לאחר שנים רבות שנעלם, וזאת משום שהוכשר העולם מצד הזמן לגלות את אור הגאולה. ועליו נוספו ספרי רבותינו שהפשיטו הדברים עד לעבודת נפש מעשית לגלות אור אחדותו יתברך המתגלה בנפש הישראלי.

אשרינו מה טוב חלקנו, ועל כך עיקר השמחה ביום ל"ג בעומר, לשמוח שפתח לנו ה' יתברך פתח להתקרב אליו יתברך, באור פנימיות התורה הזורח בתוך החושך המקיף כל אתר בדור עקבתא דמשיחא.

ומורגש בחוש קדושת היום ושמחתו, והשראת הקדושה בנשמות בני ישראל, וזה מצד השמחה וההארה המתגלה ביום זה, מכח גילוי אור סודות התורה של רשב"י, טעם תורה של לעתיד לבוא.

וכן מצד אהבת כל ישראל שחקוקה בנשמת רשב"י, מורגשת אהבה זו כלפי כל בר ישראל ביום קדוש זה.

חג השבועות יום מתן תורה - יום חתונתו

במדרש רבה (עקב פ"ג יב) מבואר שמעמד נתינת התורה לישראל היה מעמד קידושין בין הקדוש ברוך הוא לעם ישראל. וכן דרשו חז"ל על הפסוק (שה"ש ג, יא) "בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ" יום חתונתו זה מתן תורה.

נמצינו למדים שכדי לזכות למתן תורה באמת כראוי ביום חג השבועות (שכידוע בכל מועד מתגלה אותה הארה ואותה הבחינה של הזמן הראשון שהיה אותו מועד) ראשית עלינו להבין מה היא חופה, ומה הוא הקשר האמיתי בין איש לאשתו.

מובא בספה"ק ראשית חכמה שכמו שאין אשה מגלה סתריה אלא למי שיודעת שאוהב אותה באמת, ומוכן להתמסר בעבורה. כך אין התורה מגלה רזיה אלא למי שאוהב אותה ומתמסר בשבילה.

שהרי אין לך בזיון גדול לאישה, יותר מאשר אדם שבפיו מגלה אהבתו אליה, אמנם אין חפצו בה באמת אלא על מנת למלא את רצונותיו ותאוותיו. ואישה שחננה ה' יתברך בבינה יתרה מרגישה פנימיות כוונותיו וממילא האהבה שהוא מקבל כנגד היא בהתאם לאותה אהבה שמושרשת בבעל כלפיה (וכמבואר בס"ד בארוכה לעיל בפרשת משפטים).

וכן בהנהגת ה' יתברך עם עמו, אין מגלה אורו אלא למי שמוסר את רצונותיו בעבורו, וכמו שאמרו באבות (פ"ב מ"ד) "בטל רצונך מפני רצונו", והיא כל תכלית בריאת האדם נשמה בתוך גוף. שכל עניין הגוף הוא רצונות לענייני העולם הזה, והנשמה כל חפצה בקרבת ה' ורוחניות. ועיקר עבודת האדם בעולם הזה להגביר הרוח על הגשם, ורמז נתנו בו רבותינו "משיב הרוח ומוריד הגשם".

את מאור התורה המיוחל כינו חז"ל "כתר תורה" וכמו שנראה בחוש הכתר מונח מעל הראש, והרמז שיש בעניין זה הוא שכל תנאי קבלת מאור התורה הוא שעבודת ה' של האדם וצורת עמל התורה תהיה מעל השכל.

והביאור הוא שלדאבוננו בזמן הזה שאנו שרויים בו כח הרצון והמשיכה לענייני העולם הזה הוא כח רב עוצמה השולט כמעט בכל חלק בנפש האדם, וכן כמעט בכל אדם גם השומר תורה ומצוות שאמור בדרך כלל בכח הרוח לגבור על החומר.

עד כדי כך שהרצונות של האדם לענייני העולם הזה שולטים גם על מחשבתו ושכלו, ומקבל הרבה הכרעות במשך כל היום כולו על פי אותם רצונות. כלומר שאין בו תמיד כח להכריע המעשה על פי השכל, אע"פ שהדבר פשוט בדעתו שאינו ראוי לעשותו.

והתוצאה הנגרמת מכך שהרבה פעמים אדם מוותר על זמן לימודו, ועל איכות תפילותיו בעבור ענייני העולם הזה, שמכח הטעיית הרצון את השכל, נראים לו רצונותיו כדברים הכרחיים שיש בהם ממש כדי לוותר על עניינים רוחניים שכנגד, "עוזבים חיי עולם, ועוסקים בחיי שעה".

ובפרט כשמדובר בדברים שהאדם מקבל מהם "חיות" לנפשו, שהיא מכה קשה מאד שמתרחשת בזמננו, שדברים שנועדו לצורך והכרח כדי לעזור לאדם לעבוד את ה' יתברך ביתר נוחות, נהפכו לדברים שהאדם מקבל מהם חיות כדוגמת מכשירי הפלאפון הלבוש וכו'.

ובכך שהאדם מקבל "חיות" מענייני העולם הזה, לאט לאט הולך ודועך ממנו הצורך לקבל חיות ממקור החיים מלך א'ל "חי" העולמים ותורתו הקדושה, שבה טמן ה' יתברך את חיות כל העולמות, כלשון חז"ל "כי הם חיינו ואורך ימינו".

ועל כך כתוב בזוהר הקדוש (הקדמת הזוהר דף ה.) שהקב"ה הסתכל בתורה וברא את העולם, היינו שכל חיות העולם הזה וכל העולמות כולם טמונים בתורה הקדושה, ותלויים בתורה הקדושה. ואם אין אדם משתדל בכל כוחו להתחבר לתורה הקדושה, ומעדיף להתחבר יותר לחיי העולם הזה, ובד בבד ממשיך ללמוד תורה ולקיים מצוות בלא חיבור עמוק לחי העולמים, ממילא נמשל הוא לאותו אדם שהקשר שלו עם אישתו אינו אלא דבר צדדי, על מנת לקיים את חייו האמיתיים – על מנת לקיים את רצונותיו.

ה' ברחמיו הרבים מחדש בטובו בכל שנה מחדש את מעמד הר סיני, ונותן לנו את האפשרות לחדש ולייסד מחדש את הקשר שלנו עימו ועם תורתו הקדושה.

אם כן כמו שאיש ואישה אין נכנסים מיד לחופה, אלא לאחר שעשו ביניהם תנאים ברורים על אילו ערכים יתקיים הקשר, הוא הדין ליום מתן תורה, שכדי לזכות לקבלת התורה ולחיבור עמוק ואמיתי עם נותן התורה, חובה עלינו להכין עצמנו להיות מוכנים להתמסר לה' ולתורתו, ושיהיה החלק הרוחני עיקר חיינו וחיות נפשנו, והשאר אינו אלא טפל כנגד הצורך קיום הרוחניות שהיא התכלית הנרצית.

וכבר אמרו רבותינו (ברכות סג:) "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה". והדרך לזכות ל"כתר" תורה היא לזכות לגעת בכתר המונח מעל המחשבה, מעל הרצונות ששולטים על המחשבה ומונעים מאיתנו להתקרב לטוב האמיתי. כלומר לוותר מעט מעט ככל שאפשר על רצונותינו הפרטיים כדי לעשות רצון ה' יתברך. ובכך להתחבר לבורא יתברך ותורתו הקדושה, ולהפוך לאט לאט את המחשבה שעיקר שבה יהיה להדבק בה' יתברך.

ראש השנה - בקשת חיים

"זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים כתבנו בספר חיים למענך אלוקים חיים"

מה שמוסיפים ביום ראש השנה בקשה זו בשלוש הברכות הראשונות שבתפילה וכן מוסיפים בקשות בשלוש הברכות האחרונות, קשה שהרי בשו"ע (או"ח סימן קי"ב סעיף א') פסק: "אל ישאל אדם צרכיו בג' ראשונות ולא בג' אחרונות וכו'", ואף על פי שצרכי רבים שרי מ"מ אדם שואל על עצמו, ואף על פי שהוא בלשון רבים כך הוא הנוסח בכל התפילה תמיד לבקש בלשון רבים כידוע.

עוד קשה שביום זה שכל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, אם כן למה לא תיקנו גם לאומות העולם להכין עצמם ליום הדין הזה.

עוד קשה מה עניין הסעודות והשמחה אם הוא יום של דין, ניחא שאין צריך להתענות אבל לשמחה זו מה היא עושה.

ונראה פשוט שעיקר הבקשה היא על החיים הרוחניים דכתיב (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בד' אלוקיכם חיים כולכם היום", דהיינו חיים אצל ה' יתברך שהוא מקור החיים, ובקשה זו אנו מוסיפים דוקא מר"ה ועד יוהכ"פ כיון שהיא בקשת הנפש שמרגישה מלכותו בתוקף בימים אלו, דהיינו שהוא מלך ומשפיע חיים לכל העולם, ובפרט לבניו עם ישראל. וכמיהת הנפש בטבעה היא להתחבר אליו יתברך שהוא מקור החיים ולהדבק בו, ולאו דוקא מדובר כפשוטו בבקשת חיים גשמיים.

שהרי אם המכוון הוא בקשת חיים גשמיים בלבד, אם כן למה לא יתפללו ויבקשו על עצמם שאר אומות העולם, וישובו מדרכם הרעה, וישמרו שבע מצוות בני נח. אלא על כרחך אע"פ שאמת שהם נידונים על חייהם הגשמיים ביום זה, מ"מ אין מקום לתקן להם תפילה, כיון שמהות התפילה בעיקרה היא לנשמות ישראל המרגישות ממש במלכותו שהוא מקור החיים, ואם כן היא בעצם תפילה שממילא הנשמה זועקת אליה.

ולפי הבנה זו ברור שלא שייך מקום לתענית כיוון שלפי הבנה זו אין עיקר תכלית היום להתעסק עם חטאים עוונות ופשעים כביום כיפור, ולכן לא תיקנו ביום זה וידוי ואדרבה נאסר בו הוידוי כמו בכל יום טוב*. וכיון שכיוונו

---

* אמנם הלל אין אומרים, אע"פ שיש מקום לשמוח על הצד שייזכה לחיים רוחניים, או בעצם כך שזוכה ומתראה עם המלך יתברך שמו כיון שאמרו חז"ל ספרי חיים ומתים פתוחים לפניו וכו' (ע"ז ר"ה לב:) אם כן אי אפשר לשמוח בתקלה כביכול שיש ביום זה, מצד

רבותינו בנוסח התפילה בכוונה זו, בכלל שאר הכוונות במהות היום, לכן תקנו סעודות להבנה זו בכלל שאר ההבנות במהות היום, תיקנו סעודות ושמחה ומספרים ומגלחים בערב ר"ה וכו' ובטוחים שירחם עלינו, כלומר שיגלה לנו מלכותו וממילא לא יהיה שייך אז חטא כלל.

ואפילו מי שלא הרגיש מלכותו בפנימיות נפשו, מכל מקום שייך שמחה על עצם הגילוי שגילה לנו הקב"ה מלכותו, ונתן לנו את עצם האפשרות להמליכו עלינו, ושאנו בניו וניכר מלכותו על נפשותינו, ועוד שסוף כל סוף דן הקב"ה את כל העולם בלי ידיעתם, ורק לנו בניו מסר גילוי נפלא כזה.

על עצם מטבע הלשון "חיים" שנקטו רבותינו ולא למשל "דבקות"- נראה שהוא מצד גילוי המתגלה ביום ר"ה ונמשך עשרה ימים, כמובא בספה"ק שחוזרים הנפשות לבחינת לפני חטא אדם ראשון, בבחינת עץ החיים לפני חטא עץ הדעת, שהוא בבחינת נעשה ונשמע שאמרו ישראל בסיני בלא טעם ודעת, שזה בחינת עץ החיים.

שהרי אחרי חטא אדם הראשון כל מעשה דיבור ומחשבה מעורב בטעם ודעת היפך התמימות, שהוא בבחינת "חשבונות רבים", ואנו מבקשים להיות "אדם ישר" בלא חשבונות רבים שהוא בבחינת עץ החיים בחינת נעשה ונישמע.

ובכך מתבאר פירוש הבקשה "זכרנו לחיים", דהיינו שנדבק בבחינת עץ החיים היינו שנעבוד את השם בתמימות, בחינה שלא שייך בה חטא שנגרם מצד החשבונות הרבים (וכמבואר שאין מזכירים ביום זה חטא כלל). וההזדמנות להשיג זה הוא בזה היום שמתגלה בו בחינה זו, והקב"ה הוא "מלך חפץ בחיים" שהרי הזהיר את אדם הראשון שלא יאכל מעץ הדעת ויידבק בעץ החיים.

וזאת עיקר בקשתנו שהקב"ה יזכרנו לחיים, וירחמנו וישפיע לנו אורו הנגלה ביום זה בפרט ובעשרת ימי תשובה בכלל.

אומות העולם או מצד בני ישראל התועים שלא מקבלים מלכותו ושוקעים בעוונם וכו'. ועוד שסוף כל סוף "מלך יושב על כסא דין" וצריך תמיד להתנהג לפי ההנהגה של אותו זמן, ולכן לא שייכת שמחה ממש, אלא בבחינת "גילו ברעדה".

טהרת יום הכיפורים

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תיטהרו"

לכאורה אם ה' מטהר פשיטא שלפני השם תטהרו, ונתקשו בזה רבותינו המפרשים שהוא כפל לשון שלכאורה מיותר.

וידועים דברי חז"ל שעיצומו של יום מכפר, ואמרו רבותינו שמכפר הוא רק לשבים, אמנם מה עניין לשון "תטהרו" שמפורש בפסוק שצריך טהרה מצידנו.

רבותינו דרשו על הפסוק דירשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב, וכי שייך שיש זמן שקרוב וזמן שלא, ובארו שאלו עשרת ימי תשובה שהקב"ה קרוב ביותר, זהו זמן שהנשמה היהודית מרגישה קרבת השם ביותר משאר ימות השנה, ובעיקר ביום הקדוש יום הכפורים, שה' מתקרב אל נשמותנו ומטהר את היהודי כמפורש בפסוק הנ"ל.

כמוכח בחוש כל יהודי מרגיש טהרה ביום זה, אמנם מהו החילוק בין אדם זה לאדם אחר?

בפסוק מבואר שלפני ה' תטהרו, דהיינו שהאדם מצידו צריך להיות מוכן לטהרה והשם בא ומטהרו ביתר שאת, כמשל התרנגול המטונף שכמה שינקוהו לא ישוה לרגע קט שינער את עצמו, והנמשל הוא לענין הטהרה של יום הכפורים, שצריך לרצות להיות טהור למשך כל השנה כולה כמו שהוא טהור ביוה"כ.

בתהילים כתוב "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. מבואר בפסוק שה' יתברך קרוב לקוראים לו באמת, אמנם בעשרת ימי תשובה לכאורה הוא קרוב גם למי שלא קורא באמת שהרי כתיב "בהיותו קרוב" בלא שום תנאי.

הקריאה באמת פירושה קריאה שאין בה שקר, וכיון שידוע שהעולם הזה מעורב טוב ברע, לכן כל קריאה שקורא לה' לצרכו יש בה חשש שאינה קריאה של אמת, שעל כרחך כדי שתהיה קריאה באמת שאז ה' קרוב לשומעו צריך שהקריאה תהיה מהנשמה עמוק ששם המקור החיים באמת.

ולכן מובן שבעשרת ימי תשובה שהנשמה מרגישה את ד' קרוב בגילוי, ממילא הקריאה לה' היא הרבה יותר מהנשמה, ולכן גם הבקשות על ענייני העולם הזה הם מתוך מקום עמוק רוחני לצורך קיום הרוחניות, והגוף טפל בבקשה זו, ממילא הבקשה הגשמית לצורך גבוה היא.

ולכן גם בשאר ימות השנה כאשר אדם מתעלה על גופו, והוא תופס שהוא נשמה בתוך גוף (עיין עוד בעניין זה בתחילת ספר 'דע את עצמך') ממילא הגוף טפל, והקריאה על כרחך היא יותר ויותר באמת לצורך גבוה הגם שהבקשה היא לצורכי הגוף, ועל זה נאמר שה' קרוב למי שקורא לו על דבר אמת.

ולפי זה גם ביום הכפורים צריך להזהר ביתר שאת, שלא לפזר נפשו ולרצות שיחלוף היום כדי לקבל מזון לגופו, שהרי טעם עניין הפרישה מהגשמיות הוא כדי שירגיש את אור הנשמה יותר ויותר בגלוי, ולא יתעסק בענייני העולם, וממילא הנשמה מבקשת לצורך גבוה. ואם הוא אינו כן אלא נשאר בדרגה של גוף ומבקש "למענך אלוקים חיים" אינה בקשת אמת שאינה באה מכח אור הנשמה.

וזה שנאמר לפני ה' תטהרו, שיטהר עצמו ואז יקבל את טהרת הקב"ה ביום הקדוש, ופירוש יטהר עצמו היינו שלבבו יבין שהעיקר הוא הנשמה, ויוכל יותר בנקל לבטל את הרצונות הגשמיים, ובמיוחד הרצונות המתעוררים ביום הצום, וכשרוצה באמת לקבל טהרה ולהיות רוחני למשך כל השנה כולה, אז יזכה שהקב"ה יטהר את נפשו, שהרוצה ובא להטהר מסייעין בידו.

חג הסוכות - צא מדירת קבע ושב בדירת עראי

בגמרא סוכה (ב.) אמר רבא שמשמעות הציווי "בסוכות תשבו שבעת ימים" הפירוש הוא שאמרה התורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי, ודעה זו נפסקה להלכה בשלחן ערוך (לעניין גובה הסוכה), והוא אחד הטעמים לחג הסוכות.

לאחר ימים הקדושים של עשרת ימי תשובה, והקדושה ביום הכיפורים שהקדוש ברוך הוא מגלה אורו יתברך על עמו בית ישראל, מגיעים הימים שבין יום הכיפורים לסוכות, שאז אין ה' יתברך מדקדק בעבירות. וזה משום מעלתם הגדולה של ישראל, ואין הכוונה שלא עושים עבירות, אלא שמכח הקדושה החופפת עליהם בזמן זה לאחר עשרת ימי תשובה, גם אם חוטאים אינו חטא של ממש, מכיון שמכח הקדושה אין מקום בנפש לכוונת חטא ח"ו.

אמנם יש להבין מה עניין ישיבת הסוכה כדירת עראי לימים אלו, ומה תכלית המצוה להכניסנו לדירת עראי שלרוב תוצאותיה צער ודוחק.

ואפשר לבאר בס"ד על פי דברי הרמב"ם (הל' אסורי ביאה פרק יד, ד) בעניין גר שבא להתגייר אומרים לו:

"וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם שאינן יכולין לקבל רוב טובה בעולם הזה כאומות. שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר העולם הבא כענין שנאמר (דברים לב, טו) **"וישמן ישורון ויבעט".**

אם כן מה שה' יתברך מייסר את ישראל בלי עניין לעוונות וכפרתם, זה לכתחילה צורת ההנהגה עימם כדי שישארו במסילת העבודה, וחס ושלום לא יסטו.

אם כן על פי זה מובן שבסוכות בחר ה' יתברך לענותם כסדר, כיון שמצד הזמן הנפשות מוכשרות יותר לקבל העינוי, כיון שנפשם גלויה יותר ומאירה לאחר הימים הנוראים.

ורמוז עניין זה בדברי חז"ל (מגילה ו):

"קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן, ישבו שתיהן אל תאמן, חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן. שנאמר (יחזקאל כו, ב) **"אמלאה החרבה" אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו".** ולכן כיון שבזמן זה של ימים נוראים הנשמה (בנמשל לירושלים) מלאה, ולכן שייך עינוי הגוף (הנמשל לקיסרי) מכנגד.

אם כן על האדם להתבונן בסוכות על בחינת הדירת עראי של הסוכה ולא להתפזר לדברים שוליים, ולנצל זמן זה לקנות בנפשו מרצון חיי עראי בעולם הזה, כאשר אכן כך הוא העולם הזה באמת.

וכיון שבסוכות עדיין אוחזין בימי דין עד החותם של יום הושענא רבה, וכידוע רוב הגורמים לאדם לחטוא ולעזוב את דרך ה' שאוחז בה הם תאוות העולם והבליו, לכן כאשר מסגל נפשו לצד העראי שבסוכה, ממילא מרחיק נפשו מחיי קבע בעולם הזה, ובודאי נפשו נמשכת פחות להבלי העולם.

נמצא שצורת הסוכה כחיי עראי היא אפשרות לאדם להתרחק מן החטא בעצם, ואפשר שלכן גזרה חכמתו יתברך דבר בעיתו מה טוב את חג הסוכות בעיצומם של ימי הדין.

ואם תאמר שכפה ה' יתברך על ישראל לשהות בסוכה נגד רצונם האמיתי, נאמר בפשטות שזה אינו, כיון שתשוקת נפשו של כל בר ישראל באמת בתוכיות נפשו היא לרצות חיי עראי בעולם הזה, ומה שמחפש להתענג בחיי נוחות אינו אלא מצד נפשו הבהמית כידוע. וכפירוש הנפש החיים על דברי חז"ל (ראש השנה ו) "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", שפנמיות האדם רוצה לעשות רצון ה', ומה שכופין זה את הגוף שלא רוצה.

וכבר הגדירו זאת חז"ל בגמרא (חגיגה ט:) "מלמד שחזר הקב"ה על כל מדות טובות ליתן לישראל ולא מצא אלא עניות. אמר שמואל ואיתימא רב יוסף היינו דאמרי אינשי יאה עניותא ליהודאי כי ברזא סומקא לסוסיא חיורא (יפה עניות לישראל כמו שיפה רצועה אדומה על גבי סוס לבן).

אמנם בשונה לשאר ימות השנה, בסוכות האדם מצווה לשהות בחיי עראי, ומקבל על כך שכר, ועיקר השכר הוא בעצם הסוכה שזוכה להיות מוקף מקדושת השכינה ששורה בקדושת הסוכה, והיא הראייה שה' יתברך חפץ שהיהודי יעבוד אותו באופן שהעולם הזה יהיה בבחינת עראי אצלו בנפש.

ועוד כוונה יש בשהות בסוכה היא ההודאה לה' יתברך על כל החסדים שעושה עימו, ואם כן כדי שההודיה תהיה בתוקף, כידוע מתוך החסר מעריך יותר את כל ההשפעה שנתן ונותן לו ה' יתברך.

ובכן על ידי שעוזב דירת קבע, ויושב בדירת עראי עם כל המשתמע מכך, אם כן עוצמת ההודיה בנפשו גוברת, ומודה לה' יתברך כראוי.

חנוכה - נר ה' נשמת אדם

"מצות חנוכה נר איש וביתו" (שבת כא:) יש להבין שורש מצות הדלקת נר חנוכה, שלכאורה אין בה שום תפיסה והבנה.

שהרי בהדלקת נר שבת למשל יש טעם ברור והוא משום שלום ביתו שלא ייכשל ויפול, ומשום עונג שבת בראיית הנר, ולכן מותר להנות מאור הנר בדרך הילוכו, או לראות דבר שלא צריך הבחנה מרובה וכו', ולכן יש דעות בפוסקים להתיר גם נר חשמלי שמקיים את שני הטעמים.

אמנם בנר חנוכה אסור להשתמש ואסור להנות מאורו כלל ואם כן מה טעם מצות ההדלקה בנר דוקא.

ויבואר בס"ד מהבנת מהלך הדברים שהיו היונים רוצים להשיג לפני שהפך ה' את עצתם הרעה. מהות הנס מבואר בגמרא מסכת שבת (כא:):

"כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

וכמו שאנו אומרים בתפילה שעיקר מגמתם הייתה "לשכחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", דהיינו שביקשו היוונים להזיק לישראל נזק כל כך עמוק, שכמעט אף אחד משונאי ישראל מלפניהם לא עשה כן כדבר הזה, וכעין לבן הארמי שביקש לעקור את הכל. שהרי כמעט כל הקמים על ישראל לרעה היה במטרה להשמיד גופם ולא יזכר שם ישראל עוד ח"ו, ולעומתם היוונים ביקשו לגעת בעצם נשמת ישראל.

ולא רק שהסיתו את ישראל נגד ה' בתורתו בטענה שח"ו חייהם אינם חיים כששומרים תורה ומצוות, אלא שהגישו להם תחליף שהוא "חיות" כביכול.

ולאו דוקא פתויי עבודה זרה, אלא המציאו שעשועים שיש בהם כביכול "חיות", כגון קרקסאות, תאטראות, הנאות של תנועות גוף וחזיון (ספורט) וכו'. וכך רבים חללים הפילה מלכות יוון בזמנם, ועד זמננו מתפתים בני אדם לקבל "חיות" מהבליהם שרבים הם.

ומכח נתינת ה"חיות" ששורשה בחושך, ביקשו אט אט להשכיח את בני ישראל מחיות נפשם האמיתית שהיא ה' יתברך ותורתו הקדושה. וזאת

בחושבם שאין יהדותנו אלא תרבות וסגנון חיים כשאר אומות העולם, ואפשר ח"ו להשכיחה מהם.

אבל המה לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו, שישראל קיומם הרוחני הוא נצחי ככתוב (מלאכי ג, ו) "כִּי אֲנִי ה' לֹא שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם", פירוש כמו שה' יתברך שמו נצחי, כך נשמות ישראל החצובים מתחת כסא הכבוד נצחיים.

ולכן גם אם בעוונותינו מצליחים להסית את דרכם מה' יתברך, ולטמא את גופם ונפשם מכל מקום בעצם נשמתם אין לאף נברא שום אחיזה, וטהורה היא נשארת כמו שהייתה, היינו החלק הפנימי ביותר שעליו אנו אומרים "נשמה שנתת בי טהורה". וכן על בחינה זו אמרו חז"ל בעניין החטא של עכן שאמר ה' יתברך ליהושע "חטא ישראל" ועל לשון זו דייקו בגמרא (סנהדרין מד.) "אמר רבי אבא בר זבדא אע"פ שחטא ישראל הוא".

ובאמת הצליחו לאסוף לחלקם מתיוונים כדברי רבותינו במדרש (בראשית רבה ב, ד) "וְחשֶׁף, זֶה גָּלוּת יָוָן, שֶׁהֶחֱשִׁיכָה עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגְזֵרוֹתֵיהֶן, שֶׁהָיְתָה אוֹמֶרֶת לָהֶם, כִּתְבוּ עַל קֶרֶן הַשּׁוֹר שֶׁאֵין לָכֶם חֵלֶק בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל". זאת ע"י שהחדירו לדעתם, שאחר שהתנתקו מה' יתברך בעצתם של היוונים ע"י מעשי היתר כביכול (כמבואר בהמשך), אין להם שוב חלק ביהדות. וטענו להם שאכן הצליחו ליטול מהם את החיבור הפנימי לה' יתברך.

אמנם מירמה זו חדרה דוקא במי שהוא שורש פורה ראש ולענה, או באספסוף אשר בקצה המחנה שכשל כוחם, וחיפשו מקור חיות לאחר שאיבדו את מקור החיים ה' יתברך שמו שבשבחו נאמר (ירמיה יז, יג) "מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה' כָּל עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ, וְסוּרֵי בָּאָרֶץ יִכָּתֵבוּ כִּי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים אֶת ה'".

אמנם בחשמונאים וכיוצא בהם לא הצליחו לפגוע, כיון שהם לא הלכו בעצתם ללכת שולל אחרי תרבות יון, ואדרבה מכח המסירות נפש שלהם להחזיק בתורת ה', הוכיחו את ההיפך, שהנקודה הפנימית חיה וקיימת גם במצבים הכי קשים.

ועל חלק זה בנשמת היהודי המחובר לבוראו משורשו אנו מודים ומשבחים בימי חנוכה, על שזכינו לחלקנו זה אצל הבורא יתברך, והוא עיקר השבח בחנוכה שלא יכלו לגעת בחלק הפנימי הזה. ואף על פי שרב היה כוחם של היוונים, לא הצליחו לכבות את הגחלת היהודית הפנימית, אמנם זאת בזכות מסירות נפש של בני חשמונאי, שגילתה את החלק הפנימי שמוכן למסור הכל בשביל לשמור על קרבת ה', גם ברובדים היותר גשמיים בעולם הזה.

ומה שהקשנו בתחילה למה דוקא מצות חנוכה בנר, ומה עניין האיסור להנות מאור הנר. על פי המבואר אפשר לתרץ שמצות נר חנוכה מרמזת על מהות

הנס, שהנר עצמו שהוא הכלי שמכיל את השמן והפתילה, הוא נמשל לגוף של היהודי וכל הרובדים התחתונים של האדם.

והשלהבת היא הנשמה של היהודי, החלק הפנימי שעליו דיברנו שאין בו שום שינוי וטומאה, ואינו כלה לעולם.

ועיקר המצוה היא השלהבת שהרי עיקר הנס חל בזכות הנשמה שלא היה ליוונים אפשרות לטמא אותה ולהחיל בה שום שינוי, וכיון שלא היה שום נגיעה בחלק זה שמשול לשלהבת, לכן פסקו רבותינו כשתיקנו את מצות הנס שאסור להנות מהשלהבת כלל, לאות ולזכרון לדורות שאין הנאה ומגע לשום בן אנוש בחלק הפנימי של נשמת היהודי.

אמנם בעצם הנר והשמן יש הלכה הרבה יותר מקילה, שכל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה והנותר בנר טעון שריפה.

ואפשר לומר בס"ד שכאמור הנר עצמו נמשל לגוף, ורמזו חז"ל במצוה זו שהגם שהצליחו היוונים לעשות שינוי בתפיסה הגופנית וחשבו בכסילותם שנגעו בעצם היהדות. זה אינו, שאע"פ שהנר אפשר להחליף לכל סוגי השמנים, מכל מקום ממעלת השלהבת זה לא גורע מהומה כיון שעדיין אסור בהנאה כלל ובקדושתה עומדת.

והנמשל הוא שנר ה' נשמת אדם וגם אם ישנו את התפיסה החיצונית של היהודי, ואפילו אם ח"ו ישלחו יד בנפשם, מכל מקום מעצם פנימיות היהודי הנקודה העמוקה שבו המחוברת לה' יתברך לא משתנה מהומה לנצח.

לימוד מנס חנוכה איך להתמודד עם נפילות בעבודת ה'

ועל פי המושכל הזה אפשר ללמוד נקודה מאד חשובה בעניין עבודת ה' של האדם, וההתמודדות שלו עם המורדות התוקפות אותו עד כדי נפילה.

ותוכן העניין הוא שגם אם נפל האדם מדרגתו, או אפלו ח"ו חטא, הרי כל נגיעת החטא היא מצד הגוף והרובדים החיצוניים של הנפש ומידותיה.

אמנם מעצם פנימיות הנפש, הנקודה הטהורה המחוברת לבוראה שלא חל בה שום שינוי, בה לא פגם מהומה. אם כן אף על פי שבודאי חייב לעשות תשובה וחרטה כמוגדר בהלכה ולא לשוב עוד לכיסלה, אמנם מניין יישאב את הכח להתרומם בחזרה?

אם כן כאן התחדש שיש לו מקום טהור שהוא הוא עצם האדם, ושם יכול לאחוז בחיבור לאותו חלק טהור ולרומם עצמו, מעצמו ממש שהוא בעצם טהור. ואדרבה על ידי כן תהיה תשובתו ביתר שאת ויתר עז.

ובעניין מה שאמרו חז"ל במדרש הנ"ל שמלכות יוון נקראת חושך, יש לומר שנאמר זה גם על החלק "התרבותי" שלהם שגרם חושך בנפשות ישראל, וזאת

על ידי התרבויות וההנאות שהחדירו היוונים למחנה ישראל, כתחליף לחיים של תורה.

והנאות והבלים אלו כביכול יש בהם חיות ונותנים לאדם הרגשה שהוא "חי" ושמח, כלשון בני אדם בימינו: "עושים חיים", אמנם אינו אלא הטעייה ושקר מיסודו, שאין חיים אלא אצלו יתברך מקור החיים ככתוב "הַדְּבֵקִים בה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם" (דברים ד, ד). ואין הנאות אלו באות אלא מצד הנפש הבהמית, שאצל אומות העולם כולה מצד הקליפה כידוע.

ואצל עם ישראל בסתמא גם כן הנאות אלו הן מצד הקליפה, אלא אם כן מכוין מעשיו לעבודת ה' יתברך בלבד (והכל בגדרי הלכה, שאם לא כן הוא איסור גמור וכו'). וכיון שהסיתו היוונים את ישראל שילכו בדרכם עד שיעזבו את דרך ה', ממילא לא היה שייך צד לשם שמים בהנאות ההבל הללו, ולכן החשיכו את עיניהם בחכמה רבה, שטענו להם שאינו דומה כלל לחשש איסור, ומה בכך שיהנה הנאות התנועה (ספורט) או תאטראות וכו' הרי לכאורה אין בכך שום איסור "חס ושלום", וכי היכן כתוב שאסור לאדם להינות? ובכן בעצה זו גררו אותם להנאות העולם, וכיון שלא היה בהן שום כוונה לעבודתו יתברך, הרי הן טומאה גמורה גם אצל היהודי. (עד שישוב מדרכו זו כמבואר כל זאת ביסודיות בתניא פרק ז' עיי"ש).

לימוד מעצת יון איך ההסתכלות על דברי הרשות

אם כן יש ללמוד מכאן עוד יסוד חשוב בעבודת ה' יתברך, והוא הזהירות מעורמת היצר בענייני הרשות, כמבואר לעיל שאם אין כוונת האדם בדברי הרשות (שאין בהם חשש איסור אפלו מדרבנן) לצורך עבודת הבורא, ממילא אין חיות כוחו באותו מעשה באה אלא מצד טומאה, ויוצא שמתרחק במעשה זה מהבורא יתברך כמעט כמו שעושה איסור ח"ו.

ועוד שהעוצמה שהוסיפו היוונים במעשי הרשות היא שנתנו להם משקל כחלק מחיות האדם ממש. ובכך משכו רבים להבליהם, ועוצמת השקיעות במעשים אלו הייתה חזקה פי כמה וכמה מסתם אדם שעושה מעשי רשות להנאתו, וזה עצמו החושך שהחשיכו היוונים את עיניהם של ישראל.

ולכן אפשר ללמוד מכך דרך לאדם, שראשית יבחן שמעשיו בדברי רשות מכוונים לשם שמים, ומועילים לו לעבודת הבורא. וזאת בתנאי שלא מקבל מכך "חיות" מדומה עד כדי שמסתיר לו את החיות האמיתית (היינו חושך) שמקבל מעבודת הבורא יתברך ולימוד התורה הקדושה.

פורים - חיבור לה' יתברך למעלה מהדעת

אמרו רבותנו בגמרא שבת (פח.):

"ויתיצבו בתחתית ההר" א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב (אסתר ט-כז) **קיימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר".**

ופירש רש"י שלאחר נס פורים קיבלו את התורה מאהבה, כלומר מאהבת הנס שנעשה להם. וגם על מעמד הר סיני אמרו שם על הפסוק "משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה". שלאחר שאמרו נעשה ונשמע היו ביראה ואח"כ "שקטה", כלומר לא היה עוד יראה, אמנם גם לא עבדו מאהבה.

אם כן מתגלות כאן שלוש בחינות בעבודת ה'.

בחינה ראשונה שמתוך יראה שכפויה על האדם עובד את ה' יתברך בלי דעת, כלומר בלא חיפוש השכל במעשים שעושה. וזו הבחינה שהיו שרויים בה ישראל קודם מתן תורה, ולכן כפה עליהם הר כגיגית.

ובחינה זו מתגלה לפעמים אצל האדם כאשר עובר תקופות של פחד ויראה, ונפשו בורחת לעבודת ה' יתברך. ואז עובד את ה' גם ברובדים שלא היה מוכן לעבוד ללא היראה הזאת אם לא היה חוקר ודורש תוכן מעשיו, ועתה גם אם לא מבין עושה מכח היראה הרובצת עליו.

בחינה שניה מה שלאחר מכן עבדו את ה' ללא יראה כפויה וללא אהבה כפויה בחינת "שקטה", ובבחינה זו האדם מגלה בעצמו יראה או אהבה ועובד את ה' מדעתו.

בחינה שלישית שה' יתברך עשה להם נס בימי אחשורוש, ומכח זה עבדו את ה' מעל הדעת, אמנם לא מיראה אלא מאהבה, כמו שכתב רש"י שמאהבת הנס שנעשה להם קיבלו את בתורה. ובחינה זו מתגלה אצל האדם אם זוכה להדבק בו יתברך, ומכח הדבקות הזו באהבה עזה לה' יתברך המורגשת בחוש, מוכן לעשות רצונו יתברך בכל עניין גם אם לא נתפס לו בשכלו מה ולמה עושה.

אמנם מלבד הרובד המעשי בצורת קיום המצוות שיש בבחינה של למעלה מהדעת, עצם התפיסה בנפש האדם משתנה, שהרי בדעת יש הבחנה תחתונה של נפרדות טוב ורע וכו'.

ולמעלה מהדעת שם הוא שלימות אחדותו יתברך, והזוכה לבחינה זו זוכה לדרגת תמימות וחיבור לה' אחד.

אם כן יוצא שכיום לאחר מתן תורה באופן טבעי אנו נמצאים בבחינה השניה, אם כן אדם עובד את ה' יתברך לפי דרגתו, ויש לאדם לעבוד כל הזמן לגלות בעצמו דרגות חדשות, וכל זה בבחינת דעת, שאם זכה ויש בו דעת דקדושה מבדיל בדעת זו את הראוי לו לעבודת ה', ודעתו מחברתו לה' יתברך.

אמנם בפורים מצד קדושת הזמן מתגלה אותה הארה שהייתה בנס פורים, שהיא בחינה של מעל הדעת "עד דלא ידע" אמנם לא מיראה אלא מאהבת ה' יתברך.

ובחינה זו של "לא ידע" פירושה שלא מבחין בין טוב לרע וכמבואר. אמנם הבחנה טהורה מצד הקדושה (ולכן הוא מהלך מסוכן למי שאינו* מחובר לתורה כראוי) דהיינו שרואה שכל מעשיו של ה' יתברך וכל נבראיו יש בהם נקודת חיות ממנו יתברך, ואין שם שום צד רע, כלומר מתגלה לאדם אחדותו יתברך בבריאה, ולא הנפרדות שראה לפני שעלה למעלה מהדעת.

ואם זכה לדרגה זו נדבק בו יתברך בכל מצב ובכל עת, שהרי הוא בבחינת מה שאמר ר' עקיבא (ברכות ס:) "כל דעביד רחמנא לטב עביד", והיא דרגת נפשו של ר' עקיבא שצחק כשראה את בית מקדש בחורבנו כמובא בסוף מסכת מכות עיי"ש), כיון שהיה בבחינת למעלה מהדעת שאין בבחינה זו שום רע ונפרדות, אלא אחדות גמורה של ה' יתברך.

וזו עיקר העבודה בפורים, לגלות את האור המתגלה בעצם היום בתוקף, אור של "עד דלא ידע", ולהתחבר לה' יתברך בבחינה זו של אחדותו יתברך, ומשם

---

* כיון שברגע שמפשיט את הדעת ולא חקוקה בו היטב דעת תורה ויראת שמים, סכנה היא שיאמר לטוב רע ולרע טוב רח"ל ויש חשש שיבוא לעשות איסור גמור ח"ו. לכן ראשית כל כדי לזכות לדרגה זו של הפשטת הדעת צריך להיות שקוע ועמל בתורה, ולהיות בקיא בגדרי הלכה, וכן מוחדר ביראה מלעבור שום איסור אפילו איסור קל מדבריהם. **ובעניין שתיית היין** כדי להגיע לעד דלא ידע הוא מסוכן עוד יותר, כיון שאז מאבד את הדעת בלא חיבור מוגדר לדרגת רוחניות של עד דלא ידע, ונשאר בלא דעתו השכלית. אם כן הנהגה זו של שתיה מרובה מסוכנת למי שאינו מחובר תדיר כראוי לבוראו, ומחובר לבוראו לעניין זה היינו גם בזמנים שאין בו דעת כגון בשינת הלילה, והמבחן לזה הוא על מה חולם בזמן השינה במשך השנה כולה, וכמה מוקף בקדושה במשך שינת הלילה. לכן כבר ברחו ממנהג זה גם בגדרי הלכה כמובא בבאור הלכה (או"ח סימן תרצה ד"ה "עד דלא ידע" עיי"ש) בשם המאירי ושאר פוסקים ואכמ"ל.

אם יזכה יהיה לו קיום וכלי לקדושה זו של פורים הלאה לימות השנה, שהרי פורים הוא סוף וראש לכל המועדים כולם.

וזה עיקר התיקון בפורים למה שאמר המן הרשע "יֶשְׁנוֹ עַם אֶחָד מְפֻזָּר וּמְפֹרָד בֵּין הָעַמִּים", והוא לדאבוננו הפירוד שיש במשך ימות השנה בנפש בפרט, ובין נפשות בני האדם בכלל, והתיקון היה לאחר הנס שקיימו וקיבלו עליהם מלכותו יתברך כאיש אחד בלב אחד. כך היא צורת היום בעיצומו של יום כבימים ההם כן הוא בזמן הזה באחדות ישראל, וזה מתבטא גם במצוות מעשיות במשלוח מנות ומתנות לאביונים וכו'.

ההכנה הראויה - קודם פורים

והעיקר לזכות לכל זה היא ההכנה לפני ימי הפורים, בחיבור עמוק לה' יתברך באמונה זכה ותמימה באחדותו השלימה, ובלימוד התורה הקדושה במטרה להדבק בה' יתברך המתגלה בתורתו הקדושה, ובאחדות ישראל.

והוא הכלי שמכין להכיל האור הגדול המתגלה בעיצומו של יום. שהרי ללא כלי ראוי כידוע אי אפשר להכיל אור, וכל שכן שלא יהיה לו קיום לאחר שיחלוף היום הקדוש, ולא יהיה אלא בחינת התפעלות והתלהבות בלבד.

מגילת אסתר כמשל למהלכי היצר עם האדם

כידוע סיפור מגילת אסתר הוא כשמו "**הסתר**" של מושגים וסודות נפלאים, שמולבשים בתוך סיפורי המגילה.

ונקראת מגילה כיון שאנו צריכים לגלות את הנסתר בתוכה, ולקחת משם מוסר ונתיב דרך לחיים ולעבודת ה' יתברך.

עניין אחד שאפשר להאיר במגילה שהוא טמון בסיפור המגילה, הוא הדרך שהיצר הרע משתלט על האדם, ואיך יתגבר האדם עליו.

והוא על פי מה שסיפור אסתר ומרדכי המן ואחשורוש ממוקם בתקופת הגלות, בין חורבן בית ראשון לבניין בית שני, לאחר שעם ישראל רובם גלו לבבל, ואע"פ שברוך ה' התורה התנוססה גם בבבל, אמנם הגלות נתנה את אותותיה על עם ישראל, עד שאמרו חז"ל שגזירת המן באה כתוצאה מכך שנהנו היהודים מסעודת אחשורוש, מה שלא היו מעיזים לעשות בעודם בארץ הקודש.

ולאחר מכן מובא בדברי חז"ל איך ושתי הרישעה החטיאה את בנות ישראל בחוסר צניעות וחילול השבת.

ולאחר מכן מה שהמלך גידל את המן וכו'.

את כל זה יש לדמות לנפש האדם, נמשיל זאת בקיצוניות ליהודי שגדל על ברכי התורה, שגלה מעולמה של תורה. בתחילה הוא כביכול ממשיך רגיל בשמירת המצוות "והכל בסדר", אמנם אט אט חל שינוי במצב נפשו מצד החברה והרחוב, ובתחילה מרבה בתאוות עד שמגיע ח"ו לאיסורים.

והגורם המסוכן ביותר הוא השפעת הגויים ותרבותם, שהיא משיכה גדולה בנפש הבהמית של האדם להדמות להם ("מודָה" אותיות דומה) ובטענה שאין כל איסור בדבר, וכמו שהזהירה התורה הקדושה (דברים כט, יז) פן יש בכם שורש פורה ראש ולענה וגו'.

שבכך גם משתלט על השקפת עולמו, ומסתיר כל שׂכל והגיון מהאדם עד שיכול להתחבר בבנותיהם ולהתחתן איתם וכו'.

וכשמשתלט הצד הרע על האדם הוא יונק ממנו את קדושתו, ובולע את כל מצוותיו, ומכך כידוע כח הרע שבנפשו ניזון.

אמנם כמו שאמר **רבי נחמן מברסלב** (עיין לקוטי הלכות ברכות הריח הלכה ד) שישנה בכל יהודי נקודה קדושה פנימית מאד אפילו שהוא מלא בעבירות, שפעמים כל כך גרם לו כח הרע להרשיע ובלע כביכול כל קדושתו ומצוותיו, עד שמתאוה לבלוע לו גם את החלק הפנימי ביותר של נשמתו, ששם הוא החיבור הפנימי

ביותר של נשמת היהודי עם הבורא יתברך שמו. ואם כן גם יהודי זה במשל שלנו, לא די לו ליצרו שעזב כל סממן יהודי, אלא שמבקש לעוקרו מכל אמונה ח"ו בבוראו יתברך שמו.

אמנם אז מה שקורה הוא, שכיון שחלק זה ביהודי הוא גילוי אור א'להי אדיר ובעל כח עצום עד מאד, ממילא כשמנסה צד הרע לבלוע חלק זה (שפירוש הדבר בשפה שלנו הוא שמנסה לשכנעו להתנתק ח"ו מכל קשר ואמונה פנימית עם הבורא יתברך שמו-פירוש שנוגע לו בעצם אמונתו ובעצם חיבורו עם הבורא יתברך שמו) אז כביכול עומדת נקודה פנימית זו בתוך לועו של כח הרע ומסרבת להבלע, ונלחמת עם צד הרע בכל כוחותיה השמימיים, ובכך לא רק שלא בולע אותה הרע לתוכו כמו שעשה לשאר מצוותיו וקדושתו של יהודי זה שהתרחק מבוראו, אלא אדרבה גורמת לו להקיא לתוך נשמתו חזרה את כל מה שבלעה ממנו עד עתה.

וזה מה שרואים לפעמים אדם שהיה רשע גמור שפתאום מתעורר לחזור בתשובה שלימה, ואור גדול מאיר בקרבו.

והטעם הפנימי הוא משום המבואר כאן, שכיון שכשניסה יצרו הרע לבלוע כל קדושתו, והיא לא תצלח אדרבה פולט את כל קדושתו בבת אחת, וזה מה שגורם לו ריכוז של הארה עצומה בנפשו, כמו שראינו במעשה של רבי אלעזר בן דורדיא בגמרא ועוד מעשים רבים גם בדורות אלו.

ועל פי זה אפשר לבאר עניין גלות בבל והתדרדרות רוחנית שעברו ישראל עד תקופת המן, היא משל לנפש אדם שנתרחקה מהבורא יתברך שמו כמו שביארנו לעיל.

וכידוע המן בדברי רבותינו הוא משל לצד הרע של האדם הנמצא בנפש כל אדם ואדם מישראל. ואם כן המן הלך ונתעלה עד שניתנה לו טבעת המלך לעשות ליהודים ח"ו כטוב בעיניו.

והוא נמשל למה שהרע שולט באדם עד שכובש כל חלקי הקדושה שבנפשו ובולע אותם, ובכך ניזון והולך ומתעלה.

אמנם אין הוא נח עד שיעלה בידו חס ושלום ליגע בשורש נפשו של היהודי, היא האמונה הזכה והפנימית בתוך נפשו, ששם מחובר עם הבורא יתברך שמו.

וזה מה שאמר המן לזרש אשתו "**וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שֹׁוֶה לִי בְּכָל עֵת אֲשֶׁר אֲנִי רֹאֶה אֶת מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ**" (אסתר ה' יג).

פירוש שכח הרע לא נח וכאלו לא עשה מאומה נזק בנפשו של יהודי זה, עד שיבלע נקודת האמונה הפנימית וכנ"ל.

וידוע שבפנימיות התורה נקודת האמונה הזכה שבנפש היהודי ממוקמת גבוה גבוה בספירת הכתר שבנפשו, שכמו שהאמונה היא מעל הבנת השכל, כך הכתר נמצא מעל הראש.

ובכך מובן מה שנאמר במגילה:

וַיֹּאמֶר הָמָן אֶל הַמֶּלֶךְ, אִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְסוּס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ וַאֲשֶׁר נִתַּן כֶּתֶר מַלְכוּת בְּרֹאשׁוֹ וכו'

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה כֵן לְמָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אַל תַּפֵּל דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: וַיִּקַּח הָמָן אֶת הַלְּבוּשׁ וְאֶת הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת מָרְדֳּכָי וַיַּרְכִּיבֵהוּ בִּרְחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לְפָנָיו כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקָרוֹ (אסתר ו, ז).

אם כן בבקשתו רצה המן גם את הכתר שבראש המלך, דהיינו שרוצה כח הרע גם את נקודת האמונה הפנימית של היהודי וכמבואר.

ובתשובה השיב המלך שיקח הלבוש וכו' אבל את הכתר לא נתן לו, ואדרבה מכאן והלאה הלך ונתעלה מרדכי, שהוא משל לאותו אדם שכבש אותו יצרו, שכיון שניסה לגעת בכתר נפשו, דהיינו בעצם נקודת החיבור התמימה שלו עם הבורא יתברך שמו, לא רק שלא הצליח, אלא אדרבה נגרמה בכך עליה גדולה לנפש האדם, שהחזירו לו את כל הלבושים הרוחניים שנלקחו ממנו, דהיינו המצוות שלקח לו כח הרע, עד שעלה ונתעלה לגדולה.

ובכן בכל שנה מתגלה בפורים נקודה פנימית זו, שזכו לה היהודים כשניצלו מהמן, דהיינו שזכו שנתעוררה בליבם מחדש נקודת החיבור הפנימית של היהודי עם בוראו.

וכמו שכתוב בפסוק **"לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשֹׂן וְיִקָר"** (אסתר ח, טז).

אם כן בכל שנה מתגלית לנו הארה פנימית זו, ועבודתנו היא לגלות אותה יותר ולהתחבר אליה, על ידי שנעסוק בעיקר עיצומו של יום ולא בטפל, ועיקרו של יום הם מצוות היום תפילה ודבקות בבוראנו יתברך שמו.

וה' יתברך יזכנו להפיק מימים קדושים אלו את כל התועלת הרוחנית באמת, ולמשוך אותה לכל השנה כולה אמן כן יהי רצון.

קובץ מאמרים

פרה אדומה - שורש האמונה התמימה בה'

שֶׁאַל עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶחָד אֶת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, הַמַּעֲשִׂים הַלָּלוּ שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים נִרְאִין כְּמִין כְּשָׁפִים, אַתֶּם מְבִיאִים פָּרָה וְשׁוֹרְפִין אוֹתָהּ וְכוֹתְשִׁין אוֹתָהּ וְנוֹטְלִין אֶת אַפְרָהּ וְאֶחָד מִכֶּם מִטַּמֵּא לְמֵת, מַזִּין עָלָיו שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ טְפִין וְאַתֶּם אוֹמְרִים לוֹ טָהַרְתָּ. אָמַר לוֹ לֹא נִכְנְסָה בְּךָ רוּחַ תְּזוּת מִיָּמֶיךָ, אָמַר לוֹ לָאו. רָאִיתָ אָדָם שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ רוּחַ תְּזוּת, אָמַר לוֹ הֵן, אָמַר לוֹ וּמָה אַתֶּם עוֹשִׂין לוֹ, אָמַר לוֹ מְבִיאִין עִקָּרִין וּמְעַשְׁנִין תַּחְתָּיו וּמַרְבִּיצִים עָלֶיהָ מַיִם, וְהִיא בּוֹרַחַת. אָמַר לוֹ יִשְׁמְעוּ אָזְנֶיךָ מַה שֶּׁאַתָּה מוֹצִיא מִפִּיךָ, כָּךְ הָרוּחַ הַזּוֹ, רוּחַ טֻמְאָה, דִּכְתִיב (זכריה יג, ב)**. וְגַם אֶת הַנְּבִיאִים וְאֶת רוּחַ הַטֻּמְאָה אַעֲבִיר מִן הָאָרֶץ, מַזִּין עָלָיו מֵי נִדָּה וְהוּא בּוֹרֵחַ.**

לְאַחַר שֶׁיָּצָא אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו, רַבֵּנוּ, לָזֶה דָּחִית בְּקָנֶה, לָנוּ מָה אַתָּה אוֹמֵר, אָמַר לָהֶם חַיֵּיכֶם, לֹא הַמֵּת מְטַמֵּא וְלֹא הַמַּיִם מְטַהֲרִין, אֶלָּא אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֻקָּה חָקַקְתִּי גְּזֵרָה גָּזַרְתִּי אִי אַתָּה רַשַּׁאי לַעֲבֹר עַל גְּזֵרָתִי, דִּכְתִיב: זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה. (מדרש רבה פ"יט, ח)

נראה לומר בס"ד שאין מדרש זה מביא מעשה בלבד בעלמא, אלא כאן הוא יסוד מוסד מהו כוחו הפנימי של היהודי שאין בשום אומה ולשון. שהרי כמה חכמה הייתה ברבן יוחנן בן זכאי ובתלמידיו, ובכל זאת לא השיב להם טעם הדבר כמו שהשיב לגוי, אלא פתר הדבר בצורך באמונה תמימה וביטול לחוקיו של הבורא יתברך.

וטעם הדבר שכך השיב לגוי, הוא משום שידע שאין באומות העולם אלא הבנה שיכלית מוחשית בכל דבר, ודבר שאין בו טעם שיכלי אין הם מקבלים כלל, וזאת כיון שאין לאומות העולם חלק הנשמה שבה מושרש כח האמונה הפשוטה, משום שאין בהם אלא נפש הבהמית שתופסת כל דבר בעין גשמית מוחשית, ואם אין הדבר מובן אין הוא נתפס אצלם כלל.

ובא ריב"ז ללמד תלמידיו שיש להם להשתמש בכח האמונה התמימה שבנפשם ולא כאותו גוי, ואדרבה היא מעלתם ושבחם, ואם יחפשו בכל דבר רק את השכל שבו בלבד,, ממילא יתרחקו משורשם ויתקרבו ח"ו להשקפת אומות העולם.

ויש לחדד שלא רק במצוות שאין בהם טעם ישתמש בכח האמונה התמימה שלו בקיום המצוה, אלא אפילו מצוה שמבין טעמה גם בה יש צד תמימות ואמונה.

וזה מתבאר על פי יסוד ששמעתי ממו"ר (דרשת "דרך של הבעל תשובה") שיש לידע שכל המצוות ציוה הבורא, ואין לנו בודאי תפיסה בו יתברך שמו,, וממילא אין לנו גם תפיסה בעצם המצוות שציוה מה טעמם.

ואע"פ שבפשטות ציווי "לא תרצח" למשל מובן הוא לכל בר דעת, מכל מקום עומק רצון הבורא בציווי זה וטעמו אין בן אנוש יכול לידע.

וממילא גם כאשר מקיים מצוה שכלית, יש לו להתחבר לאמונה הפשוטה שמושרשת בו, ויקיימה כי ה' יתברך ציוה וממילא מתקרב יותר לדרגת הלשמה שבתורה וקיום המצוות. משום שכידוע מה שכתב בזוהר הקדוש שהלימוד בשכל שבתורה הוא בירור טוב ורע, ושורשו בעץ הדעת טוב ורע שמשם חטא אדם הראשון ותיקונו.

אמנם דרגת האמונה ששורשה למעלה משכל טעם ודעת, שורשה הוא בעץ החיים ששם לא שייך טוב ורע. וכשמשתמש ומתחבר לכח האמונה שבנפש נוגע בשורשה בעץ החיים, ובכך מתקרב לתיקון חטא עץ הדעת

ולכן יש צד גם בלימוד התורה ובקיום המצוות לשתף את כח האמונה, ולהעלות את התורה שלומד והמצוות שמקיים לדרגת עץ החיים.

אמנם יש להדגיש שאין זה גורע ח"ו ולו מהומה, מעסק התורה בפשטותה בעומק העיון ובירור האמת.

וכן כאשר יש לאדם הרהור ברצון לא טוב, יכול להכריע לטובה מכח אמונה פשוטה שאין זה לרצון הבורא, אף על פי שאינו מבין למה (שהרי בחוש מרגיש שהרצון הוא טוב מצד הצד הבהמי שלו) ובכח אמונה זו יחליש הרצון הלא טוב ויתגבר על הנסיון שיבוא ח"ו למעשה.

קדושתי למעלה מקדושתכם

כתוב בתורה (ויקרא יט, א) **"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱ'לֹהֵיכֶם".**

וכידוע המילה "כי" משמשת בכמה לשונות (שהרי שמא כאשר וכו') והפירוש המתקבל ביותר לפסוק זה, שנהיה קדושים **שהרי** אבינו מלכנו הוא קדוש. אמנם בעצם הבקשה של ה' יתברך מאתנו פירש רש"י שנהיה פרושים מן העריות, כמו שיצוה בהמשך הפרשה. אמנם עדיין לא ברור איך יצוה ה' יתברך אותנו להיות קדושים מכיון שהוא יתברך קדוש, שהרי לא שייך אפילו בדמיון רחוק להשוות אותנו הנבראים קמוצים מחומר, לקדושתו יתברך שאין לה קץ ותכלית.

ועוד שעצם הציווי לפרוש מן העריות הוא קשה עד מאד, כיון שנפשו של אדם מחמדתן כידוע, ולאו דוקא עריות ממש ח"ו אלא גם כל המתלוה לאיסור זה כגון קדושת העיניים והמחשבה וכו', עד כדי שבגין תאוה זו התרעמו העם על מצוות התורה ולאחר מכן חטאו בעגל, כאשר שמעו שנאסר עליהם להתקרב לעריות. ואם כן ציווי זה הוא לכאורה למעלה מכחו וטבעו של האדם.

ועוד יותר מתחזקת התמיהה מלשון המדרש רבה כאן על הפסוק "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ, יָכוֹל כָּמוֹנִי תַּלְמוּד לוֹמַר: כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי, קְדֵּשְׁתִּי לְמַעְלָה מִקְדֻשַּׁתְכֶם".

ראשית יש לתמוה מה החידוש שקדושתו יתברך למעלה מקדושתינו, הרי לא היה ספק בכך לכל בר דעת.

ועוד שאם כוונת הציווי קדושים תהיו כי קדוש אני, פירושו שהרי קדוש אני אם כן מה שייך פירוש המדרש לומר שתהיו קדושים שהרי קדושתי למעלה מקדושתכם. שהרי לפי דברי המדרש אין הוא פירוש למה להיות קדושים, אלא הוא ביאור עד כמה מצופה מאתנו להיות קדושים (ואם כן זה לא מסתדר עם המילה "כי").

ואפשר לומר ביאור בס"ד ועל פיו יובן הפסוק כפתור ופרח, והוא שכידוע נשמות ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד (עיין אור החיים הק' כאן בפסוק) ואם כן יש לישראל חיבור של ממש עם הבורא יתברך בבחינת ההשגחה הפרטית, מה שאין כן לאומות העולם שיש להם רק השגחה כללית, ונרמז זה בתורה שאצל אומות העולם נאמר (דברים לב, ח) "בְּהַנְחֵל עֶלְיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם", מלשון פירוד. ולעומתם בישראל נאמר "כִּי חֵלֶק ה' עַמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"

(דברים לב, ט). כלומר שלישראל יש חיבור איתן בבוראם כעין חיבור של חבל מלמטה למעלה.

ועל כך אמר ה' יתברך את הציווי לעם ישראל, קדושים תהיו שתפרשו מן העריות וכל הנלווה אליהם, "יכול כמוני" פירוש להבדיל כאדם האומר לחברו הקטן ממנו וכי ביקשתי שתהיה עושה כמוני, בודאי שלא אמנם דע שכל זמן שתהיה במחיצתי לא אתן שתכשל.

כך אמר ה' יתברך לישראל, שבודאי לא יוכל אדם חי להגיע לדרגת מלאך שהרי בשר ודם הוא, אמנם אתם בני כיון שנשמתכם מחוברת אליי אפשר לכם להתגבר על תאוות החומר, כיון שקדושתי חופפת למעלה מקדושתכם, כלומר אתם מחוברים עם נשמתכם הקדושה לבוראה ומכח החיבור הזה בודאי שאפשר לפרוש מן העריות.

אלא שעלינו לגלות את הנשמה, על ידי שמסיר מעט מעט את המסך המבדיל שחופף עליה, ומוציאה מן הכח לפועל, ומשם טועם טעם חיבור לבורא יתברך, ומתקיים בו הפסוק "גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ בְכָל עֵת", ופירש במצודות "**גרסה נפשי**: נשברה מרוב תאותה בכל עת אל משפטיך", וממילא כאשר תאוותו של האדם היא לה' יתברך, אזי כל תאוות הבלי העולם הם מצתמצמות כנגד המעלה הרוחנית שהשיג, כעין אדם שאכל דבש שכל מאכל מתוק שיאכל לא ירגיש בו טעם.

חטא העגל - בהסתכלות עבודת הנפש

"וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר, וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ, כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ".

ידועה התמיהה הגדולה איך הגיעו ישראל לשפל המדרגה, מאגרא רמה לבירא עמיקתא, מראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל במעשה מרכבה, ועד לעבוד עבודה זרה.

פשוטו של עניין הוא שלא חטאו ישראל מדעתם, אלא ערב רב שעלה עימם גררום למעשה העגל, אמנם עדיין קשה שהרי שבט לוי לא נגררו כלל ולמה לא עשו כן שאר ישראל.

יש יסוד ידוע בכל צורת הבריאה שברא ה' יתברך, בין בגשמי ובין ברוחני כל הבריאה בנויה בצורה של אור וכלי. ועל דרך משל מי שצריך מים חייב שיהיה לו כלי היכן ליתן אותם, ואם לוא הנהר יישאר מלא על גדותיו ולאדם זה לא תהיה טיפת מים, וכן הוא בכל צורת הבריאה.

ולענייננו משה רבנו הוא היה הכלי הטהור לאורו של בורא יתברך שרצה לגאול את ישראל. ולולא משה רבנו וגדלותו לא היה נגלה אורו יתברך הגואל את ישראל.

אמנם יש תמיד ליתן את הדעת שאין בכלי תכלית של ממש ללא האור שהוא מכיל, וכמו שאמר ה' יתברך למשה רע"ה לאחר חטא העגל "לך רד כי שיחת עמך" וביארו רבותינו שאמר לו רד מדרגתך, שלא ניתנה לך אלא בשבילם, שעיקר הגדולה שאפשר לכנות לכלי הוא רק מצד האור שבו.

אמנם דא עקא דעתם של הערב רב הכוזבת הייתה שמשה רבנו הוא העיקר והאור הנגלה הוא מצידו, וסברו שכל כלי יש לו אור בעצמותו, וכל זמן שמשה רבנו היה בניהם אכן שמעו לו והתבטלו אליו, ולא היה צד שיגיעו לשפל המדרגה.

אבל לאחר שאיחר משה רבנו לירד מההר, ועוד שהשטן בילבלם שהראה להם מיטתו של משה וכו', ממילא הרגישו שהכל אבד כיון שכאמור זו הסתכלותם שאין אור בעצם אלא מצד הכלי, וכשנסתלק הכלי כביכול נאבד האור, ויש להשיג עתה כלי עם אור חדש ואפילו יהיה ל"ע בדרך עבודה זרה.

ולפי המשל שהבאנו בעניין המים והכלי שמכילם, הוא מגוחח שאדם יחשוב שהכלי הוא חלק מהמים, ואם אין כלי אז גם מים אין להשיג, נמצא הנהר מלא על גדותיו וזה אוחז שאין מים.

אמנם בנמשל בעניינים רוחניים ההטעייה היא הרבה יותר גדולה, כיון שהמיוחל שהוא האור אינו ניכר לעין, ורק שמתלבש בכלי ניכרת כאן כביכול מציאות רוחנית, אם כן אנשי ערב רב וחלק מעם ישראל המגושמים וכל הנגררים אחריהם תופסים את הכלי והאור כדבר אחד.

אמנם שבט לוי והנלוים אליהם לא הלכו בהטעייה זו, והטעם הוא כיון שידוע שלא עבדו בפרך כל זמן גלות מצרים, אלא עסקו בתורה. ובכח הברירות שנתנה להם התורה, ליתן מקום לכל דבר כראוי לו, האור בנפרד והכלי אינו אלא כלי לאור וכמבואר. ועוד שהתבוננו שהם משיגים קרבת ה' גם בגלות מצרים אע"פ שהסתלקו האבות הקדושים, וכשבא משה רבנו לגאול, אינו אלא לבוש נוסף לאור.

לכן גם אם נכונה הטעיית השטן שמשה רבנו נסתלק, מכל מקום לא נזדעזעו מכך, שהרבה שלוחים יש לו למקום ברוך הוא להחיל את אורו על עמו בית ישראל, ואפילו אם מצער הדבר שהפסידו כלי זך ממש כמשה רבינו ע"ה, מכל מקום בודאי אין להחליפו ח"ו בעגל.

וביאור זה במהות חטא העגל המבואר נותן הבנה בתפיסת הנפש בכל חלקי העבודה, שפעמים רבות הבילבול יוצר מצב שאדם תופס את עצם הכלים שנתן לנו ה' יתברך (תורה מצוות חכמי ישראל וכו') שהם התכלית, ואם ח"ו מאבדם נופל פלאים ממדרגתו. אמנם בתפיסה נכונה של בני שבט לוי מובן שה' יתברך אורו נצחי וקיים כל רגע, ואין משתנה אלא הכלים והלבושים, ואין חסרון הלבוש מנתק את האדם ממנו יתברך העצם.

גדרי הלכה חומרא והשקפה

עניין ההלכה כידוע הוא מה שנפסק בשלחן ערוך שקיבלנו הוראותיו, והוא מחייב כל אדם לפי גדרי השו"ע שאם לא יקיימם יעבור איסור ח"ו, גם אם יש דעות החולקים להקל (פרט לאשכנזים שקיבלו דעת הרמ"א גם לקולא).

אמנם מה שמחמירים הפוסקים יותר מהשו"ע לא מחייב את האדם מן הדין אלא מה שקבלו אבותיו כמנהג גמור, או מנהג המקום וכו', או מה שקבלו מפורש לנהוג שלא כשו"ע וכמו מנהג האשכנזים שהולכים אחר הרמ"א לכל דיניהם וכו'.

ואדרבה חומרות בדבר המותר שאדם נוהג ומחמיר על עצמו, פעמים שהן לו לרועץ, שאם אין הדבר ממנהג אבותיו שנהג בהם מילדות, ואין הוא מחויב להם מצד המקום או הקהילה שמשועבד הוא למנהגם, ממילא אם הדבר לא נעשה מדחף פנימי של דרגת נשמתו שאליה הגיע, ולא עושה את זה מצד ריבוי אהבת ה' שבוערת בתוכו, אלא כמעשה קוף בעלמא, אע"פ שאכן הוא רוצה להתעלות, עצם הרצון הוא יפה מאד, אמנם כיון שהמעשה אינו בדרגת נפשו, ממילא הוא מזיק לו ממש, וחוסם את נפשו מלעבוד לפי דרגתה כשור המזיק ממש.

ולכן יש צד מאד חיובי שמי שרוצה לעבוד עבודת פנימיות הנפש השייכת אליו (לאחר בירור דרגת נפשו), לברר מה הם המעשים שנוהג בהם חומרא ואינם ממנהג המחייבו, ואם אכן אינם מדרגת נפשו יחדול מהם (ע"י התרת חכם, והיעוץ עם חכם המדריכו בעבודה פנימית).

ויש להיפך כאלו שנוהגים רק כעיקר הדין, אמנם פעמים עושים מעשה שיש צד השקפתי שלא להקל לנהוג באותו מעשה, בזה יש לברר שורש העניין השקפה מה היא, משום שראינו בדורנו שיש טוענים שמה שמותר מדינא מותר, ואין לנו אלא מה שפסק השו"ע וכו' ועוד טענות ומענות מסוג זה.

ויש לומר בזה יסוד חשוב שבאמת לא שייך שתיכתב השקפה בשלחן ערוך כיון שאין זה מקומם של דברים (מלבד ממקומות יחידים שנקט אזהרות בענייני קדושה ודרך ארץ לחזק העניין ההלכתי). שהרי כל מלאכתו של מרן בעל השלחן ערוך היא לברר הדין על פי הכרעתו בין גדולי הראשונים, ואפילו סברא כמעט ולא מצאנו בדבריו (כמבואר בארוכה בפתיחה לספר אור לציון ח"ב עי"ש).

אכן יש לומר שההשקפה לא פחות חשובה, ואדרבה פעמים שהיא בבחינת השומר של הפרי שלא יינזק, כן היא כעין שמירה שלא יבואו לעבור איסור חס ושלום, ואע"פ שלפעמים אינם מעשים אלא כעין מידות, כבר ביאר הרמב"ם בהלכות תשובה (פרק ז הל' ג) שגם עליהם יש לשוב בתשובה ככתוב (ישעיה נה, ז)

"יַעֲזֹב רָשָׁע דַּרְכּוֹ וְאִישׁ אָוֶן מַחְשְׁבֹתָיו", וביאר שם טעמו שמצד הנזק שהן עושות לאדם גרועות הן מעצם העבירות. ונבאר בעזרת ה' יתברך.

כמו שמצאנו שבשביל שלא שינו את שמם מלבושם ולשונם יצאו אבותינו ממצרים, ולא משום זכות בלבד, אלא שכיון שלא שינו לנהוג כמנהג הגויים, אע"פ שהיה מותר מהדין, לכן לא נתערבבו בהם מצד זה שנראו שונים וכו'.

אם כן מצד הסברא פעמים שההשקפה היא עצמה השמירה לעיקר הדין, במיוחד כאשר מדובר בדברים חיצוניים שנועדו להבדל בהם מאומות העולם ומדרך רשעים, ולפעמים לקיום הדת כולה כמבואר. ואין לאדם לטעון שהוא בעל דרגה ומחוסן, ומה בכך שישנה את דמותו החיצונית כלפי הבריות ויראה כמותם.

וזאת משום שאחת מתכונות הנפש היא שצריך שתהיה כמה שיותר התאמה בין השכבות היותר עליונות של הנפש, לבין השכבות התחתונות (המוגדרות בספרי הקודש כלים ונרתיקים לדרגות העליונות שבנפש האדם) ואם האדם ינהיג בחלקים התחתונים החיצוניים שלו הנהגה הסותרת את דרגת נפשו העליונה, על כרחו שקרוב לודאי שיוריד דרגתו להתאים לדרגות התחתונות הגוברות במלחמה זו, משום שטבעו של האדם להמשך בדעותיו אחר סביבתו כמבואר ברמב"ם בהלכות דעות.

אמנם יש לבאר עוד בס"ד שמקום מוצא ההשקפה הוא מהנשמה היהודית, וכמו שמצינו למשל דברים שלא יעשה אדם בר דעת אפילו נכרי, כאשר הנפש הבריאה מבינה שהוא לא נאה אפילו שהחברה או חוק המדינה מסכים לו, וכגון ענייני דרך ארץ למשל, וזה בא מצד הרגשת הנפש הבריאה שהדבר לא נאה ולא ראוי. שהרי אם מצד השכל הרי לא יפסיד מכך דבר, ואפשר אדרבה שנוח לו ויהנה מהדבר שפורש ממנו, ואף על פי כן חודל מאותו מעשה מצד הרגשת הנפש הבריאה שכך ראוי להיות המעשה.

כן הוא להבדיל בנשמת הישראל, יש תפיסה והרגשת נפש איך צריכה להיות צורת הדברים גם אם אין בחסרונם בעייה הלכתית. למשל מה שיש לבני ישראל זַקָן, מלבד איסור השחתה אין שום איסור למי שלא מגדל זַקָן, אמנם כל נפש יהודית מרגישה שכך היא צורתו של ישראל, ועוד שמצינו במדרש (קהלת רבה פ"י) "הדרת פנים זקן", ובהמשך שם נאמר אוֹי לוֹ לְאוֹתוֹ הָאִישׁ שחסר לו הזקן.

עוד שמעתי מעשה שהיה באדם שנכנס לבית הכנסת להתפלל שחרית עטור בטלית ותפילין, ובידו כוס קפה. ולעומת תדהמת הציבור טען שאין במעשיו שום בעיה הלכתית.

ובכן פשוט וברור לכל בר דעת שאע"פ שמצד הלכות תפילין אין איסור, וכן מצד בית הכנסת יש היתרים, אמנם צורת תפילה לפני ה' יתברך אין כאן.

ולדאבוננו רואים אנו לעיננו תופעה כאשר בר ישראל סוטה מדרך ה', תחילת הסטייה מתבטאת שמשנה לבושו כלבושם של החופשיים התועים מדרך ה', ומשם דרכו להתחבר אליהם היא קלה עד מאד, כיון שלפחות מבחינה חיצונית כבר מותאם להם, וזה כעין מה שאסרה התורה לגבר ללבוש בגד אשה ששם הטעם שלא ילך בין הנשים ויפרוץ, אם כן אע"פ שאין שם איסור בעצם, אלא משום עניין חיצוני שיגרום לאיסור, אף על פי כן אסר את זה ה' יתברך.

אם כן נמצאנו למדים חשיבות החדרת ההשקפה הטהורה למעשה, ועל עצם ההשקפה ברוב המקרים אין מקום לויכוח, כאשר מקור הדברים הם מחכם וצדיק אמיתי, שהרי מטוהר נפשו יצאו הדברים שכך צריך להיות, אם מצד הרגשת הנפש הטהורה שכך צריכה להיות צורת הדברים, או מצד סברא או גדר לחומת הדת.

ואהבת לרעך כמוך - ממש

כתוב בתורה (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך אני ה', מצוה זו אין אדם בישראל שלא נכסף לקיימה, וגם אחינו התועים שלא שומרים תורה ומצוות כידוע, משתדלים לקיימה ולהחדירה לילדיהם. אמנם לדאבוננו רחק מאיתנו קיומה אפילו בדברים הבסיסיים שבין אדם לחברו, ואדרבה השנאה והפילוג מתעצמים מיום ליום.

מסופר מעשה ביהודי שבילדותו נקלע בשעות לילה מאוחרות לעיירה ראדין שבפולין, וכידוע בשעות לילה כל הרחוב היה חשוך ושומם מאין אדם, והיה חייב להתאכסן בתוך בית חם שכן הקור ששרר שם היה איום, ואי אפשר לשהות בחוץ בשום אופן.

ולכן חיפש בית יהודי חם שיסכים לארח אותו, אמנם כל הבתים כבר היו חשוכים לגמרי מלבד בית אחד שהאיר בו הנר, ניגש לאותו בית ונוכח לדעת שאכן הוא בית יהודי, דפק על הדלת ופתח לו אדם זקן מופלג הדור פנים מכוסה במעיל פרווה, שדאג מיד להכניסו, לחמם את הבית ולהגיש לו מאכל ומשקה חם.

בלא שום חילופי דברים הציע לו את המיטה והשכיבו לישון, לאחר מכן הבחין האורח שבעל הבית ניגש ליד הנר כמי שהפסיק זמן מה וחוזר לשקוע בתלמודו.

למרות ההשתדלות עדיין הקור בבית היה גדול, והאורח שהיה ישן במיטה מתעורר מדי פעם, ושוב רואה את בעל הבית הזקן שקוע בלימודו בקול זמר חרישי שובה לב.

לפתע הוא מבחין שבעל הבית שם לב שהקור גדול, ובדאגה לאורח לוקח את מעיל הפרווה שעל גופו ומניחו בלבביות על האורח שמכוסה כבר בשמיכה.

בבוקר כאשר השכימו הלכו יחדיו לבית הכנסת, וכשנכנסו ראה האורח שכולם קמים בפני המארח שלו. לאחר בירור מהיר נודע לו שזכה להתארח לא פחות ולא יותר אלא אצל גדול הדור רבנו החפץ חיים זיע"א.

מספר בעל המעשה לאחר שנים רבות שהשם שמר אותו והצליח לעבור בחיים את השואה הנוראה בגרמניה, והעיד על עצמו שפעמים רבות מכח הקושי הרב כמעט גמר בדעתו לעזוב את דרך ה', והדבר היחיד שעמד למול עיניו והחזירו ממחשבתו הוא הזכרון באותו חום ואהבת ישראל עמוקה שקיבל באותו לילה. כאשר זקן מופלג חסך חום מגופו בשביל יהודי אחר שלא הכיר לעולם. עוד הרבה מעשים ידועים לנו מגדולי ישראל ואף שמסרו מעצמם למען

זולתם, וקיימו פשוטו של מקרא ואהבת לרעך כמוך ממש ואך יותר מכך. אמנם איך הדרך להגיע לכך ולפחות שלא יהיה פילוג עצום שנוצר בין איש לרעהו, זה אפשר להבין רק אם נעמוד על שרשם של דברים.

הבורא יתברך יצר את האדם עפר מן האדמה ונפח באפיו נשמת חיים. וביאר ברמב"ן (בראׁ א, כו) [והאריך בעניין זה בספר התניא] שמהאדמה קיבל נפש החיונית (הבהמית) ומהבורא יתברך קיבל נשמה עליונה, שהיא ניצחית ואין לה שום רצון לעולם הזה מלבד עסק התורה והמצוות וחיבור למידות העליונות.

ונשמה זו זכו לה ישראל וכל זרעם עד סוף כל הדורות ממעמד הר סיני, ולעומתם אצל אומות העולם יש רק נפש הבהמית שגם היא רוחנית רק שמושכת את האדם לבהמיות, דהיינו להנאות של עצמו (וגם אצל ישראל יש נפש זו ומושכת אותו לתאוות העולם הזה, אמנם מעולה יותר שהרי יש בה גם צד טוב ואכמ"ל).

ודבר זה מבואר בגמרא (בבא בתרא יׁ:) "תניא אמר להן רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו, בני מהו שאמר הכתוב (משלי יד, לד) "צדקה תרומם גוי וחסד לאומים חטאת", נענה רבי אליעזר ואמר צדקה תרומם גוי אלו ישראל, דכתיב (שמואל ב ז, כג) "וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ", "וחסד לאומים חטאת" כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין חטא הוא להן, שאינם עושין אלא להתגדל בו" ע"כ. והביאור כמו שכתבנו שלאומות העולם יש נפש בהמית בלבד וכל טובותם נובעות ממנה, ואע"פ שמצינו מידות טובות ודרך ארץ אצלם, אינו מצד האהבה האמיתית לחברו, אלא משום שיש בכך גם הנאה לעצמו.

אמנם אנו בני ישראל שזכינו לנשמה העליונה ואנחנו עם אחד ונשמה אחת, אהבת ישראל אמיתית שבאה מהנשמה אין לה אלא טובה רוחנית לחברו, ואוהב אותו ומטיב לו מצד שהוא עצמו ממש כדכתיב (שמואל ב ז, כג) "וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ". ומובן שהריחוק הגדול שנוצר ביננו, סיבתו היא הנפש הבהמית שבקירבנו שמושכת את האדם רק לצורך עצמו והנאותיו, וממילא הוא רואה את השני כגוף ולא כנשמה מכיון שרוב השקפתו באה ממנה, ולכן נוצר פער עצום בין עדה לעדה וצבע עור אשכנזי ספרדי יפה ומכוער עשיר ועני וכו'.

אמנם כאשר יהודי מתחבר לנשמה העליונה שבו, ראשית ע"י שמכיר בה ובמציאותה ומעלתה, ומבין עניין ההתקשרות של כלל נשמות ישראל, יוכל עם הזמן להחדיר זאת לליבו שירגיש את חברו, ויסתכל על חברו בהשקפה אחרת לגמרי, ויאהבו כחלק ממנו ללא שום נגיעה לצורך עצמו, ויאהבו כנשמה ולא כגוף ללא הבדל אם מכירו או לא, אם סוג אדם כזה או אחר וכו'.

הרי ניסו כאן בארץ ליצור חברה מאוחדת כמו שמצוי אצל אומות העולם, ע"י קהילות מתנסים חוגים בידור וכו', והרי זו לא תיצלח מכיון שיהודי שאינו

מחובר לנשמתו גרוע הוא מגוי במידותיו כמובא בגמרא, וחיבורו לנפש הבהמית אינה אלא לצורך עצמו, כמו שאנו רואים לדאבונינו שבשביל ריב קטן על ענין שולי כמו חניה מגיעים לשנאה עצומה ואף ליותר מכך.

הצורה שהילדים גודלים היום היא סביב הדאגה להנאותיהם, ואע"פ שדואגים להחדיר בהם מידות נימוס ודרך ארץ, אמנם לאהבה ואחדות בדרך זו אי אפשר להגיע, וכמו שמבואר כאן שאין האהבה הזו באה אלא מההכרה בנשמה שלו ושל חברו שהיא עצם מעצמיו.

אלא אך ורק על ידי החיבור לנשמה, ועל ידי החיבור לבורא יתברך ותורתו שבכך מעצים את נשמתו באור עליון – אז נזכה לאהבה אמיתית פנימית בנינו ונזכה שהשם יגאלנו ע"י משיח צידקנו בקרוב ממש.

לימוד במקום שליבו חפץ

כידוע כמה צריך האדם לחזר אחר לימודו שיהיה כראוי לנפשו, ולדאוג שלא לחסום את נפשו ותאותה לדעת את חלקה בתורה ללא שום משוא פנים ושוחד. בענין זה יש חידוד בדברי רבותינו בגמרא מסכת חולין דף ו. שמדברת בענין איך שגזרו חז"ל על הכותים ואסרום.

"כי הא דר"ש בן אלעזר שדריה ר"מ לאתויי חמרא מבי כותאי אשכחיה ההוא סבא א"ל (משלי כג, ב) **"ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה", הלך ר"ש בן אלעזר וספר דברים לפני ר"מ וגזר עליהן. מאי טעמא אמר רב נחמן בר יצחק דמות יונה מצאו להן בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה, ור' מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא. ורבן גמליאל ובית דינו נמי כר"מ סבירא להו" ע"כ.**

ובהמשך שם בגמרא שאלו: "פשטיה דקרא במאי כתיב בתלמיד היושב לפני רבו דתני רבי חייא (משלי כג, א) "כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך, ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה" אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו טעם בִין, ואם לאו תבין את אשר לפניך ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה פרוש הימנו".

ופירש רש"י: **את מושל**- גדול בתורה. **אם יודע ברבו**- שאם ישאלנו ישיב לו טעם. בִין - שאל. **ואם לאו תבין את אשר לפניך**- מעצמך ואל תשאל ותביישנו. ושמת סכין בלועך בתריה דהאי קרא כתיב כלומר התחזק עצמך ועצור פיך מלשאול. **אם בעל נפש אתה**- ומתאות לשאול ולעמוד על העיקר מאי תקנתיה פרוש הימנו.

לכאורה שתי הגמרות הנ"ל לא שייכות זו לזו, ברישא מדובר בתקנת הכותים, ובסיפא אגב שנאמר פסוק במשלי באו לפרש פשוטו.

אמנם נראה בס"ד שהכל ענין אחד הוא, שכשהלך ר"ש בן אלעזר ליקח יין מהכותים הזהירו אליהו הנביא שלא יעשה כן, והלך לרבו רבי מאיר וגזר עליהם לאסרם.

אח"כ שאלו בגמ' מה הטעם שגזרו כך, ולכאורה מכח אזהרת אליהו שאמר לא ליקח מהם אסר ר"מ ולמה צריך עוד לטעם.

אלא לימדונו חז"ל שמצד גילוי אליהו בלבד לא היה גוזר ר"מ גזירה זו, ואע"פ שאמר לו מפורש שהוא איסור גמור כלפי שמיא, אלא חקר ודרש ומצא דמות יונה וכו'.

ועל כך דורשים חז"ל את הפסוק בענין תלמיד הלומד מרבו, שידע שאם רבו אוסר ומתיר בלי ליתן טעם אפי' הוא גדול בתורה (כמו שפירש רש"י) שיפרוש ממנו.

דהיינו אפילו אם יילמד ממנו את כל התורה כולה, אמנם בלי להבין כמו שחשקה נפשו, מצווים אותו חז"ל לקום ולילך ולחפש את שאהבה נפשו.

ושורש הענין הוא שכאשר אדם לומד ואינו מיושב בלימודו ובשורשי הענין שלמד, לעולם לא יוכל להשלים את נפשו ואע"פ שידע הרבה תורה בהיקף רב, שהרי אדם נקרא מחשבה כדכתיב (ישעיה יד, יד) "אדמה לעליון" מלשון דמיון-מחשבה, וזקוק להבין ולעיין היטב בלימודו בכדי לספק נפשו ואכמ"ל.

ועל כך אנו מתחננים פעמים רבות ותן חלקינו בתורתך, והאר עינינו בתורתך, פתח לבנו בתורתך וכו'.

אמנם הזהירוהו חז"ל שלא יכלימנו ח"ו, אלא יקום וילך לחפש את הטוב שלו אצל רב אחר.

ב

ואפשר לומר עוד על פי פירוש רש"י שכתב לפרש בשני סוגי תלמידים.

סוג תלמיד אחד שדי לו שמבין מעצמו מה שיכול להבין אלא שרוצה לשמוע פירושים מרבו, שכאשר יודע שלא יוכל להשיב, אומרים לו חז"ל שיבלום פיו ויבין מעצמו.

ועל התלמיד השני נאמר אם בעל נפש אתה ופירש רש"י שנפשו מתאות לשאול ולעמוד על העיקר, עליו נאמר שתקנתו לפרוש ממנו.

ולכאורה לא נאמר בפסוק שום מילה ורמז שיפרוש ממנו, ועוד יש להבין למה קראו חז"ל בעל נפש רק לתלמיד השני לפי פירוש זה של רש"י.

ואפשר שאם דיבר הענין כולו לבעל נפש היה צריך לפתוח הפסוק כך: כי תשב בעל נפש ללחום וגו', וכיון שאינו כן על כרחך שבסיפא של הפסוק מדובר באדם אחר.

ומכאן מדוייק מה שכתבנו לעיל שאסור לחסום נפשו המתאוה לדעת וכו', שלכן דרשו חז"ל בסוג אדם כזה דוקא את המילים "אם בעל נפש אתה", שהבינו שדיבר שלמה הע"ה באדם כזה שזו תאוות נפשו, ולכן ציוותו שלא ייתפשר ולא יהיה לו משוא פנים, אלא ילך לחפש את הטוב האמיתי שלו שנפשו זקוקה, ואע"פ שלא נאמר ונרמז בפסוק דבר בענין שיפרוש ממנו, מ"מ הבינו חז"ל זאת בסברה פשוטה וכמבואר לעיל, שאם לא יעשה כן לא ימצא תיקון ומנוח לנפשו.

ואם אין הוא כזה אלא התלמיד הראשון שמסתפק בהבנה שלו, ויודע שרבו לא יוכל להשיב מבוקשו ציוותו חז"ל שישתוק ולא יכלים את החכם ח"ו.

בעניין הסבוכים ברשת (אינטרנט) - שהיא משיכה מעל הדעת

המסילת ישרים בסוף פ"א מבאר כיצד צריך האדם להתקרב לה' "עד שיימשך אחריו יתברך "כברזל אחר אבן השואבת" (מגנט), ושם מבואר שיש דברים המפריעים לאדם לעבוד את בוראו, ואין לו כח שכלי להתגבר עליהם, לכן צריך לברוח מהם כבורח מן האש, שכידוע הבורח מן האש מוכן ליתן כל אשר לו בעד הצלת נפשו. וכל זה הוא כח מצד הקדושה.

גם מצד הטומאה ישנו כח הנקרא "כברזל אחר אבן השואבת", דהיינו שהאדם נמשך אחר דבר שאין לו הסבר שכלי למה הוא נמשך אליו, ואדרבה לפעמים מפסיד עקב כך דברים חשובים ונחוצים לו מאד, וכן מתבטל מעסק התורה והמצוות עקב כך שנמשך לאותו עניין. והיא ההוכחה שמה שעושה דבר זה אין בו הבנה ותפיסה שכלית. והוא מהות שער נו"ן של הטומאה כמבואר לעיל פרשת שופטים "ריכוז הכוחות בעניין אחד".

והדרך להינצל מדבר זה כמבואר במסילת ישרים הנ"ל היא רק ע"י מסירות נפש.

בדורנו זה לאחר תקופות ארוכות שהיצר הצליח להפיל חללים על ידי תנועת ההשכלה והנלווים אליה, והוא ע"י "השכלה" כפשוטו שיכנועים שכליים למה ללכת ח"ו בדרכי חוכמות העולם החופשי, ולא בדרכי התורה הקדושה שהיא מקור מחצבתינו וחיותנו מאז היותנו לעם ישראל. עד שקמו גיבורי ישראל וביניהם רבנו החתם סופר, רבי שמשון רפאל הירש, רבנו הבן איש חי, הבבא סאלי הקדוש ועוד, ונלחמו בחרוף נפש כנגד הקמים עלינו לכלותינו.

אמנם רבים חללים הפילה כפי שעיננו רואות בדור זה את תוצאות אותה מלחמה, שמתוך מיעוט אנשים פורקי עול קמו רוב דור שלם של אנשים רחוקים מהבורא ומתורתו הקדושה, ה' יחזירם אליו בתשובה שלימה.

ועתה בעיקבתא דמשיחא שמלאה הארץ דעה, ונהפוכו שהרבה חזרו לצור מחצבתם למקור מים חיים הבורא יתברך שמו, ובדרך כלל שבו דוקא דרך בירור שכלי שאין טוב יותר מחיי תורה עם קירבת אלקים. וכיום יש תשובות שכליות ברורות כנגד כל הספיקות שהצטברו במשך הדורות, וקמו אירגונים רבים לתת מענה לכל שואל.

אמנם עתה מצא לו היצר דרך אחרת למשוך את בני ישראל מדרך ה', ואפילו אלו שנמנים משומרי התורה והמצוות. וזאת ע"י כח המושך "כברזל אחר אבן השואבת" והיא הטכנולוגיה ובראשה הרשת (אינטרנט).

ועל כך אמר הגאון ר"ח קנייבסקי שליט"א שהטכנולוגיה הרבה יותר מסוכנת מתנועת ההשכלה.

שהרי כנגד משיכת תנועת ההשכלה, יש תשובה שכלית ברורה כנגד כל טענה, ומבין למה הוא נמשך לשם, וכן מבין למה לא כדאי לו להמשך לשם, וזה נותן לבעל הנסיון כח חזק מאד להתמודד.

אבל כנגד הטכנולוגיה, ובעיקר כנגד החיבור לאינטרנט אין כח שיכלי שנותן טעם ברור למה הוא נמשך. כי הוא פשוט נמשך ומשוטט באצבעותיו שעות ארוכות לרוב בלי שום תכלית, על חשבון דברים חשובים, ומושגים יקרי ערך כגון תלמוד תורה, קיום מצוות, חיק משפחה ויחס חם לילדים, וניהול בית חם ובריא בישראל וכו', מכיוון שכל כולו שקוע בהבל זה שאין יכול להתנתק ממנו.

וכח זה הוא כח המשיכה מבלי דעת "כברזל אחר אבן השואבת" מצד כח הטומאה, כח חזק ואדיר שמצא היצה"ר להשתמש בו ככלי נשק המכריע לפני בוא גואל צדק בב"א.

ועוד שאין תשובה ברורה לאדם למה לא להתעסק באינטרנט, שהרי אין כולו איסור מוחלט שהרי חלק גדול ממנו משמש לצורכי עבודה עסקים פרנסה רפואה וכו'.

והכל טענות כביכול נכונות אבל בפועל רואים שהתוצאות חמורות עד מאד. וגם אם מתחילים עם טענות "פרנסה" וכו', אחריתו מר מאד, שהרי עם הזמן זה גולש לבילוי והלאה הלאה עד שאול תחתית ואיסורי תורה חמורים ה' יצילנו.

החל מהמבוגרים שקיפחו את חייהם וחיי ילדיהם ובני משפחתם תמורת ההבל ויהבלו, עד אלו ששרויים בחיי תאוות ועבירה לצד "קיום" תורה ומצוות. וכן לבחורי ישראל שמכח מכשירים אלו עזבו את ספסלי בית המדרש, ולא מוצאים טעם בחיי תורת החיים ר"ל.

וכפי שנתבאר אין כח להתמודד עם נסיון זה לא בכח ולא בשכל אלא במסירות נפש. וראשית בסור מרע, כאשר יתברר לאדם בשכלו ויתפוס שהוא רע ומר להרחיקו מה' יתברך והדבקות בו, או הרחק מחיי משפחה יציבים ונעימים וכו'. וכנגד כל המניעות והחשבונות להרחיק עצמו כמטחוי קשת מכל אלו.

ואם הוא כל שכן ילדיו הטהורים שלא טעמו טעם חטא, ואין להם שום כח להתמודד כנגד משיכה זו, המושכת אותם להתחבר לכל קצוות תבל, וכל טומאות הגויים למיניהם, דרך אשר כָּל בָּאֶיהָ לֹא יְשׁוּבוּן וְלֹא יַשִּׂיגוּ אָרְחוֹת חַיִּים (משלי ב, יט).

בפועל רואים שהנזקים הנגרמים מהשימוש באלו גרועים הרבה יותר מנזקי עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים. שהרי באלו יש את הבחירה לשוב לה' ולדרכי התורה, ויש את הכח לעשות זאת ולהתגבר. מה שאין כן בשימוש במכשירי הטכנולוגיה המחוברים לרשת, הם "רשת" כפשוטו שנופל בסבך רשת כדג הנתפס ברשת סבוכה, שאין יודע את הדרך להמלט ממנה, ואין לו אלא להתחנן לה' יתברך "עֵינַי תָּמִיד אֶל ה' כִּי הוּא יוֹצִיא מֵרֶשֶׁת רַגְלָי", ולמסור נפשו לעבודת ה' יתברך.

וכל הדיבורים עד כה לא עסקו כי אם "בסור מרע" בכדי לפקוח את העיניים לסבוכי "הרשת" שיבינו שהם סבוכים ולא "משוחררים".

אמנם השלב הבא, ועצם הסיוע הוא העשה טוב. להבין שאין לנו חיים אלא אצל ה' יתברך, שהוא חי החיים. ואת תורתו חיי עולם נטע בתוכנו, ותכלית חיינו היא להדבק בו ולהמשך אחריו יתברך "כברזל אחר אבן השואבת".

והכל בתפילה תמידית לה' שיצילנו, ויחלצנו מכל הקמים עלינו לרעה להרחיקנו ממנו יתברך שמו, ולזכות שיקרבנו אליו יתברך באהבתו הרבה אלינו עמו וצאן מרעיתו.

בלבבי משכן אבנה

כתוב בתורה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ופירש **האלשיך** הקדוש (פרשת תרומה) על מה שכתוב "בתוכם" ולא בתוכו, לומר שישכון ה' יתברך בתוך כל איש ישראל, כיון שעיקר השריית השכינה הקדושה היא בנפש היהודי ולא בעצם המקדש.

ונראה לבאר בזה עניין חשוב בהשקפה על עבודתו יתברך על פי כמה יסודות הידועים בעניין המשכן, ובכך יתבארו עניינים חשובים בעבודת הנפש.

יסוד ראשון הוא שגם במשכן היה את החלק החומרי שבו, ואת החלק הרוחני שבו. החלק החומרי שבו ידוע כמפורט בתורה הקדושה, ועדיין תמוה איך ישרה ה' יתברך שכינתו במעשי ידי אדם (כן תמה האלשיך עיי"ש בדבריו).

יסוד שני הוא מה שמשה רבנו ע"ה לא יכל להקים המשכן באופן טבעי, אלא שה' יתברך אמר לו שיעשה פעולת הקמתו, ובעצם ה' יתברך יקים וכן היה.

יסוד שלישי הוא כמו שכתב האלשיך הקדוש שכל קדושת המשכן החומרי אינו אלא מהמשכן הרוחני שכנגדו מכוון בשמים, ואמרו רבותינו שהנכנס בבית המקדש של מטה, מעלה עליו כאלו נכנס במקדש של מעלה.

יסוד רביעי הוא שהיה מהלך של בניין מסודר בהקמת המשכן, ולא היה שייך השראת השכינה עד אשר הושלמה מלאכת המשכן.

יסוד אחרון שבהשלמת המשכן היה מושג של אש שירדה מן השמים, ועוד שצריך לשמור מאז ירידת האש שתמיד תהיה אש על המזבח ככתוב "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה".

ומכאן לנמשל בנפש, כידוע לשון הפיוט בלבבי משכן אבנה להדר כבודו... ולנר תמיד אקח לי את אש העקדה.

ולפי דברי האלשיך הקדוש, ציוה ה' יתברך שנבנה לו משכן בלבנו ושם ישרה קדושתו יתברך, נמצא שעיקר גילוי ה' יתברך בנפש הישראלית הוא בלב, ולא במח, ואע"פ שהכלי להשיב הידיעות שמשיג בהכרת הבורא הוא במח, אמנם העיקר הוא להשיבם ללב שיחוש את הידיעות בחוש ככתוב "וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד" (דברים ד, לט).

יסוד חשוב הנלמד מהמשכן לנפש הוא שידע האדם שכמו שהמשכן היה מורכב מהחלק הגשמי שבו ומהחלק הרוחני שבו, כן הוא במשכן הלב, יש את האדם וליבו הגשמי, ואת החלק הרוחני שבו.

וכיון שידוע לנו ששרתה שכינה במשכן על אף היותו עשוי מחומר, כך איתנה אמונתנו בו יתברך שמשרה שכינתו על נפש הישראלית ככתוב "ושכנתי בתוכם", ואדרבה קל וחומר מהמשכן שלא היה אלא גולם דומם, קל וחומר לאדם נפש חיה נפש יהודית חלק א'לוה ממעל.

אלא שביקש מאיתנו ה' יתברך "ועשו לי מקדש", כלומר שנפנה את ליבנו אליו יתברך, ובפרט בזמן שמתעסק בענייני עבודת ה' יתברך יהא ליבו מיוחד אליו בלבד, וזה הכוונה "ועשו לי" דהיינו לי בלבד, וכמו שאנו מתחננים בתפילה "וייחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך", "וייחד" מלשון אחד ומיוחד לו יתברך.

ושורש תחילת העבודה ועיקרו הוא ליידע ולהאמין שכל נפש מישראל יש לה חלק אצלו יתברך גם בעודה בעולם הזה הגשמי, ואדרבה כאן עיקר התכלית לגלות אורו יתברך על האדם הגשמי (כמבואר לעיל באריכות בפר' בראשית ועוד).

ומכאן ליסוד השני שלא הוקם המשכן אלא על ידי ה' יתברך, וכל בניין המשכן אינו אלא השתדלות לעשות רצונו ולזכות להשראת שכינתו. וכן הוא בנפש וכמו שסיים בספר מסילת ישרים (פרק כו) וזה לש"ק: "ואמנם לפי שאי אפשר לאדם שישים הוא את עצמו במצב הזה כי כבד הוא ממנו, כי סוף סוף חומרו הוא בשר ודם, על כן אמרתי שסוף הקדושה מתנה, כי מה שיוכל האדם לעשות הוא ההשתדלות ברדיפת הידיעה האמתית והתמדת ההשכלה בקדושת המעשה, אך הסוף הוא שהקדוש ברוך הוא ידריכהו בדרך הזה שהוא חפץ ללכת בה, וישרה עליו קדושתו ויקדשהו וכו" על כן יש חובה על האדם להתחנן אליו יתברך שיצליחנו בעבודתו יתברך, ויצילנו מהפרעות, ושיזכהו ויקרבהו לעבודתו יתברך, ויגמור הוא יתברך את מהלך השלמת הדרגה ככתוב אקרא לא'ל גומר עלי".

היסוד השלישי מבואר כבר שאין עיקר המשכן המבנה החומרי שבו, אלא הרוחני שבו השריית השכינה שזכו לה ישראל, ומשם נלמד לנפש האדם שאין שום חשיבות עצמית לגוף וכל ענייני החומר בפני עצמם, ואינם אלא כלי לעבודתו יתברך, ולא ישפוט אדם את עצמו וכל שכן את חברו לפי חיצוניותו כלל (ובלבד שהיא בגדרי ההלכה).

ורק עניין אחד מצינו בחלק החיצוני, כמו במשכן שהיה לנוי והידור מצוה, כן מצינו במצוות שיש לנאות אותן כגון טלית נאה סוכה נאה וכו'. או גם בשאר ענייני העולם שנעשו ליופי ליישב דעתו של האדם הזקוק וראוי לכך, כמו שמצינו בגמרא בעניין אשה מקושטת לתלמיד חכם דירה נאה כלים נאים וכיוצא בזה.

יסוד הרביעי בעניין מה שהיה מהלך מסודר של בניין במשכן, כן הוא בעבודת הנפש וכמו שסידר למשל בספר מסילת ישרים, כאשר בבניית כל

דרגה לפי דרגתו שאוחז בה, מקבל השראת השכינה, דהיינו האור לפי גודל הכלי שהכין ובנה.

וגם בעבודת האמונה יש מהלך של בניין שהרי תחילת האמונה היא האמונה הפשוטה והתמימה שקיבלנו מאבותינו דור אחרי דור, וכל אחד ספג בביתו לפי מה שזכה אמונה מעשית בבורא יתברך. לאחר מכאן צריך בהכרח שיעסוק בתורה מילדותו, ראשית יקבל היקף ידיעות בתורה הקדושה, ותולדות ישראל ושורשם במקום גבוה, ולאחר מכאן בגמרא בעומק עד כמה שידו מגעת, בכדי לבנות לעצמו מח דק חזק יציב וקדוש.

עוד שלב חשוב מאד הוא בקיאות בהלכה, והביטול הגמור לגדרי ההלכה, עד שיקנה בנפשו יראה מלעבור חס ושלום על סעיף בשולחן ערוך, והוא תנאי מחייב לפני כניסה לעבודה פנימית ובפרט עבודת האמונה.

והטעם לכך הוא שסוף כל סוף העולם הפנימי, וכל שכן האמונה באחדות ה' הגמורה יש בה תלישות מסוימת מהמציאות הגשמית, והרי רובם של מצוות נעשות בגשמיות העולם, ואם אין האדם מקושר חזק לגדרי ההלכה, ואין הוא ירא מספיק מלעבור אפילו על דין קל בשולחן ערוך, ממילא כאשר ייתלש מעט מגדרי העולם ממילא חס ושלום יוכל לעבור על הלכות כדי "לקיים" כביכול את עולמו הפנימי והשגותיו שהשיג.

לאחר מכן יכול לגשת לעבודה פנימית בכלל, ועבודת האמונה בפרט, אם כדי להרגיש אמונה חושית, על ידי העצמת האמונה הפשוטה הטמונה בלב (כמו שסידר נפלא מו"ר בספר בלבבי משכן אבנה חלק א) או מצד החדרת האמונה שבשכל ללב וגילוי הנשמה וכו' (כמבואר שם בחלק ב).

תם ונשלם בשבח והודיה לא'ל בורא עולם

וְנָתַתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וָשֵׁם
טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתֵּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכָּרֵת

מוקדש לעילוי נשמת זקני הכשר
יראת ה' היא אוצרו
שזכה לעסוק בתורה באהבה רבה
אוהב תורה ולומדיה, רודף צדקה וחסד

ר' יוסף הלוי

בן מסעוד וחנה

ורעייתו מרת איזה

בת תמו ע"ה

זכות התורה הקדושה תעמוד
לעילוי נשמתם

ת.נ.צ.ב.ה

נר ה' נשמת אדם

מוקדש לעילוי נשמת סבי היקר

אליעזר בן מנדל ע"ה

ורעייתו סבתי היקרה אשת חסד ומידות

חנה בת גיטל ע"ה

זכות התורה הקדושה תעמוד לעד לעילוי נשמתם

ת.נ.צ.ב.ה

זכות הלימוד וזכות הרבים תעלה לעילוי נשמת יקירנו האהובים
אוהבי התורה ולומדיה, ומוכתרים במידת החסד

ר' מסעוד בן פרחה ע"ה

ורעייתו אסתר בת מזל ע"ה

מוקדש לעלוי נשמת
האדם היקר
משכים ומעריב לבתי כנסיות ולבתי מדרשות אוהב התורה אהובנו

שלמה בן רחל ע"ה

גלב"ע כ' בטבת

ת.נ.צ.ב.ה

מוקדש לעילוי נשמת
האשה החשובה מוכתרת במידות נעלות

מזל בת נונה ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה

נר ה' נשמת אדם

מוקדש לעילוי נשמת

האדם היקר

איש חסד מוכתר במידות טובות

יצחק חיים בן כמילה ז"ל

זכות התורה הקדושה

תעמוד לעילוי נשמתו

ת.נ.צ.ב.ה

מוקדש לעילוי נשמת

דוד בן חנה ע"ה

ורעייתו חנה בת סוליקה ע"ה

ובנם אילן בן חנה ע"ה

זכות התורה הקדושה תעמוד לעילוי נשמתם

ת.נ.צ.ב.ה

זכות התורה תעמוד לעילוי נשמת

דניז בת אוז'ני

נלב"ע כא בשבט התשע"ה

ת.נ.צ.ב.ה

נר ה' נשמת אדם

מוקדש לעלוי נשמת
האשה היקרה

אביבה בת נעמי ע"ה

זכות התורה הקדושה
תעמוד לעילוי נשמתה

ת.נ.צ.ב.ה

מוקדש
לעילוי נשמת

יחזקאל בן רבקה מנדלאוי ע"ה

זכות התורה הקדושה
תעמוד לעד לעילוי נשמתו

ת.נ.צ.ב.ה

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

זכות החזקת התורה תעמוד לעד
לאחי הבכור היקר והאהוב מכבד ואוהב התורה
ולומדיה

יוסף לוי וזוגתו וב"ב הי"ו

שייזכו לרוב נחת דקדושה והתעלות בעבודת ה'
יתברך, בריאות איתנה
ופרנסה טובה, לגדל ילדיהם לתורה ויראת ה' טהורה
אכי"ר

זכות החזקת התורה
תעמוד לעד לידיד נפשי היקר והנעלה

שמואל לוי וזוגתו ליבנת

לברכה והצלחה בעבודת ה' יתברך, מתוך נחת
דקדושה ויישוב הדעת
ולגדל את בניהם לתורה ויראת שמים טהורה ולרפואה
שלימה לבנם

נהוראי בן לבנת הי"ו

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

זכות החזקת התורה תעמוד לעד
ליקירינו ואהובנו רודף חסד ואמת
יוסף לוי בן רחל וזוגתו הי"ו
שייזכו בזכות החזקת התורה לרוב נחת דקדושה חיים
טובים ושלום
לעבודתו יתברך, ולגדל ילדיהם
לתורה ויראת ה' טהורה אכי"ר

זכות החזקת התורה תעמוד לעד
ליקירנו ואהובנו גיסי הנעים הליכות
יוסף נהוראי וזוגתו הי"ו
ומר חמיו היקר והנעלה יצחק בנו הי"ו
שייזכו בזכות החזקת התורה לרוב נחת דקדושה
תשובה שלימה
ורפואה שלימה בנפש ובגוף לעבודתו יתברך שמו
ולגדל את ילדיהם למידות טובות וירי"ש טהורה אכי"ר

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

זכות התורה הקדושה תעמוד לעד
להצלחתה של חמתי האשה החשובה

מרת סלביה שמחה בת אסתר תחי' וב"ב הי"ו

בהכרת טובה גדולה
על כל העזרה והתמיכה בכלל,
ובדמי עריכת הספר בפרט.
יתן ה' יתברך בזכות התורה וזיכוי הרבים,
שתזכה להתעלות אמיתית בעבודת ה' יתברך ובזיכוך
המידות מתוך נחת ויישוב הדעת,
ולראות כל יוצאי חלציה יראי ה' אמתיים אכי"ר.

זכות התורה וזכות הרבים תעמוד לברכה והצלחה של

חיים ואורית פרוכטר וכל בני ביתם הי"ו

והקדישו את זכות הלימוד לעילוי נשמת יקיריהם

יחזקאל בן מרסל ע"ה

לולו לאה בת כתון ע"ה

זכות התורה הקדושה תעמוד לעד לברכה והצלחה

לאילן בן סימון ורעייתו ובני ביתו הי"ו

שייזכו בזכות התורה הקדושה לתשובה שלימה ובריאות
איתנה
ופרנסה טובה
ולזרע של קיימא לעבודתו יתברך אכי"ר

עץ חיים היא למחזיקים ותומכיה מאושר

ואלה יעמדו על הברכה

אבי ומורי ר' יצחק חיים בן איזה הי"ו
מרת אימי טובה גיטל בת חנה תחי'
מר חמי רפאל בן שושונה הי"ו
מרת סלביה שמחה בת אסתר תחי'
הר"ר מאיר וואעקנין שלט"א וב"ב הי"ו
הרב ניסים אזוי ובני ביתו הי"ו
אפרת בצלאל בת יפה תחי' וב"ב
יוסף בן גיטל ובני ביתו הי"ו
ר' איתן בן גיטל ובני ביתו הי"ו
דרור בן גיטל ובני ביתו הי"ו
יוסף נהוראי בן סלביה הי"ו
ורעייתו אורית בת אביבה תחי'
ר' אברהם סבג וכל בני משפחתו הי"ו
שי בן סלביה ובני ביתו הי"ו
אושרי בן סלביה הי"ו
בנותי האהובות והיקרות ליטל חיה אפרת
ומרים ברכה יח'
בית הכנסת מורשת דורות
שנותנים לנו בטובם אכסניה לשעורי תורה

וענו הלוים ואמרו ברוך האיש אשר יקים את דברי התורה הזאת, ישלח ה' יתברך ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם לעבדו מתוך יישוב הדעת שמחה ורפואה שלימה לאורך ימים טובים אמן כן יהי רצון.